

ВІННИЦЬКИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ

В І С Н И К

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ВИПУСК № 4 (20)

С п е ц і а л ь н и й в и п у с к

Засідання

*Обласного методичного об'єднання методистів коледжів та
технікумів Вінницької області*

«Методика організації та проведення "Майстер-класу"»

(обмін досвідом роботи методистів області)

Вінниця – 2016

ВІСНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу

Випуск № 4 (20)

Свідоцтво про державну реєстрацію:

серія ВЦ № 840-198-Р від 31 січня 2012 року

журнал

(науково-виробничий, навчальний, довідковий)

Журнал присвячений висвітленню широкого спектру теоретичних та прикладних проблем педагогіки, психології, окремих методик та філології, підтримує традиції інтеграції вишівської науки з практикою, сприяє поширенню досвіду наукової, науково-педагогічної та виробничої діяльності, становленню кадрів вищої кваліфікації; розрахований на спеціальну категорію читачів, зокрема педагогічних працівників вишів, загальноосвітніх шкіл, дитячих навчальних закладів та студентів.

Вісник заснований у січні 2012 року, виходить 4 рази на рік

Мова видання: українська, російська, англійська, німецька

Тематичні напрями Вісника:

- ❖ Інноваційні технології навчання;
- ❖ Проблеми і перспективи розвитку сучасної освіти;
- ❖ Шляхи модернізації сучасної освіти;
- ❖ Психолого-педагогічні умови формування особистості вихованця;
- ❖ Прикладні проблеми розвитку германської філології та літературознавства;
- ❖ Експериментальна та творча лабораторії

Номер затверджено на засіданні науково-методичної ради Вінницького
гуманітарно-педагогічного коледжу

Протокол № 1 від 20 вересня 2016 року

Головний редактор: доктор педагогічних наук, професор Заболотний В.Ф.; **відповідальний редактор:** викладач вищої категорії, викладач-методист Руда Т.В.; **літературний редактор і коректор:** кандидат філологічних наук Похилук О.М.; **науковий редактор:** кандидат педагогічних наук, доцент Пиндик О.Г.; **редакційна колегія:** викладач вищої категорії, викладач-методист Войцехівський К.Ф.; кандидат філологічних наук Войцехівська Н.К.; кандидат філологічних наук, доцент Ящук П.А.; кандидат мистецтвознавства Іскра С.І.; кандидат педагогічних наук Головська І.В., кандидат педагогічних наук, доцент Кісельов Д.Л.; кандидат педагогічних наук Штифурак А.В.

В 53 Вісник науково-методичних досліджень Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу / [ред.кол.: Заболотний В.Ф.(гол.ред) та інші]. – Вінниця: Вінницька міська друкарня, 2016. – Випуск 4(20). – 140с.

З М І С Т

Програма засідання обласного методичного об'єднання методистів коледжів та технікумів Вінницької області	6
Сторінки історії Вінницького обласного комунального Гуманітарно-педагогічного коледжу	8
Руда Т.В. Здобутки та проблеми науково-методичної роботи колективу у 2015-2016 н.р Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу	11
Моторна Л.В. Дефінітивне значення поняття «майстер-клас»	14
Сурсаєва І.С., Кучко В.А. Методика організації та проведення «майстер-класу». Практичне впровадження в освітній процес Вінницького медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного	21

ЛАБОРАТОРІЯ СВІТОВОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Галущенко В.Г. Інтерактивні технології як засіб розвитку самостійності та творчого мислення студентів при проведенні занять з літератури для дітей дошкільного віку	25
ГОЛОВАНЮК В. А. Крик, який не чує байдужий натовп	27
КЛІМЕНЧЕНКО Н. В. Відображення у повісті Ясунарі Кавабата «Тисяча журавлів» японського способу мислення, національного укладу життя, етики та естетики. Заняття-чайна церемонія	32
МОСПАНОК Л. Г. Навчально-методичні здобутки викладачів циклової комісії російської мови та зарубіжної літератури	41
ОМЕЛЯНЧИК Т. Г., НЕНЧИНСЬКА Л. В. Українська драматургія і театр 70-90-х р. XIX ст. від аматорських гуртків до професійного «театру корифеїв». Перші театральні трупи. Родина Тобілевичів та український театр	47
ШЕВЧЕНКО Н. С. Использование опорных схем – конспектов на занятиях по методике преподавания русского языка в школах с украинским языком обучения как метод интерактивного обучения	56

ЛАБОРАТОРІЯ «ШКІЛЬНИЙ УЧИТЕЛЬ НОВОГО ПОКОЛІННЯ»

ПИНДИК О. Г. Результати експериментальної перевірки впровадження всеукраїнського проекту з методики викладання англійської мови «Шкільний учитель нового покоління»	61
ЮРЧЕНКО М.В. Identifying The Different Components of a Lesson Plan	69
ПАВЛЮК Б. В. Взаємодія студентів та викладачів засобами мережевих технологій	77
ПОХИЛЮК О. М., РУДА Т.В., Формування інноваційної компетентності, інноваційної грамотності, культури та використання інновацій у педагогічному процесі	80

ЦЕЛОМУДРА В. О. Методичні рекомендації проведення нетрадиційних занять з анатомії	86
--	----

ЛАБОРАТОРІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА МАТЕМАТИЧНИХ ЗНАНЬ

ЄВДОКІМОВА Н.В. Інтелектуальна гра «Найрозумніший».....	93
КУБЮК С. А. Методика навчання розв'язування простих текстових задач	96
ЛИМАР О. Ф. Матеріали відкритого заняття – конференції дисципліна «Фінанси» тема «Фінансові системи зарубіжних країн»	100
САЛТАНОВСЬКА Н. І., МОСПАНОК В. О. Прийоми усних обчислень як засіб розвитку особистості учня основної школи	103
ТЕРЕПА А.В., ОСАДЧУК С.Ю. Майстер клас на тему «Обчислення визначників третього порядку».....	108
ТОМЧУК С.Д. З досвіду використання інформаційно – комунікаційних технологій.....	111

ЛАБОРАТОРІЯ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ТА ГЕРМАНСЬКОЇ ЛІНГВОДИДАКТИКИ

КИСЕЛЁВ Д.Л. Графика в лингводидактическом освещении	119
СКРИПНИК Н. І. Семантика українських фразеологізмів мовлення	121
ШТИФУРАК А.В. The System of English Consonants	124
ПОХИЛЮК О.М. Мовно-літературне та технічне оформлення наукового дослідження.....	132

ЛАБОРАТОРІЯ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА

ІСКРА С.І., ГОДНА І. С., ДАВИДОВСЬКИЙ Н.А. Сольні концерти як одна з форм майстер-класу	136
Майстер-клас як форма методичної роботи. Рекомендаційний бібліографічний список літератури	142

ВІННИЦЬКИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ – ЦЕ МИ

*Учительська професія –
це людинознавство,
постійне проникнення в
складний духовний світ
людини, яке ніколи не
припиняється.*

В.О. Сухомлинський

**ПРОГРАМА ЗАСІДАННЯ
ОБЛАСНОГО МЕТОДИЧНОГО ОБ'ЄДНАННЯ МЕТОДИСТІВ КОЛЕДЖІВ ТА ТЕХНІКУМІВ
ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

13 жовтня 2016 року

**ВІННИЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ
КОЛЕДЖ**

9.00-11.00 Організаційна частина:

Заїзд та реєстрація учасників методичного об'єднання

11.00-12.00 Основна частина:

«Щиро запрошуємо!» - зустріч з адміністрацією коледжу

«Коледж: вчора, сьогодні, завтра» - перспективи та напрямки роботи закладу (аудиторія №40)

Виступ Голови обласного методичного об'єднання методистів

Зоріної Юлії Валеріївни

1. Методичний вернісаж

«Методика організації та проведення “Майстер-класу”» (обмін досвідом роботи методистів області)

➤ *Моторна Леся Володимирівна* - кандидат педагогічних наук; методист Ради директорів технікумів і коледжів Вінницької області

➤ методисти Вінницького медичного коледжу імені академіка Д.К.Заболотного та Вінницького транспортного коледжу.

2. Ознайомлення з новою нормативною документацією

➤ *Клапоущак Андрій Юрійович* – завідувач сектором вищих навчальних закладів, науки та інтелектуальної власності Департаменту освіти і науки Вінницької ОДА

➤ *Калетнік Анатолій Миколайович* – головний спеціаліст сектору вищих навчальних закладів, науки та інтелектуальної власності Департаменту освіти і науки Вінницької ОДА

12.00-13.00 Практична частина:

Майстер-клас як засіб поширення досвіду та формування професійної компетентності викладача.

➤ **Лабораторія «Шкільний учитель нового покоління»:**

- аудиторія 26 (*Результати експериментальної перевірки впровадження Всеукраїнського проекту з методики викладання англійської мови – Пиндик О.Г., Юрченко М.В.*);

- аудиторія 3 (*Організація педагогічної взаємодії студентів та викладачів засобами мережеских комунікацій – Павлюк Б.В.*)

➤ **Лабораторія світової та української літератури:**

- аудиторія 2 (*Крик, який не чує байдужий натовп* – **Голованюк В.А.**);
- аудиторія 28 (*Українська драматургія і театр 70-х-90-х років XIX століття – від аматорських гуртків до професійного «театру корифеїв». Перші театральні трупи. Родина Тобілевичів та український театр* – **Омелянчик Т.Г., Ненчинська Л.В.**);
- аудиторія 10 (*Інтерактивні технології як засіб розвитку самостійності та творчого мислення студентів при проведенні занять з літератури для дітей дошкільного віку* – **Галущенко В.Г.**);

➤ **Лабораторія математичних знань:**

- аудиторія 8 (*Методика навчання розв'язування простих тестових задач* – **Кубюк С.Д., Бойчук Н.І.**);
- аудиторія 15 (*Обчислення визначників третього порядку* – **Терепа А.В., Осадчук С.Ю.**)

➤ **Лабораторія української лінгводидактики:**

- аудиторія 22 (*Мовно-літературне та технічне оформлення наукового дослідження* – **Похилюк О.М.**);
- аудиторія 23 (*Семантика українських фразеологізмів мовлення* – **Скрипник Н.І.**)

➤ **Лабораторія музичних знань:**

- аудиторія 14 (*Сольні концерти як одна з форм майстер-класу* – **Іскра С.І., Годна І.С., Давидовський Н.А.**)

13.00-13.30 **Підведення підсумків** роботи обласного методичного об'єднання:

- Вивчення досвіду роботи *Рудої Тетяни Вікторівни* – методиста Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу
- Ознайомлення з планом роботи обласних методичних об'єднань на 2016-2017н.р. – *Моторна Леся Володимирівна* – методист Ради директорів технікумів і коледжів Вінницької області

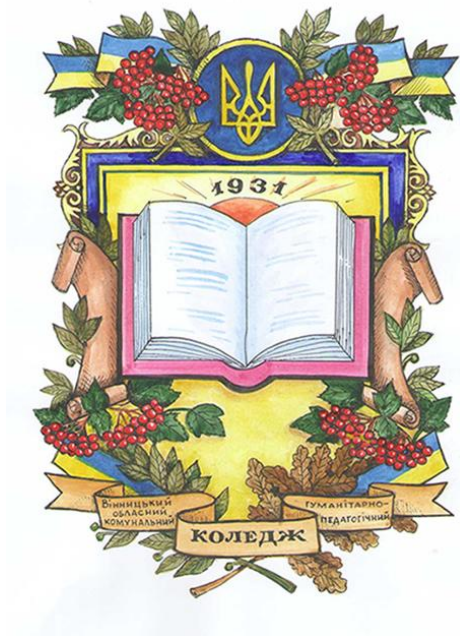
14.00-15.00 **Заклучна частина**

Товариська вечеря
Від'їзд учасників семінару

Велика виховна сила школи народжується там, де у людини, перед якою тільки відкривається життя, є улюблений вчитель

В.О. Сухомлинський

Сторінки історії Вінницького обласного комунального гуманітарно-педагогічного коледжу

Вінницький обласний комунальний гуманітарно-педагогічний коледж – провідний та потужний вищий навчальний заклад Вінницької області, заснований 5 жовтня 1931 року. Коледж здійснює свою діяльність відповідно до основних статей нової редакції ЗУ «Про вищу освіту»: галузевий вищий навчальний заклад, що провадить освітню діяльність, пов'язану зі здобуттям ступенів молодшого спеціаліста та бакалавра. Високий рівень наукової складової зумовлює можливість ефективно будувати освітній процес в коледжі, який побудований за вимогами Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи. Одночасно коледж дотримується традиційної для вишу практичної спрямованості навчання, тому студенти коледжу проходять розгалужену, ґрунтовну та глибоку практичну підготовку в школах і літніх таборах як України так і за її межами. Дбаючи про подальше влаштування своїх вихованців, їх конкурентоздатність, адміністрація коледжу багато зусиль докладає для забезпечення можливості продовження навчання після закінчення коледжу. Забезпечено ступеневу підготовку з усіх спеціальностей. За 85-ти річний період існування Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж випустив більше 25 тисяч фахівців з педагогічною освітою.

Потужна інфраструктура коледжу, яка включає 43 спеціалізованих навчальних кабінети, їдальню, актову залу, конференцзалу, медичний кабінет, стадіон зі спортивними майданчиками, ігровий та тренажерний зали, зал хореографії, дві мультимедійні аудиторії та бібліотеку, два гуртожитки дають змогу студенту всебічно розвиватися, активно проводити свій вільний час та накопичувати знання.

Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж - сучасний український коледж, який підтримує студентоцентроване навчання як нову парадигму вищої освіти. В основу студентоцентрованого навчання покладено ідею максимального забезпечення студентам їх шансів отримати перше місце на ринку праці, підвищення їхньої «вартості» у працедавців, задоволення тим самим актуальних потреб останніх. В умовах надзвичайно динамічного ринку праці, викликаного технологічним вибухом у кінці минулого століття, співпраця освітян та працедавців у створенні та реалізації навчальних програм набуває особливої важливості.

Більше 20-ти років Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж очолює директор Войцехівський Костянтин Францович, з ініціативи якого з 1998р. по 2016р. створено бакалавріат, відкрито 6 нових спеціальностей, наразі триває реорганізація відділень у факультети та відкриваються кафедри.

З 2015 року Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж Наказом МОН України № 871 від 12.08.2015р. включений учасником педагогічного експерименту щодо методичної підготовки майбутніх вчителів англійської мови з метою реалізації спільного проекту Міністерства освіти і науки України і Британської Ради в Україні «Шкільний учитель нового покоління».

Сьогодні Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж – це висока якість знань, перспективний науковий потенціал, потужна матеріально-технічна база, високо оцінений експертами чергових успішних акредитацій. Відповідно до вимог часу Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж імплементує основні положення Закону України «Про вищу освіту»: модернізує систему підготовки педагогічних кадрів, запроваджує міжнародні стандарти до формування нової генерації національної наукової еліти педагогічної сфери.

Науково-педагогічний корпус коледжу

Педагогічний колектив – це **190** – штатних працівників та **14** сумісників в тому числі:

➤ **на постійній основі (всього 16 науковців):**

- доктор філологічних наук, професор
 - 3 кандидата філологічних наук;
 - 3 кандидата філологічних наук, доцента;
 - 3 кандидата педагогічних наук;
 - 4 кандидата педагогічних наук, доцента;
 - кандидат історичних наук, доцент;
 - 2 кандидата мистецтвознавства;
 - кандидат технічних наук, доцент;
 - кандидат психологічних наук, доцент;
 - кандидат наук з фізичного виховання та спорту
 - 2 майстра спорту,
 - Заслужений тренер України,
 - Заслужений працівник культури України, член Національної Спілки письменників України, лауреат 11 літературних премій
 - 66 магістра педагогічної освіти
 - 4 пошукачі;
 - 16 аспірантів
- **на умовах сумісництва:**
- кандидат фізико-математичних наук, доцент, доктор педагогічних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України;
 - кандидат історичних наук;
 - кандидат мистецтвознавства, доцент;
 - кандидат педагогічних наук, доцент

Кваліфікаційна категорія:

- кваліфікаційна категорія «спеціаліст вищої категорії» – 122 особи
- кваліфікаційна категорія «спеціаліст I категорії» – 29 осіб
- кваліфікаційна категорія «спеціаліст II категорії» – 44 особи
- спеціаліст – 12 осіб

Педагогічне звання:

- «старший викладач» – 22 особи
- «викладач-методист» – 62 особи
- «вихователь-методист» – 1 особа
- «старший вихователь» – 1 особа
- «старший учитель» – 1 особа
- «вчитель-методист» – 1 особа

Державні нагороди:

- нагрудним знаком «Відмінник освіти України » – 62 особи
- нагрудним знаком «А.Макаренко» – 20 осіб
- нагрудним знаком «Василь Сухомлинський» – 1 особа
- нагрудним знаком «Софія Русова» – 2 особи
- орден княгині Ольги III ступеня – 1 особа

- нагрудним знаком Вінницького
 гуманітарно-педагогічного коледжу «За заслуги» – 26 осіб
 - Почесною грамотою Департаменту освіти
 і науки Вінницької облдержадміністрації – 112 осіб
 - Почесною грамотою
 Міністерства освіти і науки України – 88 осіб
 Почесною грамотою Ради директорів ВНЗ I-II р.а. – 26 осіб
 Почесною грамотою Вінницької обласної організації
 профспілки працівників освіти і науки – 34 особи
 Почесною грамотою Вінницької облдержадміністрації
 та Обласної ради – 9 осіб
 Почесною грамотою адміністрації та
 профспілкового комітету
 Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу – 25 осіб
 Почесною грамотою Вінницької міської ради
 та виконавчого комітету – 7 осіб
 Подякою Вінницької міської ради
 та виконавчого комітету – 3 особи

**Шановні колеги та гості, учасники засідання обласного
 методичного об'єднання методистів коледжів та технікумів
 Вінницької області!**

85 років – значна дата для людини й навчального закладу, а тим
 більше у наш мінливий, швидкоплинний час. Позаду – прожиті не
 дарма вісім з половиною десятиліть, насичених подіями,
 напруженою працею, глибоким змістом та зверненнями. Десятки
 тисяч випускників продовжують сьогодні Вашу справу у навчальних
 закладах області, країни та за її межами. Своєю професійністю та
 творчим підходом до реалізації освітянських завдань вони
 завдячують, насамперед, рідному закладу, викладачам, які не
 шкодували сил і щедро дарували знання, ділились власним досвідом,
 долучали до скарбниці педагогічної мудрості та професійної
 майстерності.

У цей святковий день щиро зичимо колективу Вінницького обласного комунального
 гуманітарно-педагогічного коледжу процвітання, творчого натхнення та довголіття! Нехай не
 міліє джерело сміливих ініціатив, нових успіхів та перемог на нелегкій освітянській ниві!

Творчих Вам злетів та плідної праці!

З повагою та шаною,
 директор Вінницького
 гуманітарно-педагогічного коледжу
 Войцехівський Костянтин Францович

**РУДА Тетяна Вікторівна, магістр освіти,
спеціаліст вищої категорії, викладач-
методист, методист Вінницького
гуманітарно-педагогічного коледжу**

ЗДОБУТКИ ТА ПРОБЛЕМИ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ КОЛЕКТИВУ у 2015-2016 н.р ВІННИЦЬКОГО ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Кожна ювілейна дата – це вагоме звершення, певний життєвий етап, не лиш святкова, а й історична подія. 85 років коледжу – це, безумовно, значна подія в освітянському житті Вашого навчального закладу, який за свою багату історію самовідданою працею досяг вагомих успіхів у справі підготовки та виховання висококваліфікованих фахівців для освітньої галузі, використанні новітніх педагогічних технологій, реформування змісту освіти.

Вітаємо педагогів та студентів Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу із цією знаменною датою та засвідчуємо високу повагу Вашій шляхетній діяльності та професіоналізму. Зичимо аби творче життя коледжу було довгим і плідним, сповнене яскравих подій та звершень! Нехай густо засівається та щедро колоситься нива Ваших надій на краще майбутнє, а кожен рік приносить новий професійний і життєвий досвід, додає сил та ентузіазму для подальшого розвитку!

Міцного Вам здоров'я, щастя, добра, миру і благополуччя!

Хай здійсняться Ваші мрії та сподівання!

На початку серпня 2016 року, шановні колеги, ми стали свідками перших нововведень: розвантажили та ухвалили нові програми для початкової школи. Звісно, це лише перший етап розв'язання проблеми, наголосила міністр освіти і науки України. Попереду нас, шановні друзі, чекає зміна стандартів, оновлення програм для середньої та старшої школи, модернізація підручників.

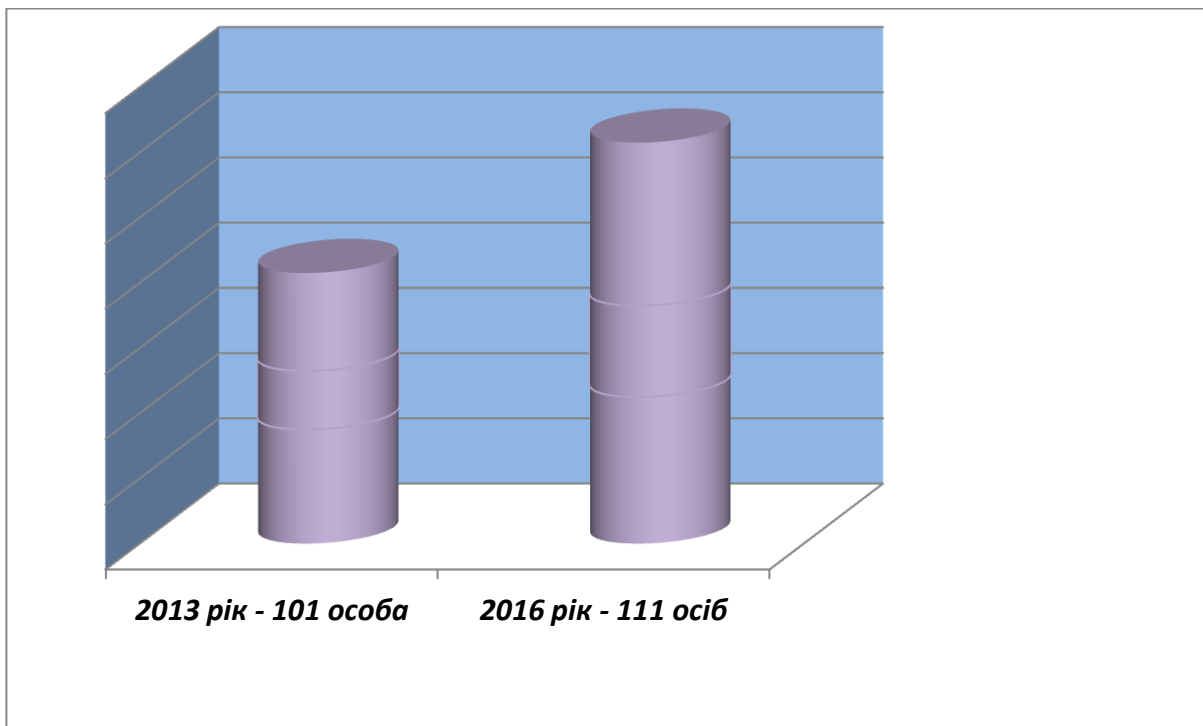
Натомість перед нами освітянами постане чимало запитань: чи справді це стане поштовхом для глобального поступу в загальній середній освіті? У якому напрямі слід рухатися нам, педагогам вищої школи, щоб іти у ногу з часом? З якого боку чекати наступних змін? Одним реченням освіта майбутнього, а ми активні її учасники. Які ж, шановні колеги, на мій погляд, **основні шляхи** підвищення якості освіти в нашому колективі були і є:

I. Кадрове забезпечення та мотивація викладачів

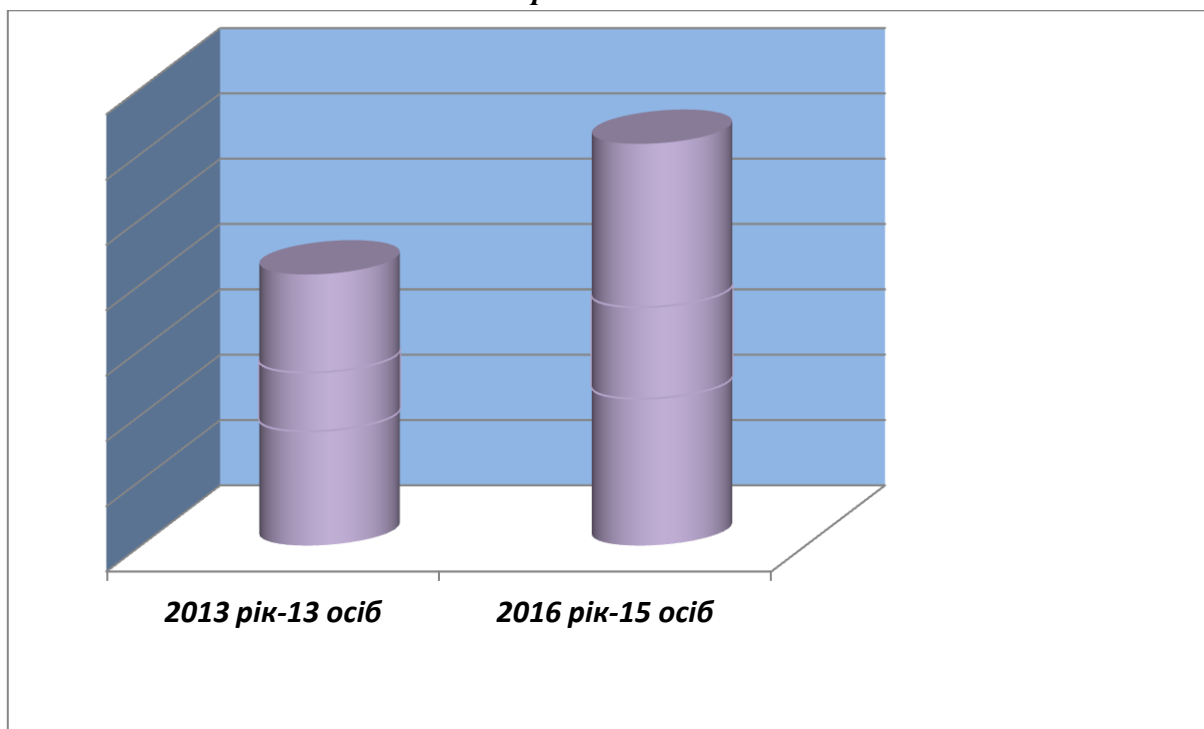
Сьогодні принесло суттєві зміни у освітній ринок, в коледж прийшла нова генерація викладачів, які мають сучасну освіту, вільно володіють інноваційними засобами навчання, займаються науковою роботою. Зверніть увагу на екран

Важливим моментом у кадровій роботі із забезпечення високого методичного та професійного рівня діяльності педагогічного колективу є атестація та підвищення кваліфікації педагогів.

Зазначимо динаміку змін
Спеціаліст вищої категорії

Старший викладач

Заняття школи педагогічної майстерності (школи молодих та малодосвідчених спеціалістів) змінили свій формат і стали джерелом обміну інформації між поколінням викладачів із «свіжими» знаннями та напрацьованим джерелом.

Були використані такі види роботи

- ✚ ***Педагогічний діалог (Руда Т.В.)***
- ✚ ***Презентаційний семінар (Гальянова О.А., Федчук Л.І., Пашкевич Л.А.)***
- ✚ ***Захист проекту «Бібліотека коледжу в умовах сучасного інноваційно-інформаційного суспільства» (Смірнова С.М.)***
- ✚ ***Творча педагогічна майстерня «Людина і природа» (Целомудра В.О.)***

II. Організація наукової роботи педагогів

❖ Викладачі та студенти брали активну участь у республіканських, міжнародних та обласних науково-практичних конференціях, симпозіумах, круглих столах, друкувалися в науково-методичних збірниках (Руда Т.В., Войцехівська Н.К., Похилук О.М., Пиндик О.Г., Юрченко М.В., Федчук Л.І., Кобзаренко Л.А., Луцинкевич Л.А., Гринькова Л.М., Гальянова О.А., Казьміришена-Файденко О.С., Шевчук О.В., Павлюк Б.В., Крижанівський А.І., Сверлович В.В., Осадчук С.Ю.).

На базі коледжу, із ініціативи к.ф.н., завідувача кафедри української філології Похилук О.М., проведено II Міжколеджну студентську науково-практичну конференцію «Сучасна лінгводидактика в початковій школі».

❖ Проведено майстер-класи, педагогічні тренінги за участю провідних вчених, науковців, фахівців-практиків (Войцехівська Н.К., Гринькова Л.М., Ненчинська Л.В., Похилук О.М., Омелянчик Т.Г., Дровозюк Л.М., Майданик О.В., Сверлович В.В., Федчишина Т.Л., Мартинюк Р.А., Євдокимова Н.В., Лимар О.Ф., Шевчук О.В., Годна І.С., Іскра С.І., Бахчеван Н.А., Яковенко Т.В., Лесяк Л.М., Грущенко М.М., Турлюк С.В., Бородій Д.С.).

❖ Виконання плану підготовки дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук – Кобзаренко Л.А..

❖ Участь у виставці технічної творчості викладачів та студентів коледжів та технікумів області (відповідальна Сверлович В.В.).

III. Робота над загальноколеджною методичною проблемою: «Удосконалення форм, методів та технологій навчання з метою розвитку професійної майстерності»

➤ Відповідно до плану результативно проводилися тижні відділень, тижні (декади) циклових комісій, кафедр. Однак, активізувати роботу викладачів та студентів до обласних та республіканських конкурсів, олімпіад.

➤ Модернізовано сайт коледжу (відповідальна Турлюк С.В.), який перетворився на робочий орган, використовується як інформаційне джерело, як елемент освітнього процесу для студентів, як засіб профорієнтаційної роботи.

IV. Методична робота викладача вищої школи

включає таке завдання як підготовка посібників, методичних розробок, методичних рекомендацій до практичних занять, тощо.

Викладачі нашого закладу експериментують, апробують та успішно впроваджують нові ідеї, технології, методики.

Вперше в коледжі - методичний посібник «Рідна Вінниця»; автори Похилук О.М., Омелянчик Т.Г., схвалено Інститутом модернізації змісту освіти, зокрема комісією з педагогіки методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти МОН України для використання у загальноосвітніх навчальних закладах.

V. Однією з важливих характеристик педагогічного професіоналізму сучасного викладача визначається його рефлексивна компетенція, здатність до узагальнення й поширення власного досвіду.

Дисемінація (поширення) передового педагогічного досвіду наших колег Войцехівської Н.К., Ненчинської Л.В., Годної І.С., Євдокимової Н.В. – рекомендовано до друку Передовий педагогічний досвід викладачів коледжів і технікумів Вінницької області за 2015-2016 н.р.

VI. Науково-методична рада коледжу

Відбулися засідання Науково-методичної ради, на яких розглядалися актуальні питання:

 Атестація науково-педагогічних працівників (Руда Т.В., Моспанок Л.Г.)

 Семінарське заняття – одна із форм навчання студентів (Голунов Л.А., Шевчук О.В.)

✚ Педагогічний тренінг «Компетентний викладач – креативний студент» (Руда Т.В., Дровозюк Л.М.)

✚ Навчально-практичний семінар «Документація викладача» (Когутюк О.В.)

✚ Педагогічний консиліум «Роль куратора у збереженні контингенту групи» (Турлюк С.В.)

Членами Науково-методичної ради було обговорено, схвалено до друку методичні розробки педагогів.

VII. День науки

Науково-методична робота в коледжі враховує нові, сучасні потреби святкування Дня науки. План заходів передбачав урочисте відкриття тижня науки «Наукова еліта коледжу». З ініціативи кандидата мистецтвознавства Іскри С.І. видається газета «Наука ХХІ ст.».

Таким чином, проаналізувавши результати Науково-методичної роботи колективу за 2015-2016 навчальний рік, слід наголосити на полі завдань методичної діяльності педагогів на поточний навчальний рік:

✚ Закласти основи дистанційної освіти: створений навчальний портал коледжу на базі платформи гул-сайт, сайти викладачів, електронну бібліотеку.

✚ Створити навчальний портал коледжу, забезпечити вільний доступ студентів до навчально-методичних матеріалів з дисциплін, отримання он-лайн-консультацій для студентів заочної форми навчання, забезпечення зворотного зв'язку між суб'єктами освітнього процесу.

✚ Започаткувати роботу Малої академії наук. Студенти під керівництвом викладачів-наставників здійснюють науково-дослідницьку роботу, з результатами якої виступатимуть на засіданнях Малої академії та на науково-практичних конференціях.

Я вважаю, що це дасть можливість накопичувати та систематизувати інформацію про педагогічні знахідки і нововведення викладачів. Попереду найцікавіше. Запрошую до співпраці.

Висновки та перспективи подальших досліджень:

✚ Закласти основи дистанційної освіти: створений навчальний портал коледжу на базі платформи гул-сайт, сайти викладачів, електронну бібліотеку.

✚ Створити навчальний портал коледжу, забезпечити вільний доступ студентів до навчально-методичних матеріалів з дисциплін, отримання он-лайн-консультацій для студентів заочної форми навчання, забезпечення зворотного зв'язку між суб'єктами освітнього процесу.

✚ Започаткувати роботу Малої академії наук. Студенти під керівництвом викладачів-наставників здійснюють науково-дослідницьку роботу, з результатами якої виступатимуть на засіданнях Малої академії та на науково-практичних конференціях.

МОТОРНА Леся Володимирівна,
*кандидат педагогічних наук, спеціаліст
вищої категорії, викладач-методист,
методист Ради директорів технікумів і
коледжів Вінницької області Вінницького
технічного коледжу*

ДЕФІНІТИВНЕ ЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «МАЙСТЕР-КЛАС»

На сучасному етапі розвитку освіти актуальним стає виявлення, узагальнення та поширення інноваційного педагогічного досвіду. Однією з ефективних

форм розповсюдження власного педагогічного досвіду є така сучасна форма методичної роботи як майстер-клас.

Поняття майстер-клас широко використовується в багатьох сферах діяльності людини, у тому числі й в освіті. Найчастіше в педагогічному співтоваристві під майстер-класом розуміють заняття, захід, презентацію досягнень педагога, але це не зовсім так.

У педагогічній літературі існує кілька десятків визначень поняття «майстер-клас».

У першу чергу, майстер-клас - це відкрита педагогічна система, що дозволяє демонструвати нові можливості педагогіки розвитку і свободи, що показує способи подолання консерватизму і рутини.

Майстер-клас - це особливий жанр узагальнення та поширення педагогічного досвіду, що представляє собою фундаментально розроблений оригінальний метод або авторську методику, що спирається на свої принципи і має певну структуру. З цієї точки зору майстер-клас відрізняється від інших форм трансляції досвіду тим, що в процесі його проведення йде безпосереднє обговорення запропонованого методичного продукту і пошук творчого вирішення педагогічної проблеми як з боку учасників майстер-класу, так і з боку педагога, який проводить цей майстер-клас.

Зазначена форма методичної роботи є ефективним прийомом передачі досвіду навчання і виховання, тому що центральною ланкою є демонстрація оригінальних методів освоєння певного змісту за активної ролі всіх учасників заняття.

Майстер-класи схожі на курси підвищення кваліфікації для тих, хто вже відбувся як фахівець, але хотів би довідатися більше. Майстер-клас для професіоналів - це можливість познайомитися з новою технологією, новими методиками й авторськими наробками. А це означає крок вперед у своїй справі.

Методика проведення майстер-класів не має якихось чітких й єдиних норм. Здебільшого вона ґрунтується як на інтуїції провідного спеціаліста, так і на сприйнятливості слухача.

На майстер-класі завжди надається можливість попрактикуватися під чуйним і доброзичливим контролем педагога, який уважно вислухає й відповідає на всі ваші запитання. Майстер-клас - це двосторонній процес, і відносини «викладач - слухач» є абсолютно необхідними. Безперервний контакт, практично індивідуальний підхід до кожного слухача - ось те, що відрізняє майстер-класи від всіх інших форм і методів навчання. До участі в майстер-класах запрошуються кращі фахівці в досліджуваній області.

Успішне засвоєння теми майстер-класу відбувається на основі продуктивної діяльності всіх учасників.

Майстер-клас як локальна технологія трансляції педагогічного досвіду повинна демонструвати конкретний методичний прийом або метод, методику викладання, технологію навчання і виховання. Вона повинна складатися із завдань, які спрямовують діяльність учасників для вирішення поставленої педагогічної проблеми, але всередині кожного завдання учасники абсолютно вільні: їм необхідно здійснити вибір шляху дослідження, вибір засобів для досягнення мети, вибір темпу роботи.

При плануванні роботи майстер-класу визначається єдина основна мета, досягненню якої підлягає все засідання. Наприклад, вивчення сучасних педагогічних технологій на основі досвіду педагога, що виступає в ролі керівника майстер-класу, і впровадження даного досвіду в практику роботи педагогів однієї спрямованості. Керівник представляє власну систему роботи як комплекс методичних прийомів і педагогічних дій.

При підготовці майстер-класу слід звертати увагу на те, що в технології його проведення головне - не повідомити і освоїти інформацію, а передати способи діяльності, будь то прийом, метод, методика або технологія. Передати продуктивні способи роботи - одне з найважливіших

завдань для педагога, який проводить майстер-клас. Позитивним результатом майстер-класу можна вважати результат, що виражається в оволодінні учасниками новими творчими способами вирішення педагогічної проблеми, у формуванні мотивації до самонавчання, самовдосконалення, саморозвитку. Це досить технологічно складний процес з певними вимогами до його організації та проведення.

Як підготувати і провести майстер-клас

Перед педагогом-майстром стоїть ряд наступних першочергових проблем: які межі свого досвіду краще представити для психологічного, методичного, педагогічного і предметно-практичного осмислення в ході майстер-класу? Яким способом (за формою організації) краще зробити це? Зосередити увагу колег на змісті авторської освітньої програм? Або обмежитися вдало знайденої шкалою оціночно-діагностичних процедур? А може, краще всього заздалегідь представити учасникам майстер-класу свої принципи і установки, на яких ґрунтується реалізована освітня технологія?

Доцільніше буде заздалегідь запропонувати колегам авторську алгоритм-схему для системно-цілісного аналізу методичного досвіду або краще буде створити подібну схему разом з усіма учасниками майбутнього майстер-класу? Уявити чи досягнуті результати навчання і виховання дітей в продуктах їх пізнавально-творчої діяльності або звернутися до напрацьованими схемами, способам і технологіям осмислення результатів свого власного викладацького праці?

Всі ці та багато інших аналогічних питань висувають сьогодні форму майстер-класу в ряд особливо пріоритетних і перспективних ланок системи підвищення кваліфікації на своєму робочому місці. Педагогам сьогодні вже є чим поділитися. Але гострота питання сьогодні полягає в тому, як це краще зробити, як забезпечити проведення майстер-класу на якісно високому рівні?

Ось чому підготовка і проведення майстер-класу сьогодні є надзвичайно непростою працею, результати якого дадуть про себе знати в повному обсязі набагато пізніше. Звичайно, така діяльність не застрахована від багатьох помилок і витрат, насамперед, в плані очікуваних ілюзій і відтворення застарілих стандартів і рутинних оціночно-технологічних процедур.

Тепер кілька зауважень власне методичного порядку. У підготовці та проведенні майстер-класу вельми важливе поєднання «здорової» описовості наявного досвіду та аналітичності, яка розуміється в даному випадку як здатність учасників (а перш за все, самого педагога-майстра) проникнути «всередину» свого досвіду, так би мовити, за грань видимого, зрозуміти внутрішні психолого-педагогічні та методичні «пружинки», принципи і механізми відпрацьованої на практиці системи методико-технологічних дій. Будь-які крайнощі тут абсолютно неприпустимі.

Тут одразу ж виникає питання про наявність у самого педагога-майстра письмово оформлених теоретико-аналітичних розробок або яких-небудь інших ілюстративно-методичних матеріалів. Адже факт їх наявності дозволяє учасникам майстер-класу за гранично короткий час зануритися в сутність педагогічного досвіду. Інакше спонтанне, педагогічно непослідовне, а краще сказати, методично безграмотне занурення в досліджуваний досвід займе багато часу і не дасть необхідного імпульсу для плідних дискусій по суті питання.

Ще один важливий момент, пов'язаний з успішною підготовкою та проведенням методично орієнтованого майстер-класу, стосується початкового уточнення питання про те, на якому структурному «поверсі» (рівні) проводиться презентація професійного досвіду? Відповідно, в якому термінологічному полі буде представлена інноваційна ідея? В якості універсального робочої гіпотези тут можна запропонувати чотирьохрівневу модель, в якій є:

- рівень приватно-предметних методичних дій, пов'язаних із засвоєнням дітьми спеціально-профільних знань, умінь і навичок з даного предмету;

- рівень загальнометодичного порядку — більш широкий і об'ємний, що допускає перенесення напрацьованого вчителем-майстром технологічних моделей і схем на сферу інших навчальних предметів, у тому числі і реалізованих в даному навчальному закладі;
- рівень психологічний, що забезпечує проектувану результативність навчання і виховання за рахунок залучення в навчальний процес тих чи інших структур особистісно-психологічного розвитку дитини, за рахунок актуалізації індивідуально-особистісного поля діяльності;
- рівень власне педагогічний, що задає інноваційному досвіду свою особливу логіку організації вживаються професійних педагогічних дій, що пояснює в діяльнісно-практичному контексті багато чого досягаються педагогом-майстром в результатах.

Звичайно, значне число практичних досягнень педагогів-інноваторів захоплює всі перераховані рівні. Проте поелементний аналіз на майстер-класі досвіду створює сприятливі психологічні передумови для теоретично послідовного аналізу досвіду. Викладене ставить перед педагогом, які готуються до проведення майстер-класу з обміну досвідом реальну практичну задачу — пошук найбільш виграшних форм і способів подання досвіду. Тут можуть зіграти свою важливу роль та письмові теоретико-методичні розробки, з якими учасники майстер-класів можуть познайомитися заздалегідь, ще до початку спільної роботи, або різноманітні методичні ілюстрації у вигляді схем, таблиць, алгоритмів, моделей, нарешті, у вигляді ескізних відеозамальовок або принципово важливих фрагментів навчальних занять, факультативів, бесід та ін.

На завершення ще одне важливе зауваження щодо методики підготовки та проведення майстер-класу. Представлення досвіду на майстер-класі виявиться однобічним і неповним, якщо не поглянути на результати педагогічного досвіду в широко орієнтованому контексті, чи не спробувати дати розгорнуту панораму різноманітних думок і оцінок про нього. Тут важливо і думка випускників, і погляд батьків, і колег.

Така різноманітність створює саме те проблемно-дискусійне поле, яке, будучи звільненим від однозначності думок і тлумачень організаторів майстер-класу, створить досить бажану атмосферу відкритості думок, різноманітності оцінок, точок зору на методичну спроможність інноваційного досвіду.

Але в цілому ж форма роботи майстер-класу в найсильнішому ступені залежить від напрацьованого вчителем стилю своєї професійної діяльності, який, зрештою, і задає на майстер-класі споконвічну точку відліку в побудові загальної схеми-алгоритму проведення цього організаційно-педагогічного заходу.

А ініціатива, бажання і щире прагнення педагога-майстра представити свій досвід у цій організаційно-педагогічній формі сторицею окупляться можливістю отримати так необхідний всякому істинному професіоналу матеріал для творчих роздумів, для подальшого послідовного вибудовування свого поступального руху до висот справжнього виховно-освітнього професіоналізму, активного сходження по шляху безперервного професійного зростання та самовдосконалення.

Форми, методи, алгоритми, структура майстер-класів.

У формі майстер-класу можна продемонструвати :

- програму (складний, довготривалий шлях);
- окремі форми роботи, які використовує у своїй діяльності педагог;
- методи роботи;
- інноваційні моменти діяльності;

Форми:

- лекція;
- практичне заняття;
- інтегроване заняття (лекційно-практичне) .

Майстер-класи можуть проводитися в різних форматах:

1. Майстер-клас на підприємстві. Заявник визначає тему майстер-класу, проводить навчання учнів, студентів або робітників. Слухачам майстер-класу надаються технологічні карти, дозволяється відео та фотозйомка.

2. Майстер-клас на спеціалізованих виставках на стенді навчального закладу чи підприємства. Такі майстер-класи проводяться з метою демонстрації можливостей устаткування підприємства або рекламування нових технологій виготовлення продукції, або рекламування продукції підприємства та профорієнтація навчальних закладів, що готують фахівців з певної галузі.

3. Навчальний майстер-клас для групи слухачів. Проводиться з метою підвищення кваліфікації зацікавлених спеціалістів.

У технології проведення майстер-класу зазвичай використовується певний алгоритм пошуку розв'язання педагогічної проблеми.

Зразковий алгоритм проведення майстер-класу:

- постановка проблеми;
- панель;
- об'єднання в групи для вирішення проблеми;
- робота з матеріалом;
- представлення результатів роботи;
- обговорення та коригування результатів роботи.

Панель - це етап актуалізації знань у обраній проблемній площині. Він дає можливість всім бажаючим висловити свою точку зору щодо проблеми, для розв'язання якої і проводиться майстер-клас. У ході обміну думками в учасників майстер-класу можуть виникнути думки як на підтримку висловлених ідей, так і в їх спростування. Тим самим відбувається уточнення і корегування етапу формулювання проблеми майстер-класу.

Тематика майстер-класів:

- різні аспекти і прийоми використання технологій;
- авторські методи застосування технологій на практиці.

Завдання майстер-класу:

- передача Майстром свого досвіду шляхом прямого і коментованого показу послідовності дій, методів, прийомів і форм діяльності;
- спільне відпрацювання технологічних підходів Майстра і прийомів вирішення поставленої в програмі майстер-класу проблеми;
- рефлексія власної професійної майстерності учасниками майстер-класу;
- надання допомоги слухачам у визначенні завдань саморозвитку і формуванні індивідуальної програми самоосвіти та самовдосконалення.

Структура майстер-класу різної спрямованості будується за принципом, що відбиває логічність процесу пізнання: мотивація, актуалізація, засвоєння нових знань, рефлексія.

Перша - це теоретична частина заняття. На даному етапі представляється педагогічний досвід керівника майстра-класу по певному напрямку діяльності. При обґрунтуванні цілей і при вивченні методів даної технології можливо: використання відеозапису занять, демонстрація робіт учнів у вигляді мультимедійної презентації.

Особливість використання фото та відеоматеріалів полягає в можливості оглядового перегляду фрагментів занять по темі, що відображають систему роботи педагога. Володіння основами інформаційної й комунікаційної культури - неодмінна вимога до сучасного педагога. А ефективність використання ІКТ визначається дійсним включенням в освітній процес, комп'ютер може стати помічником педагога, взяти на себе деякі його функції.

Якщо ви використовуєте:

- супровідний матеріал для викладу - візитка або буклет майстер-класу, використовуйте презентабельні програми (наприклад Microsoft Office Word, Windows, Publisher, PowerPoint, програми для створення слайд-шоу);
- для ілюстрації навчальних дій доцільно використати інтерактивні посібники;
- для перевірки знань використовуйте електронні тести;
- для самостійного вивчення - гіпертекстові документи.

Залежно від місця на занятті час використання цифрового освітнього ресурсу може бути різним:

- навчальний фільм демонструється не більше 5-7 хвилин;
- при поясненні нового матеріалу презентація не перевищує 15-17 хвилин;
- при використанні тестових програм - не більше 30 хвилин;
- при проведенні презентації творчих проєктів учнів - не більше 25 хвилин.

Обов'язковою складовою теоретичної частини майстер-класу має бути *актуалізація знань* учасників з обраної теми, що стане запорукою успішності проведення майстер-класу та забезпечить етап рефлексії.

Друга частина майстер-класу націлена на відпрацьовування отриманих знань у процесі придбання необхідних навичок. На цьому етапі в ролі учнів виступають учасники майстер-класу, а керівник у ролі педагога. На даному етапі важливе усвідомлення кожним педагогом ефективності досліджуваної педагогічної технології.

На третьому етапі - рефлексія. Педагоги об'єднуються в групи і розробляють заняття, план теми в рамках досліджуваного педагогічного досвіду. Результати роботи виносяться на обговорення. Дуже важливий той факт, що кожен учасник майстер-класу отримує конкретні рекомендації для практичної діяльності.

Покрокова технічна карта проведення майстер-класу представлена у вигляді схеми. (Додаток №1).

Особливості добору й конструювання навчального змісту для майстер-класу.

1. Добір змісту здійснюється не тільки відповідно до теми заняття, але й з урахуванням основної ідеї майстерні, що відповідає авторському задуму майстра.
2. Логіка побудови завдань відбиває логіку розвитку основної ідеї.
3. Надмірність матеріалу (велика кількість інформації створює відчуття незавершеності пізнання, невичерпності теми).
4. Пред'явлення матеріалу у своїй цілісності, а потім перехід до деталей, елементів, що висвітлюють тему майстерні.
5. Розмаїтість завдань по формах і видах роботи.
6. Обов'язкове звертання до особистого досвіду учнів, їхньої емоційно-почуттєвої сфери.

Особливості організації діяльності учнів.

1. Творча, пошукова, дослідницька діяльність.
2. Групова форма взаємодії.
3. Самостійність і воля на всіх етапах.
4. Право на власну думку, право на помилку.

Особливості організації діяльності майстра.

1. Специфіка діяльності майстра не в поясненні матеріалу, а в пред'явленні завдань, що орієнтують учнів на самостійну діяльність по набутті нових знань, створенню творчого продукту.
2. Майстер не задає питань і сам не квапиться відповідати на них.
3. Підтримка й заохочення самостійності й ініціативності учня

4. Створення доброзичливої атмосфери, відсутність оцінок й оцінюючих суджень.
5. Співтворчість майстра й учня.
6. Організація діалогу, в якому кожен має право на власні судження.
7. Забезпечення співробітництва учнів у групі.

Результатом «майстер-класу» є модель, яку розробив «педагог-учень» під керівництвом «педагога-майстра» з метою застосування цієї моделі в практиці власної діяльності. Як приклад, наводжу план проведення майстер-класу «Конструювання заняття із застосуванням цифрових освітніх ресурсів» (Додаток 1).

Критерії якості підготовки та проведення майстер-класу

Для визначення ефективності підготовки і проведення майстер-класу ми пропонуємо використовувати такі критерії.

1.Презентативність.

Виразність інноваційної ідеї, рівень її представленості, культура презентації ідеї, популярність ідеї в педагогіці, методиці та практиці освіти.

2.Ексклюзивність.

Яскраво виражена індивідуальність (масштаб і рівень реалізації ідей). Вибір, повнота та оригінальність рішення інноваційних ідей. Прогресивність. Актуальність і науковість змісту і прийомів навчання, наявність нових ідей, що виходять за рамки стандарту та відповідних тенденціям сучасної освіти та методиці навчання предмета, здатність не тільки до методичного, але і до наукового узагальнення досвіду. Мотивованість. Наявність прийомів і умов мотивації, включення кожного в активну творчу діяльність зі створення нового продукту діяльності на занятті.

3.Оптимальність.

Достатність використовуваних засобів на занятті, їх поєднання, зв'язок з метою і результатом (проміжним і кінцевим). Ефективність. Результативність, отримана для кожного учасника майстер-класу. Який ефект розвитку? Що це дає конкретно учасникам? Уміння адекватно проаналізувати результати своєї діяльності.

4.Технологічність.

Чіткий алгоритм заняття (фази, етапи, процедури), наявність оригінальних прийомів актуалізації, проблематизації («розриву»), прийомів пошуку і відкриття, подиву, осяяння, рефлексії (самоаналізу, самокорекції).

5.Артистичність.

Піднесений стиль, педагогічна харизма, здатність до імпровізації, ступінь впливу на аудиторію, ступінь готовності до поширення і популяризації свого досвіду.

7.Загальна культура.

Ерудиція, нестандартність мислення, стиль спілкування, культура інтерпретації свого досвіду. Використання даних методичних рекомендацій дозволить, на наш погляд, забезпечити якісну підготовку та ефективне проведення майстер-класів в рамках поширення педагогічного досвіду працівників обласної освітньої системи.

Отже, майстер-клас - це форма заняття, в якій сконцентровані такі характеристики:

- виклик традиційній педагогіці;
- особистість учителя з новим мисленням;
- не пасивне набуття нових знань, а спосіб самостійної їх побудови за допомогою всіх учасників заняття.

Проводячи майстер-клас, керівник ніколи не повинен прагнути просто передати знання. Він повинен намагатися задіяти учасників у процес, зробити їх активними, розбудити в них те, що приховано навіть для них самих, зрозуміти і усунути те, що їм заважає у саморозвитку. Всі

завдання керівника і його дії потрібно спрямувати на те, щоб підключити увагу учасників, створити таку атмосферу, щоб вони проявили себе як творці.

Керівник майстер-класу має створити атмосферу відкритості, доброзичливості, співтворчості у спілкуванні. Працюючи разом з усіма, він також повинен стати учасником майстер-класу в пошуку знань і способів діяльності.

У взаємовідносинах з колегами він повинен застосовувати певний стиль, проявляючи свої особистісні якості: комунікативність, загальнокультурний розвиток, інтелігентність, погляди, переконання, світогляд, характер, волю, темперамент та ін..

При підготовці й проведенні майстер-класу «Педагог-майстер» здобуває різні навички роботи з аудиторією, навчається рефлексувати свої дії й багато чого іншого. «Глядачі» стають експертами, навчаються аналізувати, співставляють свої можливості, навчаються тримати позиції. Добре організований майстер-клас стає генератором ідей для всіх учасників.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гришина Т.В. Освітня технологія як об'єкт методичної роботи. - Харків.- 2003.- 96с.
2. Данилова Г.С., Методичні служби України: проблеми управління, професійна підготовка: Навч.-метод. посібник. - К.: УЗИН, 1997.
3. Єрмола А.М., Василенко О.М. Технологія організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами: Науково-методичний посібник.- Курсор. - 2006.- 312с.
4. Пометун О. Як навчити учителів інтерактивних технологій: з досвіду проведення інтерактивних тренінгів у системі перепідготовки педагогічних кадрів // Управління школою. - 2004.- № 31.- С.22-28.

**СУРСАЄВА І.С., КУЧКО В.А.,
методисти Вінницького медичного
коледжу ім. академіка Д.К.
Заболотного**

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ «МАЙСТЕР-КЛАСУ» ПРАКТИЧНЕ ВПРОВАДЖЕННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ВІННИЦЬКОГО МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ ІМ. АКАД. Д.К. ЗАБОЛОТНОГО

На сучасному етапі розвитку освіти актуальним стає виявлення, узагальнення та поширення інноваційного педагогічного досвіду викладачів. Однією з ефективних форм розповсюдження власного педагогічного досвіду є така сучасна форма методичної роботи як майстер -клас.

У педагогічній літературі існує кілька десятків визначень поняття "майстер-клас".

У першу чергу, майстер-клас - це відкрита педагогічна система, що дозволяє демонструвати нові можливості педагогіки розвитку і свободи, що показує способи подолання консерватизму і рутини.

Майстер-клас — форма передачі досвіду, майстерності шляхом показу прийомів роботи. Створюється, як правило, на базі досвіду педагога, що має вищу кваліфікаційну категорію чи звання «викладач-методист»

Мета діяльності майстер-класу — удосконалення наукової, освітньої, професійної підготовки педагогічних працівників, практичного індивідуального володіння уміннями та навичками навчання і виховання.

Останніми роками у нашому коледжі викладачі все частіше для демонстрації своїх напрацювань, узагальнення та поширення педагогічного досвіду обирають таку форму роботи як майстер-клас.

Протягом двох минулих років викладачами коледжу було проведено ряд майстер-класів із різних напрямків: загальноосвітніх, хірургічних, зуботехнічних, терапевтичних, іноземних дисциплін, латинської мови та медичної термінології, сестринської справи, фармакології.

Майстер-клас викладачів світової літератури

Петляк І.Б., Кіржі Н.В.

«Застосування інтерактивної дошки на заняттях світової літератури»

Мета: продемонструвати можливості застосування інтерактивної дошки та програмного забезпечення SMART Notebook на заняттях світової літератури, проаналізувати переваги та недоліки кожного із запропонованих прийомів.

Завдяки симбіозу комп'ютера й інтерактивної дошки викладачі отримали унікальну можливість об'єднати використання комп'ютера з традиційними формами навчання. Під час вивчення матеріалу біля інтерактивної дошки вони мали можливість провести дискусію, продемонструвати індивідуальну роботу студентів, доповнюючи їх своїми рукописними й графічними коментарями.

В ході майстер класу за допомогою програми SMART Notebook були показані такі форми роботи на занятті зі світової літератури як: *асоціативний колаж, анаграма, вистава творів письменника, портретна галерея, вікторина, таблиця, лінія часу*.

Саме завдяки цьому інтерактивні дошки заслуговують високої оцінки вчителів, методистів і, звичайно, учнів в усьому світі.

Майстер-клас викладача фармакології Наумової В.М.

«Застосування активних методів навчання, як складової інтерактивних технологій на заняттях з дисципліни «Фармакологія та медична рецептура»

Мета: продемонструвати методику використання активних методів навчання під час засвоєння студентами знань і формування професійних умінь, навичок, розвитку творчих, комунікативних здібностей, особливості формування особистісного підходу.

Підготовка фахівців у напрямку медичної освіти вимагає корінної зміни стратегії й тактики навчання у медичних навчальних закладах, тому головними вимогами до випускника, крім професійних знань, вмінь та навичок, стають компетентність і мобільність. У зв'язку з цим акценти при викладанні навчальних дисциплін переносяться не тільки на формування знань, вмінь та навичок з боку викладача, а й на сам процес пізнання, ефективність якого повністю залежить від пізнавальної активності самого студента. Успішність досягнення мети залежить не тільки від змісту освіти, але й від того, як засвоюється навчальний матеріал: індивідуально або колективно, в авторитарних чи демократичних умовах, звертаючи увагу, сприйняття, пам'ять або на весь особистісний потенціал людини, за допомогою репродуктивних або активних методів навчання. В майстер — класі представлено використання активних методів навчання, як складової інтерактивних технологій на заняттях з навчальної дисципліни «Фармакологія та медична рецептура», як шлях до формування інформаційної компетентності студентів.

В ході майстер класу викладачем буди продемонстровані такі форми та методи роботи як: *метод «Мозковий штурм», гра «Опитування», гра «Розгадай кросворд», гра «Ромашка», метод «Аналіз конкретної ситуації».*

Фармакологія – складна наука з точки зору сприйняття та розуміння інформації. Завдяки використанню можливостей мультимедійних технологій здійснюється не лише досягнення високої наочності занять, а й утворюється принципово нове і своєрідне науково – дослідницьке середовище, яке сприяє розвитку творчих, індивідуальних і колективних здібностей студентів, формуються навички ефективного спілкування, спрямованого на досягнення позитивного результату.

Майстер-клас викладача латинської мови з медичною термінологією Бронюк О.Я.

«Використання традиційних та інноваційних методик при вивченні медичної термінології на заняттях з латинської мови»

Мета: розглянути, як традиційні, так і інноваційні методики при вивченні медичної термінології на заняттях з латинської мови, що дозволяють сформувати якісно нові здібності студентів, які в майбутньому здатні свідомо й грамотно оперувати латинською термінологією в умовах професійної взаємодії.

Викладання основ латинської мови з медичною термінологією у навчальних закладах медичного профілю повинно спрямувати роботу викладача на вирішення таких проблем:

- урізноманітнення навчальної діяльності майбутнього медика;
- удосконалення форм і методів організації та контролю самостійної роботи студентів;
- використання міждисциплінарних зв'язків та інтегрованих форм в процесі навчання;
- вироблення форм і методів для підвищення майстерності викладів та їх ефективність.

В ході майстер класу викладачем буди продемонстровані такі форми та методи роботи: традиційні (*диктанти: коментований, пояснювальний, контрольний-навчальний, творчий-граматичний та лексичний*); інноваційні (*вправи-ігри першого етапу заняття - репетитивно-репродуктивні вправи, другого етапу заняття – гра «Ланцюжок» та третього етапу заняття – гра-лотерея*).

Диктант - це такий прийом організації навчальної діяльності на занятті, в процесі якої студенти відтворюють письмово сприйнятий ними на слух текст. Спостереження свідчать, що роль диктантів при вивченні мов значна. Ефективність його досягається тим, що студент, мовчки вимовляє звуки, вчиться співвідносити звуки і букви і відчувати звук як фонему. Диктант вимагає посиленої уваги, яка сприяє формуванню швидкості і точності. Це і дає підставу рекомендувати диктант як один з основних видів роботи під час навчання правопису.

Гра – один із найефективніших видів роботи зі студентами. Деякі з ігор не потребують особливої підготовки і їх можна проводити на заняттях для закріплення лексико-граматичного матеріалу або на заключному етапі роботи над певним розділом.

Переваги ігор:

- дають змогу виявити розумові та творчі здібності студентів;
- допомагають засвоювати і систематизувати знання;
- формувати граматичні, лексичні та фонетичні навички;
- розвивати всі види мовленнєвої діяльності
- забезпечують комунікативну спрямованість начального процесу;
- створюють сприятливий мікроклімат в групі.

Значення гри неможливо вичерпати й оцінити розважально-реактивними можливостями. У тому і є її феномен, що, будучи розвагою, відпочинком, вона здатна перерости в навчання, у творчість, у терапію, у модель типу людських відносин і проявів у праці.

Майстер-клас викладача сестринської справи Шайдаюк О.І.

«Впровадження методу проектів як однієї з форм позааудиторної роботи, спрямованої на розвиток самостійної та творчої активності студентів»

Мета: На підставі власного педагогічного досвіду показати, що даний метод є досить ефективним, дає змогу підвищити зацікавленість студентів як до навчальної дисципліни в цілому так і до окремих тем, покращити якість знань, зробити атмосферу в навчальній групі більш доброзичливою, студентів розкутими, готовими до відкритого діалогу з викладачем і між собою.

Завдання сучасного викладача медичного коледжу не може обмежуватись лише професійною підготовкою студентів, воно набагато ширше. «Сьогоднішній студент-завтрашній фахівець» повинен глибоко розуміти свою роль у суспільстві, вміти творчо застосовувати теоретичні знання на практиці, швидко діяти в нестандартних ситуаціях та приймати конкретні рішення, вміти працювати з людьми, у колективі, прислухатися до думки колег, цінувати колективний досвід, критично оцінювати досягнення.

А сфера охорони здоров'я – одна з тих, що потребує, окрім професійної компетентності, ще здатності до комунікативної діяльності, а саме: вміти говорити, слухати під час спілкування, вести діалог.

Однією з основних педагогічних технологій для формування ключових компетентностей студентів-медиків, яка дозволяє створити в навчальному процесі умови, наближені до реальних ситуацій майбутньої професійної діяльності, вимагає залучення попередніх знань і досвіду, стимулює активне мислення, є метод студентських навчальних проектів.

Майстер-клас викладачів циклової комісії хірургічних дисциплін Біліченко О.В., Ілясова С.В., Постольникової І.М.

«Надання невідкладної допомоги в умовах бойових дій по методиках НАТО та США»

Мета: підвищити рівень знань військових медиків, викладачів, студентів з питань надання медичної допомоги під час бойових дій в умовах військової агресії та реформування військово-медичної галузі з метою підвищення обороноздатності населення.

Збройні сили не можуть функціонувати стабільно ефективно, якщо не буде налагоджена відповідна робота з допризовною молоддю, яка, крім гарної фізичної підготовки, повинна бути ознайомлена з будовою і функціонуванням Збройних сил держави."

Високий рівень захисту держави неможливий без удосконалення роботи служб НЧС та цивільного захисту. Досягнення цієї мети неможливо, якщо не буде відповідного рівня патріотичного виховання молоді. Тільки справжній патріот може забезпечити виконання високої мети побудови процвітаючої держави. Значний вклад в цю роботу вносять співробітники навчальних закладів освіти та медицини.

У 2014-2015 та 2015-2016 н.р. на базі нашого коледжу були проведені два тренінги «Медсанбату» з тактичної медицини з вивченням курсів «Основи оперативно-тактичного догляду за пораненими» та «Розширений догоспітальний догляд при травмі» по методиках НАТО та США за проектом Віктора та Олени Пінчуків для викладачів циклової комісії хірургічних дисциплін та студентів випускного курсу спеціальностей «Лікувальна справа».

Навчання організовано за стандартами НАТО за участі досвідчених американських тренерів, що мають багаторічний досвід надання медичної допомоги під час військових дій.

На основі отриманих знань та практичних навичок викладачі циклової комісії хірургічних дисциплін провели два майстер класи в рамках регіонального методичного об'єднання викладачів хірургії та обласного методичного об'єднання викладачів захисту Вітчизни. Також був проведений тренінг для учнів старших класів школи-гімназії №1 Вінницької міської ради.

Майстер-клас викладача хірургії Біліченка О.В.

Особливості вивчення розділу «Оперативна та неоперативна хірургічна техніка» теми: «Хірургічний інструментарій»

Мета: показати можливості вивчення хірургічного інструментарія студентами в умовах кабінету доклінічної практики та демонстрація використання інструментарію в умовах сучасного операційного блока.

Вивчення теми «Хірургічний інструментарій» відбувається в межах Програм на медсестринському, акушерському та фельдшерському відділеннях і має на меті орієнтування студентів у класифікації інструментарію, вивчення повної назви окремих інструментів, орієнтування студентів у призначенні інструментів, методиці використання та збирання окремих наборів спеціального інструментарію. У випадку, коли випускник отримує призначення на роботу у операційний блок, він проходить тематичні курси по спеціалізації у термін, передбачений програмою тому вивчення даної теми є актуальною у майбутній професійній діяльності медичного працівника.

Майстер-клас забезпечує формування мотивації та пізнавальної потреби слухачів у конкретній діяльності, стимулює пізнавальний інтерес. У ході майстер-класу відпрацьовуються вміння з планування, самоорганізації і самоконтролю педагогічної діяльності. Під час проведення майстер-класу здійснюється індивідуальний підхід по відношенню до кожного слухача, відслідковуються позитивні результати навчально-пізнавальної діяльності. Таким чином, майстер розкриває слухачам авторську систему роботи. Майстер-клас створює умови для зростання педагогічної майстерності на основі рефлексії власного педагогічного досвіду.

ГАЛУЩЕНКО Валентина Григорівна,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, викладач дитячої літератури кафедри української філології Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОСТІ ТА ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ЗАНЯТЬ З ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мета: повторити вивчений матеріал, закріпити знання студентів, використовуючи інноваційні методи навчання. Спонукає студентів використовувати дані методи в майбутній професії вихователя.

Розвивати вміння студентів працювати в взаємодії, стимулювати пізнавальні їх інтереси, активізувати позитивне ставлення студентів до навчання з літератури.

Виховувати бажання логічно мислити, вдосконалювати власне мовлення, вміло висловлювати особисту думку, активізувати знання.

Обладнання: портрет Наталі Забіли, відеозапис біографії письменниці, індивідуальні картки, підручники.

Тип заняття: закріплення вивченого літературного матеріалу.

Хід заняття

- I. Організаційний момент.
- II. Мотивація навчальної діяльності.
Оголошення теми і мети заняття.
- III. Повторення вивченого матеріалу.
- Особливості інтерактивного навчання.

Інтерактивне навчання - це спеціальна форма організації навчальної діяльності, яка має конкретну, передбачену мету-створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Суть інтерактивного навчання в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії усіх студентів.

Це співнавчання, взаємонавчання, де і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання.

Інтерактивне навчання - це діалогічне навчання, в ході якого здійснюється взаємодія викладача і студента. Завдяки цьому всьому переваги інтерактивного навчання такі:

- Всі студенти групи задіяні у роботі;
- формуються доброзичливе ставлення до опонента;
- студенти вчаться працювати у команді;
- кожен може висловлювати свою думку;
- за короткий час опановується, повторюється або закріплюється велика кількість матеріалу;
- формується вміння знаходити альтернативне рішення проблеми;
- вміння аргументувати свою думку; свій погляд на проблему;
- вміння аргументувати свої знання усвідомити цінність знань інших;
- бажання навчально взаємодіяти у парах, макро- і мікрогрупах.
- оптимальний склад групи 4-6 осіб.
- Твори яких письменників та їх біографії ми вивчили?

(Т. Шевченка, /І. Глібова, Б. Грінченка, О. Пчілки, І. Франка, П. Грабовського, М. Коцюбинського, Л. Українки, О. Олеся, В. Винниченка, (Ю. Збанацького) П. Тичини, М. Рильського, О. Копиленка, Н. Забіли та ін.)

- Знайти відповідність (робота в макрогрупах)

Мета: орієнтація в літературному «світі».

«Княжна»

«Бачить - не бачить»

«Олеся»

«Малій музика Моцарт»

«Мій злочин»

«Вийшла з хати стара мати...»

«Нюрнберзьке яйце»

«Біда навчить»

«Крилатий гонець»

- Робота в парах: «Інтерв'ю у напарника»

Мета: перевірка знань по темі «Ю. Збанацький. Збірка «Крилатий гонець».

(Назвати оповідання, які увійшли до збірки, визначити дві сюжетні лінії, цікавість образів, особливості мови.)

П. Грабовський

Леся Українка

М. Коцюбинський

Л. Глібов

Б. Грінченко

Т. Шевченко

Олена Пчілка

Ю. Збанацький

І. Франко

М. Стельмах

Даний вид роботи спонукає студентів згадати прочитане, висловити свою думку; розвиває навички спілкування, уміння формувати правильно думку, аналізувати твори, аналізувати твори, переконувати співбесідника, закріплювати свої знання і в подальшому передавати дітям дошкільного закладу.

- **Метод «Асоціативний куш».**

Мета: відновити в пам'яті знання про життя П.М.Воронька. Створити «асоціативний куш». Даний метод вимагає відновлювати в пам'яті вивчене про письменника, відбирати основне, творчо та логічно мислити, формувати власну позицію, усвідомлювати, що даний матеріал можна використати в майбутній професії.

(поет, пісняр, дитячий поет, партизан, громадський діяч, видавець, воїн, психолог, казкар...)

- Метод «Моя думка», (макрогрупи)

Запитання: З якою метою я використовую твори різних жанрів для дітей дошкільного закладу? (З виховною, пізнавальною, навчальною метою; з бажанням прищепити любов до книжки, збагатити лексикон дітей, поглибити знання, розвивати мовлення, логічне мислення)

Мета: досконало вивчати літературний матеріал, вміло формувати свої власні думки, переконувати слухачів.

- Метод «Прес»

Тема: Творчість Ю.О.Збанацького

Чотири групи студентів працюють одночасно. Кожна група має завдання відповісти на поставлене запитання за даним

1 група « Я вважаю, що...»

2 група «...тому, що...»

- група «...наприклад...»

- група «Таким чином...»

- *Написання розповіді для дітей дитячого дошкільного закладу з використанням доповіді на тему «Біографія Н.Л.Забіли», відеоматеріалів, підручника.*

Мета: даний вид роботи розвиває інтерес студентів до читання не тільки підручника, а й додаткової літератури по темі, вчить відбирати важливе, основне, впорядковувати його для дітей певної вікової групи (категорії), пам'ятати про доступність мови, фактичного матеріалу, цікавість змісту.

- Метод «Мікрофон».

Тема: Повторення творчості Ю.Збанацького і П.Воронька.

(Згадати назви творів і автора.)

Мета: активізувати пізнавальну діяльність студентів, забезпечити позитивну атмосферу в колективі групи, розвивати пам'ять, використовувати набуті знання, виявити якість знань студентів.

ГОЛОВАНЮК Валентина Анатоліївна,
спеціаліст вищої категорії, викладач англійської мови та зарубіжної літератури кафедри германської філології та зарубіжної літератури Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу

КРИК, ЯКИЙ НЕ ЧУЄ БАЙДУЖИЙ НАТОВП

СЕКРЕТАР. Прошу всіх встати. Суд іде!

СУДДЯ. Шановні пані та панове! У відкритому судовому засіданні слухається справа по звинуваченню у вбивстві Грегора

Замзи, комівояжера з міста Прага, який перебував на час смерті зі своєю сім'єю.

ПРОКУРОР. Шановний суд! Сьогодні ми зібрались тут, щоб встановити справедливість. Вбито молоду, 30-ти річну людину. Грегор Замзапрацював та жив у місті Прага. Жив з сім'єю, в будинку якої був знайдений мертвим. Крім жертви в будинку проживали батько Грегора, мати та сестра Грета, які звинувачуються у вбивстві свого сина і брата.

Варто довести до відома суду, що Грегор Замза утримував свою сім'ю, оскільки батько зовсім припинив працювати, мати хворіла на астму, а сімнадцятирічна сестра Грета за віком працювати ще не могла. Грегор підшукав квартиру на Шарлотенштрассе, де усі нині мешкають. Як службовець, комівояжер Грегор Замза дуже сумлінний, обов'язковий, старанний, працьовитий. Саме йому довіряють серйозні доручення, через які він так рідко буває вдома, він постійно в роз'їздах, але у перерві між діловими поїздками він ночує вдома, де й відбулася з ним ця жахлива трагедія.

Він все робив заради сім'ї, він себе не шкодував, але саме сім'я стала причиною його смерті. Тому, пане суддя, прошу визнати винними у вбивстві Грегора Замзи його батька, мати та сестру.

АДВОКАТ. Пане суддя! Прокурор зобразив нам Грегора як дуже світлу та позитивну людину. Але пан прокурор забув згадати про жахливі метаморфози, які відбулись з Грегором. Що спровокувало ці зміни? Адже після родинної вечері, де його чекали люблячі батьки та сестра за родинним столом ніщо не пророкувало біди. Вранці сім'я не побачила свого Грегора, бо він перетворився на потвора чому він всі свої проблеми перекинув на сім'ю? Грегор не приступив уранці до роботи і зрештою втратив її. Життя родини докорінно змінилося, батько і мати мусять працювати, сестра вести домашнє господарство. Долаючи всі матеріальні труднощі, чи можемо ми зобразити їх душевні муки, адже уся любляча родина згуртувалась навколо Грегора та вірила, що він одужає і все стане на свої місця і буде як раніше.

ПРОКУРОР. Ви називаєте турботою життя в клітці, яке був змушений терпіти Грегор перед смертю? Людину спіткали труднощі, які бувають в кожного, як не найближчі люди мали його підтримати. Натомість, вони винесли всі меблі з кімнати і замахнулись на те, чим Грегор дорожив – портретом дами у хутрі. Потім кімнату з Грегором перетворили на смітник: всі непотрібні речі залишали там, забуваючи про сина і про те, що йому в його становищі потрібен простір та чисте повітря.

АДВОКАТ. Але треба зважати на те, що він залишався у домі, він був частиною сім'ї, яка піклувалась про нього і вірила, що він одужає.

СУДДЯ. Панове, давайте перейдемо до слухання обвинувачених.

Надається слово батькові Грегора Замзи.

БАТЬКО. Я – батько Грегора. В минулому працював і забезпечував сім'ю, але за станом здоров'я – декілька останніх років не працював. Грегора я виховав справжнім чоловіком, який взяв на себе відповідальність забезпечувати сім'ю. В нас сталася біда і я знову повернувся на роботу.

ПРОКУРОР. Ви приховуєте правду. Документально підтверджено, що п'ять років тому ви втратили всі свої гроші, після чого Грегор поступив на службу до ваших кредиторів і відпрацьовував ваш борг. Ви його мали не за сина, а використовували за суто матеріальними інтересами.

АДВОКАТ. Протестую. Це виходить за межі судового процесу.

СУДДЯ. Відмовляю. Пане прокуроре, як це стосується суті справи?

ПРОКУРОР. Пене суддя, поведінка батька вказує на його ставлення до рідного сина, оскільки він ніколи не запитав його про справи на роботі, про його особисте життя, бо його в Грегора ніколи не було. Справи сина, його інтереси та переживання ніколи не цікавили батька. У мене є докази, які вказують на те, що він таємно привласнював гроші, зароблені Грегором нелегкою працею. Чи були в його житті розваги? Практично, ні, бо все його життя крутилось навколо

роботи, і робота поглинала все. Радості і розваги були пов'язані теж з роботою: покласти на стіл сьогодні більшу суму, ніж у минулу зарплату, побачити радість на обличчях рідних. А що він побачив на вашому обличчі як тільки сталося нещастя?

БАТЬКО. Після того як ми вранці не змогли його розбудити і я стукали у двері, я побачив зовсім іншого Грегора, огидну потвору. Я не міг повірити, що це Грегор і був у стані шоку.

ПРОКУРОР. Ви не були шоковані! У нас є відеодоказ того, що ви добре знали, що ви робите. Пропоную переглянути. (ВІДЕО)

Що тепер ви можете сказати у свій захист?

БАТЬКО. Я намагався захистити сім'ю, я думав, що він небезпечний, хотів повернути його в кімнату і вирішити, що робити далі.

ПРОКУРОР. Саме тому ви з огидою гнали його палкою як тварину? Саме тому він намагаючись врятуватись від вас поранився і обливаючись кров'ю влетів у свою кімнату? Хто кого більше злякався: ви його, чи Грегор вас?

БАТЬКО. Я себе не контролював, хапав все, що було під рукою, щоб повернути його в кімнату.

ПРОКУРОР. Це був перший раз, але не останній, коли ви берете все, що попадає під руки і б'єте свого сина. Прошу переглянути ще одне відео. (ВІДЕО)

ПРОКУРОР. В цій людині не збереглося нічого такого, що мало б відношення до ласки і ніжності. Він жорстокий і безжальний. Його бездушність і незацікавленість долею сина біли набагато сильнішими за будь – які удари вбивці.

СУДДЯ. Чи маєте, пане Замза, ще щось додати?

БАТЬКО. Ні.

СУДДЯ. Переходимо до слухання обвинуваченої матері Грегора Замзи.

МАТИ. Я, мати Грегора. Все своє життя присвятила своєму синові і доньці. Я хвора на астму і тому змушена більшість свого часу перебувати вдома. Я любила свого сина і ніколи б не змогла б йому причинити зла.

ПРОКУРОР. Якщо ви його дуже любили і знали, що Грегор важко працює на роботі, яка не приносить йому задоволення, чому ви дозволяли собі мати покоївку і кухарку? Невже материнське серце не могло пожаліти сина і взяти частину обов'язків на себе?

МАТИ. Але я була дуже хвора і не могла справитись з усіма хатніми роботами.

ПРОКУРОР. Але як Грегор не зміг заробляти гроші, а ваш чоловік пішов на роботу, то ви звільнили прислугу і самі стали обслуговувати сім'ю.

АДВОКАТ. Пане прокуроре, ви переймаєтесь побутовими проблемами сім'ї. Грегор сам найняв прислугу, це був його вибір і він міг собі це дозволити.

ПРОКУРОР. Добре, якщо говорити про материнську любов, про яку нам розповідає пані Замза, то є свідчення того, як вона повелася з сином, коли побачила його в незвичайній ролі. Будь ласка, ввімкніть відео. (ВІДЕО)

ПРОКУРОР. Ви заціпеніли і стали гукати на допомогу, але син хотів, щоб ви його захистили, але, не дивлячись на холодну погоду, ви відкрили вікно і сховались подалі від нього. Чому ви не кинулись йому на допомогу, не обійняли, не заспокоїли? Чому ви не подивилися йому у вічі і не зрозуміли, що під жакливою оболонкою ховався той самий ваш улюблений син? Ви, як матір, навіть не піклувались про нього, а все робила ваша донька. Чому ви ніколи не заходили в кімнату і не цікавилися в Грети як він?

МАТИ. Тому що... а хто міг би справитись з такою потворою? Він не ходив, а повзав, не їв людської їжі. Думаєте мені було легко? Я хвора немічна жінка.

СУДДЯ. Прошу тиші. В когось є питання до обвинуваченої?

ПРОКУРОР. Ні.

АДВОКАТ. Ні.

СУДДЯ. Прошу сісти.

Переходимо до обвинуваченої – сестри Грегора – Грети Замзи.

СЕСТРА. Я – Грета Замза. Мені 17 років. Не працюю. Мрію навчатися в консерваторії, так як обожаю грати на скрипці. Мій брат Грегор пообіцяв мені, що зможе оплатити навчання. А, в кінцевому результаті, я була змушена прибирати і годувати його. І за це мене звинувачують у вбивстві?

ПРОКУРОР. Вбивство Грегора відбулось поступово і в цьому йому допомогли ви. На вас лежить найбільша відповідальність за скоєне, бо він любив вас більше всіх і готовий ще був жертвувати роками важкої праці, щоб оплачувати ваше навчання. А ви? Чим ви готові були пожертвувати заради Грегора?

СЕСТРА. Хіба я не жертвувала своїм часом та обслуговувала його? Я любила свого брата, а не ту потвору, у яку перетворився Грегор. То була тварина яка нічого не розуміла.

ПРОКУРОР. Як ви з люблячої сестри перетворилися на нетерплячу і зверхню у своєму ставленні до Грегора? Ви сповнилися відрази до брата, який для вас зробив так багато.

Прошу переглянути як сестра «підкувалася» про брата. Зверніть увагу на її очі, поведінку, вчинки. І зверніть увагу на Грегора: чи не видно, що він залишився людиною, хоча і в тілі комахи? (ВІДЕО)

СЕСТРА. Я єдина, яка підкувалася про нього. Чому ви не питаєте про мій психологічний стан, адже жити в одному будинку не кожен зможе. Мені 17 років і мені треба думати про заміжжя і власне життя, а я повинна присвятити своє життя йому, комасі, потворі?

ПРОКУРОР. Присвячувати життя Грегору ніхто вас не просив. Грегор просив людського ставлення, розуміння і підтримки, адже він невимовно страждав. А ви були байдужими до його страждань і усі довели його до смерті.

СУДДЯ. Всі докази і обвинувачення представлені. Обвинувачені заслухані. Переходимо до судових дебатів. Слово надаємо звинуваченню.

ПРОКУРОР. Пане суддя, захист та присутні. Смерть Грегора Замзи стала страшним прикладом бездушності оточуючих людей. Незбагненим чином він змінився, але продовжує жити серцем, прагне бути корисним, але за довгі роки служіння своїй сім'ї він заслужив лише смертний вирок. Він помер у повній самотності й закинутості. Гине маленька, добра, беззахисна людина. *І не здригнулось жодне серце, не скотилась жодна сльоза, ніхто не запалив свічку.* Вражає те, що ніхто з сім'ї не має ні краплини співчуття до нещасного, ніхто не замислюється, чому сталася незвичайна метаморфоза, нікого не цікавить душевний стан Грегора. Всі сприймають жахливу подію як належну і неминучу. Ситуація стає ще трагічнішою, коли навіть смерть Грегора родина сприймає байдуже, як щось буденне.

Перетворення героя порушило спокій сім'ї, створений, до речі, самим Грегором. Спочатку ще видно якусь турботу про нього, але вже з гидливістю. Грегор же усім поступається заради сім'ї, навіть припинив свій бунт, щоб нікому не нашкодити. Але інакше поводить сім'я: виявляється, можна навіть пожертвувати життям того, хто створював для них це благополуччя. Це страшно. Не в глухому лісі, не на безлюдному острові, а в місті, на очах у людей загинула людина. Від чого ж помер Грегор Замза? Відповідь однозначна - від байдужості сім'ї, душевної черствості найближчих людей. Бійтеся байдужих! З їх мовчазної згоди відбуваються всі нещастя на землі!

АДВОКАТ. Звинувачуючи моїх підзахисних, шановний прокурор брав факти тільки факти. Але чи правильно він їх пояснив? Адже, в людських відносинах факти - мова суперечлива і неоднозначна, малодоказова. Щоб з'ясувати винність або невинність підозрюваних потрібно розглянути факти всебічно. А головне, потрібно звернути увагу на мотиви їх вчинків, пильніше вдивитися в їх внутрішній світ і душевні переживання. Мені здається, що прокурор занадто

спрощено описав внутрішній світ моїх підзахисних, виставивши їх в однозначно чорному кольорі. Сім'я Замзи – це звичайні люди з суто матеріалістичними інтересами і примітивними смаками. Вони дбали про власний спокій² і вважали, що достатньо піклуються про свого сина. Чим ще вони йому могли допомогти, якщо ліків від хвороби не було. Вони надали йому їжу, прилисток і сподівалися на його одужання. Доля розпорядилась інакше. Грегор сам вибрав собі єдиний розумний шлях – смерть. Чи можна засуджувати людей за те, що Грегор помер в їхньому домі?

Закликаю шановний суд до об'єктивності і принциповості, оцінюючи отриману у справі інформацію.

СЕКРЕТАР. Прошу всіх встати для оголошення вироку.

СУДДЯ. Суд у складі судді та секретаря розглянув справу по звинуваченню у вбивстві Грегора Замзи його рідними: батьком, матір'ю і сестрою і постановив засудити за душевну жорстокість, черствість, егоїзм, байдужість, за порушення прав свободи Грегора, його права на вибір та вважати винними у смерті сина і брата.

СЕКРЕТАР. Прошу всіх сідати!

СУДДЯ. Сьогодні ми засудили людей, які прирекли на смерть звичайну, «маленьку» людину. Жертовність Грегора Замзи має глибокий узагальнюючий зміст, адже він виражає трагічне світосприйняття людини ХХ століття. Чужий серед своїх, він відчував жах, зневіру та розгубленість; відчуження та самотність. В смерті Грегора Замзи винні всі. Сім'я – бо залишили його на самоті з власними проблемами. Службовці – колеги – дивно, що у нього і на службі не було ні друзів, ні приятелів. Кожен живе своїм особистим життям. Сам Грегор – можливо, бо не намагається боротись зі своєю потворністю. Людина, якою б вона не була, потребує співчуття тих, хто її оточує.

Образ створений Францом Кафкою можна порівняти з образом створеним Мунком у 1893 році. Всього існує біля 50 варіантів картини «Крик» полотна, що свідчить про особливий інтерес художника до теми відчаю. Створюючи цю картину, Мунк уперше входить у світ страху і самотності. На передньому плані у відчаї кричить людина. Її тіло ніби зводять судоми, а обличчя своєю жовтизною і запалими очима, розплющеними в страху перед невідомою нам загрозою. Це крик самотньої людини. Ця людина боїться техніки. Він боїться начальства. Він боїться натовпу. Він боїться любові. Це божевільний крик страху. Крик, який не чує байдужий натовп.

У XVII ст. англійський поет Джон Донн сказав: « Немає людини, яка була б як Острів, сам по собі: кожна людина є частиною Материка, частиною Суші; і якщо Хвилю знесе в море берегову Скелю, меншою стане Європа, і також, якщо змиє край Мису або зруйнує Замок твій або Друга твого: смерть кожної людини применшує і мене, бо єдиний з усім людством, а тому ніколи не питай, по кому дзвонить дзвін: він дзвонить по тобі»

КЛИМЕНЧЕНКО Наталія Василівна,
*спеціаліст вищої категорії, викладач-методист,
викладач зарубіжної літератури циклової
комісії російської мови та зарубіжної
літератури Вінницького гуманітарно-
педагогічного коледжу*

**ВІДОБРАЖЕННЯ У ПОВІСТІ ЯСУНАРІ
КАВАБАТА «ТИСЯЧА ЖУРАВЛІВ» ЯПОНСЬКОГО
СПОСОБУ МИСЛЕННЯ, НАЦІОНАЛЬНОГО
УКЛАДУ ЖИТТЯ, ЕТИКИ ТА ЕСТЕТИКИ.
ЗАНЯТТЯ-ЧАЙНА ЦЕРЕМОНІЯ**

Мета: удосконалення навичок текстуального дослідження повісті Ясунарі Кавабата «Тисяча журавлів»; дослідження ролі та значення чайної церемонії у творі, в житті японців; розкриття імагологічних аспектів на прикладі зв'язку Україна-Японія-Світ; розвиток навичок цілісного аналізу тексту, вміння працювати у дослідницьких групах, дискутувати та лаконічно висловлювати свою думку; виховання художньо-естетичних смаків студентів, акуратності, стриманості.

Обладнання: класна кімната повинна нагадувати японський чайний будиночок із застеленими на підлозі килимками (*татамі*), посередині приміщення – квадратна виїмка (*хібаі*), де на керамічному піддоні тліє деревне вугілля чи викладені дрова, столиком із підносами, шкатулками для зберігання чаю, чашкою для спільного чаювання і чашками для кожного із гостей, ложками і мішалками, чайниками для заварки японського та українського чаїв. Усі предмети повинні біти простими. Кружки ні в якому разі не натирають до блиску. На стіні навпроти вхідних дверей – ніша (*токонома*), прикрашена вазою з квітами чи ікебано із гілкою сосни та сувоєм із написом: «Ніколи так не думаєш про друга, як дивлячись на сніг, місяць або квіти» Ясіро Юкіо. На дошці прикріплено зображення великої чашки чаю та аркуші із написами: «Гармонія», «Чистота», «Спокій», «Повага». Викладач одягнений у національний одяг японців (*кімоно*), студенти (по можливості) теж.

Тип заняття: вивчення нового матеріалу, заняття з розвитку мовлення.

Форма проведення: чайна церемонія. Еталонною вважається чайна церемонія, влаштована в середині дня, що збігається з часом обіду.

Методи та прийоми: слово вчителя, бесіда, робота в динамічних дослідницьких групах, аналітико-синтетичні дослідження твору, драматизація, виразне читання.

Епіграф: «Ніколи так не думаєш про друга, як дивлячись на сніг, місяць або квіти».

Ясіро Юкіо.

Випереджувальні завдання. Викладач розробляє письмові запрошення на заняття-чайну церемонію і вручає студентам за тиждень. У листах вказується час і місце проведення чаювання, його вид, перераховуються всі запрошені особи, а також пропонується перелік індивідуальних занять для підготовки і для роботи під час заняття. Отримавши листа, особа має якомога швидше дати відповідь викладачу (господареві чайної церемонії), а також вказати, у якій групі і яке завдання виконуватиме.

Хід заняття

I. Організація заняття.

(Для заняття-церемонії студенти одягнені у національні японські костюми. Хлопці за пояс закладають складені аркуші паперу, свого роду серветки, дві шовкових хустинки – велику та маленьку, та загострену паличку (куромодзі), якою братимуть солодоці. Дівчата все це складають у фуросікі (кольорові хустки квадратної форми, в яких носили речі.) Обов'язково треба мити руки!

Із дзвінком студенти скидають взуття біля порога і проходять у класну кімнату, займаючи місця на килимках-татамі. Сидіти, схрестивши ноги, вважається розв'язним, а витягнувши їх у бік сусіда – непристойним. Сидять лише на власних п'ятах, підклавши під коліна дзабутон – ватяну подушку.

Викладач – господар чайної церемонії входить у чайний будиночок останнім, але не зразу після гостей, а трішки пізніше, даючи можливість без поспіху розміститися студентам-гостям і оцінити предмети токонома. Зайшовши і привітавшись у поклони зі студентами-гостями, викладач сідає на коліна в центрі кімнати. Дерев'яним черпаком наливає кип'яток в порцелянову піалу, ополіскує її, ретельно витирає краї серветкою).

- Охайно годзімас! Я рада вітати Вас на чайній церемонії у нашому чайному будиночку!

II. Актуалізація опорних знань.

- Пригадаймо, з творчістю якого письменника на попередньому занятті ми почали знайомство? Розкрийте ставлення письменника до свого твору «Тисяча журавлів». *(Ясунарі Кавабата говорив: «Якщо ви думаєте, що у повісті «Тисяча журавлів» я хотів показати красу душі й суті чайної церемонії, то це не так. Скоріше, навпаки, я її заперечую, застерігаю від тієї вульгаризації, від якої потерпає нині чайна церемонія»).*

- Коли і за які досягнення Ясунарі Кавабата був нагороджений Нобелівською премією? *(У 1968 році нагороджений престижною Нобелівською премією в галузі літератури «за майстерність, яка пристрасно виражає суть японського способу мислення, втілює дух національної культури»).*

III. Опрацювання теми заняття.

1. Слово викладача.

В багатьох народів чайна культура здавна є частиною національної культури. Ніде чай не має такого символічного значення в житті людини, як у Японії. Тут чаювання – спеціальна церемонія *(тяною)*, в якій злилися споглядання природи і предметів мистецтва, роздуми і спілкування. Приготування чаю – це творчість, особливий ритуал, що вимагає тиші, самоти, спокою.

- Отож звідки до нас прийшло мистецтво приготування та споживання чаю дізнаємося, заслухавши повідомлення групи «Істориків».

(Поки студент-історик розповідає про виникнення чайних церемоній, Викладач-господар готує чай. Готується він на очах гостей: господар звільняє листки від прожилок і подрібно їх на порошок у фарфоровій ступці. (Характерним для японського способу заварювання чаю є те, що вода не доводиться до кипіння.) Такий чай буває дуже міцним, його не дають натщесерце, а спершу частують гостей легкими закусками. Солодоці, що подаються під час чайної церемонії, представляють собою зацукровані фрукти, тому їхній вибір залежить від пори року. Заливають заварку гарячою водою мовчки.

Розповідь студента та дії викладач супроводжуються відеокліпом, підготовленим студентами-географами на тему: «Міст між Україною та Японією». Звучить українська та японська мелодії, на моніторі з'являються зображення пам'яток архітектури України та Японії, географічні об'єкти, національне вбрання. Усе демонструється в порівнянні.

2. Бесіда про риси японської та української ментальності.

Пояснення терміну «ментальність».

Ментальність (англ. – національний характер, спосіб мислення, глибинний рівень колективної та індивідуальної свідомості; відчуття та сприймання світу певним чином (національної традиції, культура, генетичний зв'язок поколінь).

Завдання: записати риси японської та української ментальності.

Японська ментальність	Українська ментальність
<ol style="list-style-type: none"> 1. Невибагливість. 2. Ввічливість. 3. Єднання з природою – почуття прекрасного, гармонії. 4. Бережливе ставлення до природи та природних ресурсів. 5. Поетичність. 6. Охорона пам'яток мистецтва та архітектури. 7. Працьовитість. 8. Патріотизм. 9. Кімоно. 10. Чайна церемонія. 11. Сакура. 12. Самурай. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Щирість. 2. Гостинність. 3. Працьовитість. 4. Краса. 5. Українська народна пісня. 6. Вишивка. 7. Український рушник. 8. Віночок. 9. Національний одяг. 10. Гопак. 11. Трембіта. 12. Патріотизм. 13. Козак.

3. Заслуховування повідомлень студентів:

Повідомлення на тему: «Історія чайної церемонії» студента-історика.

Батьківщиною чайного дерева вважають Китай. Саме китайці звернули увагу на здатність відвару з листя надавати тонізуючу дію на організм людини і першими почали вирощувати цю рослину. Перші згадки про чай зустрічаються в китайських рукописах, вік яких близько 5000 років. В VIII столітті був створений знаменитий «Трактат про чай». Його автор Лу Юй вважав, що першим гідно оцінив властивості чайного листя предок китайців Шень Нун. Він вивчав різні рослини і приймав безліч отрут, однак один з гірких напоїв був для нього протиотрутою.

Цей гіркий настій, який використовував Лу Юй, згодом назвали зеленим чаєм. У старовину китайці вважали його ліками від 72 отрут і застосовували тільки для лікування хворих. Його цінували як лікарську рослину, що допомагає від втоми, хвороби очей, ревматизму. Пізніше почали використовувати листя чайного дерева в релігійних обрядах. Китайці вірили, що відвар допомагає глибше поникнути у внутрішній світ людини, усвідомити місце людства у взаємодії Землі і Неба, Простору і Часу. Напій полюбили у всьому Китаї.

У III-IV століттях нашої ери чайне дерево стали вирощувати на плантаціях. Надалі, щоб легше було збирати листя, з високого дерева в результаті селекції вивели кущ. Сьогодні відомо багато різних видів чаю: чорний, зелений, червоний (оолонг), білий, жовтий і синій, ароматизований чай, нечайний чай та ін.

У Японію чай з Китаю в VII столітті завезли буддиські монахи, для яких він був особливим напоєм – його пили, коли славили Будду. До XIII століття пиття чаю стало звичайною справою у самураїв. З часом із монастирів в аристократичний світ проникла практика «Чайних турнірів» - зібрань, на яких дегустували велику кількість сортів чаю і учасники повинні були визначити сорт

чаю. Чаювання ввійшло в обряд і селян, але відбувалося воно набагато скромніше: це було спільне зібрання для вживання напою за повільною бесідою. За зразком китайської чайної церемонії японські монахи сформували свій власний ритуал спільного вживання чаю. Отож, у Японії чайна церемонія сформувалася вже у XIV ст. у період Муроматі. Існує чотири правила чайної церемонії: гармонія (ва), повага (кей), чистота (сей), спокій (сеі).

Як окремий вид мистецтва чайна церемонія розвинулася з другої половини XVII ст. Кожен із митців любителів чайної церемонії удосконалював цей ритуал: будували спеціальний чайний будиночок (тясіцу), використовували керамічний посуд, згодом була організована школа чайних церемоній. Чайний будиночок складався із єдиної кімнати, в яку вів вузький вхід. Отож, щоби зайти в кімнату, потрібно було нагнутися в поклони. У минулому низьких вхід не давав самураям входити на чайну церемонію з обладунками, тому зброю вони залишали за дверима. Це символізувало необхідність залишити за порогом всі турботи повсякденного людського життя, порину у церемонію.

Серед різних верств населення чайна церемонія поширилася з XVIII ст. Сутність чайного обряду – старовинні традиції, доведеної японською естетикою до рівня високого мистецтва, – полягає в тому, щоб дати можливість людині поміркувати над своїм життям, очистити душу від повсякденних турбот і суєти, нагадати про гармонійну єдність людини з природою та іншими людьми.

Система правил приготування зеленого чаю і чаювання в Японії називається **тядо, садо** або **тяною**.

Повідомлення-реклама чаїв різних народів світу.

Чай – надзвичайно корисний, смачний та ароматний напій, який щодня вживають більшість людей. Різноманіття чаю вражає – існує дуже багато сортів та назв: білий, зелений, пуер, жовтий, чорний, улун (ще називають синьо-зеленим чаєм), мате, ройбуш, ханібуш, каркаде, оранж та багато інших. Для багатьох народів чай є продуктом першої необхідності, деякі народи вважають його життєво продуктом харчування. У своїй буденності ми часто вживаємо вислови: «Заходь на чай», «Йдемо почнемо», «Може чаю?», адже це напій не тільки корисний, але дуже смачний та ароматний.

В Україні з давніх давен наші предки сушили трави та пили чай з таких цілющих трав: м'ята, меліса, чебрець, шипшина, ромашка, суниця. Такий чай є надзвичайно корисний та має приємний смак.

Англіїці п'ють чай три рази в день: за сніданком, за ланчем і знаменитий «файв-о-кlock» (17 година). Для проведення англійської чайної церемонії дуже важлива відповідна обстановка: ваза з квітами, біла скатертина, вишуканий чайний сервіз, тощо.

Гостям пропонують вибрати з п'яти-десяти сортів чаю обов'язково Earl Gray, Assam, Darjeeling.

Індія прославилась чаєм зі спеціями. У Марокко зелений чай п'ють з високих склянок, заварюючи його наполовину з м'ятою.

У США придумали охолоджувати чай і змішувати його з різними смаковими добавками.

Робота зі словником (за текстом повісті «Тисяча журавлів»):

Храм Енгакудзі в Камакура – дзен-буддистський храм.

Фуросікі – барвіста хустина (серветка), у якій японці носять речі.

Табі – шкарпетки з окремим великим пальцем, пошиті з цупкої тканини.

Татамі – циновка розміром 1,5 м². В Японії площу кімнат вимірюють на татамі.

Сьюдзі – розсувна частина стіни японського будинку.

Токонома – заглибина в стіні (ніша), де вішають японську картину чи напис на довгастій смужці шовку чи паперу.

«Орібе» – чашка в стилі Орібе Фуру та, відомого майстра чайної церемонії XVI століття.

Сен-но Рікю – (1521-1591) – видатний майстер чайної церемонії епохи Момояма (1574-1602).

Коном ура содацу – (?-1643) – відомий японський художник.

Мінам ото Мунеюкі – (?-939) – японський поет-класик.

«Сіно» – глечик у стилі Сіно Сосіна (1441-1522), відомого майстра чайної церемонії.

Дзабутон – подушечка для сидіння.

Рйоню (1756-1834) – видатний майстер керамічних виробів.

Іпомея (японською асагао) – «обличчя ранку».

Мідзуя – кімната для миття чайного посуду.

Карацу – керамічні вироби з міста Карацу та його околиці.

4. Робота з таблицею.

Сенс чайної церемонії – наблизитись до гармонії.

Формула гармонії японської чайної церемонії

- Слушно зауважив у своєму виступі студент-історик, що існує чотири правила чайної церемонії: гармонія, чистота, чемність, спокій. А з якими словами вони асоціюються у вас? *(Гармонія у відносинах між людьми, гармонія людини і природи, гармонія чайного посуду та манери її використання. Чемність, повага передбачає щирість стосунків між людьми, співзвуччя сердець, «зустріч почуттів» не за правилами поведінки, а через те, що душа людини, яка потрапляє у світ краси та натуральності, прихильна до добра. Чайний дім – це обитель миру та спокою, сюди немає доступу людям з поганими думками. Чистота повинна бути абсолютною, починаючи від почуттів та думок, закінчуючи чистотою в буквальному розумінні. Головне в чайному домі – тиша та спокій, які необхідні для рівноваги духу, для бесіди «серцями»).*

Пригощання студентів та гостей чаєм.

- Що там говорити – варто спробувати! Чашку із чаєм роздає господар від старшого до молодшого, поклонившись при цьому. Гість кладе на ліву руку шовкову хусточку, бере кружку з чаєм правою, ставить на ліву, киває наступному по порядку гостю, надпивши чай. Потім витирає серветкою край кружки і передає наступному. Кожний гість повторює цю процедуру, поки кружка не повернеться до господині. Вживання чаю із спільної кружки символізує об'єднання усіх. Порожню кружку передають усім гостям щоби кожен зумів оцінити її форму.

Релаксаційна вправа.

Після трапези влаштовується перерва. Студенти-гості розминають ноги, потім сідають на лаву для очікування і милуються пейзажем за вікном. *(Звучить японська музика).*

Бесіда за епіграфом заняття.

- Я думаю, що ви звернули увагу на нішу в стіні. Прочитайте вислів на сувої і поясніть, як ви розумієте слова Ясіро Юкіо?

- Звичайно все це екзотика. Де сучасному городянину, що живе на восьмому поверсі панельного будинку, знайти чайний будиночок і стару сосну. Але, виявляється і сосна, і будиночок, і гірський струмок вже є всередині нас. Чай – стежка, яка веде до них. Ясунарі Кавабата – один із найтонших митців слова. Він вказує нам дрібниці і з ним починаєш помічати світ навкруги. Світ, де людина і природа нерозривні, а речі, що нас оточують, все, до чого ми доторкаємося, продовжують нести частинку нашої душі. У своїх творах велике значення Ясунарі Кавабата відводить квітам. Їх у вазі міняють впродовж твору декілька разів. Ми, українці, теж прикрашаємо свої домівки квітами!

5. Аналітико-синтетичні дослідження твору за питаннями:

1. Яку роль в повісті грає перше враження людини? Залишається воно на все життя чи змінюється через певні обставини?
2. З якими почуттями Кікудзі, Фуміко, Юкіо згадують і говорять про свої та чужі сім'ї? Яким чином таке ставлення характеризує героїв?
3. З якою метою використав письменник чайну церемонію в композиційній побудові повісті «Тисяча журавлів»?
4. Скільки чайних церемоній описано в повісті?
5. Хто, по-вашому, з героїв повісті є найбільш вульгарним? Чому?
6. Який персонаж вас найбільш приваблює? Чому?
7. Чому європейський читач вважає повість загадковою? В чому криється її загадка?
8. Як показана природа в повісті?

IV. Систематизація вивченого матеріалу (бесіда за змістом твору, драматизація, читання уривків).

Слово викладача. Композиційна побудова твору повісті «Тисяча журавлів» пов'язана із традицією чайної церемонії. Саме з цього ритуалу в храмі древнього міста Камакура (де сам

Кавабата жив тривалий час) і починається знайомство читачів з героями твору, долі яких і становить основу сюжету.

- У чому полягає сутність чайної церемонії у сприйнятті японців? *(Сутність чайної церемонії полягає в тому, щоб дати людині поміркувати над життям, очистити душу від буденної метушні.)*

- З якою метою використав Ясунарі Кавабата чайну церемонію у композиційній побудові твору повісті «Тисяча журавлів»? *(Чайна церемонія – загальний фон, а точніше, художня тканина, переплетіння «ниток» якої з'єднує минуле і теперішнє всіх персонажів).*

- Розкрийте зміст назви твору «Тисяча журавлів». *(Огорнений романтичним серпанком образ Юкіко, котра тримає в руках рожеву крепдешинову хустку (фуросікі) із зображенням літаючих журавлів, заповонив уяву Кікудзі із самого початку повісті. Він закохується в Юкіко, шукаючи в ній втілення своїх мрій. Повість «Тисяча журавлів» має глибокий гуманістичний зміст. Назва твору промовиста: тисяча журавлів – це символ чистоти та щастя, яких шукає кожна людина, інколи не здогадуючись, що вони зовсім поруч).*

- Як показана природа у повісті? Відшукайте у текстах відповідні цитати? *(Природа у творах Кавабата завжди посідає особливе місце. Життя природи і людини, на думку письменника, поєднані невидимими ланцюгами. Рядки про природу створюють своєрідний фон, на якому розгортається життя героїв, проте нерідко природа набуває і самостійного значення, стаючи одним із образів твору. Кавабата закликає вчитися у природи, проникати в її нерозгадані таємниці, він бачить у спілкуванні з природою шлях до морального та естетичного вдосконалення людини. У зображенні Кавабата природа прекрасна й велична, через показ змін у ній автор відтворює порухи людської душі. У повісті природа немовби співчуває героям. Наприклад, через описи природи передається тривога Кікудзі перед невідомістю. Коли Кікудзі виглянув у сад, «По небу прокотився грім. Далекий і могутній, він наближався все ближче й ближче. На мить дерева у саду освітив спалах блискавки». Блискавка як думка і думка як блискавка – нерозривність цих понять допомагають авторові краще висвітлити образ Кікудзі, який переживає осяяння, знайшов потрібне рішення, певних вихід для себе. «І образу зашумів дощ, - пише Кавабата. – Поступово грім відкотився далі». Дощ неначе змиває тривожні передчуття героя, очищує його душу, відкриває шлях до нового, чистого начала).*

- Яку роль відіграє символіка у творі? Назвіть символи і розкрийте їх значення. *(Тисячокрилий білий журавель має символічне значення. Вже після першої зустрічі образ юної красуні Юкіко у Кікудзі асоціюється з малюнком білосніжного тисячокрилого журавля на її фуросікі. Юкіко буде щаслива, бо журавель – священний птах, що підносить у небеса тих, хто досягнув у земному житті безсмертя, це символ щастя, удачі, довголіття. У фіналі повісті символіка речей і природи зливається воедино. Уранці, після ночі з Фуміко, Кікудзі у саду перед чайним павільйоном піднімає друзки чашки, розбитої дівчиною напередодні. Із цією чашкою пов'язані стосунки чотирьох людей: батька Кікудзі з пані Оота і самого Кікудзі з Фуміко. «Кікудзі склав разом чотири великих шматочка. Кікудзі узявся його відшукати, та згодом полишив цю спробу». Піднявши очі вгору, він побачив, що на сході поміж деревами сяяла одна велика зірка. «Скільки я вже не бачив ранкової зорі!» - подумав Кікудзі, дивлячись у небо, що потроху затягували хмари. Зірка виблискувала серед хмар і від того здавалося ще більшою, ніж була насправді... «Нема сенсу збирати черепки, коли на небі сяє зірка таким свіжим блиском, - промайнуло у голові Кікудзі. І він кинув уламки на землю». Фуміко, рішуче розбиваючи ввечері чашку, немовби обривала всі пута минулого, які безнадійно заплутали ті, хто пив чай з цієї чашки до неї, пута, що не відпускали від спогадів тих, хто живе нині. Потворна родима пляма на грудях (тобто на душі) Тіако – це символ «Гидкої чорної пелени, що застила Кікудзі світ», від якої намагається він звільнитися).*

Робота у динамічних дослідницьких групах над образами та прийомами (колектив ділиться на 5 груп, які обговорюють поставлені завдання та відповідають).

Завдання для першої групи: Дослідіть образ Кікудзі.

Завдання для другої групи: Зробіть аналіз образу Тікало.

Завдання для третьої групи: Охарактеризуйте Фуміко й Юкіко.

Завдання для четвертої групи: Опишіть пані Оота.

Завдання для п'ятої групи: Охарактеризуйте художні прийоми письменника, його стиль.

Запитання до п'яти груп учасників:

- Яка героїня вам найбільше сподобалася? *(Краса у творів показана всебічно: і як чуттєва, земна краса, втілена в образи пані Оота, і як вишукана, вічна краса, що знайшла втілення в образі Фуміко. Однією з сюжетних ліній є досить складні стосунки (у тому числі й любовні) Кікудзі з Оота та її дочкою Фуміко. Із пані Оота його пов'язують спогади про батька (котрий зближується з нею після Тікато). Оота-сан шукає у синові риси батька, люблячи його і шануючи пам'ять про нього. Зближення з Кікудзі викликає в неї почуття провини, а сам Кікудзі відкриває в Оота невідомі раніше її привабливі риси і краще розуміє тепер почуття свого батька. Оота не чинить перешкод запланованому шлюбу Кікудзі з Юкіко. Однак піклування і співчуття самого Кікудзі до дочки Оота – Фуміко (після раптової смерті її матері від паралічу серця) і зближення з нею, а також наполеглива «турбота» Тікато про Кікудзі, роблять дівчину з літаючими журавлями на фуросікі недосяжною мрією для хлопця. Щоби застерегти світ від вульгаризації давнього звичаю, створює образ грубої вульгарної Тікато, яка навчає правил чайної церемонії, втративши своє жіночність, втратила і почуття прекрасного, а потім доторкається до священних предметів чайного обряду. Своєю грубістю вона затьмарює віковічну красу).*

- Ваше ставлення до образу Кікудзі? Чим вам близький цей герой? *(На стрінках повісті Кікудзі виявляє найрізноманітніші пориви душі та почуття. Йому не дають спокою протиріччя. Він розриваються у почуттях між трьома жінками: Оота, Фуміко та Юкіко. «- Як же Фуміко могла померти, коли мене самого вона повернула до життя?» - Із цим та з багатьма іншими питаннями залишає свого героя Кавабата у фіналі повісті. І у скорботній тональності немовби відповідає на почуття Кікудзі вся природа, що також сумує разом з людиною. Роздвоєність головного героя – це роздвоєність нашої душі зокрема. Дуже часто ми стоїмо перед вибором і дуже важливо, вчинити правильно, моральнообгрунтовано).*

- У повісті немає закінчення, що є характерною рисою японських творів. Читач залишається наодинці із своїми думками. Він починає роздумувати над власним життям, а навкруги все немов переливається новими кольорами. «Тисячокрилий журавель» - це гімн красі, яка надає сенс людському життю.

Спробуймо і ми подискутувати над сенсом життя, аналізуючи афоризми із твору та попиваючи, приготовлений мною, чай із чашок, які не повинні бути натерті до блиску! На відміну від європейців, японці не надають предметам вигляду нових, вважаючи, що чайка для чаювання зберігає «пам'ять минулого» - темні сліди довгого використання.

V. Закріплення вивченого матеріалу.

1. Відповідь на проблемне питання, трактування афоризмів.

- Готуючись до сьогоднішнього заняття, я натрапила на слова: «Ощущение после прочтения книг японского писателя-классика Ясунари Кавабата небывалое: словно тебя окатили холодной водой, развернули реальность на 180 градусов, вытряхнули из твоей души чувства, сокрытые в глубине, и заставили подумать». А над чим задумалися ви, прочитавши твір Ясунарі Кавабата?

(Висловлюються усі бажаючі, а підсумовують виступи студенти-філософи, які виписували афоризми з твору і оформляли їх на листівках-сувоях).

Трактування окремих афоризмів.

«Оставшиеся в живых порой осуждают мёртвых, порой страдают и каются. И в том и в другом случае есть что-то наигранное, что-то лицемерное. А мёртвым уже нет дела до нас, до нашей морали...»

«У доброго дела много помех».

«Впрочем, у каждой вещи своя судьба, а уж у посуды для чайной церемонии – тем паче».

«Может быть, чем ближе тебе человек и чем дорожше, тем труднее восстановить в памяти его образ?.. Может быть, наша память с полной отчётливостью воспроизводит только нечто необычное, уродливое?»

«Нельзя без конца вспоминать умерших. Тогда начинает казаться, что ты тоже мёртв».

«Жалкое занятие – собирать черепки, когда над головой сияет такая живая, такая свежая звезда!»

«Счастье, ниспосланное свыше блаженство. И была в этом такая чистота, словно он получил отпущение всех грехов. Только женщина – существо другого пола – может вызвать в душе высокий поэтический восторг, только женщина способна подарить самому закоренелому грешнику благо всепрощения, пусть минутное, но ни с чем не сравнимое благо».

Драматизація, читання уривків, наприклад:

Фуміко повернулася з чайною тацею.

На ній стояло дві полив'яні чашки циліндричної форми – одна чорна, друга червона.

Фуміко поставила перед Кікудзі чорну.

Чай був простий, невисокої якості, не для чайної церемонії.

Кікудзі підняв чашку й, розглядаючи денце, спитав:

- А це чия робота?
- Здається, Рйоню.
- І червона його?
- Так.
- Парні чашки...

Кікудзі дивися на червону. Вона стояла перед Фуміко. Дівчина поставила її собі, але більше до неї не торкалася.

- Гадаю, я добре зробив, що сьогодні завітав до вас, - сказав Кікудзі. – Фуміко-сан, ви оце говорили про прощення. Я зрозумів все так, що мертві й живі вже не можуть простити один одного. Та все-таки я хочу переконати себе, що мати не понесла з собою зла проти мене.

Фуміко кивнула.

- Так... Бо інакше й ви не могли б її простити. А втім, собі вона, мабуть, не простила.

Прости і бути прощеним...Кікудзі думав, немов уві сні заколисаний хвилями тепла, що йшли від пані Оота.

Здавалось, те відчуття напливало на нього від чашок, червоної і червоної.

VI. Підсумок заняття.

- Яка головна ідея твору? (Письменник висловлює тривогу за майбутнє нації. Японці XX ст. забули свої звичаї та традиції. Під час чайних церемоній допускали вульгаризацію, обговорювали питання на політичну чи інтимну тематику. Щоби повернути японців до удосконаленої віками давньої традиції, письменник і пише свій твір.)

- А чи бережемо ми, українці, свої традиції? Чи схожі наші звичаї із звичаями японців?

VII. Оцінювання студентів в групах за планом.

Прізвище, ім'я, по- батькові	Історик о- культурні	Уміння висловлювати свою думку та	Знання та цитування	Артистизм	Оформлення робочого місця, зовнішній
------------------------------------	----------------------------	---	---------------------------	-----------	--

	знання	робити висновки	тексту		вигляд, організованість

Список використаних джерел та літератури:

1. Ясунарі Кавабата. Повість «Тисяча журавлів». Київ – 1976. видавництво художньої літератури «Дніпро».
2. Євгенія Волощук. Світова література. Хрестоматія-посібник. 11 клас. К.: Літера ЛТД, 2011.
3. Усі зарубіжні письменники та їхні твори. 11 клас. – К.: Ранок, 2009.

МОСПАНОК Людмила Григорівна,
*спеціаліст вищої категорії, викладач-методист,
 викладач зарубіжної літератури, голова
 циклової комісії викладачів російської мови та
 зарубіжної літератури Вінницького
 гуманітарно-педагогічного коледжу*

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ЗДОБУТКИ ВИКЛАДАЧІВ ЦИКЛОВОЇ КОМІСІЇ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

«Сильним, досвідченим стає саме той педагог, який уміє аналізувати свою працю...»
 В.О. Сухомлинський.

Маючи багатий педагогічний досвід, досконало володіючи сучасними освітніми технологіями, методичними прийомами, різними формами аудиторної і позааудиторної роботи, викладачі циклової комісії російської мови та зарубіжної літератури проводять на високому методичному й науковому рівні заняття з використанням традиційних та інноваційних методів, що відзначені майстерністю й креативом. Впродовж минулого навчального року комісія працювала над удосконаленням форм, методів і прийомів навчання при викладанні предметів циклу.

Найактивніше використовували члени комісії форму **заняття-дослідження** – одну з інноваційних у проведенні аудиторних занять зарубіжної літератури. Так, викладач вищої категорії, викладач-методист Кліменченко Наталя Василівна досліджувала зі студентами 12-Ш групи шкільного відділення особливості формування життєвих цінностей молодих людей на занятті, присвяченому творчості Джерома Селінджера. Заняття зацікавило майбутніх вчителів ще й тим, що було бінарним – проводилося у співдружності з соціальним педагогом коледжу Сорочан Мариною Петрівною і дало можливість поговорити не лише про проблеми підлітків Америки, а й про власні та майбутніх вихованців. Наряду з основною інноваційною формою викладу

навчального матеріалу використовувалися й інші: презентації газет, робота у малих групах, робота парами, виконання пісні, інсценування твору. У доробку Кліменченко Н.В. є й такі інноваційні форми, як заняття-чайна церемонія, заняття-інтелектуальна гра, заняття-концерт.

У формі дослідження провела відкрите заняття і викладач вищої категорії, викладач-методист Моспанок Людмила Григорівна зі студентами 21-Р групи, де зарубіжна література викладається як спецпредмет. Тема заняття: «Людина і суспільство. Поезія (Анна Ахматова, Осип Мандельштам, публіцистична («естрадна») лірика поетів-«шестидесятників», виникнення авторської пісні, рок-поезія, її тематика)». Майбутні бібліотекарі досліджували напрями розвитку поезії ХХ століття за основними історико-літературними віхами, характер її та особливості, мали можливість дійти висновків щодо чинників впливу літератури на суспільну та індивідуальну свідомість і робили власні висновки на основі аналітично-дослідницької роботи над творчістю Анни Ахматової, Осипа Мандельштама, Бели Ахмадуліної, Андрія Вознесенського, Булата Окуджави, Володимира Висоцького, Віктора Цоя, Бориса Гребенщикова.

Традиційними стали у практиці роботи Моспанок Л.Г. над основами сценічного і екранного мистецтва з методикою зі студентами 4 курсу шкільного відділення такі ще недавно інноваційні форми занять як *заняття-вистава, заняття-захист проєктів, заняття-дискусія*. Форма заняття-вистава дуже доречна, бо передбачає не лише вивчення теоретичного матеріалу, а й знайомство з конкретними фольклорними джерелами, які мали в своїй основі театралізовані дійства (веснянки, гаївки, заклички, трудові пісні, русальні, святкування Купала), з різноманітними сімейними обрядами, шкільними виставами з використанням змісту біблійних легенд. Творчі групи студентів розігрують усі ці елементи, і в заключній частині занять роблять висновок про роль та значення первинних джерел сучасного театрального мистецтва, про складові частини театрального мистецтва, зміст дійств, реквізит тощо. На занятті-захисті проєктів студенти пропонують власне бачення шляхів формування духовності учнів початкової школи засобами мистецтва театру, кіно, телебачення.

Круглий стіл - ще одна ефективна інноваційна форма, з якою працюють викладачі циклової комісії. Темою заняття, проведеного кандидатом педагогічних наук, доцентом філології, викладачем вищої категорії, викладачем культурології Кісельовим Дмитром Леонідовичем з 21-Р групою, була: «Культурологічні досягнення Європи у епоху Відродження». Студенти мали попереднє завдання ознайомитися з літературно-мистецьким життям епохи Відродження. Вони підготували повідомлення, що базувалися на їхніх дослідженнях творчості Рафаеля Санті, Мікеланджело Буонаротті, Леонардо да Вінчі, Альбрехта Дюрера, Франсуа Рабле, Вільяма Шекспіра, розвитку ренесансної драматургії та музики. Дослідники-студенти зробили правильні й глибокі висновки щодо людиноцентричного, гуманістичного спрямування культури епохи Відродження. Розповідаючи про кожного митця, вони підкреслювали, що людина Ренесансу вважала себе неповторною, індивідуумом, що вся діяльність визначних людей була спрямована до душі кожної людини, тому це спрямування помітне і дотепер у всесвітньо відомих полотнах і літературних творах. Студенти з задоволенням ділилися своїми відкриттями з присутніми, наводили приклади культурологічних праць, автори яких підтверджують їх власні думки.

Заняття у формі *методичного вернісажу та бібліотечне заняття* організовує Шевченко Наталія Сергіївна, викладач вищої категорії, викладач-методист. «Развитие навыков самостоятельного чтения и работы с книгой. Приёмы и формы работы при внеклассном чтении. Развитие навыков выразительного чтения» - тема заняття-методичного вернісажу, проведеного зі студентами 32-Ш групи шкільного відділення. Метою викладача було здійснення практичної підготовки з використання знань, умінь та розвитку навичок студентів в організації роботи з книгою дітей початкової школи. Відбувався блоковий розгляд матеріалу, що створило ефект вернісажу. У кожному блоці аналізувалися принципи, форми й прийоми роботи. Використовуючи

залишені на дошці ярлики викладеного матеріалу, студенти в кінці заняття легко зробили чіткі висновки. Студенти презентували доступні й цікаві для молодших школярів форми класної і позакласної роботи, серед яких інформаційне повідомлення, газета, телепередача, конкурс, інсценування твору. Усі ці форми роботи були об'єднані однією темою - «Топоніміка». З особливим натхненням студенти відпрацювали «телепередачу» про найцікавіші у лексичному значенні топоніми, не обійшли увагою і перейменування вулиць міста Вінниці у зв'язку з декомунізацією.

Зразком урізноманітнення інноваційних форм викладання зарубіжної літератури стало бінарне бібліотечне заняття, проведене Шевченко Н. С. зі студентами 11- III групи. «Знакомство с литературным краеведческим материалом» - таку тему мало бібліотечне заняття. Бібліотекар Світлана Іванівна Гребеннікова познайомила студентів з каталогом, де можна знайти докладну інформацію про бібліотечний фонд. Книжкова виставка «Подільські майстри художнього слова» й коментарі бібліотекаря до неї дала можливість студентам зрозуміти, наскільки багатий і різноманітний склад майстрів письменства на Вінниччині, наскільки різножанрові їхні творіння, наскільки широку тематику вони висвітлюють. Блок навчального матеріалу про письменників світової літератури, життям своїм і творчістю пов'язаних з Вінниччиною та Україною, виклала у своєму виступі викладач зарубіжної літератури Шевченко Н.С. Інноваційна форма бінарного заняття викликала значну пізнавальну активність студентів. Вони виступили з розповідями про письменників і їх творчість. Наряду зі змістом навчального матеріалу, велику роль у активізації пізнавальної діяльності студентів зіграв проблемний виклад матеріалу, евристичні бесіди, серйозна попередня дослідницька робота, використання ілюстративного матеріалу й відеозаписів. Виховання патріотизму через краєзнавство – багатогранний і складний процес, який збагачує інтелект студентів, розвиває пізнавальні інтереси, спонукає до творчості, формує практичні, професійні уміння і навички.

Викладачі комісії напружували з предметів циклу чималий навчально-методичний матеріал, який використовують у власній практичній діяльності й пропонують студентам коледжу з метою активізації їх пізнавальної діяльності. Шевченко Н. С. створила методрозробку «Вдосконалення методики викладання російської мови на заняттях та у позакласній роботі», розробила тематику курсових робіт для студентів напряму підготовки «Початкова освіта» та керувала їх пошуковою діяльністю. Моспанок Л.Г. продовжувала дослідження питання ролі домашніх завдань у процесі формування позитивного ставлення студентів до навчання і написала методичну розробку «Домашні завдання з зарубіжної літератури як форма активізації творчого мислення студентів». Кісельов Д.Л., кандидат педагогічних наук, доцент вивчав питання розвитку творчих здібностей студентів у позаурочний час, написав методрозробку «Творчість Ф. Стендаля і О. де Бальзака». Кліменченко Н.В. створила методичну розробку «Вивчення повісті «Над прірвою в житті» Джерома Селінджера». Драгомерецький В.П. видав методичний посібник «Практические работы по русскому языку», схвалений та затверджений науково-методичною радою коледжу й представив власний досвід роботи «Використання інтерактивних технологій при вивченні зарубіжної літератури».

Пропонуємо увазі читачів декілька авторських розробок занять зарубіжної літератури.

Відкрите заняття

Тема заняття: «Людина і суспільство. Поезія (Анна Ахматова, Осип Мандельштам, публіцистична «естрадна» лірика поетів-«шестидесятників», виникнення авторської пісні, рок-поезія, її тематика)».

Мета заняття:

освітня: дослідити напрями розвитку поезії ХХ століття за основними історико-літературними віхами, сформулювати уявлення про характер її та особливості;

розвиваюча: забезпечити студентам можливість дійти висновків щодо чинників впливу літератури на суспільну та індивідуальну свідомість; створити умови для вільного висловлювання студентів й аналітично-дослідницької роботи;

виховна: виховувати активну громадянську позицію на прикладах життя і творчості відомих літературних діячів ХХ століття

Обладнання: виставка поетичних творів, тексти поезій, відеопрезентації: «Творчість Володимира Висоцького», «Творчість Осипа Мандельштама», «Творчість Анни Ахматової», відеокліпи, відеозаписи пісень на слова Бели Ахмадуліної, А. Вознесенського, Б. Окуджави, В. Висоцького, В. Цоя, Б. Гребенщикова.

Тип заняття: повідомлення нових знань.

Форма: заняття-дослідження з елементами художнього читання.

Хід заняття

I. Організація діяльності студентського колективу.

II. Мотивація навчальної діяльності студентів та актуалізація опорних знань.

- Робота з «живою» таблицею-гроном «Суспільство і людина».
- Слово викладача.

Суспільство – це народ, це окремі особистості зі своїми прагненнями і бажаннями, різними характерами, різні за віком, статтю, освітою, об'єднані територією проживання (чи народження), мовою, ментальністю тощо. Людина – істота колективна, тому впродовж всієї своєї історії, вона прагнула виробити критерії організації свого «колективу», щоб і захищеною бути, і особистості своєї не втратити. Так виникли загальні критерії організації суспільства на основах свободи, братерства, рівності, миру, законності тощо, а також індивідуальні критерії суспільного співжиття – любов, надія, кохання, благополуччя, материнське і батьківське щастя, прощення, віра... для здійснення керівництва своїм суспільством, координації дій, народ створив державу, делегувавши їй, точніше керівникам цієї держави, величезні права і обов'язки. Серед обов'язків найголовніший – захист інтересів народу – саме отих загальних критеріїв суспільного життя, базових основ людяності. Якщо держава забуває про обов'язки перед суспільством, - назріває конфлікт.

Першою невідповідністю держави вимогам суспільства відчуває інтелігенція, яка зберігає накопичений століттями досвід, науковий потенціал, величезний об'єм гуманітарних знань, має можливість зробити суспільні прогнози. А чисто інтуїтивно неправильність ситуації відчуває молодь, яка ще не набула великого життєвого досвіду, але, спостерігаючи за тим, як живе старше покоління, розуміє, що так жити не можна. Тому саме ці дві сили – молодь та інтелігенція – є рушійними для усіх суспільних змін. Та в основі рухів – усе ж ІДЕЯ, яка обов'язково буде спрямована на відновлення балансу загальних критеріїв організації суспільства. Ідея повинна бути озвучена. Найчастіше її озвучують поети.

Чого ж вимагає від суспільства поет – ідейний виразник бажань кожного члена суспільства? Прослідкуємо особливості цих вимог на прикладах ваших досліджень. К полі нашого зору буде ціле ХХ століття: від межі ХІХ - ХХ століття, через 10-30-і роки ХХ століття, 60-і роки ХХ століття до межі ХХ – ХХІ століття.

Отож, чого вимагає від суспільства поет? Чого і для кого?

III. Вивчення нового матеріалу.

3.1. Дослідження студентів за матеріалом поеми А. Ахматової «Реквієм».

Висновок: створила узагальнений портрет народного страждання, спричиненого тоталітарним режимом Сталіна, геноцидом проти власного народу.

Заклик: закликає до всепрощення, навернення до Бога, до внутрішнього очищення, духовного відродження, а не до помсти.

3.2. Дослідження біографії Осипа Мандельштама і його вірша «Живемо, під собою країни не чуючи».

Висновок: відкритий протест проти тиранії режиму Сталіна і його оточення («напівлюдей») та його людиноненависницької політики, проти поправлення свободи слова.

Заклик: відсутній, але зрозумілий – не коритися!

- Слово викладача.

Поетів цього періоду не можна засуджувати за м'яку, на наш погляд, зайняту позицію. Вони боролися доступними методами, втративши усе. Більшого зробити вони не могли, але вижити або гідно вмерти у таких умовах зуміли.

3.3. Дослідження студентів за матеріалами публіцистичної «естрадної» лірики поетів - «шестидесятників».

- Про Белу Ахмадуліну.
- Про творчість Б. Ахмадуліної у 60-і роки ХХ століття.
- Прослуховування пісні «Прощай» на слова Б. Ахмадуліної.

Висновок: автор прагне, щоб у суспільстві діяли хоча б особистісні критерії моральності, якщо не діють загальносуспільні.

Заклик: не втрачати людську гідність, жити, як би це не було складно, кохати по-справжньому, духовно чистим іти по життю.

- Про Андрія Вознесенського.
- Читання і аналіз поезій А. Вознесенського.
- Прослуховування пісні «Ты меня на рассвете разбудишь».

Висновок: створив узагальнений портрет радянської людини – лицеміра, без моралі, совісті, батьківщини.

Заклик: шукати себе і знайти обов'язково; працювати заради ідеї, не покладаючи рук, жити по совісті..

- Про Євгена Євтушенка.
- Читання і аналіз поезій Є. Євтушенка.

Висновок: критикує все, що принижує звання людини, особливо «бездарність у ранзі таланту».

Заклик: бути активним громадянином.

3.4. Дослідження студентів за матеріалами авторської (бардівської) поезії.

- Олександр Галич (дослідження).
- Булат Окуджава (дослідження).
- Перегляд відеозапису пісні Б. Окуджави «Молитва».
- Володимир Висоцький (дослідження з використанням відеопрезентації).
- Перегляд відеозапису пісні «Охота на волков», аналіз поезії.

Заклик до влади: одуматися, не вести себе зі своїм народом, як єгері на полюванні; терпіння народу не вічне, він може порушити вікові заборони і знести усе на своєму шляху.

- Перегляд відеозапису пісні «Я не люблю».

Висновок: у автора високі вимоги до індивідуальних критеріїв суспільного співжиття.

Заклик: поважати людську особистість, чекати «больших перемен».

Слово викладача.

Характерні особливості авторської (бардівської) поезії:

- бере свої початки у національних джерелах;
- виконується у музичному супроводі, найчастіше – у супроводі гітари;
- тематично і духовно близька поезії «срібного століття», навіть деякі тексти інтерпретуються;
- на першому місці у авторській поезії – поетична (сміслова) основа;

- розповсюдження авторської пісні відбувалося у вигляді «магнітофонної літератури», часто слухачі навіть не знали, як виглядає поет-виконавець (бард).

Перший фестиваль бардівської пісні відбувся лише 1968 року.

3.5. Дослідження студентів за матеріалами рок-поезії.

- Слово викладача.

Рок-поезія у 70-і роки ХХ століття оформилася як особливе явище. Вона має свою історію виникнення, умови існування та свої закони. Основною характерною рисою рок-поезії є те, що вона створена не для читання, а для виконання, тобто це поезія, що звучить. Її коріння потрібно шукати у багатьох прошарках світової культури: речитатив Бояна, поезія вагантів, трубадурів тощо. Це звукове мистецтво. Виконання рок-композицій ближче до декламації під музику, ніж до співу. Однак, вона орієнтується не на віршовий розмір, а на музичний ритм, звідси нерівність чи обірваність фраз, які ми читаємо очима. Про цю особливість писав ще Володимир Маяковський, який теж виконував свої поезії, правда, без музичного супроводу. Але музика була присутня у його творах – так званий «гул-ритм», «якийсь магнетизм, електрика» (за його власним висловом). Рок-музиканти теж стверджують, що на їхніх концертах відбувається обмін енергією. Навіть синтаксис у рок-поезії – особливий – ритм заклинань. Ще однією особливістю рок-поезії є те, що це поезія не всього твору, а окремої стрічки, ключової фрази. До якої асоціативно притягується цілий ряд образів. Їх об'єднує не логіка, а емоційний стан. Це характерно для творчості Гребенщикова, Рев'якіна, а пізніше – Цоя.

Перша хвиля російського року піднялася у 60-і роки, власне, не суто російського, а копії англійського. У 70-і роки він відходить від повного копіювання і створює російські тексти на англійську музику (група «Скоморохи» Олександра Градського, «Машина часу» Андрія Макаревича). Тексти використовувалися свої й поетів «срібного століття». Мотиви поезії: самотність, безвихідь, нудьга за прекрасним, пошук внутрішньої свободи. Рок- поезія прагне бути опозицією до офіційної культури (як і бардівська пісня).

Характеристики рок-поезії:

- вона інтернаціональна;
- на першому місці – музичний бік;
- надзвичайна емоційність;
- тяжіння до концертного виконання.

У 80-і роки рок-поезія перестає тяжіти до хіппістського пошуку внутрішньої свободи і переходить до енергійного відстоювання свободи зовнішньої – права на життя за законами вільної людської особистості, до бунтарського романтизму («тут і зараз»), наприклад, композиція Гребенщикова «Електричний пес».

На кінець 80-х років ХХ століття відбулося злиття рок-поезії та бардівської пісні, це зумовило величезну увагу до змісту твору. На сцену вийшов співаючий автор, рокери стали шукати тексти у Галича, Окуджави, Висоцького. З'являються рок-гурти, такі як «Акваріум» (Гребенщиков), «Зоопарк» (Науменко), «Кіно» (Цой), «ДДТ» (Шевчук), «Аліса» (Кінчев), «Калінов мост» (Ревякін). Саме тоді у значення назви «рок» входить поняття «хрест, який потрібно нести вічно». Їх переслідуює влада. Слова «рок-поезія» і «позиція» стають тепер синонімами. У 90-і роки рок-поезія вбирає у себе ще й релігійні нотки. Тема філософських роздумів над життям і смертю також займає достойне місце у рок-поезії.

- Борис Гребенщиков (дослідження).
- Відеозапис пісні «Любовь во время войны».
- Віктор Цой (дослідження).
- Відеозарисовка «Спецрепортаж».
- Пісня Віктора Цоя «Звезда по имени Солнце».

Висновок: рок-поети взяли на себе обов'язок будити суспільство, вимагати поваги до особистості, цінувати людське життя.

3.6. Дослідження студентів за матеріалами рок-поezії межі ХХ- ХХІ століття.

- Сучасна рок-поezія групи «Ляпіс Трубецкой» (дослідження).
- Сучасна рок-поezія групи «Океан Ельзи».

IV. Підсумок заняття.

«Мікрофон»:

1. Чому у 30-і роки ХХ століття небагато поетів наважувалися озвучити свою позицію?
2. Як закінчилася «хрущовська відлига» для літератури ХХ століття?
3. Чи мала відношення російська поezія ХХ століття до розпаду Радянського Союзу і створення незалежних держав на його теренах?
4. Хто із російських поетів ХХ століття став для вас зразком громадянина?

V. Висновки і узагальнення.

Впродовж століття поezія знаходилася на вістрі боротьби за суспільні ідеали, намагалася достукатися до влади і заставити її діяти на користь народу, або хоча б не шкодити – тобто добивалася свободи зовнішньої. Не переставала поezія працювати і над свободою внутрішньою – вихованням моральних якостей людини.

VI. Домашнє завдання: прочитати п'єсу О. Володіна «П'ять вечорів», відповісти на запитання «Як відображена тема людини і суспільства у п'єсі?»

ОМЕЛЯНЧИК Тетяна Григорівна,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, викладач української літератури кафедри української філології Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу;

НЕНЧИНСЬКА Леся Валентинівна,
спеціаліст вищої категорії, старший викладач, викладач української мови та літератури кафедри української філології Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу

**УКРАЇНСЬКА ДРАМАТУРГІЯ І ТЕАТР 70-90-х р. ХІХ ст.
ВІД АМАТОРСЬКИХ ГУРТКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО
«ТЕАТРУ КОРИФЕЇВ». ПЕРШІ ТЕАТРАЛЬНІ ТРУПИ.
РОДИНА ТОБІЛЕВИЧІВ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР**

Тип заняття: театралізоване заняття-дослідження.

Мета заняття:

навчальна: охарактеризувати умови розвитку драматургії і театру в Україні другої половини ХІХ ст., розповісти про аматорський рух, боротьбу за реалістичний народний театр, перші театральні трупи; ознайомити

студентів з поняттям «корифей» та представниками родини Тобілевичів – корифеями театрального мистецтва.

розвиваюча: розвивати творчі здібності студентів, логічне мислення, пам'ять та увагу, інтерес до театрального мистецтва уміння цінувати красу і художню досконалість; вдосконалювати навички виразного читання напам'ять, діалогічного мовлення, давати повну вичерпну відповідь на поставлені запитання; виявляти творчий потенціал.

виховна: виховувати почуття гордості за «театр корифеїв», що зіграв важливу роль у формуванні національної самосвідомості народу.

Методична мета: Виховання загальнолюдських цінностей засобами літератури.

Предметні компетенції: навчальна, інформаційно-комунікативна, соціальна, культурна.

Студенти повинні:

знати: умови розвитку драматургії і театру в Україні другої половини XIX ст; перші театральні трупі, «театр корифеїв» та внесок родини Тобілевичів у розвиток театрального мистецтва.

вміти: розповісти, як і коли в Україні виник «театр корифеїв», хто входив до його складу, про його популярність. Наводити конкретні приклади зв'язку українського театру з музикою. Назвати авторів та основні драматичні твори, написані для професійного українського театру.

Міжпредметні зв'язки:

Забезпечуючі – Історія України.

Забезпечувані – Українська драматургія.

Технічні засоби навчання: комп'ютер.

Методичне забезпечення: опорні конспекти, бланки анкет, тлумачний словник, портрети корифеїв, мультимедійна презентація, підручник, навчальні посібники.

Перебіг заняття

I. Емоційне налаштування студентів до заняття.

(Студентка читає вірш Олександра Самарухи «Театр»).

II. Мотивація навчальної діяльності. Оголошення теми й мети заняття.

2.1. Вступне слово викладача:

Театр ...прекрасне і чаруюче слово, які асоціації воно викликає у вас? (Студенти усно складають «асоціативне гроно»).

Отже, на сьогоднішньому занятті ми ознайомимося з умовами розвитку драматургії та театру в Україні другої половини XIX ст., також дізнаємося про аматорський рух, боротьбу за реалістичний народний театр і про представників родини Тобілевичів – корифеїв театрального мистецтва.

Слайд №1 – Тема заняття.

2.2. Запис теми у зошити.

III. Сприйняття й засвоєння студентами навчального матеріалу.

Слайд №2 – Епіграф заняття

«Головна заслуга в успішності театру корифеїв належить трьом людям:

М. Старицькому, М. Кропивницькому і І. Тобілевичу (Карпенку - Карому)... От ці три людини зложили першу українську трупу...»

І. Франко

3.1. Робота з епіграфом до заняття.

Слайд № 3 – «За лаштунками теорії».

3.2. Розповідь першого викладача:

Театральне мистецтво в Україні сягає корінням у сиву давнину, бере початок із фольклору. У веснянках, купальських та обжинкових піснях, у колядках та щедрівках, в обрядах весілля

та похорону наявні яскраві елементи лицедійства: слова, мелодії, танець, пантоміма. Ще скоморохи Київської Русі започаткували примітивний театр – потішні видовища на майданах і базарах. Пізніше, у кінці XVII – I половині XVIII століття, популяризаторами своєрідного театру стали студенти Києво-Могилянської академії, які під час вакацій, заробляючи собі на харчі, ставили інтермедійні вистави.

Слайд № 4 – «Історичний антракт».

3.3. Розповідь першого викладача:

Давайте пригадаємо, від яких утисків з боку влади потерпало українське слово. (Студенти працюють з опорним конспектом).

1709 рік – Указ царя Олексія про спалення українських книг .

1709 рік – Указ Петра I про заборону друку книг українською мовою.

1863 рік – Валуєвський циркуляр: української мови не було, немає і бути не може .

1876 рік – Емський указ про викорінення творів українською мовою та заборону різних сценічних вистав.

1914 рік – Указ Миколи II про заборону української преси.

3.4. Проблемне питання:

Знайдіть у навчальних посібниках інформацію про те, як реагувала на ці утиски російська прогресивна інтелігенція? (Студенти працюють з навчальними посібниками с. 4-5).

3.5. Розповідь першого викладача:

Царські укази про заборону українського слова й національного театру, а також безліч чиновницько-бюрократичних гальм хоч і сповільнювали розвиток української драматургії, проте знищити не могли. У кінці 70-х років українське акторське мистецтво, набрало виразних суспільно-громадських функцій, сприяли піднесенню національної свідомості народу.

XIX ст. таки створило всі передумови для виникнення нового театру. Реалістична гра російського актора М. Щепкіна та українського Карпа Соленика, творчість яких порівнював Т. Шевченко, поява українських драматичних творів І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, Кобзаря, спроба поставити українські драми в столиці російської імперії Є. Гребінкою та в інших містах Я. Кухаренком дали неабиякий шанс виникнути у майбутньому такому важливому компонентові, як художній ансамбль, який створили М. Кропивницький та М. Старицький.

Існує думка, що людство досягає нових висот тому, що нові покоління спираються на плечі своїх попередників. Наше сучасне театральне мистецтво опирається на міцні плечі талановитої плеяди корифеїв, які в другій половині XIX століття започаткували наш український театр. Чому саме корифеїв?

3.6. Робота із тлумачним словником (опорний конспект).

– Звернімося до тлумачного словника:

Корифей (гр.) у давньогрецькій трагедії – керівник або заспівувач хору. У сучасному розумінні – людина, яка є видатним діячем у певній сфері мистецтв.

– Давайте доберемо синоніми до слова КОРИФЕЙ (світило, гігант, титан), що об'єднує групу однодумців.

– А як називаються такі об'єднання? (Трупа).

– Трупа – творчий колектив, весь склад діячів театру.

Сьогодні ми з вами познайомимося зі славетним театром корифеїв української сцени.

Слайд № 4 – Театр студійців.

Блок представляють самодіяльні актори драмгуртка «Сузір'я Мельпомени».

Керівник – Тетяна Омелянчик.

3.7. Театр студійців.

Вступне слово другого викладача:

1881 рік – виданий указ, який забороняв улаштування малоросійського театру і формування труп для постановки виключно малоросійських п'єс.

Саме цим і скористався Марко Лукич Кропивницький, який у 1881 - 1882 роках зібрав першу професійну трупу і під завісою російського репертуару почав подавати українські п'єси. 10 січня 1882 року є датою заснування «театру корифеїв», що розпочав свою діяльність у місті Єлисаветграді. До складу трупи увійшли: брати Тобілевичі та їхня сестра, Марія Заньковецька (дружина Садовського), Софія Тобілевич (дружина Івана після смерті Надії Тарковської), Олександра Вірина, Михайло Старицький. Студійців театрального осередку я попросила розповісти про наших корифеїв від першої особи. Отже, розпочнемо наше дійство.

Марко Кропивницький:

Мій батько, Лука Кропивницький, мав дворянське походження, але під час пожежі втратив документи, які засвідчували це. Мама була фортепіаністкою. Я, Марко Кропивницький, закінчив повітове училище та гімназію. До університету вступив вільним слухачем (через втрату документів про дворянство), але грошей мені вистачило лише на два курси. Батько хотів бачити мене чиновником, і я вступав на службу на посади секретарів і діловодів. Нудна чиновницька робота провінційних посадовців спонукала до таких розваг, як чарка, більярд, підбиті очі та подряпані пики. Я ж завжди проводив вільний час в аматорських виставах. Про театр і не мріяв, бо батько сказав, що прокляне мене. Але як тільки батько помер, я подав у відставку, продав усе майно і поїхав до Одеси дебютувати. Десять років провів по провінційних трупах, поки не утворив своєї. У 1882 році я зібрав першу професійну трупу і ніколи більше не розлучався зі сценою.

Мої твори:

1863 – «Дай серцю волю, заведе в неволю»;

1882р. – «Доки сонце зійде, роса очі виїсть», «Глитай, або ж Павук»;

1889 р. – «Дві сім'ї»;

1891р. – «Олеся»;

1895р. – «Замулені джерела».

Марія Заньковецька:

Дозвольте мені сказати. Я – Марія Костянтинівна Заньковецька-Адамовська. Народилася у 1860 році. Свій сценічний псевдонім запозичила від назви рідного села Заньки, в якому народилася і зросла, тут ставила свої перші вистави для друзів і родичів. Учителю, ніколи не забуду Вас як мудрого наставника, який повірив у мене. Мене прирівнювали до видатних актрис світу – італійки Елеонори Дузе та французьки Сари Бернар. Але згадайте, як Ви мене прийняли до свого театру...

Другий викладач:

Так, Марія Заньковецька, молода театралка-аматорка, покинула Фінляндію, де проживала зі своїм чоловіком, полковником Хлистовим, заради виступів на українській сцені. На запрошення Миколи Садовського вона прибуває до трупи Марка Кропивницького.

Марія Заньковецька: Дозвольте привітатись.

Марко Кропивницький: І Ви будьте здорові. То що, хочете грати на сцені?

Марія Заньковецька: Так. Маю досвід аматорських вистав.

Марко Кропивницький: Читали?

Марія Заньковецька: Більшість віршів Шевченка знаю напам'ять. «Кобзар» – найдорожча

для мене книга.

Марко Кропивницький: Добре! А життя села знаєте? За прядкою сиділи коли-небудь? Колиску, прив'язану до сволока, гойдали?

Марія Заньковецька: Скажіть, цей іспит довго ще буде продовжуватися?

Марко Кропивницький: Доки не переконаюся, що Ви можете бути артисткою.

Марія Заньковецька: Ну, тоді екзаменуйте!

Марко Кропивницький: Який народний танок умієте танцювати?

Марія Заньковецька: «Козачок».

Марко Кропивницький: Ну, а зі співами як?

Марія Заньковецька: Маю меццо-сопрано. Брала уроки музики у Гельсінській консерваторії.

Марко Кропивницький: Гаразд, беру, виконаєте... безсловесну роль баби Зачепихи у моїй драмі “Дай серцю волю, заведе в неволю”.

Марія Заньковецька: Ні, виконувати не буду!

Другий викладач:

Марія відразу поїхала на вокзал і сіла в перший-ліпший потяг. Але останньої миті до вагона вскочив Микола Садовський і на руках виніс втікачку. Він привіз її на квартиру до Кропивницького, і той благословив Марію словами: «Бачу, що добру акторку придбав!» А на одній із репетицій так розчулився грою Заньковецької, що зняв з пальця персня і подарував його Марії. А тепер просимо до слова Миколу Садовського.

Микола Садовський:

Я, Микола Карпович Садовський, народився 1856 року. Моє справжнє прізвище - Тобілевич. За свій псевдонім узяв прізвище матері Євдокії Садовської, тому що в сім'ї в нас троє акторів і одна актриса. Маму мою батько перед шлюбом викупив з кріпацтва. Батько ж, Карпо Адамович, походив із збіднілого шляхетського роду. Під час служби в армії був нагороджений Георгієвським хрестом та представлений до офіцерського чину. Свою кар'єру військовослужбовця я поклав на вівтар театру, тому що витвори людського генія безсмертні не у війнах, а у мистецтві. Грав Богдана Хмельницького, Саву Чалого, гетьмана Дорошенка. Але любив бути і в ролях з героїчно-побутового репертуару.

Марко Кропивницький: Миколо, чи це ти?

Микола Садовський: Марку Лукичу, радий Вас бачити!

Марко Кропивницький: Чув, чув про твої успіхи на любительській сцені.

Микола Садовський: Дякую, дорогий друже!

Марко Кропивницький: То, може, досить тобі пишатися героїзмом на Шипці. Скидай мундир та одягай костюм Петра. Будеш грати в “Наталці Полтавці”!

Микола Садовський: Буду радий служити мистецтву України!

Другий викладач:

Микола Садовський вступає в труп під орудою Кропивницького. Пізніше він організує власну трупу і 1907 року в Києві у приміщенні Троїцького Народного дому відкрив перший стаціонарний театр. Нині це Державний театр оперети імені М. Садовського на вулиці Червоноармійській у Києві. Доля звела Миколу Садовського та Марію Заньковецьку в одній п'єсі на сцені і в житті.

Марія Заньковецька

Моє життя – моя драма. І пов'язана вона з Вами, Миколо Карповичу. Зустріла Вас героєм-вояком, а покохала великого актора. Ви вразили мене своєю любов'ю до сцени, спільністю ідеалів. Покохала Вас усім серцем. Кохала і тоді, коли богемне театральне життя виривало мене з Вашого серця. Терпіла і тамувала біль душі... Чекала на повернення і все прощала. Не

простила лише еміграції до Чехії. Але Ви повернулися... А я, хвора, почула лише похоронний марш за вікном. Прощайте, коханий!

Студентка читає вірш В. Селезньова «Артист».

Другий викладач:

Окрім Миколи Садовського, славетного актора і режисера, династія Тобілевичів подарувала українському театрові видатного драматурга і актора Івана Карповича Карпенка-Карого.

Іван Карпенко-Карий:

Я, Іван Карпенко-Карий (справжнє прізвище Тобілевич), народився 29 вересня 1845 року в слободі Арсенівці поблизу Єлисаветграда (в радянські часи – Кіровоград, нині – Кропивницький), сценічний псевдонім узяв від імені батька - Карпа (Карпенко) – і від улюбленого персонажа п'єси Шевченка «Назар Стодоля» Гната Карого. Навчався у дяка, продовжував освіту у Бобринецькій трикласній повітовій школі, але далі навчатися не міг: у батьків не було коштів. З молодих років захоплювався театром, був керівником драматичного гуртка. Під час дії Емського указу переховував у своєму будинку учасників Київської громади, за що був висланий з України за неблагонадійність. Жив у Новочеркаську. Туди до мене завжди приїздили мої друзі.

Мої твори:

1883р - «Новобранець» і підписався: «Гнат Карий»;

1884р. - «Бурлака», «Бондарівна», «Розумний і дурень», «Безталанна»;

1886р. - «Мартин Боруля»;

1889р. - «Сто тисяч»;

1899р. - «Суєта»;

1899р. - «Сава Чалий»;

1900р. - «Хазяїн»;

Слайд №6 – Програмка до вистави

«Я б тобі небо прихилив...»

3.8. «Театральне інтермецо».

Другий викладач:

Герої драм Карпенка-Карого приходили на сцену із самих глибин тогочасного життя. Їх втілювали просто геніальні актори – корифеї. Вони проживали своє життя на сцені і не залишали серед глядачів жодної байдужої людини, ось такі як ці – Варка і Гнат з драми «Безталанна».

(Уривок із вистави Вінницького муздрамтеатру «Я б тобі небо прихилив...» за п'єсою І. Карпенка-Карого «Безталанна» представляють актори Наталія Шолом та Віталій Рибак).

Марія Заньковецька: *Доброго дня!*

Марко Кропивницький: *Мир дому сьому!*

Микола Садовський: *Бувай здоровий, брате!*

Іван Карпенко-Карий: *Двері сього дому завжди відкриті для добрих людей!*

Микола Садовський: *Пізнаю тебе таким, яким був раніше.*

Іван Карпенко-Карий: *Не розумію тебе, брате...*

Микола Садовський: То зрозумій. Державна бюрократія втратила одного неблагонадійного секретаря, а театр придбав такого актора і драматурга. Ура, друзі, ура!

Другий викладач:

Наймолодший і найталановитіший в акторській справі з династії Тобілевичів – Панас Саксаганський, якого в театральних колах називали українським Станіславським, також зробив свій внесок у розвиток і процвітання українського театру.

Панас Саксаганський: Прибрав собі сценічне ймення за назвою села Саксагани – батьківщини моєї матуся. Народився 15 травня 1859 року на Херсонщині. Початкова освіта – Бобринецька повітова школа, далі – реальне училище і військова служба.

Марко Кропивницький: Раджу Вам, Панасе, піти стежиною брата, який за короткий час став визнаним актором.

Панас Саксаганський: Та хіба видно, що я можу бути актором? Я ще не певен...

Марко Кропивницький: А чом би й ні?

Панас Саксаганський: Багато я бачив горе-акторів, які жалюгідно розважають глядача за принципом: дурне – отже смішне. Ненавиджу, коли потішаються над нашим рідним мужиком. Маю талант коміка, переважно із сатиричним забарвленням. Возний («Наталка Полтавка» Бонавентура, Пен'юонжка, Тарабанов, Харко Ледачий («Сто тисяч», «Мартин Боруля», «Суєта», «Паливода XVIII ст.» І. Карпенка-Карого), Голохвостий («За двома зайцями» та ін.; у вокальному репертуарі — Карась («Запорожець за Дунаєм»). Але з немалим успіхом виступав і в інших амплуа: у героїчних і трагедійних ролях.

Марко Кропивницький: Отож, із тебе вийшов свідомий актор!

Другий викладач:

Театральна династія Тобілевичів принесла в дар українському театрові надзвичайний вокал та акторські здібності прекрасної актриси та співачки Марії Садовської-Барілотті. Її чоловік, італійський композитор Барілотті, звів своє життя нанівець, чим завдав великого болю дружині, але Марія знайшла свою подальшу долю на сцені.

Марія Садовська-Барілотті:

Я, Марія Карнівна Садовська-Барілотті, народилася 27 березня 1855 року у великій родині Тобілевичів. За 12 років сценічної діяльності виступила майже у всіх жіночих ролях у багатьох драматичних виставах.

Найкращі партії і ролі:

Наталка («Наталка Полтавка»);

Одарка («Запорожець за Дунаєм», Панночка («Утоплена»);

Маруся («Дай серцю волю...» М. Кропивницького);

Софія та Варка («Безталанна» І. Тобілевича) та ін.

Друзі, ви ж зовсім забули про нашого благодійника, великого Михайла Петровича Старицького. Згадайте, як потерпав від голоду наш український репертуар, поки він не написав цілу низку п'єс, переробив безліч оригінальних творів інших авторів. А найголовніше – творчість його стала взірцем української драматургії, бо він ніколи не вдавався до підробки під українське з неодмінними атрибутами: горілкою, варениками, шароварами та гопаком.

Михайло Старицький:

Так-так. Народ любить дивитися п'єси серйозні, глибоко моральні, що виправляють нрави.

Він хотів бачити глибокі, психологічні твори, і він їх отримав. А я, Михайло Старицький, народився 2 грудня 1840 року на Полтавщині.

Походив зі шляхетського роду. Батько, Петро Іванович, відставний ротмістр, помер, коли мені було вісім років. 1852 року померла і мати – Анастасія Захарівна. Вона походила з родини Лисенків. Залишившись сиротою, я виховувався у родині свого дядька – батька композитора Лисенка Миколи Віталійовича.

У 1851 році мене віддали до Полтавської гімназії, яка була на той час однією з кращих, вступив до Харківського університету, а у 1860 році перевівся на фізико-математичний факультет Київського університету. 1861 року повернувся до рідного села, щоб вступити у володіння батьківською спадщиною. 1862 року одружився із сестрою композитора

Миколи Лисенка Софією Віталіївною. 1864 року повернувся до навчання у Київський університет, де навчався вже на юридичному факультеті. 1871 року оселився у Києві, увійшовши в творчу співпрацю з Миколою Лисенком, ми спільно організували «Товариство українських сценічних акторів».

Я записував народні пісні, які потім видавав в обробці Миколи Лисенка, писав лібрето до Лисенкових опер («Гаркуша», «Чорноморці», «Різдвяна ніч», «Тарас Бульба», «Утоплена»). Перекладав твори, захоплювався живописом.

Під тиском імперської влади я змушений був у 1878 році емігрувати на деякий час за кордон. Повернувся в Україну в 1880 році і знову розгорнув видавничу і театральну діяльність.

У 1883 році я очолив перший професійний український театр. У 1883 та 1884 роках видав український альманах у двох випусках. У 1885 році з низки причин я залишив трупу корифеїв і заснував нову з молодих акторів. В 1895 році залишив театральну діяльність і цілком віддався літературній творчості.

Студентка 2:

Неоціненна заслуга корифеїв полягає в тому, що вони започаткували український театр. У 1881 році Кропивницький створює великий і міцний творчий колектив, з якого в середині 80-их років утворюються окремі трупи: Кропивницького, Старицького, Саксаганського і Садовського; з цих труп вийшли актори, які, у свою чергу, в 90-их роках організували нові трупи. Їх

стало діяти не менше 30-ти. Існувала думка, що нові антрепренери робили це задля наживи. Але насправді українські трупи були матеріально незабезпечені і, шукаючи заробітку по всій території Російської імперії, несли зерно культури в народ. Вони знайомили широкого глядача із класичною та українською тогочасною літературою.

3. 9. Презентація книги Володимира Шурапова «Марко Кропивницький та його спадкоємці».

Слайд №5 – Робота в парах.

3.10. Робота в парах «Заповни анкету» (така анкета готується на кожного з корифеїв)

<i>Прізвище, ім'я, по батькові</i>	Марко Лукич Кропивницький
<i>Псевдонім</i>	
<i>Дата народження</i>	
<i>Батьки, сім'я</i>	
<i>Брати, сестри</i>	
<i>Освіта</i>	
<i>Уподобання</i>	
<i>Ролі</i>	
<i>Твори</i>	

3.11. Гра «Темна конячка».

Слайд №6 Гра «Темна конячка».

На дошці висять портрети, закриті папером. Студенти повинні відгадати, кого на них зображено, уважно прослухавши кілька підказок. Право на відповідь і коментарі мають троє студентів.

№1. Підказка.

Театралка-аматорка, Гельсінки, співачка, дружина М. Садовського (Марія Заньковецька).

- Якою перед вами постала Марія Заньковецька?
- Чому саме такий псевдонім?

№2 Підказка.

Одеса, Єлисаветград, втрата документів, вільний слухач (Марко Кропивницький).

- Чому Кропивницького вважають засновником театру корифеїв?
- Що заважало йому більше 10 років віддаватися театральному мистецтву?

№3 Підказка.

«Безталанна», «Наймичка», «Мазепа», «Бондарівна» (Іван Карпенко-Карий).

- Звідки такий псевдонім?
- Кого з родини Тобілевичів ви ще запам'ятали?

№4. Підказка.

Талант коміка із сатиричним забарвленням, Херсонщина, військовослужбовець, найменший брат (Панас Саксаганський).

- Назвати батьків Панаса Саксаганського
- Чому такий псевдонім?

№5 Підказка.

Нагороджений Георгіївським хрестом, грав Богдан Хмельницького, Саву Чалого, гетьмана Дорошенка, один із братів Тобілевичів (Микола Садовський).

- Як сам Микола пояснює вибір свого псевдоніму?
- Яку особливість простежуєте у розквіті талантів братів Тобілевичів? №6 Підказка.

12 років сценічної діяльності, Італія, співачка (Марія Садовська- Барілотті)

- Які ролі вона зіграла?

№7 Підказка.

Поет, перекладач, драматург, режисер, живописець, Полтавщина, фізико-математичний

факультет Харківського університету (Михайло Старицький).

- **Яка відома родина виховувала Старицького і чому?**
- **Що дала творча співпраця з Лисенком?**

3. 12. Мозаїка цікавих фактів з життя корифеїв.

3.13. Перегляд уривку з кінофільму «За двома зайцями».

Слайд № 7 - «За двома зайцями»

У нас у коледжі є аматорський драматичний гурток «Сузір'я Мельпомени», учасниками котрого є дехто з вас. Отож, давайте переглянемо уривок з фільму за п'єсою Михайла Старицького «За двома зайцями» і порівняємо свою майстерність з майстерністю професійних акторів.

IV. Підсумок заняття.

Слайд № 8 «Каса запитань».

4.1. «Каса запитань».

Щоб потрапити до театру, необхідні квитки. А щоб потрапити нам на наступний наше заняття, то необхідні знання. Ми зараз перевіримо їх і звернемося до каси запитань.

1. Де й коли виник український професійний «театр корифеїв»? (1882 р, Єлисаветград).
2. Хто був засновником? (Марко Кропивницький).
3. Яка родина дала плеяду талановитих митців? (Тобілевичів).

Що означає слово *корифей*? (Людина, яка є видатним діячем у певній сфері мистецтва).

4. Хто і коли відкрив стаціонарний український театр? (М. Садовський 1907 року в Києві у приміщенні Троїцького Народного дому відкрито перший стаціонарний театр. Нині це Державний театр оперети імені Садовського на вулиці Червоноармійській у Києві).

5. Як ви розумієте епіграф заняття?

6. Яким чином пов'язані ці імена з нашим містом? (Одна з вулиць названа іменем Марка Кропивницького; всім відомо, що наш муздрамтеатр має ім'я Миколи Садовського).

4. 2. Домашнє завдання.

З двох посібників, що лежать на столах перед вами, вибрати той, який вам більше до вподоби, щоб наступного разу, опрацювавши його вдома, розповісти нам про те, що сьогодні не прозвучало, заповнити анкети та підібрати цікаві факти про життя та творчість корифеїв.

ШЕВЧЕНКО Наталія Сергіївна,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист,
викладач російської мови та зарубіжної
літератури циклової комісії російської мови та
зарубіжної літератури Вінницького
гуманітарно-педагогічного коледжу

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОПОРНЫХ СХЕМ – КОНСПЕКТОВ НА
ЗАНЯТИЯХ ПО МЕТОДИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО
ЯЗЫКА В ШКОЛАХ С УКРАИНСКИМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ
КАК МЕТОД ИНТЕРАКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ**

Проблемы обучения в педагогическом колледже важно рассматривать в контексте тех изменений, которые происходят в системе образования в целом. Они вызваны необходимостью усилить роль образования в подготовке студентов к решению тех задач, которые их ожидают в будущем. Поиск соотношения между качествами, формируемыми образовательной системой, и теми качествами, которые реально необходимы взрослым людям для полноценной продуктивной жизни – одна из сложных социальных проблем.

Известно, что традиционная система образования в нашей стране была по сути своей информационной, ориентированной на овладение разносторонними знаниями. При этом обычно не учитывался такой интегральный показатель, как подготовленность к жизни, умение решать проблемы, возникающие на пути, наличие качеств, необходимых для создания нормальных условий жизни и успешного функционирования в этих условиях. Это явилось причиной кризиса информационной системы образования в современном мире.

К основным проявлениям такого кризиса относят недостаток активности и самостоятельности студентов. Проблема не только в том, что при этом плохо усваивается учебный материал, но и в невостребованности творческих способностей личности. Как отмечает известный философ и психолог Э. Фромм, сила любой личности не в любом «делании чего-нибудь», а в деятельности, дающей выход эмоциям, чувству, позволяющей проявить волю, выразить свои истинные мысли и чувства. Только в таком случае человек может не только что-то приобрести, но и по-настоящему состояться, стать самим собой.

Цель написания статьи – познакомить преподавателей методики обучения русскому языку с опытом использования опорных схем-конспектов на лекциях, практических занятиях и самостоятельных работах. Предмет «Методика преподавания русского языка в школах с украинским языком обучения» на данном этапе обучения не имеет современного учебника. Поэтому разработанные темы помогают студентам с помощью опорных схем-конспектов изучить, повторить, сопоставить, сравнить, обобщить усвоение учебного материала.

В своей работе я опиралась на статью И. Ф. Слободенюк учителя русского языка и литературы Горловской общеобразовательной школы I-III ступеней №55 Донецкой области «Использование опорных схема-конспектов на уроках литературы как метод интерактивного обучения».[1]

Разработанные темы спланированы по учебному плану, и номер ее соответствует тематическому плану. Опорные схемы-конспекты как вид наглядности отличаются от конспектов своей структурой, приспособленностью для целостного восприятия теоретических сведений с последующим выделением и детализацией отдельных тем и дают возможность для многократного повторения и закрепления на практике материала занятия. Они многоплановы, пригодны для решения различных задач. Положительный эффект в обучении с помощью опорных схем-конспектов достигается совмещением элементов занимательности, подбором разноцелевого дидактического материала и различных теоретических сведений.

Цель опорных схем-конспектов:

- помочь усвоить теоретический материал на занятиях и самостоятельной подготовке;
- развивать логическое мышление и творческие способности;
- активизировать зрительно-образную память;
- развивать стремление к исследовательской работе;
- развивать активную познавательную деятельность.

При разработке опорных схем-конспектов учитывались следующие факторы:

- емкость теоретических сведений;
- доступность, лаконичность;
- единство теории и практики;
- логичность в изложении языковых понятий;

- занимательность;
- подвижность и тематическая завершенность.

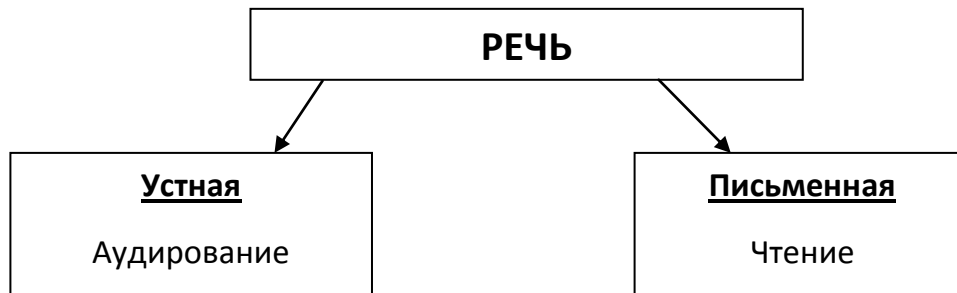
Использование опорных схем-конспектов улучшает качество восприятия учебного материала, высвобождает программное время на многократное повторение тем, развивает творческие способности.

Приложение 1

Тема 2. Русский язык как учебный предмет. Цели и задачи курса русского языка в начальной школе[2]

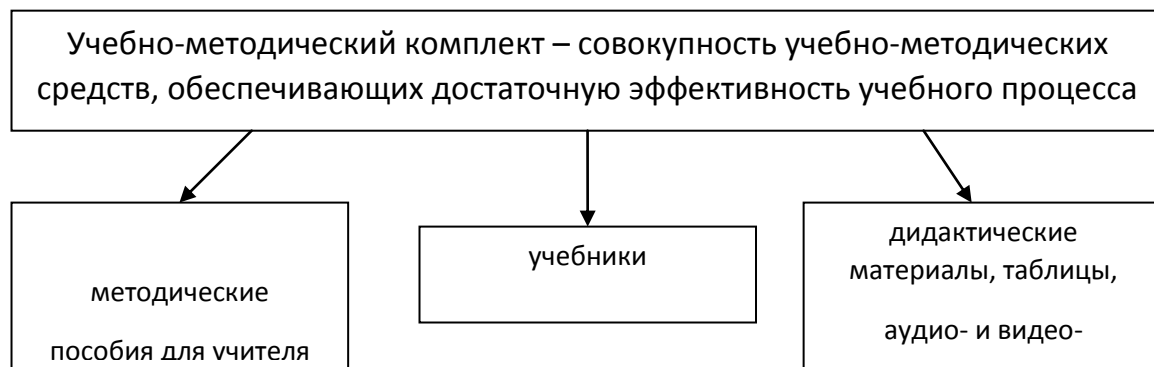
Язык – система языковых средств, служащих для целей коммуникации.

Речь – вид деятельности человека, использующего язык в целях общения, выражения эмоций, оформления мысли, познания окружающего мира, для планирования своих действий.

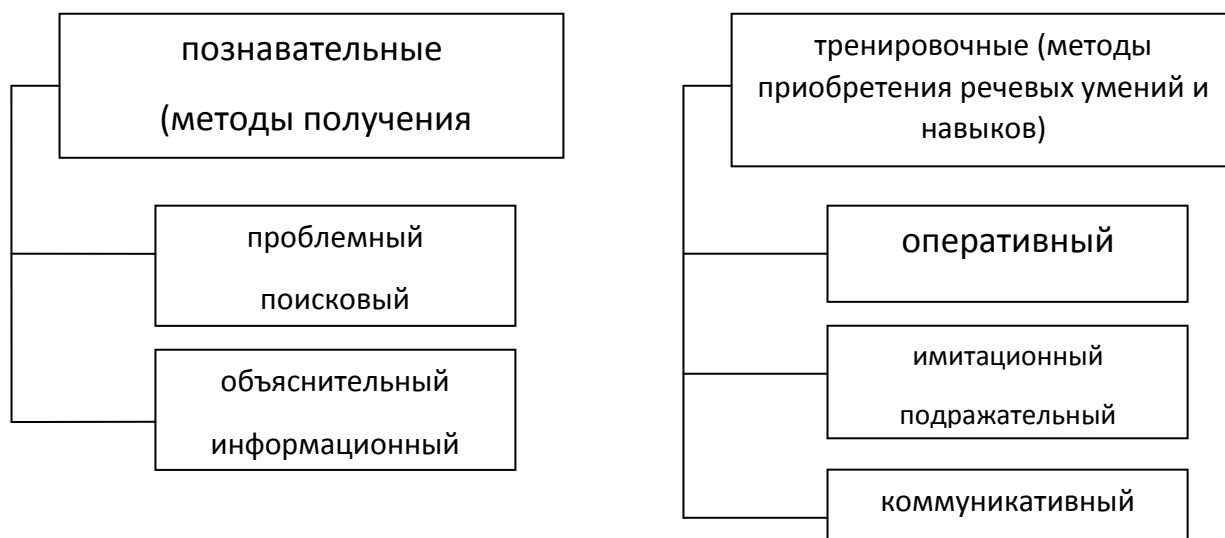

Цели обучения – заранее намеченные важнейшие направления процесса обучения.

Методы обучения – способ организации совместной деятельности учителя и учащегося, который обеспечивает усвоение содержания образования, а также развитие и воспитание в процессе обучения.

Психолого-педагогические основы обучения – подбор таких методов и приемов обучения, которые в полной мере учитывают особенности детского мышления, внимания, памяти; способствуют умственному развитию детей (формированию на соответствующем языковом материале приемов умственной деятельности: анализа, синтеза, классификации, обобщения, умозаключения).

Транспозиция – положительный перенос знаний и умений, сформированных на уроках родного языка

Интерференция – отрицательных перенос знаний и умений, сформированных на уроках родного языка

СТРУКТУРА ПРОГРАММЫ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ ДЛЯ ШКОЛ С УКРАИНСКИМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ (автор И. Ф. Гудзик)[3]

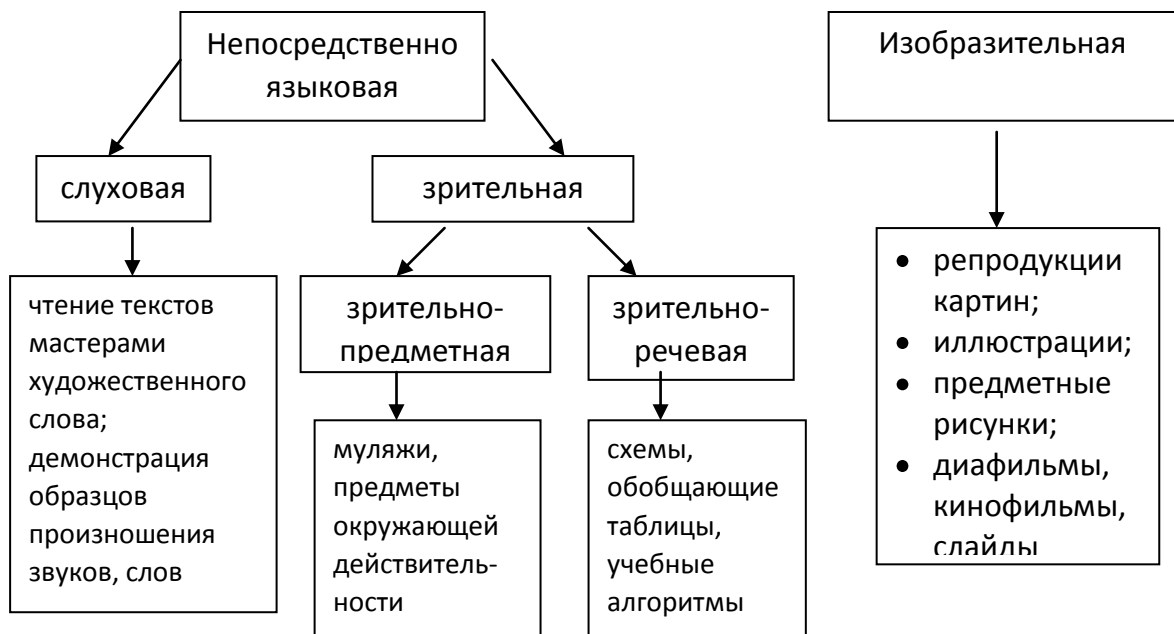
Пояснительная записка	объяснение целей, задач курса с учетом речевой, языковой и социокультурной линий содержания, специфики распределения учебного времени между языковой и речевой линиями
Общая характеристика курса русского языка	выделены такие разделы: «Речевая линия», «Языковая линия», «Правописание», «Графические навыки, техника письма, культура оформления письменных работ».

Распределение учебного материала по классам	<p>содержание учебного материала, государственные требования к уровню общеобразовательной подготовки учащихся.</p> <p>Развитие устной речи (1 класс).</p> <p>Обучение грамоте. Развитие устной и письменной речи (2 класс).</p> <p>Обучение грамоте (продолжение, 3класс).</p> <p>Речь и язык. Правописание (4класс).</p>
---	---

Пути повышения эффективности современного урока:

- соединение обучения, воспитания и развития;
- рациональная организация образовательного процесса;
- использование активных методов обучения;
- индивидуализация обучения;
- интенсификация учебной деятельности учащихся.

Наглядность на уроке русского языка

Примечания

1. При подготовке статьи были использованы материалы: Слободенюк И. Ф. Использование опорных схема-конспектов на уроках литературы как метод интерактивного обучения. Русский язык, литература, культура в школе и вузе, 2010. №5(35).
2. Лапшина И. Н. Методика преподавания русского языка в начальных классах школ с украинским языком обучения. Учебное пособие. Винница: ВГПУ, 2006.
3. Программа для средней общеобразовательной школы 1-4 классов: «Початкова школа» Киев, 2006.

ПИНДИК Олена Георгіївна,
кандидат педагогічних наук, доцент
завідувач відділенням іноземних мов
Вінницького гуманітарно-педагогічного
коледжу, координатор експерименту

**РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ
ВПРОВАДЖЕННЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ПРОЕКТУ З
МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
«ШКІЛЬНИЙ УЧИТЕЛЬ НОВОГО ПОКОЛІННЯ»**

*(I-й рік експерименту у Вінницькому обласному
комунальному гуманітарно-педагогічному коледжі)*

Постановка проблеми. Відповідно до Указу Президента України Порошенка П.О., 2016 рік оголошений роком вивчення англійської мови в Україні. На виконання даного Указу Кабінетом Міністрів України затверджений план заходів, спрямованих на активізацію вивчення громадянами англійської мови, на період до 2020 року (розпорядження КМУ № 199-р від 10 березня 2016р.). Міністерством освіти і науки України та Британською Радою в Україні був розроблений спільний проект «Шкільний учитель нового покоління» та започатковано проведення педагогічного експерименту щодо методичної підготовки майбутніх вчителів англійської мови на 2015-2019 роки (Наказ МОН України № 871 від 12.08.2015р.). Міністерством освіти і науки України було затверджено перелік вищих навчальних закладів – учасників експерименту: 15 вищих навчальних закладів, у тому числі 4 педагогічних коледжі. Одним з учасників Всеукраїнського науково-методичного експерименту «Шкільний учитель нового покоління» став Вінницький обласний комунальний гуманітарно-педагогічний коледж, зокрема відділення іноземних мов, яке провадить підготовку фахівців за бакалаврським рівнем вищої освіти напряму підготовки 6.020303 «Філологія» (англійська мова).

Аналіз досліджень. За підтримки Міністерства освіти і науки України та Британської Ради в Україні у період з березня 2013 року по березень 2014 року в Україні було проведено допроектне базове дослідження «Шкільний учитель нового покоління» за участі університетів, які здійснюють підготовку вчителів англійської мови [1]. Результати до проєктного дослідження стали основою для розробки «Програми проведення педагогічного експерименту щодо методичної підготовки майбутніх вчителів англійської мови за інноваційною програмою на 2015-2019 роки», затвердженої МОН України (Наказ № 871 від 12.08.2015р.). Програма запроваджує нову модель методичної підготовки майбутніх учителів англійської мови за інноваційною типовою програмою, якою буде обов'язково передбачено викладання навчальної дисципліни «Методика викладання англійської мови» у загальній кількості 22 кредити, з них 396 годин – аудиторних та 264 години – самостійної роботи; здійснення наскрізної практичної підготовки майбутнього вчителя англійської мови у загальній кількості 17 кредитів; обов'язкове виконання курсової роботи з методики; сертифікація та атестація професійно-педагогічної компетентності випускників як складової державної атестації [2].

Постановка завдань. Не будучи учасником допроектного базового дослідження «Шкільний учитель нового покоління», Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж, який за наказом МОН України є учасником експерименту, вивчив та проаналізував результати допроектного

дослідження з метою створення коректного плану заходів на реалізацію Програми експерименту на 2015-2019 роки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж згідно зі ст.28 нової редакції Закону України «Про вищу освіту» - галуzeвий вищий навчальний заклад комунальної форми власності, що провадить освітню діяльність, пов'язану зі здобуттям освітніх ступенів молодшого спеціаліста та бакалавра. На жаль жодний коледж України не був учасником допроектного дослідження «Шкільний учитель нового покоління», адже, як показує порівняльний аналіз, проведений робочою групою Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу, наявний ряд переваг в організації освітнього процесу коледжів, що стосується співвідношення складових підготовки вчителя англійської мови та видів і тривалості практики [1, С.35-42].

У всьому світі освіта розглядається як ключовий фактор стабільного розвитку держави. Якість вищої освіти грає провідну роль у створенні єдиного Європейського освітнього простору, тому вона стає центральною в освітній політиці України. Якість освіти визначається не тільки обсягом знань, але й параметрами особистісного, світоглядного, громадянського розвитку, при цьому проблема якості освітнього процесу розглядається з позиції загальнолюдської і соціальної цінності освіти. Саме ці чинники актуалізують проблему забезпечення якості вищої освіти у Вінницькому обласному комунальному гуманітарно-педагогічному коледжі.

Історія коледжу розпочалась 5 жовтня 1931 року в містечку Немирів Вінницької області в приміщенні колишньої чоловічої гімназії. Цей день вважається днем заснування Немирівського педагогічного технікуму. На виконання розпорядження Ради Міністрів республіки України Міністерство освіти наказом №. 227 від 10 серпня 1979 року перевело Немирівське педагогічне училище до Вінниці та розмістило його на майновому комплексі колишньої загальноосвітньої школи-інтернату. Наказом Міністерства освіти України № 218 від 20 червня 1997 року Вінницьке педагогічне училище стало училищем Вінницького державного педагогічного інституту, а з лютого 1998 року – училищем Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського.

Рішенням № 598 12 сесії 4 скликання Вінницької обласної ради від 28 квітня 2004 року на базі майна училища Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського створено Вінницький обласний комунальний гуманітарно-педагогічний коледж в якості самостійної юридичної особи. В період з 1998 по 2007 роки у Вінницькому гуманітарно-педагогічному коледжі було відкрито 4 нових відділення: фізичного виховання, музично-педагогічне, гуманітарно-фінансове та іноземних мов. Щороку коледж випускає близько 400-450 студентів за кваліфікаціями вихователів дошкільного навчального закладу, вчителів початкових класів, вчителів фізичного виховання, вчителів англійської мови та зарубіжної літератури, вчителів музичного виховання, діловод, фінансист. З 2015 року відповідно до Перехідних положень Закону України «Про вищу освіту» в коледжі активно тривають процеси реорганізації структурних підрозділів та посилення наукової складової педагогічних кадрів: відділення іноземних мов реорганізується у філологічний факультет, створено 6 кафедр та активно триває процес ліцензування бакалавріату. Наразі в коледжі навчається більше 1,5 тис. студентів.

Згідно з Ліцензією МОН України у Вінницькому гуманітарно-педагогічному коледжі здійснюється підготовка за освітньо-кваліфікаційними рівнем молодший спеціаліст та освітнім ступенем бакалавр за 6-ма спеціальностями та 4-ма напрямками підготовки.

Якість науково-педагогічних кадрів відіграє визначальну роль в умовах трансформації суспільства, яке характеризують значні зміни в усіх його підструктурах, і виникнення нових соціально-економічних відносин. Основна соціальна функція викладачів вищої школи – відтворення продуктивних сил, розвиток інтелектуального й духовно-етичного потенціалу

суспільства. Цим і визначається роль і значення викладацької праці в ієрархії професійних цінностей.

За 85-річну історію своєї діяльності в коледжі напрацьовано внутрішню систему забезпечення якості вищої освіти ті освітньої діяльності. Так, науково-педагогічний колектив Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу складається зі 197 штатних науково-педагогічних працівників. Високоякісний науково-педагогічний потенціал коледжу зумовлює можливістю ефективно впливати на розвиток і становлення студентів на основі професійної компетентності, волі, авторитету: 2 доктори наук, професори, 18 кандидатів наук, 16 аспірантів, науково-педагогічних працівників, які мають кваліфікаційну категорією «спеціаліст вищої категорії» 111 осіб (59,4%), «спеціаліст I категорії» - 28 осіб (15%), «спеціаліст II категорії» - 44 особи (23,5%), та педагогічне звання «викладач-методист» - 61 особа (32,6%), «старший викладач» - 15 осіб (8%).

За віддану працю державними нагородами відзначені: Нагрудним знаком «Відмінник освіти України» - 62 особи, Нагрудним знаком «Антон Макаренко» - 20 осіб, нагрудним знаком «Василь Сухомлинський» – 1 особа, нагрудним знаком «Софія Русова» - 2 особи, орденом княгині Ольги III ступеня – 1 особа, нагрудним знаком Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу «За заслуги» - 26 осіб, Почесною грамотою Департаменту освіти і науки Вінницької облдержадміністрації – 112 осіб, Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України – 88 осіб, Почесною грамотою Ради директорів ВНЗ I-II р.а. – 26 осіб.

Отже, науково-педагогічний персонал Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу має не лише високий рівня компетентності, а й волі посідати передові позиції, виходячи з етичних цінностей відповідно до вимог якості. Викладач коледжу володіє здібностями дослідника, організатора, оратора, психолога, логікою навчально-виховного процесу, і є висококваліфікованим фахівцем у своїй предметній галузі та ерудитом в інших галузях знань.

Колектив коледжу нагороджений Почесними грамотами обласної державної адміністрації та обласної Ради, є дипломантом Всеукраїнського проекту «Ювіляри України», дипломантом в номінації «Лідер національної рейтингової програми «Флагмани України», дипломантом V Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти -2014р.» - номінація «Презентація досягнень в інноваційній модернізації національної освіти». Педагогічні працівники коледжу представлені у публікаціях «Кращі науково-педагогічні працівники ВНЗ України», «В Україні жіноче обличчя», «Науково-освітній потенціал України».

Вінницьким гуманітарно-педагогічним коледжем накопичений чималий досвід підготовки вчителів: створена необхідна матеріально-технічна база, підібраний високопрофесійний кадровий склад викладачів з відповідними науковими ступенями та званнями, освітній процес організовано за вимогами Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС) та Розділу IX стт. 47-51 Закону України «Про вищу освіту», студенти беруть активну участь у науковій роботі міжвузівського та міжнародного характеру, друкують наукові статті та захищають дипломні роботи. Одночасно коледж дотримується традиційної для вишу практичної спрямованості навчання, тому студенти коледжу проходять розгалужену, ґрунтовну та глибоку практичну підготовку в школах і літніх таборах України та міжнародних.

Дбаючи про подальше влаштування своїх вихованців, їх конкурентоздатність, адміністрація коледжу багато зусиль докладає для забезпечення можливості продовжити навчання після закінчення коледжу. Забезпечено ступеневу підготовку з усіх спеціальностей. Крім можливості отримати або продовжити освіту у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, укладені Угоди з Хмельницькою гуманітарно-педагогічною академією, Кам'янець-Подільським національним університетом, Тернопільським національним економічним університетом, Харківською академією культури, Київським національним університетом ім. Б. Грінченка, Донецьким національним університетом. Випускники коледжу здобувають освітні

ступені бакалавра, спеціаліста, магістра також у Донецькому національному університеті, Національному університеті ім. М. Драгоманова, Київському лінгвістичному університеті, Уманському державному педагогічному університеті ім. П. Тичини, Житомирському державному педагогічному університеті, Львівському національному університеті ім. І.Франка та інших провідних вишах України.

Вінницький обласний комунальний гуманітарно-педагогічний коледж є активним учасником усіх процесів, пов'язаних з реформуванням освіти, адміністрація коледжу, зокрема, бере участь у засіданнях Ради директорів технікумів та коледжів Вінницької області, нарадах директорів та ректорів при Вінницькій обласній державній адміністрації, засіданнях Комітету з питань науки та освіти при Верховній Раді України. На З'їзді вищих навчальних закладів України комунальної форми власності Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж висунув свою кандидатуру на членство у Національному агентстві із забезпечення якості вищої освіти від вищих навчальних закладів України комунальної форми власності згідно зі ст.16-21 нової редакції Закону України «Про вищу освіту». З питань імплементації Закону України «Про вищу освіту» коледж взяв участь у Міжнародній науково-практичній конференції «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу» за участі провідних фахівців Міністерства освіти і науки України, Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти, Національної академії педагогічних наук України.

Потужна інфраструктура коледжу, яка включає 43 навчальних кабінети, два гуртожитки, їдальню, актову залу, конференцзалу, медичний кабінет, стадіон зі спортивними майданчиками, ігровий та тренажерний зали, зал хореографії, дві мультимедійні аудиторії та бібліотеку, дають змогу студенту всебічно розвиватися, активно проводити свій вільний час та накопичувати знання.

Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж – єдиний коледж у Вінницькій області, який з 2012 року ефективно запроваджує Європейську кредитну трансферно-накопичувальну систему (ЄКТС). Перехід до ЄКТС дозволив значно підвищити рівень мотивації студентів, стимулювати їх до свідомого та відповідального ставлення за результати своєї навчальної праці. В рамках нової парадигми вищої освіти в коледжі впроваджено студентоцентроване навчання, яке дозволяє максимально забезпечити студентів отримати перші місця на ринку праці, підвищення їхньої «вартості» у працевластців, задоволення тим самим актуальних проблем останніх та підвищення конкурентоздатності самого навчального закладу на ринку праці.

Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж – єдиний педагогічний коледж України, який здійснює підготовку вчителів з англійської мови та зарубіжної літератури за напрямом підготовки 6.020303 «Філологія» (англійська мова). Випускники коледжу за даним напрямом підготовки користуються великим попитом особливо у сільській місцевості. Великий відсоток випускників повертається у рідні села Вінницької області і працевлаштовані за фахом. У ході проведення експерименту «Шкільний учитель нового покоління» робочою групою було проведено опитування директорів загальноосвітніх шкіл м. Вінниці з питань працевлаштування випускників – вчителів англійської мови. Було з'ясовано, що адміністрація ЗОШ Вінниці надають перевагу при працевлаштуванні саме випускникам Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу, оскільки вони мають сформовані навички з методики викладання англійської мови.

Важливим фактором для становлення майбутнього фахівця з германської філології, якого готують на відділенні іноземних мов за напрямом підготовки (спеціальністю) 6.020303 «Філологія», є можливість перебування, адаптації та мовленнєвої практики у природному іншомовному середовищі. Для студентів відділення іноземних мов впродовж всього періоду навчання створюються умови для перебування у такій середі та надається можливість спілкування з носіями англійської мови. Викладачі та студенти відділення беруть активну участь у днях Америки у Вінниці та Великобританії в Україні у якості перекладачів. Участь у цих заходах має не

тільки навчальний характер: спілкування з носіями мови, знайомство з історією, культурою і сучасними напрямками в організації освітнього процесу Сполучених Штатів Америки та Великобританії; а й важливий виховний аспект: розвиток толерантності до інших культур і народів засобами іноземної мови. Пріоритетним завданням навчання іноземної мови є формування у студентів соціокультурної компетенції, що несе в собі наявність знань про національно-культурні особливості країни, мова якої вивчається, про норми мовленнєвої та не мовленнєвої поведінки її носіїв і вміння моделювати свою поведінку відповідно до цих особливостей і норм, а також виховання у студентів толерантності. Адже існування національно - культурного простору є соціально важливим. В рамках днів мов проводяться майстер-класи з англійської мови, зокрема визнаним фахівцем зі штату Канзас (США) професором Лайалом Кауфманом.

Згідно з планом реалізації Програми проведення педагогічного експерименту щодо методичної підготовки майбутнього вчителя англійської мови викладачі випускової кафедри германської філології та зарубіжної літератури активно беруть участь у семінарах-тренінгах з ініціативи Британської Ради в Україні. Для студентів відділення запроваджено авторські спецкурси з методики викладання англійської мови, які значно підвищують рівень професійно-методичної компетентності студентів за мовними спеціальностями. В коледжі створений віртуальний навчальний заклад, який дає можливість постійно перебувати майбутнім вчителям в умовах сучасної школи і вирішувати реальні педагогічні ситуації та задачі. Провідним фахівцем кандидатом педагогічних наук, доцентом, докторантом Академії педагогічних наук випускової кафедри германської філології та зарубіжної літератури розроблений курс з методики викладання іноземних мов на основі імерсійної освіти.

Зростання вимог до професійної підготовки випускників вищих навчальних закладів потребує більш активного залучення до науково-дослідної роботи викладачів та студентів. Успішне володіння навичками дослідження і творчої роботи бакалаврами допомагає їм порівняно легко включатися в професійну діяльність, переводити наукові знання в площину практичного використання.

Неможливо уявити сучасного фахівця, вчителя загальноосвітніх предметів, без ґрунтовних навичок науково-дослідної роботи.

Основним критерієм роботи вищого навчального закладу є рівень підготовленості випускників, раціональне поєднання їх теоретичних знань з умінням застосовувати їх на практиці, що означає потребу вести пошук ефективних форм і методів навчання, докорінного оновлення професійно-педагогічної підготовки викладачів вищих навчальних закладів. Перехід педагогічної школи до ступеневої системи освіти передбачає оновлення змісту базової педагогічної освіти спеціалістів усіх кваліфікаційних рівнів, тому актуальною в нових умовах функціонування вищої школи стала проблема управління науково-дослідною діяльністю студентів.

Викладання на відділенні іноземних мов, створеного у 2010р., повністю відповідає вищезазначеним вимогам до підготовки фахівців з германської філології. З перших днів на відділенні були створені наукові школи з психолого-педагогічних досліджень та з германської філології. Результати роботи наукових шкіл за останні 5 років є достатньо вагомими: участь у близько 35 міжнародних та міжвузівських науково-практичних конференціях, зокрема у 2011-2012 н.р: м. Тернопіль VII Всеукраїнська наукова конференція студентів та молодих учених «Проблеми та перспективи наук в умовах глобалізації», м. Умань міжвузівська науково-методична конференція «Гуманне виховання як формуюча складова сучасного змісту освіти»; у 2013-2014 н.р: м. Львів «Проблеми та шляхи удосконалення педагогічних та психологічних наук» (2013р.), м. Житомир «Сучасні напрямки лінгвістичних досліджень міжкультурної комунікації та навчання іноземної мови в умовах соціокультурної освіти» (2014р.); у 2014-2015н.р: Міжнародна науково-практична конференція студентів та аспірантів «Актуальні проблеми філології та журналістики»

студії з філології та журналістики, м. Ужгород, Міжнародна науково-практична конференція «Перспективи розвитку філологічних наук», м. Харків, III Міжнародна науково-практична конференція «Тенденції і перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації», м. Переяслав-Хмельницький та інші.

Викладачі іноземного відділення стали ініціаторами проведення психолого-педагогічної лабораторії, яка дозволила більш ефективно поєднати практичну та науково-дослідну підготовку студентів. Традиційним стало проведення на відділенні круглого столу з проблем практичної підготовки студентів із залученням до роботи вчителів шкіл міста Вінниця та фахівців методичного кабінету Вінницької академії неперервної освіти (колишнього Вінницького обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників). Як результат роботи наукових шкіл, лабораторій та круглих столів стала широка апробація результатів досліджень студентів та викладачів у формі наукових статей у Віснику науково-методичних досліджень. Вісник є ліцензованим фаховим виданням коледжу, занесеним до єдиного реєстру друкованих засобів масової інформації, ініціатором видання якого стало відділення іноземних мов та методичний кабінет коледжу.

Починаючи з першого випуску студентів у 2011 році випускники за напрямом підготовки (спеціальності) 6.020303 «Філологія» (англійська, німецька) успішно продовжують навчання у провідних вишах України, здобуваючи ступеневу освіту освітнім ступенем – магістр в інституті міжнародних відносин Львівського національного університету ім. І. Франка, Київському національному лінгвістичному університету, Хмельницькому національному університету, Південноукраїнському національному педагогічному університету ім. К.Д. Ушинського, Донецькому національному університеті, Вінницькому торговельно-економічному інституті Київського торговельно-економічного університету, Уманському державному педагогічному університеті ім. П.Тичини, Національному педагогічному університеті ім. М.П. Драгоманова, Вінницькому державному педагогічному університеті ім. М. Коцюбинського та інш.

Важко уявити сучасного випускника педагогічного коледжу, який би не мав елементарних навичок практичної роботи у поєднанні з прикладними дослідженнями.

Формування особистості майбутнього вчителя іноземних мов неможливо уявити без практичної підготовки. Студенти відділення іноземних мов опановують майбутньою спеціальністю як в спеціалізованих кабінетах та мультимедійних класах, так і в шкільних аудиторіях, викладаючи англійську мову та зарубіжну літературу учням початкової та базової середньої школи. За підтримки British Council та Гете - інституту студенти беруть участь у мовних семінарах, міжнародних літніх мовних таборах Болгарії, Польщі тощо. Відповідно до галузевих стандартів та навчального плану напряму підготовки (спеціальності) 6.020303 «Філологія (англійська, німецька)» студенти відділення іноземних мов проходять ряд практик, що мають різну спрямованість і характеристику:

- практика з позашкільної та позакласної виховної роботи, протягом якої студенти спостерігають за різними видами виховної роботи з учнями 1-9 класів і під керівництвом методистів планують, організовують і проводять виховні заходи протягом одного навчального семестру;
- практика спостереження уроків англійської мови, протягом якої студенти спостерігають і записують свої спостереження за відповідними схемами та програмами, обговорюють результати спостереження в мікрогрупах під керівництвом методиста, виконують мікродослідження під час цього виду практики і захищають результати дослідження під час захисту практики, усього студент спостерігає 50-60 уроків;

- табірний збір з підготовки для роботи з дітьми влітку, студенти під керівництвом досвідчених методистів готують програми проходження практики в літніх таборах різного типу, відтворюють стандартні навчальні та ігрові технології, закріплюють методики виховної роботи;
- практика в літніх дитячих таборах та мовних таборах, під час роботи яких студенти працюють вожатими в літніх таборах з дітьми різного віку, реалізують навчально-виховні програми літніх таборів та мають можливість спілкуватись та допомагати у спілкуванні школярам з носіями англійської та німецької мов;
- пробні уроки та заняття з англійської мови, що проводяться студентами в 1-9 класах за навчальними програмами відповідного класу, складають розгорнуті плани конспекти занять, проходять попередню консультацію у вчителя СЗОШ, методиста, який безпосередньо керує цим видом практики, під контролем вчителя і методиста проводить уроки, спостерігає уроки своїх однокласників, обговорює результати проведених уроків і тих, чиї спостереження, корегування своєї практичної діяльності, протягом двох семестрів студент повинен підготувати і провести 9 уроків ;
- практика з науково-педагогічних досліджень, у ході якої студенти, проводячи уроки з англійської і німецької мов, мають можливість ознайомитись з новаторським досвідом вчителів шкіл, проаналізувати його і оформити свої спостереження у вигляді науково-педагогічного дослідження;
- переддипломна педагогічна практика передбачає проходження практики з відривом від навчального процесу в коледжі і має ряд завдань і особливу програму, яку студент виконує протягом такої практики.

Мета розгалуженої системи педагогічних практик:

- закріпити знання, набуті у ході навчання в коледжі, сформувати вміння навички роботи з учнями 1-9 класів у ході викладання англійської і мови та зарубіжної літератури;
- акцентувати увагу студента на методичному аспекті роботи вчителя та школи, дати можливість практично опрацювати елементи різних методик, педагогічних технологій;
- накопичити матеріал для написання творчої роботи.

Навчальну практику студенти напряму підготовки (спеціальності) 6.020303 «Філологія» (англійська, німецька) проходять в провідних ліцеях та гімназіях м. Вінниця і Вінницької області, що мають філологічний нахил і де викладаються іноземні мови, в літніх таборах області та міжнародних мовних таборах Болгарії, Угорщини, Польщі, про що укладаються відповідні домовленості та договори.

Таким чином, програма практичної підготовки студентів напряму підготовки (спеціальності) 6.020303 «Філологія (англійська, німецька)» дозволяє за період їх навчання в коледжі накопичити досвід роботи в школі I-II ступенів і бути повністю готовим до якісного викладання уроків англійської мови та зарубіжної літератури, організації та проведення виховних заходів різного типу, ведення шкільної документації тощо. Загальна кількість годин, передбачена навчальним планом на практичну підготовку за даним напрямом, 30 кредитів.

За результатами проходження різних видів практик в коледжі організовуються круглі столи, семінари, конференції за участю провідних фахівців міста, директорів шкіл та вчителів-новаторів, завідувачів методичними кабінетами, педагогами науковцями, де обговорюються та вирішуються проблеми, пов'язані з методикою викладання іноземних мов в сучасній школі, робота з обдарованою молоддю, з учнями, що відстають у навчанні, педагогічний менеджмент.

Однією з вимог до підготовки бакалаврів є організація та впровадження науково-дослідної роботи студентів. Умовно цей процес можна поділити на певні етапи, зокрема 1-2 курс – формування початкових навичок НДР, 2-3 курси – вдосконалення навичок у ході проходження практики, проведення констатуючого експерименту, затвердження тем дипломних робіт та аналіз наукової літератури за темами, 3-курс – написання курсової роботи з германської філології,

поглиблення та удосконалення теоретичної і доопрацювання практичної частин дипломної роботи та публічний захист дипломних робіт. Упродовж усього періоду проходження підготовки бакалавра студент бере не лише пасивну, а й активну участь у різноманітних круглих столах, семінарах, конференціях вузівського та міжвузівського рівнів. Результати науково-дослідної роботи студент апробує у формі тез та наукових статей у збірниках різного рівня. Отже, написання дипломної роботи – це кінцевий етап усієї науково-дослідної роботи студента упродовж усіх років навчання.

На відділенні іноземних мов було організовано та проведено низку конференцій регіонального характеру, зокрема міжвузівська науково-практична конференція «Лінгводидактика романо-германських мов: теорія і практика», у якій взяли участь 20 навчальних закладів України, важливо відмітити, що основну частину складали вищі коледжного типу, зокрема Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т.Г. Шевченка, Корсунь-Шевченківський педагогічний коледж, Богуславський гуманітарно-педагогічний коледж, Львівський педагогічний коледж та інші. Тому, є право говорити про виконання Вінницьким гуманітарно-педагогічним коледжем основних статей нової редакції Закону України «Про вищу освіту» запровадження діяльності коледжу як науково-методичної майстерні. Наступна важлива науково-практична конференція була проведена для студентів за результатами їх практичної підготовки у поєднанні з прикладними дослідженнями, які вони проводять під час практики в школі: «Модель підготовки майбутніх фахівців та система формування професійних компетенцій». Такий рівень залучення студентів до науково-дослідної роботи дає можливість більш ефективно побудувати роботу над курсовими та дипломними роботами, більш ширше апробувати результати наукових досліджень, розширити географію міжвузівської діяльності як викладачів так і студентів відділення.

Викладачі, які забезпечують підготовку студентів за напрямом підготовки (спеціальності) 6.020303 «Філологія» (англійська, німецька), в рамках залучення їх до всеукраїнського педагогічного експерименту щодо методичної підготовки майбутніх вчителів англійської мови спільно з Британською Радою в Україні «Шкільний учитель нового покоління» розробили ряд авторських спецдисциплін англійською мовою з методики викладання іноземних мов і з поточного року їх ефективно впроваджують в експериментальних групах. В рамках проведення педагогічного експерименту к.пед.н., доц. Штифурак А.В. розробляє тему докторської дисертації «Становлення та розвиток імерсійної освіти у школах Західної Європи та Північної Америки (1965р – початок 21 століття)» за спеціальністю 13.00.01 – теорія та історія педагогіки. Керівництво курсовими та дипломними роботами виконується фахівцями з науковим ступенем, вченим званням, учасниками міжнародних конференцій з напрямів германська філологія, зарубіжна література, методика викладання іноземних мов.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Отже, перший рік науково-методичного експерименту «Шкільний учитель нового покоління» завершився. Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж і зокрема відділення іноземних мов має такі результати експерименту:

- виділено експериментальні групи та внесені зміни до навчальних планів академічних груп;
- зміни до навчальних планів передбачають вдосконалення системи видів педагогічної практики: поєднання активної практики, написання курсової роботи та практики з науково-педагогічних досліджень без збільшення обсягу навчального навантаження, оскільки за планом передбачено 30 кредитів (програма експерименту вимагає лише 17 кредитів);
- розроблено та експериментально перевірено систему сертифікації та атестації професійно-методичної компетентності випускників коледжу, запроваджено систему оцінювання «Європейський портфель студента – майбутнього вчителя англійської мови» згідно з системою оцінювання департаменту оцінювання Кембріджського університету;

- розроблено спецкурси з методики викладання англійської мови та збільшено обсяг годин на їх опанування, спецкурси викладаються англійською мовою у формі лабораторних занять викладачами, які мають міжнародні сертифікати Кембріджського університету Teaching Knowledge Test;
- опановано викладачами кафедри германської філології курс та складено іспит на отримання міжнародного сертифікату Кембріджського університету Teaching Knowledge Test;
- виконано п. 1,2,4,6,8,24 Розпорядження КМУ «Плану заходів, спрямованих на активізацію вивчення громадянами англійської мови, на період до 2020 року»;
- встановлено тісний зв'язок між кафедрою германської філології коледжу та Українським відділенням міжнародної асоціації вчителів англійської мови к іноземної.

На другий рік експерименту 2016-2017 н.р. робочою групою визначено наступні завдання:

- створити навчально-методичний інтернет-ресурс, наповнений матеріалами з методичної та практичної підготовки майбутніх учителів англійської мови;
- проаналізувати рівень сформованості професійно-методичної компетентності студентів після опанування новими спецкурсами з методики викладання англійської мови.

Список використаних джерел:

1. Шкільний вчитель нового покоління. Допроєктне базове дослідження. Київ, 2014. – 48с.
2. План заходів, спрямованих на активізацію вивчення громадянами англійської мови, на період до 2020 року. Розпорядження КМУ № 199-р від 10 березня 2016 р.
3. Закон України «Про вищу освіту»
4. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації\Авт.: В.М. Захарченко, В.І. Луговий, Ю.М. Рашкевич, Ж.В. Таланова\За ред. В.Г. Кременя. – К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 120с.

ЮРЧЕНКО Мирослава Володимирівна,
*викладач іноземних мов кафедри германської
філології та зарубіжної літератури
Вінницького гуманітарно-педагогічного
коледжу, учасник експерименту «Шкільний
учитель нового покоління»*

IDENTIFYING THE DIFFERENT COMPONENTS OF A LESSON PLAN

Every teacher teaches three lessons:

- ✚ *the one we plan to teach*
- ✚ *the one we actually teaches*
- ✚ *the one we wish we had toughed.*

Aims:

Main aim:

- To learn how to choose and identify the standard components of a lesson plan.

Subsidiary aim:

- To provide practice in completing tasks in which the components of a lesson is the testing focus;
- To provide an opportunity for participants to consider factors influencing the choice of aims in lessons.

Personal aim:

- To create a relaxed, non-threatening atmosphere in the classroom.

Timetable Fit: systematization and consolidation of knowledge on the topic.

Assumptions: students will be interested in the topic as it is relevant to them.

Anticipated Problems and their Solutions: pace of the lesson might be very high. I'll try to vary it.

Aids: worksheets with tasks, projector, board.

Methodological context of the lesson:

Stages/Timing	Stage Aims	Procedure	Interaction Pattern	Aids
1. Lead in 1 minute	to create interest in the topic	Teacher greets the students and guests. And informs the topic of a lesson.	W/C	
2. Warm-up discussion 3 minutes	to elicit the target language	Teacher describes the importance of planning lesson plans.	W/C	B
3. Pre-teach vocabulary 5 minutes	to help students understand and review TKT vocabulary	Elicit the TKT vocabulary. Students do matching task.	W/C	W/S
4. Revising components of a lesson plan 5 minutes	to provide practice of vocabulary, lesson plan components.	Individual drill. Students have to choose words and to say whether we use these components or not while planning the lessons.	S W/C	B
5. Feedback 2 minutes	to allow students to share views	Report back and class discussion of which components should be on the front page and which on the procedure.	W/C	
6. Lead-in to reviewing the front page of Celta lesson plan 5 minutes	to provide practice in reviewing the front page of Celta lesson plan	Teacher shows the front page of the lesson plan. Explains its structure and review aims.	W/C	B
7. Mind map 5 minutes	to check students knowledge of lesson aims	Students write aims that are used in lesson plans on the white boards.	W/C	B
8. Drilling 5 minutes	to provide practice in distinguishing	Hand out worksheet. Students get worksheets	SS=S	W/S

	between aims and procedures.	and have to decide whether the following statements are (A) aims or (D) merely a description of activities.		
9. Reviewing assumptions on a lesson plan 5 minutes	to provide practice in reviewing assumptions on a lesson plan.	On the screen students see some possible assumptions on a lesson plan. They find useful ones.	S W/C	B
10. Reviewing anticipate problems and solutions on a lesson plan 2 minutes	To focus students' attention on anticipate problems and solutions on a lesson plan.	Teacher tells students about ways how to distinguish anticipate problems and solutions on a lesson plan.	W/C	
11. Feedback 1 minute	to allow students to share views Round up to summarize points covered.	Report back and class discussion of work	W/C	
12. Conclusion. 1 minute	To review the whole lesson and to give the teacher feedback	Students and teacher discuss what they have learned	W/C	

Key to symbols:

Int = interaction pattern	SS=S = students work in groups	B = board
W/C = whole class	S = students work individually	CD = compact disc
S=S = student to student	W/S = worksheet	

PROCEDURE:

Lead in

Teacher: Good-afternoon, my favorite group-students! Glad to see you! I hope you are OK. Today's lesson is rather unusual because we have some highly respected guests here that is why I'd like you to be more attentive, more confident and more active. I hope the workshop will be interesting for you and you will enjoy it.

Warm-up discussion

Teacher: Today we will be looking at lesson planning and speak about aims and the front page.

Why plan?!

First question is a good one and so why should we p

lan at all?

If you don't plan - you don't know where you are going. So, that's the reason to have a plan. If you know where you start, and you know where you go, then it's easier to get to the point. And to plan what problems you may have along the way. But I think it's really important to keep in mind that it is a plan... it's not set in stone. It is possible to change it.

Jim Scrivener says that you should prepare thoroughly, and I completely agree with him but teach the learners, not the plan. It's important to bear in mind. You should prepare very well.

Pre-teach vocabulary

Teacher: To prepare a good plan we should make sure that we are familiar with all the words and phrases which are used in English language teaching. You as future teachers are also expected to be familiar with the Cambridge English: Preliminary (PET) Vocabulary List.

The words and phrases included in the TKT learning are not intended to provide a full or complete list of English language teaching terminology. This vocabulary includes words and phrases for teaching knowledge connected to language, language use and the background to and practice of language teaching and learning as assessed in TKT.

So, let's revise our knowledge of TKT vocabulary. Your task is to match TKT vocabulary, we have already learned with the explanations.

Aids	Anticipate problems	Collocation
Accuracy		
Assessment	Procedure	Lead-in
		Pace
<p>A. the things that a teacher uses in a class, e.g. handouts, pictures, flashcards.</p> <p>B. a set of actions that describes the way to do something. Teachers write lesson plans and provide details of exactly what is going to happen in each stage of a lesson</p> <p>C. to discover, judge, or form an opinion on learners' ability, achievement, proficiency or progress either formally or informally.</p> <p>D. when teachers are planning a lesson, they think about what their learners might find difficult about the lesson so that they can help them learn more effectively at certain points in the lesson.</p> <p>E. the activity or activities used to prepare learners to work on a text, topic or task.</p> <p>F. words which are regularly used together.</p> <p>G. The ability to do something without making mistakes. It is the use of correct forms of grammar, vocabulary, spelling and pronunciation.</p> <p>H. the speed of the lesson.</p>		

Revising components of a lesson plan

Teacher: So, next question then is what's in a plan?

Let's do one more task. In this box I have papers with different components of a lesson plan. Also you may find here some words which are not used as components of a lesson plan. You have to choose one and to say whether we use these components or not while planning our lessons.

AIMS

Stage

Interaction

Assumption

Procedure

Anticipated Problems

ВІСНИК.2016

№ 4(20)

Timing

Aids

Feedback

Teacher: And now tell me please which of these components should be on the front page and which on the procedure?

Lead-in to reviewing the front page of Celta lesson plan

Teacher: Dear students look at the screen, please. You can see the front page of Celta lesson plan. Some of the components are familiar to you, some of them are not.

As you can see obligatory components are as follows (the teacher reads the components from the screen):

CELTA LESSON PLAN - Please fill in this page for every lesson that you teach and do a whiteboard plan!

Name	Date	Week	TP No
Level	Length	Type of Lesson (Language Focus, Listening Skills etc)	
Class Profile: (e.g. nationalities, weaker/stronger ss etc)			Tutor Comments:
Lesson Aims Main: Subsidiary:			
Outcomes for Students: By the end of the lesson, the students will have...			
Anticipated Problems: (management of tasks, potential difficulties, timing problems etc.)		Solutions:	
Personal Objectives:			
Materials:			

Teacher: So, the first things, of course, are the name of a class, date, week, level of a class, length of a lesson and type of lesson. They clearly are important, this is admin stuff.

The next really important item is lesson aims. The aim is probably one of the most important parts of a lesson. It is where you think you are going. Well, sometimes aims are expressed as aims in terms of what I'm teaching and sometimes they are expressed as outcomes (what the students will learn).

Aims

(what I am teaching)

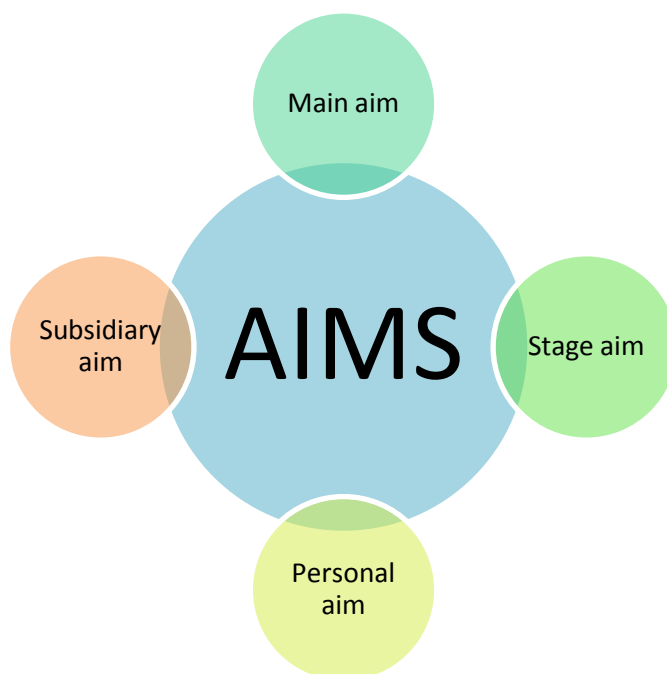
or

Outcomes

(what the students will learn)

Mind map

Teacher: Now, let us do a mind map. On the white board you can see a word "AIMS". I want you to write down what aims do we have and what do they mean.

Drilling

Teacher: Sometimes it can be difficult to write aims in the procedure of the plan. You need to be sure you are stating an aim and not just describing what the students are going to do.

You will get worksheets and you have to decide whether the following statements are (A) aims or (D) merely a description of activities. Put A or D in the column on the right.

Statements	A or D?
a) To check learners' understanding of the activity.	
b) To identify and highlight irregular simple past forms.	
c) To complete the second task.	
d) To discuss the answers in pairs.	
e) To provide oral fluency practice	
f) To underline examples of the present perfect in the text	
g) To plan the essay before the first draft	

h) To provide controlled oral practice of the target language	
i) To complete the gaps in the sentences	
j) To brainstorm and share ideas for the first draft.	

Reviewing assumptions on a lesson plan

Teacher: The next stage of the lesson front page is assumptions. We have already learned this term and I hope you remember its meaning.

Assumptions noun

When teachers think about what they believe their learners will or will not know or how they will **behave** in a particular lesson. For example, a teacher plans to teach the **present simple** using the **context** of jobs and daily **routines**. The teacher may make the **assumption** that learners will know basic job **vocabulary** (because he/she has already taught it) and so knows he/she will not need to spend time in the lesson **presenting** these words.

Teacher: On the screen you can see some possible assumptions on a lesson plan. You have to find useful ones.

- ❖ The students must know most of this already.
- ❖ The students are familiar with the form of the present perfect and regular past participles.
- ❖ The students have practiced the target language in controlled practice (drill) already so should be relatively accurate in freer practice (role play).
- ❖ Students know the present simple, present perfect simple and continuous, modal auxiliaries, vocabulary connected with crime, vocabulary connected with personality, how to write business letters, how to interrupt politely.

Answers:

- 1-
- 2+
- 3+
- 4-

Reviewing anticipate problems and solutions on a lesson plan.

Teacher: Our last stage of the lesson front page is anticipated problems and solutions. Do you remember its meaning?

Anticipate problems phrase

When teachers are planning a lesson, they think about what their learners might find difficult about the lesson so that they can help them learn more effectively at certain points in the lesson. For example, a teacher preparing to teach the

word *vegetable* thinks that learners will have difficulty pronouncing the word so he/she plans some ways of helping learners to say the word. Teachers also think about how learners' previous learning experience may affect their learning in a **specific** lesson.

Teacher: This is one of the most important components of a lesson. While planning the lesson teachers have to think what their learners might find difficult about the lesson. So, it's really vital to look at the road ahead and seeing what's going to be difficult and planning what you are going to do about these things.

Feedback

Teacher: Round up to summarize points covered.

Dear students tell me please:

What is the TKT syllabus area for this lesson?

What do you find difficult about this syllabus area?

Tell one thing that you find easy about lesson planning and preparation and one thing you find difficult about lesson planning. You have to walk around the room sharing the things you like and the things you find difficult with other participants.

So, let's share some of the ideas together. These need to be on your lesson plan too!

Conclusion

Teacher: Dear guests and students! It is time to finish our workshop. Today we've tried to summarize our knowledge on the topic "Identifying the different components of a lesson plan" and to find out some ways how to make our lessons well prepared. I'd like you to remember one saying. "Teachers, who love teaching, teach children to love learning" and I wish you to be such a teacher.

Recourses used:

1. David Albery. The TKT Course KAL Module. – University of Cambridge ESOL Examinations, 2012.
2. TKT Handbook for Teachers - University of Cambridge ESOL Examinations, 2015.
3. TKT Glossary – University of Cambridge ESOL Examinations, 2015.
4. <http://www.finchpark.com/courses/tkt/unit20.html>
5. <http://www.cambridge.org/kr/cambridgeenglish/resources?content=teacher>
6. <http://www.philselfsupport.com/lessonplanaims.htm>
7. <https://sandymillin.wordpress.com/2010/12/12/delta-type-lesson-aims/>

ПАВЛЮК Богдан Валерійович,
*викладач інформаційних технологій та
 технічних засобів навчання Вінницького
 гуманітарно-педагогічного коледжу,
 аспірант Вінницького державного педа-
 гогічного університету ім. М.
 Коцюбинського*

**ВЗАЄМОДІЯ СТУДЕНТІВ ТА ВИКЛАДАЧІВ
 ЗАСОБАМИ МЕРЕЖЕВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

«Навчання – це не механічна передача знань. Це найскладніші людські взаємовідносини».

В. Сухомлинський

З давніх-давен педагогічна діяльність передбачає взаємодію викладача та студента. В кожному столітті така взаємодія змінювалася та реформувалася. Так і сьогодні педагогічна взаємодія потребує реформування відповідно до вимог часу та розвитку суспільства.

На сучасному етапі розвитку освіти України основні акценти ставлять на комп'ютеризацію освітнього процесу. Відповідно до Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року інформатизація освіти є одним із найважливіших стратегічних напрямків державної політики у сфері освіти [1].

Останні роки педагоги стали широко використовувати під час освітнього процесу інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Із цих технологій саме мережеві комунікації займають передові позиції в організації педагогічної взаємодії студентів та викладачів коледжів.

Роблячи висновок можна стверджувати що питання взаємодії студентів та викладачів засобами мережевих технологій нині є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Педагогічну взаємодію студента та викладача вивчали С. Гончаренко, І. Зимня, С. Ніколаєва, М. Савчин. Попри те, що дане питання широко розглянуте у наукових дослідженнях, нині питання педагогічної взаємодії в умовах реформування освіти залишається актуальним.

Мета статті: проаналізувати педагогічну взаємодію студента та викладача, розглянути проблеми і недоліки в організації педагогічної взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Низка науковців та дослідників вивчали та вивчають педагогічну взаємодію студента та викладача. Ними запропоновано велика кількість методів та засобів щодо покращення педагогічної взаємодії.

Так ще А. Макаренко та В. Сухомлинський говорили про велику силу педагогічного спілкування: “Мистецтво і майстерність виховання полягають у тому, щоб уміти бачити себе в образі вихованця, в тій істоті, що мислить, відчуває, переживає, істоті, яку ми творимо з маленької дитини” [2].

Науковець І. Зимня розглядає педагогічне спілкування як динамічний, в основному, багатоплановий соціально-психологічний процес взаємодії між викладачем і студентом або групою студентів, зміст і форми, якого детерміновані специфічними завданнями розвитку, навчання і виховання студентів, предметом і змістом педагогічного процесу в цілому, індивідуальними, особистісними і суб'єктними властивостями викладача і студентів, а також інструментально (засоби і способи спілкування) [3].

На сучасному етапі розвитку освіти досить велика роль в педагогічному спілкуванні та й в цілому у взаємодії студента та викладача приділяється використанню та застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Науково-технічний прогрес якого досягли на сьогоднішній день дозволяє використовувати персональний комп'ютер не тільки, як помічника на занятті, а й використовувати його разом з мережевими технологіями для організації педагогічної взаємодії на відстані. Так, звичайним явищем стало педагогічне спілкування студента та викладача із застосуванням таких соціальних мереж як: Фейсбук, Контакт, Всі тут, UkrOpen та ін.

Використовуючи соціальні мережі можна не тільки письмово задавати запитання та отримувати відповіді, а й отримувати теоретичні та практичні завдання з того чи іншого предмету.

Використовуючи можливості мережевих технологій створюються центри дистанційного навчання. Дистанційне навчання – сукупність сучасних технологій, що забезпечують доставку інформації в інтерактивному режимі за допомогою використання ІКТ від тих, хто навчає

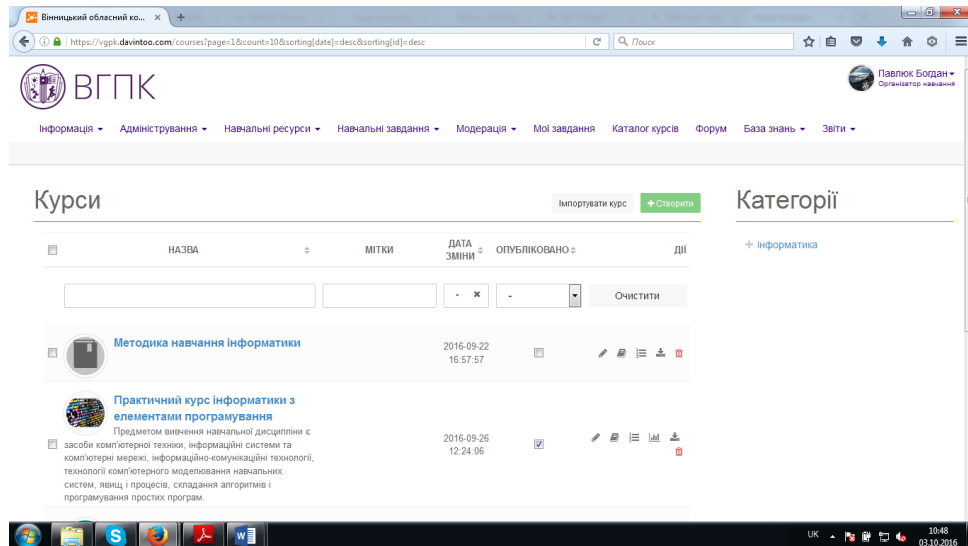
(викладачів, визначних постатей у певних галузях науки, політиків), до тих, хто навчається (студентів чи слухачів). Застосовується під час підготовки як у ВНЗ, так і в Бізнес-школах. Основними принципами дистанційного навчання є інтерактивна взаємодія у процесі роботи, надання студентам можливості самостійного освоєння досліджуваного матеріалу, а також консультативний супровід у процесі дослідницької діяльності. Дає змогу навчатися на відстані, за допомогою диспутів експертів із кількох країн, за відсутності викладача [4].

Для організації дистанційного навчання можна скористатись як відкритим програмним забезпеченням типу MOODLE, зі всіма його недоліками і єдиною перевагою – безкоштовне, так і використати комерційне програмне забезпечення типу: e-Learning, WEB CT, Прометей, та ін.. У обох цих випадках потрібно буде підлаштовувати навчальний процес під технічні можливості систем, що не завжди відповідають йому та існуючим нормативам.

Керівництвом нашого коледжу було прийнято рішення побудови освітнього середовища коледжу за допомогою української системи дистанційного навчання Collaborator. Це веб-додаток, або інформаційна система, основне призначення якої, це вирішувати завдання навчання студентів та співробітників, розвитку їх професійних і особистісних якостей. З її допомогою можна легко організувати дистанційне навчання, а саме надати доступ до бази відібраної і вивіреної інформації, обговорити питання, оповістити про заходи, провести тестування та багато іншого. Крім цього, всю роботу по забезпеченню функціонування системи постійно забезпечує розробник, офіс і співробітники якого знаходяться в нашому місті.

Знайти посилання на дистанційне навчання досить легко. Варто лише зайти на сайт Вінницького обласного гуманітарно-педагогічного коледжу та в закладці освітньо-виховна діяльність обрати дистанційне навчання, після чого відбудеться перехід до сторінки дистанційного навчання, на якій необхідно ввести логін та пароль, який створюється організатором курсів.

Після входу до системи дистанційного навчання можна побачити таке вікно

Обираємо курс який нас цікавить і розпочинаємо вивчення матеріалу. Всі дії фіксуються і відображаються у організатора навчання. Тобто скільки часу потратив студент на вивчення тієї чи іншої теми буде зафіксовано. В разі виникнення питань під час вивчення курсу, їх можна поставити скориставшись можливістю обговорення курсу, або скориставшись форумом, який теж є наявний в даній системі дистанційного навчання.

Висновки. Вимоги часу диктують педагогам необхідність в пошуках та застосуванні нових методів та засобів організації та проведення освітнього процесу. І поряд з традиційними заняттями та педагогічним спілкуванням стає педагогічна взаємодія з використанням ІКТ. Саме використання ІКТ та дистанційного навчання стануть пріоритетними у подальших дослідженнях.

Список використаних джерел та літератури:

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
2. Макаренко А. Педагогічне спілкування як взаємодія [Електронний ресурс] / А. Макаренко – Режим доступу до ресурсу: <http://horting.org.ua/node/1437>.
3. Зимняя И.А. Педагогическая психология: учебник для вузов / И.А. Зимняя. – М.: Логос, 2000. – 315 с.
4. Дистанційне навчання [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

ПОХИЛЮК Олена Миколаївна,
кандидат філологічних наук, завідувач кафедри української філології Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу;

РУДА Тетяна Вікторівна, *магістр педагогічної освіти, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, методист Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу*

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ІННОВАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ, КУЛЬТУРИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

*Семінар-практикум для
школи молодосвідчених, молодих спеціалістів*

Постановка проблеми

Нова парадигма освіти визначає нові змістовно-ціннісні орієнтири освітнього процесу. У всьому світі завданням навчально-виховної роботи вже є не просто надання людині певної суми знань, а її розвиток, становлення особистості, формування мотивації до самонавчання та навичок саморозвитку, самоактуалізації.

Модернізація змісту та структури науково-методичної роботи з педагогічними кадрами – вимога часу. У сучасному вищому навчальному закладі зросла потреба в педагогах, які здатні модернізувати зміст своєї діяльності шляхом критичного, творчого її удосконалення, використання досягнень науки і передового педагогічного досвіду.

Як зробити так, щоб кожний викладач працював ефективно, тобто щоб кожен з Вас став продуктивним педагогом?

Звичайно, потрібен новий погляд на структуру і зміст проведення занять в коледжі, розвивати ініціативу та творчість, якомога повніше розкривати свої здібності, використовуючи досвід, наукові дослідження колег.

Сьогодення вимагає творчого викладача, викладача-дослідника.

Один із секретів педагогічної творчості полягає в тому, щоб пробудити у викладача бажання до пошуку, власної роботи.

Якщо ви хочете, щоб педагогічна праця давала вчителю радість, щоб повсякденне проведення уроків не перетворилося в нудну, одноманітну повинність, ведіть кожного вчителя на щасливу стежку дослідження... Тут знахідки, відкриття, радощі і прикраси.

В.О. Сухомлинський

Чому таке важливе значення має саме зараз дослідницько-експериментальна діяльність педагога? Справа в тім, що педагогічна теорія в нинішньому її стані постійно змінюється.

Педагогічний професіоналізм, педагогічна компетентність – це категорії, пов'язані з професією викладача.

Професійна компетентність викладача обумовлює його педагогічну майстерність – це знання особливостей педагогічного процесу, уміння його побудувати та привести в рух.

Сучасний педагог – це носій освітніх суспільних змін.

Виявити, розвивати та зрощувати творчі паростки в особистості молодого педагога – основне завдання методичної служби коледжу.

Найактуальніше завдання освітян – виховати особистість компетентну, творчу, здатну до життя та діяльності у XXI столітті. Виховати особистість може лише педагог з достатнім рівнем компетентності, розвиненими творчими, дослідницькими здібностями, високим рівнем інтелігентності, ерудованості.

Складники професійної компетентності педагога:

- професійні знання;
- інноваційна культура;
- навички та досвід за спеціальністю;
- творчість викладача (ставлення до справи);
- здатність ефективно використовувати знання, уміння, особистісні якості для забезпечення необхідного результату;
- позитивні схильності, інтереси та прагнення.

Основна мета семінару – активізація самостійної роботи викладачів у ході семінару, спонукання до осмислення і більш глибокого вивчення теоретичних проблем, застосування отриманих знань на практиці.

Викладач. Який він? У чому полягає його завдання?

Викладач – це хто? Людина, яка дає певні знання, чи людина, яка взяла на себе відповідальність – виховувати молодь?

То хто ж такий викладач? Майстер!

Викладач – це лікар, лікар-психолог, лікар-діагност, цілитель дитячих душ!

Викладач – це екстрасенс. Він має вміти заворожувати своєю мовою, переконувати всіма своїми діями.

Викладач – це дослідник. Постійно експериментує, аналізує, коригує свою діяльність.

Викладач – це громадянин, патріот, небайдужий до подій, що відбуваються у суспільстві.

Викладач – інтелігент!

Викладач – це й батько, і мати.

Викладач – це Майстер. Майстер слова, Майстер думки, Майстер емоцій і настроїв. Майстер створення знань...

Мульти-голосування

Якими є сучасні викладачі?

Молодіжні неформали мають свої уявлення про виховання студентів, жадають дитячої прихильності. Вони – яскраві вигадники. Творчі натури при них розцвітають, примітивні ж одержують можливість «нічогонеробства». Такі викладачі часто домагаються того, що студенти їм починають довіряти більше, ніж батькам, куратору. Але захоплення помітно слабшає. Народна любов дає збій, тому що заняття нецікаві, за підручником, нічого сучасного, екстремального, незрозуміле оцінювання, відчуженість від студентів, нерозуміння індивідуальних психофізіологічних та емоційних особливостей кожного.

Загартовані викладачі – їх можна впізнати за ледачими жестами й заклопотаними поглядами. Вони ні у що не втручаються, охайно вписують програму в журнал, заходять до групи і задають «наступний параграф». Студенти слухняно його переписують, бо цей викладач може наставити низьких оцінок. І їх потім уже не виправиш – знайти таких педагогів після уроків неможливо! А переписавши 10-20 сторінок можна отримати «відмінно», трохи менше - «добре». Негативні оцінки ставлять найбільш ледачим, тому відсоток успішності у таких педагогів - високий! Батьки прихильно ставляться до них. Та й самі вчителі роблять враження приємних і м'яких людей.

Тигри в засідці - такі вчителі смакують помилку, породжуючи в студентів відчуття непевності. Вони сприймають помилку як черговий привід нагородити студента ярликом. Вони ніколи не зможуть створити атмосферу довірливого спілкування та стати співробітниками студентів. Такі дії призводять до виникнення у студентів страху дати неправильну відповідь, заважають вільно говорити, як наслідок - психологічна пригніченість.

Байдужі - найчастіше взагалі ігнорують помилки студентів. Головне - провести заняття та виконати програму.

Ілюзіоністи - підказують студенту правильний варіант відповіді або відразу, як тільки помилка зроблена, або навіть не чекаючи її виникнення. При цьому в такого роду вчителів виникає ілюзія, що студенти цілком непогано володіють предметом, у той час як будь-який тест свідчить про зворотне. До чималого подиву самого педагога.

Викладач-співробітник - при виникненні помилки підказує, де треба шукати правильний варіант, і залишає студента «у відповідальній самотності», даючи йому можливість самому вирішити задачу. Такий викладач завжди поруч.

Спробуймо відповісти на питання: який з перерахованих типів викладачів є найкращим, найоптимальнішим? Безсумнівно, викладач-співробітник.

ВИКЛАДАЧ, якого чекають, має володіти такими рисами особистості:

- шляхетність, професійність, креативність, активність, розум, знання;
- любов та повага до дітей, почуття гумору, доброта, справедливість, комунікативність, вміння слухати;
- зацікавленість, ерудиція, інтелігентність, культура, порядність, тактовність;
- компетентність, сучасність тощо.

Через педагогічні уміння розкривається структура професійної компетентності педагога, знання, ментальність, вміння, досвід, педагогічна етика.

Павутинка думок

Прошу звернути увагу на модель висококомпетентного викладача. Спробуймо пояснити кожний із структурних рівнів запропонованої моделі.

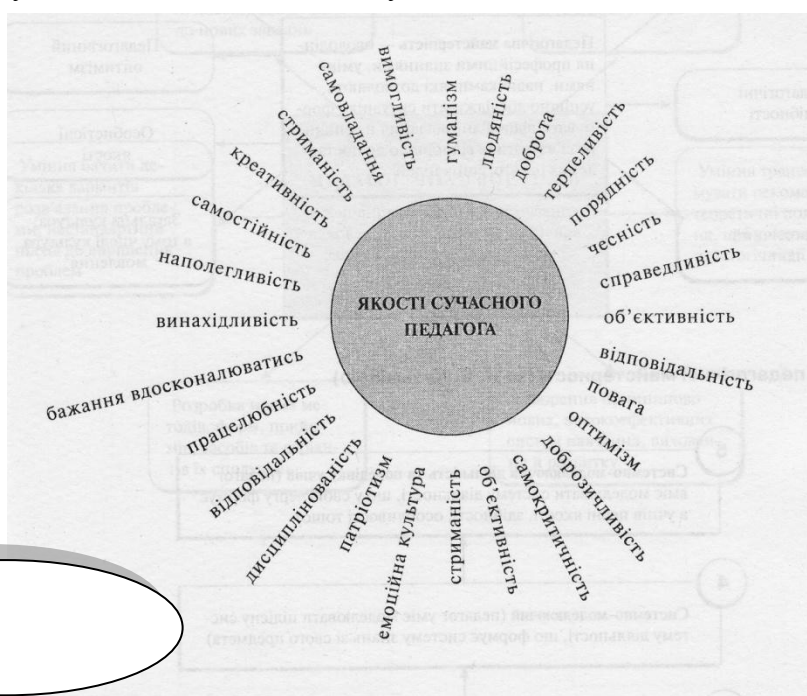
Модель висококомпетентного викладача:

Хвилинка самокритики

Зараз ми пропонуємо створити кожному члену школи молодого спеціаліста свою **модель «Який я викладач?»** (під відеосупровід притчі про Вчителя-Майстра). По центру розміщена фотографія педагогічного працівника, вище лінії горизонту впишіть ті ваші риси педагога, яких ви уже досягли,

якими володієте, під лінією горизонту – ті риси або компетенції, якими ви хочете оволодіти. Стане у пригоді кожному сонячна модель «Якості сучасного педагога».

Обери позицію

Інноваційний підхід як найвищий ступінь креативного

росту педагога є особливо актуальним для характеристики освітніх нововведень. Поняття

"інноваційна діяльність" відбиває не лише особливості процесу повного оновлення технологій навчання, що ґрунтується на гуманістичному підході як цілісної орієнтації. Це перебудова особистісних установок педагога та колективу в цілому. Інновація – це не ???

Сприйняття інноваційних процесів потребує від кожного викладача відповідного внутрішнього стану готовності (мотивації), який передбачає перебудову педагогічного мислення, руйнування стереотипів педагогічної діяльності.

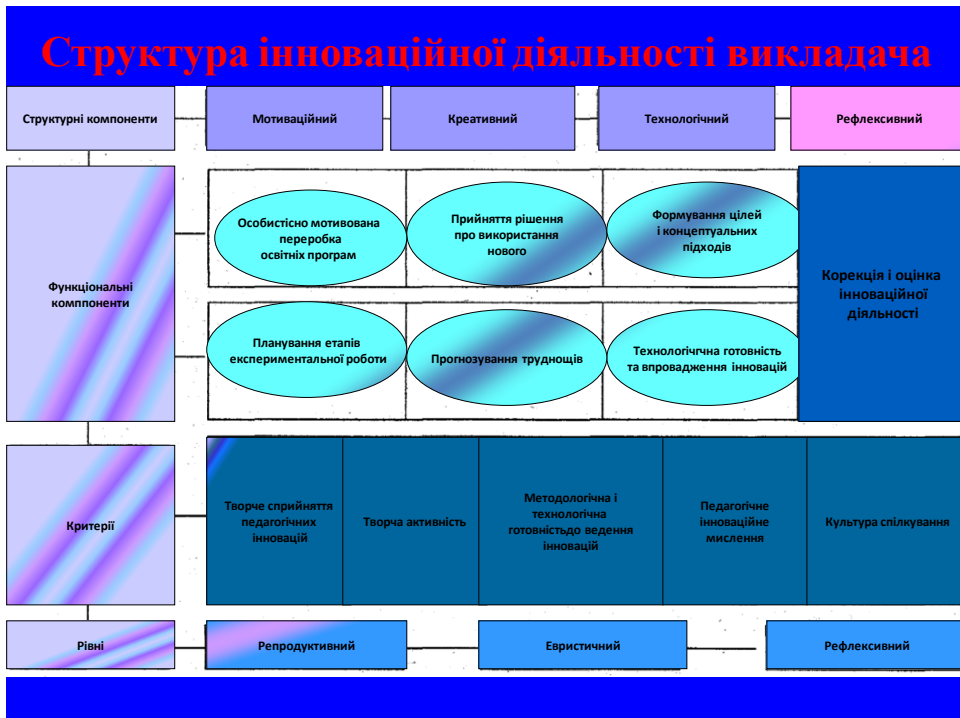
Показники готовності педагога до інноваційної діяльності:

- 1) усвідомлена потреба введення педагогічних інновацій на рівень власної педагогічної практики;
- 2) інформованість про новітність педагогічних технологій, знання новаторських методик роботи;
- 3) бажання створювати власні творчі завдання, методики, проводити експериментальну роботу;
- 4) готовність до подолання труднощів як змістовного, так і організаційного плану;
- 5) наявність практичних умінь щодо освоєння педагогічних інновацій та створення нових активізує роботу, а успішність власної педагогічної інноваційної діяльності допомагає долати труднощі, шукати нові способи діяльності, обстоювати новаторські підходи тощо.

Прощу взяти участь в інтерактивній вправі «Обери позицію», обравши один з найважливіших, на вашу думку, показників готовності до інноваційної діяльності, підготувати вагомий аргумент для підтвердження позиції.

**Активне
слухання**

В опорних схемах перед вами подано детальну структуру інноваційної діяльності.

На сучасному етапі інтенсивне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у сферу освіти є національним пріоритетом.

Нормативні документи щодо рівня ІКТ-компетентності викладачів:

- Структура ІКТ-компетентностей вчителів. Рекомендації ЮНЕСКО.

- Державна цільова програма впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій «Сто відсотків».
- Типове положення про атестацію педагогічних працівників.
- Лист МОНмолодьспорт №1/9-493 від 24 червня 2011 року «Щодо організації навчання вчителів з використання ІКТ».

Оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями здійснюється в такій послідовності:

- 1) Застосування (формування технологічних навичок);
- 2) Засвоєння (використання навичок для вирішення практичних завдань);
- 3) Виробництво (інноваційна діяльність).

Прошу звернути увагу на стовідсотковий показник оволодіння ІКТ-технологіями:

З системою формування інформаційної компетентності ви можете ознайомитись в опорних схемах.

Показником інноваційної діяльності викладача може бути:

- 1) Участь в експериментах;
- 2) Створення навчального електронного контенту для інтерактивної дошки, нетбуків тощо;
- 3) Розробка авторських програм.

(Ознайомлення з інноваційними напрацюваннями викладачів циклової комісії української філології).

Кубування

1. Що Ви розумієте під терміном «інновації в освіті»?
2. Які інноваційні методи організації навчальної діяльності Ви використовуєте?
3. Які труднощі у Вас виникають при введенні інновацій?
4. Як ви отримуєте інформацію про інноватику в освіті?

Рефлексія

5. Назвіть відомі Вам інноваційні форми аудиторних занять.
6. Якою Ви уявляєте модель педагога-дослідника інноваційного закладу освіти?

Усім бажаємо: такого повітря, щоб завжди добре дихалось, такого вогню, щоб можна було зігрітись, такої води, щоб угамувати спрагу, такої дороги, щоб принесла щастя...

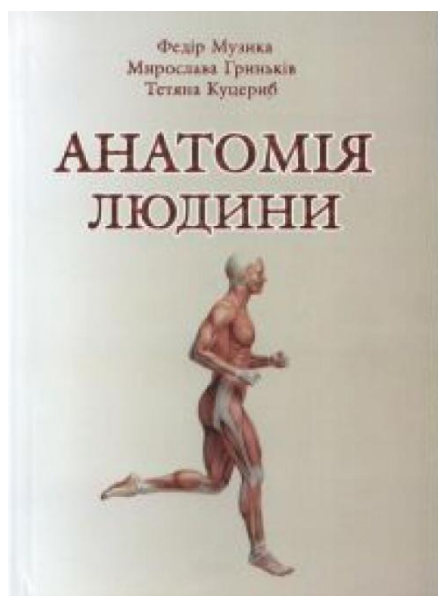
ЦЕЛОМУДРА Валентина Олександрівна,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, голова циклової комісії викладачів природничих дисциплін Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ З АНАТОМІЇ

На шляху державотворення України особливе місце, роль і значення належить освіті.

Докорінна зміна підходів до неї та соціокультурної політики в цілому, яку переживає сучасний світ, акцентує увагу на розвитку людини, її особистісних якостей. Людина — вічний творець духовних і матеріальних благ, носій цивілізації, її політичного і освітнього поступу.

Характеризуючи сучасний освітній процес, декадники підкреслюють, що кризові явища, які найбільш яскраво проявляються в останні десятиріччя, є наслідком його відставання від науки, виробництва та суспільства. Освіта опинилася у двозначному становищі: з одного боку, вона обумовлює науково-технічний прогрес, а з другого - в надрах самого освітнього процесу чітко виявляється тенденція до внутрішнього опору інноваційним явищам у власній галузі. На

Непревеликий жаль, наш навчальний процес здебільшого скерований на те, щоб дитина здобула ту чи іншу і суку знань і, в кращому випадку, могла її переказати на занятті чи під час іспитів. Сьогодні є необхідність переорієнтування навчання з простого засвоєння предметів на отримання навичок, умінь на їх основі самостійно аналізувати процеси, що відбуваються навколо, і самостійно приймати рішення.

З цього випливає, що технологічність стає домінуючою характеристикою діяльності людини і означає перехід на якісно новий ступінь ефективності, оптимальності наукоємності. Технологія - не дань моді, а стала сучасного науково-практичного мислення.

Технології навчання проектують механізм управління перетворенням і розвитком особистості спеціаліста (шляхом пізнавально-інструментальної сукупності дії викладачів та студентів). При цьому змістовно-інформаційний аспект управління визначається переважно освітніми технологіями, а процесуальний - технологіями навчання, хоча чіткі розмежування цих технологій не встановлені. Усі відомі моделі управління реалізуються в навчальних системах за допомогою ефективних стратегій вирішень учбово-пізнавальних завдань і тим самим безпосередньо інтегруються в інтелектуальні й ціннісні структури цілеспрямованої людської діяльності.

Чи може сучасний урок анатомії бути радісним і цікавим для студентів? Чи може він розкрити творчий потенціал особистості, поставити її в ситуацію морального вибору і прийняття нею самостійного рішення? Вважаємо, що ствердно відповісти на ці запитання можна лише за умови, якщо процес навчання перевести на інноваційну основу шляхом перебудови педагогічної технології вчителя і навчальної технології студента, змінивши сам підхід до здобуття знань з анатомії. Ймовірно, що саме такий варіант оптимального навчання анатомії ж інноваційне навчання, є нині найефективнішим, оскільки яскраво вирізняється стилем, формами, засобами. Інноваційний підхід забезпечує позитивну мотивацію здобуття знань з анатомії, активне функціонування інтелектуальних і вольових сфер, дає відчуття потреби у самоосвіті, формує стійкий інтерес до предмета, зрештою, сприяє розвитку творчої особистості. Таким чином, переваги інноваційного навчання вочевидь.

Нові форми проведення занять є своєрідною модифікацією традиційних їх типів, і найбільша варіантність представлена повторювально-узагальнювальними заняттями. Викладачеві варто спробувати такі форми як семінар, залік, практикум, диспут, конференція, навчальна гра. Але пам'ятаємо, що в основу проведення має бути покладено неординарний підхід незвичайний ракурс, самостійний вибір, ігрова ситуація.

Тема: «**Види і форми умовних рефлексів**»

Мета заняття

Освітня: ознайомити студентів з основними видами і формами умовних рефлексів; дати поняття про рефлекси вищих порядків та їхнє значення.

Розвивальна: продовжити розвивати інтелектуальні здібності і студентів у процесі обговорення проблемних питань; розв'язати пізнавальну активність, спостережливість, уміння працювати з таблицями, схемами, алгоритмами.

Виховна: переконувати студентів у необхідності і можливості на основі умовних рефлексів свідомо виробляти в себе корисні звички, трудові уміння й навички раціональних рухів; розвивати почуття колективізму, взаємоповаги.

Студенти повинні знати: види і форми умовних рефлексів, умовні рефлекси вищих порядків.

Студенти повинні вміти: характеризувати різні види і форми умовних рефлексів, умовні рефлекси вищих порядків та порівнювати їх.

Студенти повинні мати уявлення про: механізм утворення вищих природних рефлексів.

Форми роботи на уроці: робота з підручником (складання плану, таблиць, схем); бесіда; пояснення; евристична бесіда, проблемні запитання; групова робота (робота студентів за окремими завданнями); робота з дидактичним матеріалом (складання таблиць, схем, опорного конспекту); термінологічна робота.

Нетрадиційні форми: дидактична гра "Ромашка", робота з кросвордами і алгоритмами.

Внутрішньопредметні зв'язки: між темами (безумовні й умовні рефлекси).

Міжпредметні зв'язки: з інформатикою (використання алгоритмів).

Обладнання: таблиця “Методика вироблення умовних рефлексів за методикою І.П.Павлова”, дидактичні картки, підручники.

Хід заняття.

I етап. Актуалізація чуттєвого досвіду і опорних знань студентів.

Для перевірки рівня засвоєння студентами знань попередніх тем, вміння висловлювати свої думки, виділяти головне, логічно мислити пропонуються такі завдання

Завдання 1. Замалювати на дошці дугу умовного слиновидільного рефлексу. Зробити відповідні підписи. Зобразити шлях передачі нервових імпульсів по рефлекторній дузі.

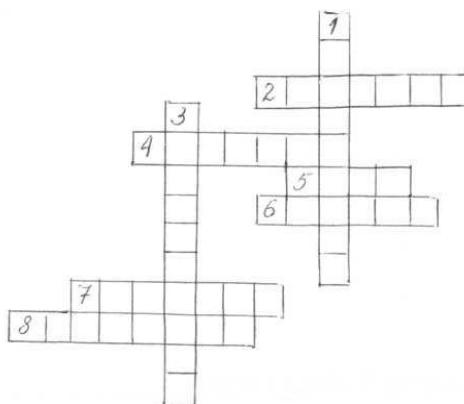
Завдання 2. Розповісти, використавши запропоновану таблицю, про методику вироблення умовних рефлексів.

Завдання 3. Охарактеризувати види рефлексів, їх ознаки і функції, зашифрувавши у вигляді послідовного ряду цифр.

1. Безумовні рефлекси.
2. Умовні рефлекси.
3. Природжені.
4. Набуті.
5. Кора великих півкуль.
6. Стовбурова частіша головного мозку.
7. Сталість складу крові, розмноження.
8. Пристосування до змін умов життя.

Завдання 4. (Дидактична гра “Ромашка”). Обірви “зайві” пелюстки в “ромашці”, залишивши пелюстку, що

Завдання 5. Відгадайте кросворд “Умовні і безумовні рефлекси”

По горизонталі: 2. Прізвище вченого. Який уперше висловив думку, що психічна рефлектора. 4. Реакція - відповідь на подразнення. 5. Місце змішання дуг набутого рефлексу. 6. Прізвище вченого, який експериментально підтвердив, що психічна діяльність рефлекторна. 7. Набутий рефлекс. 8. Складна система безумовних рефлексів, природжених програм поведінки.

По вертикалі: 1. Зв'язок у корі між центрами природженого рефлексу і безумовного подразника. **3.** Природжений рефлекс.

Завдання 6. Закінчити логічну схему.

Завдання 7. Найди пару.

Термін	Поняття
Рефлекс Безумовний рефлекс Умовний рефлекс Умовний подразник Безумовний подразник Тимчасовий подразник Рефлекторна дуга	

У колонці «поняття» зроблено надрізи, куди вставляють аркуші з означеннями понять.

Завдання 9. Робота з алгоритмом.

Оцінювання відповідей

Завдання 1,2

Студенти відповідають після підготовки, оцінює відповідь викладач або студенти-консультанти.

Завдання 3,8,9

Перевіряємо за допомогою карток-ключів.

Студенти самі або попарно перевіряють роботи, потім звіряють їх з картками-ключами і виставляють оцінки (картки-ключі виготовлені на форматорному папері і вивішуються на дошці).

Завдання 3.

Безумовні: 1,3,6,7.

Умовні: 2,4,5,8.

Завдання 8.

I Варіант	II Варіант
Б: 1,2,4,7,10,11,13	У: 2,5,6,8,9,11
У: 3,5,6,8,9,12	Б: 2,5,6,8,9,11

Завдання 4.

Один учень коментує, інші - звіряють, виправляють помилки, залишається лише одна пелюстка “Умовний рефлекс”.

Завдання 5,6,7

З цими завданнями студенти працюють біля дошки, перевіряються завдання студентами групи. Оцінки виставляють студенти.

II етап. Мотивація навчальної діяльності

Учитель звертає увагу на те, що умовні рефлекси виникають не лише на базі безумовних, а й на базі стійких умовних. У цьому разі умовний рефлекс виконує роль безумовного подразника. На базі такого умовного рефлексу може утворитись третій, четвертий і т.д. умовні рефлекси. У людини може виробитися 50-100 умовних рефлексів тому виникає потреба їхньої класифікації. Вчитель повідомляє тему заняття. Ставиться мета (що треба знати): види умовних рефлексів; форми умовних рефлексів; умовні рефлекси вищих порядків.

III етап. Засвоєння нових знань.

Група поділяється на три частини відповідно до трьох питань плану: види рефлексів - I група.; форми рефлексів - II група; рефлекси вищих порядків - III група.

Кожній частині роздаються картки-завдання.

Види умови, рефлексів	Характеристика	За якими ознаками класифікуються
Натуральні	Умовні рефлекси, які утворюються ПІД впливом дії природних подразників	За дією природних подразників (вид, запах, їжі)
Штучні	Умовні рефлекси, які утворюються під впливом дії штучних умовних подразників.	
Вегетативні	Умовні рефлекси, при яких рефлектори відповідають діяльності внутрішніх органів.	
Соматорухомі	Умовні рефлекси, пов'язані з діяльністю скелетних м'язів.	За рефлекторами, які відповідають на подразники.

Умови утворення умовних рефлексів

Завдання для I підгрупи

Прочитати параграф підручника; розбити текст на смислові одиниці; виділити головне; знайти відповідь на запитання: Які види умовних рефлексів існують? За якими ознаками вони класифікуються? Зробити висновки; виконати термінологічну роботу за схемою.

На основі схеми учні з'ясовують характерні ознаки і встановлюють спільні й відмінні ознаки умовних рефлексів; визначають нові терміни і поняття.

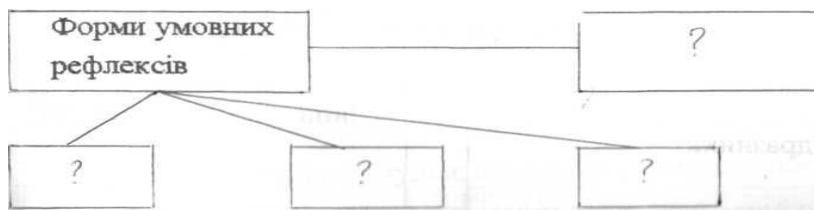
Завдання для II підгрупи

Прочитати параграф підручника, виділити головне і заповнити схеми (с. 13); зробиш висновки; записати у словник нові терміни.

Характеристику кожної форми рефлексу студенте пояснюють.

Схема

Завдання для III підгрупи

Прочитати параграф підручника, поділити текст на смислові одиниці; виділити головне; на основі прочитаного скласти опорний конспект; дати відповіді на запитання; що таке умовні рефлекси вищих порядків та яка їхня характеристика?

Висновок. Умовні рефлекси вищих порядків характеризуються тими ознаками (індивідуальні зміни і Т.Д.), що й інші умовні рефлекси.

Відмінності: утворюються в результаті поєднання умовного подразника та добре закріпленого умовного рефлексу.

Кожна група працює з однією картою або картки одержує кожен студент.

Багато визначити в кожній групі студента- консультанта. Студенти працюють з підручником, роблять записи і проводять термінологічну роботу. Консультацію одержують в студента- консультанта.

Перевірка і оцінювання рівня засвоєння знань

I підгрупа. Один з студентів характеризує один студент), інші студенти роблять висновки, називають нові терміни та дають їм означення. Вчитель коригує їхні відповіді.

II підгрупа. Один з студентів креслить схему на дошці, інші студенти готують розповіді про форми умовних рефлексів.

III підгрупа. Один з студентів на дошці складає опорний конспект і пояснює його, учні псують нові терміни.

Термінологічна робота: поні терміни і поняття повторюються кілька разів за необхідності.

Результати роботи вчитель оцінює індивідуально. Можна оцінити всю групу в цілому, тоді всі учні отримують оцінки.

Така форма уроку залучає весь клас до самостійного вивчення нового матеріалу, розвиває в студентів вміння висловлювати думки в логічній послідовності, сприяє формуванню вмінь і навичок роботи з підручником.

IV етап. Осмислення об'єктивних зв'язків.

З метою осмислення об'єктивних зв'язків у змісті нового матеріалу пропонуємо такі проблемні запитання.

1. Відомі випадки, коли людина, в якій повністю пошкоджений спинний мозок, паралізовано тулуб і кінцівки, продовжує жита, займатися розумовою працею. Поясніть, чому у людини зберігається свідомість, мислення та психічні процеси, а також працюють внутрішні органи. Висловіть свої думки і обговоріть їх колективно.

2. Уявіть такий випадок: людина замислившись ішла у своїх справах повз свій будинок і механічно зупинилася біля нього, хоча такого наміру не мала. Чому так вийшло?

V етап. Узагальнення і систематизація знань.

Для коригування здобутих знань, перевірки міцності їх засвоєння можна запропонувати такі завдання.

I завдання

Назвіть ознаки, за якими класифікують умовні рефлекси.

1. Підкріплений і умовний подразник умовні рефлекси.
2. За дією штучних умовних подразників.
3. Рефлекторна відповідь виявляється у діяльності внутрішніх органів.
4. Рефлекторна відповідь пов'язана з діяльністю скелетних м'язів.
5. Виробляється на добре закріплений умовний рефлекс.

II завдання

Назвіть ознаки, за якими класифікують умовні рефлекси.

1. Підкріплений і умовний подразники діють одночасно.
2. Безумовне підкріплення надається через 1-2 хв після дії умовного подразника.

VI етап. Підбиття підсумків уроку.

Учитель зверни увагу на активних студентів, коментує їхню участі, у обговоренні теми уроку, оцінки.

VI етап. Домашнє завдання.

ЄВДОКІМОВА Наталія В'ячеславівна,
*спеціаліст вищої категорії, старший
 викладач, голова циклової комісії викладачів
 фінансово-економічних дисциплін Вінницького
 гуманітарно-педагогічного коледжу, аспірант
 Хмельницького національного університету*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ГРА «НАЙРОЗУМНІШИЙ»

Мета: *провести актуалізацію опорних знань з основних фахових дисциплін (бухгалтерський облік, фінанси підприємств, банківські операції, гроші та кредит). Формувати вміння логічно та нестандартно мислити, виділяти головне та робити висновки. Виховувати зацікавленість у самостійному вивченні фахових дисциплін, самосвідомість.*

Гра складається з 3 раундів. В першому раунді (вибірковому) бере участь 12 гравців. Ведучий задає 18 обов'язкових питань. За результатами 1 раунду 6 гравців, що набрали найбільшу кількість балів переходять в 2 раунд. До кожного питання пропонується 4 варіанта відповіді, з яких лише один правильний. На роздуми 5 секунд. Якщо за підсумками 18 питань напівфіналістів визначити неможливо, ведучий задає ще 6 додаткових питань, кожне з яких може стати вирішальним.

1 раунд.

1. Що не вважається формою кредитних грошей: вексель, овердрафт (вид кредиту), банкнота, чек.
2. Неіснуюча функція грошей: засіб (масштаб) цін, засіб обігу, засіб нагромадження, засіб платежу
3. До обов'язкових реквізитів векселя відносять: термін платежу (оплата за пред'явленням), адреса платника, сума, найменування "вексель"
4. Останній векселедержатель називається: трасант, ремітент, трасат, індосат.
5. Який документ для безготівкових розрахунків складається з двох частин "пропозиції оплати" та "згоди оплатити": платіжне доручення, акредитив, вексель, платіжна вимога-доручення
6. До агрегата М2 не входять: кошти на рахунках "до запитання", кошти за трастовими операціями, ощадні вклади, готівка
7. Що не є видом грошової системи: монометалева, "золотий стандарт", безготівкова, паперово-грошова
8. Валютний курс не буває: плаваючий, стандартний, офіційний, фіксований
9. Засновником економічної теорії вважають: Архімеда, Аристотеля, Кейнса, Смітта
10. Назвіть неіснуючу форму кредиту: міждержавний, комерційний, державний, міжкомерційний
11. До парабанків не відносять: обмінні пункти валюти, інвестиційні компанії, довірчі товариства, кредитні спілки
12. Функції центрального банку відносять: центр акумуляції вільних коштів населення, центр розрахунків між підприємцями, емісійний центр, депозитний центр

13. Коли заставою виступає нерухомість кредит називають: лізинговий, іпотечний, факторинг, овердрафт
14. Скільки існує напрямків у теорії походження грошей: 4, 3, 2, 1
15. Скільки існує функцій грошей: 6, 4, 5, 7
16. скільки сторін беруть участь у розрахунках простим векселем: безліч, 4, 3, 2
17. Скільки потоків існує в загальній схемі руху товарів, послуг і грошей: 14, 16, 18, 20
18. Скільки існує форм розрахунків: 5, 4, 3, 2.

Додаткові запитання.

1. Скільки номіналів має Українська гривня: 7, 8, 9, 10
2. Якого номіналу не мають українські копійки: 5, 10, 20, 50
3. Хто зображений на 20 гривневій купюрі: Іван Мазепа, Іван Франко, Михайло Грушевський, Богдан Хмельницький
4. Як називається знецінення грошей: девальвація, стогнація, інфляція, дефляція
5. Кого вважають векседавцем: боржника, кредитора, ремітента, трасанта
6. Скільки існує грошових агрегатів: 3, 4, 5, 6
- На початку 2 раунда гравці грають у «дешифрувальника», щоб визначити порядок, в якому вони будуть стартувати у напівфіналі.

«Дешифрувальник»

Об'єднати символ валюти і країну

Фінляндія, Шотландія, Австралія, Україна, Японія

В другому раунді учасникам пропонується 12 категорій. Кожен учасник обирає 2 категорії і

відповідає на запитання.

Троє гравців, що набрали найбільшу кількість балів переходять до фіналу.

Історія. Хто в Римській армії ввів розрахункову відомість

Географія. В якій країні облік вівся за допомогою горщиків і камінчиків

Рослини. На якому матеріалі вівся облік в Єгипті

Релігія. Що було заборонено робити в Іудеї доки не були закриті бух. рахунки

Громадянство. В якій країні жив Лука Пачоллі

Монетний двір. В якій країні було введено звичай робити тріщину на ліллі при чеканці монет

Правосуддя. В якій країні знімали шкіру зі злодія скарбника і обтягували нею крісло для наступного скарбника

Валюта. скільки країн мають в обігу євро

Банки. Яка країна має - 12 федеральних резервних банків які мають цифрове і літерне позначення в алфавітному порядку і мають право друкувати гроші .

Прикраси. В якій країні назва національної валюти походить від прикраси з золота або срібла у вигляді обруча, який носили на шиї (тобто— на «загрівку»).

Гроші. В якій країні монета "копійка" має назву – шилінг.

Незалежність. Яка країна друкувала першу національну валюту для Незалежної України .

Кожен фіналіст обирає собі одну з категорій «Бухгалтерський облік – червона», «Бюджетна система - зелена», «Гроші та кредит – жовта», «Загальні знання - синя». Фіналістам пропонується табло з 36-ю ячейками. На кілька секунд табло відкривається і учасники мають можливість запам'ятати місцезнаходження власних ячеек та ячеек суперників. Гравець отримує 3 бала за правильну відповідь на питання суперника, 2 бала за відповідь на питання власної теми і 1 бал за відповідь на питання із загальної категорії.

«Бухгалтерський облік – червона»

1. Наведіть структуру активу балансу.
2. Назвіть способи виправлення помилок.
3. Назвіть групи об'єктів бухгалтерського обліку.
4. В якій країні жив імператор Максиміліан відомий своїми безглуздими підрахунками.
5. В якій країні з'явилися перші спроби обліку і оплати «відрядження».
6. Назвіть елементи витрат.
7. Назвіть кількість положень стандартів бухгалтерського обліку.
8. Назвіть види обліку.
9. Назвіть джерела утворення господарських засобів.

«Бюджетна система - зелена»

1. Наведіть структуру бюджетної системи України.
2. Назвіть джерела доходів бюджету.
3. Назвіть види державного боргу.
4. Назвіть 3 види неподаткових надходжень.
5. Назвіть функції державного бюджету
6. Назвіть види видатків бюджету.
7. Назвіть 3 причини виникнення бюджетного дефіциту.
8. Наведіть види фінансування національної економіки .
9. Назвіть види фінансової підтримки.

«Гроші та кредит – жовта»

1. Функції грошей.
2. Види кредитних грошей.
3. Види векселів.
4. Інструменти безготівкових розрахунків.
5. Грошові агрегати.
6. Типи грошових систем.
7. Назвіть 3 причини виникнення інфляції.
8. Види валютних курсів.
9. Форми кредиту.

«Загальні знання - синя»

1. Хто вів облік за допомогою вузликів.
2. В назви грошових одиниць яких великих країн входить слово "долар".
3. Яка країна не входить ні в Європейський валютний союз, ні в число країн "Великої сімки" хоча її валюта відноситься до числа чотирьох основних валют.
4. Види небанківських фінансових установ.
5. Функції національного банку.
6. Операції комерційного банку.
7. Фактори, що впливають на прибуток підприємства
8. Нематеріальні активи підприємства

КУБІЮК Світлана Андріївна,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, викладач математики Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ПРОСТИХ ТЕКСТОВИХ ЗАДАЧ

Одним із завдань навчання математики є формування в учнів здатності розпізнавати практичні проблеми, які можна розв'язати із застосуванням математичних методів. Тому значна роль в початковому курсі математики відведена змістові лінії «Сюжетні задачі»

Метою цієї змістової лінії є формування в учнів загального умінь працювати із задачею, умінь розв'язувати задачі певних типів.

У 1 і 2 класах формують поняття про просту задачу, її структурні елементи, сутність процесу розв'язування, набуття загального умінь розв'язувати сюжетні задачі.

Простою текстовою задачею називають задачу, для розв'язання якої потрібно виконати одну лінію.

Задача=Умова+Запитання

В початковому курсі математики є 25 видів простих текстових задач. Їх поділяють на 3 групи.

I група – прості текстові задачі, що розкривають конкретний зміст арифметичних дій (5 задач).

II група – прості текстові задачі, що розкривають залежність між компонентами та результатом арифметичних дій (8 задач).

III група – прості текстові задачі, що розкривають новий зміст арифметичних дій (12 задач, з яких перші 6 пов'язані з поняттям різницевого порівняння, а наступні 6 пов'язані з кратним порівнянням величин).

I група:

Задача 1. Проста текстова задача на знаходження суми розкриває конкретний зміст дії додавання.

Задача 2. Проста текстова задача на знаходження різниці (решти), розкриває конкретний зміст дії віднімання.

Задача 3. Проста текстова задача на знаходження суми однакових доданків, розкриває конкретний зміст дії додавання.

Задача 4. Проста текстова задача на ділення на рівні частини, розкриває конкретний зміст дії ділення.

Задача 5. Проста текстова задача на ділення на вміщення, розкриває конкретний зміст дії ділення.

II група:

Задача 6. Проста текстова задача на знаходження невідомого 1-го доданка .

Задача 7. Проста текстова задача на знаходження невідомого 2-го доданка .

Задача 8. Проста текстова задача на знаходження невідомого зменшуваного.

Задача 9. Проста текстова задача на знаходження невідомого від'ємника.

Задача 10. Проста текстова задача на знаходження невідомого 1-го множника.

Задача 11. Проста текстова задача на знаходження невідомого 2-го множника.

Задача 12. Проста текстова задача на знаходження невідомого діленого.

Задача 13. Проста текстова задача на знаходження невідомого дільника.

III група:

Новий зміст – коли дію додавання, віднімання, множення, ділення, можна замінити іншим терміном.

Додати → збільшити **на** кілька одиниць; 1 клас

Відняти → зменшити **на** кілька одиниць; 1 клас

Помножити → збільшити **у** кілька разів; 2 клас

Поділити → зменшити **у** кілька разів; 2 клас

Розкрити учням подвійний зміст порівняння величин.

1) $10 > 6$ Нумерація чисел в межах 1 – 10

$6 < 10$

Різницеve порівняння величин

$10 - 0000000000$
 $6 - 0000000$
 $10 - 6 = 4$

на ?

більше
 менше

Табличне додавання
і віднімання у межах 10

1) «10 більше 6 на 4»

2) «6 менше 10 на 4»

Кратне порівняння величин:

Основа цієї задачі є ділення на вміщення .

$10 - \text{III} \quad \text{III}$
 $5 - \text{III}$

у ? разів

більше
 менше

Табличне множення
і ділення

$10 : 5 = 2(\text{рази})$

1) «10 більше за 5 у 2 рази»

2) «5 менше за 10 у 2 рази»

Прості текстові задачі, пов'язані з поняття різницевого порівняння величин

Задача 14. Проста текстова задача на різницеve порівняння величин із запитанням «**на скільки більше**».

Задача 15. Проста текстова задача на різницеve порівняння величин із запитанням «**на скільки менше**».

Задача 16. Проста текстова задача на збільшення величини **на кілька** одиниць (пряма форма).

Задача 17. Проста текстова задача на збільшення величини **на кілька** одиниць (непряма форма).

Задача 18. Проста текстова задача на зменшення величини **на кілька** одиниць (пряма форма).

Задача 19. Проста текстова задача на зменшення величини **на кілька** одиниць (непряма форма).

Прості текстові задачі пов'язані з кратним порівнянням величин

Задача 20. Проста текстова задача на кратне порівняння величин із запитанням «**у скільки більше**».

Задача 21. Проста текстова задача на кратне порівняння величин із запитанням «**у скільки менше**».

Задача 22. Проста текстова задача на збільшення величини у кілька разів (пряма форма).

Задача 23. Проста текстова задача на збільшення величини у кілька разів (непряма форма).

Задача 24. Проста текстова задача на зменшення величини у кілька разів (пряма форма).

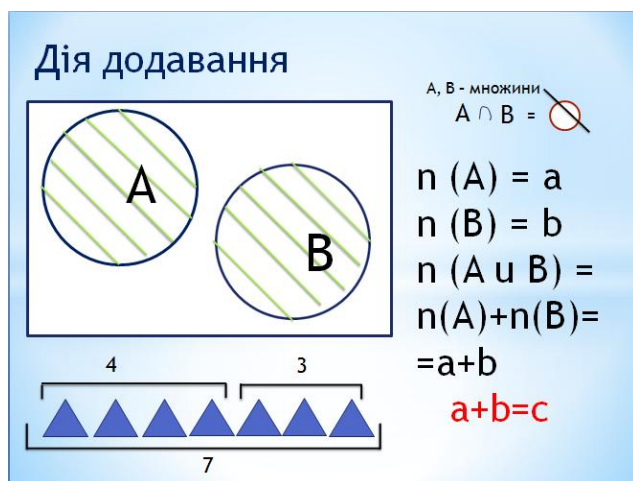
Задача 25. Проста текстова задача на зменшення величини у кілька разів (непряма форма).

Прості текстові задачі можна поділити на групи за арифметичною основою (арифметичними діями). Простих задач 25 видів, а арифметичних дій 4.

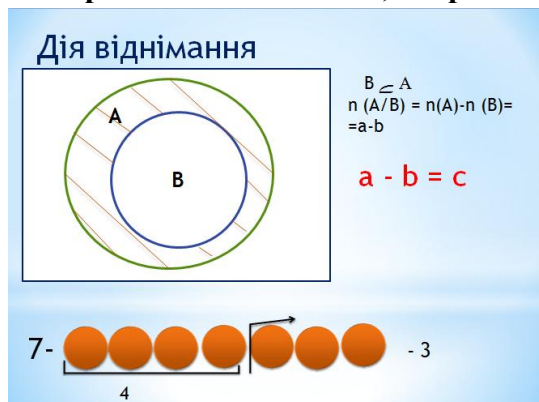
Тому учні повинні добре розуміти зміст кожної арифметичної дії, аналізуючи дані і шукані величини в сюжетній задачі, правильно встановлювати зв'язки між ними, що забезпечать правильний вибір дій для розв'язування задачі.

1. Прості текстові задачі, що розв'язуються дією додавання

2. Проста текстова задача на знаходження суми розкриває конкретний зміст дії додавання.
3. Проста текстова задача на знаходження невідомого зменшуваного.
4. Проста текстова задача на збільшення величини на кілька одиниць (пряма форма).
5. Проста текстова задача на збільшення величини на кілька одиниць (непряма форма).

6. Прості текстові задачі, що розв'язуються дією віднімання

- 1) Проста текстова задача на знаходження різниці (решти), розкриває конкретний зміст дії віднімання.
- 2) Проста текстова задача на знаходження невідомого 1-го доданка .
- 3) Проста текстова задача на знаходження невідомого 2-го доданка .
- 4) Проста текстова задача на знаходження невідомого від'ємника.
- 5) Проста текстова задача на різницеве порівняння величин із запитанням «на скільки більше».

- 6) Проста текстова задача на різницеве порівняння величин із запитанням «на скільки менше».
- 7) Проста текстова задача на зменшення величини на кілька одиниць (пряма форма).
- 8) Проста текстова задача на зменшення величини на кілька одиниць (непряма форма).

7. Прості текстові задачі, що розв'язуються дією множення

Дія множення
 $a \cdot n$ – добуток, $a \in \mathbb{N}$, $n \in \mathbb{N}$
 1) $n > 1$, $a \cdot n = \underbrace{a + a + a + \dots + a}_{n \text{ доданків}}$
 2) $n = 1$, $a \cdot 1 = a$
 3) $n = 0$, $a \cdot 0 = 0$
 $7 + 7 + 7 + 7 = 7 \cdot 4$

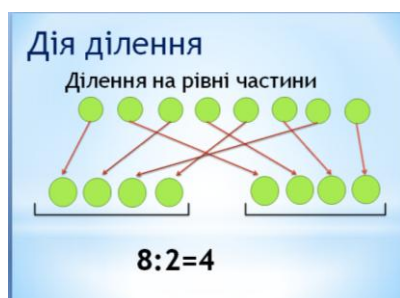
- 1) Проста текстова задача на знаходження суми однакових доданків, розкриває конкретний зміст дії множення.
- 2) Проста текстова задача на знаходження невідомого діленого.
- 3) Проста текстова задача на збільшення величини у кілька разів (пряма форма).
- 4) Проста текстова задача на збільшення величини у кілька разів (непряма форма).

8. Прості текстові задачі, що розв'язуються дією ділення

- 1) Проста текстова задача на ділення на рівні частини, розкриває конкретний зміст дії ділення.

Теоретична основа: множину, що має m елементів розбивають (ділять) на n рівно потужних підмножин. В результаті потрібно знайти скільки елементів матиме кожна з підмножин розбиття.

$$m:n=k(\text{ел.})$$

- 2) Проста текстова задача на ділення на вміщення, розкриває конкретний зміст дії ділення.

Теоретична основа: множину, що має m елементів розбивають (ділять) на рівно потужні підмножини кожна з яких має по n елементів. В результаті знаходимо скільки таких підмножин утворилося. (Скільки разів по n елементів вміститься в числі m .)

$$m:n=k(\text{підмножин}); m:n=k(\text{разів})$$

- 3) Проста текстова задача на знаходження невідомого дільника.
- 4) Проста текстова задача на знаходження невідомого 1-го множника.
- 5) Проста текстова задача на знаходження невідомого 2-го множника.
- 6) Проста текстова задача на кратне порівняння величин із запитанням **«у скільки разів більше»**.
- 7) Проста текстова задача на кратне порівняння величин із запитанням **«у скільки разів менше»**.
- 8) Проста текстова задача на зменшення величини **у кілька** разів (пряма форма).
- 9) Проста текстова задача на зменшення величини **у кілька** разів (непряма форма).

ЛИМАР Олена Федорівна,
спеціаліст вищої категорії, викладач
фінансово-економічних дисциплін Вінницького
гуманітарно-педагогічного коледжу, аспірант
Житомирського національного
агроекономічного університету

**МАТЕРІАЛИ ВІДКРИТОГО ЗАНЯТТЯ -
КОНФЕРЕНЦІЇ
ДИСЦИПЛІНА «ФІНАНСИ»
ТЕМА «ФІНАНСОВІ СИСТЕМИ ЗАРУБІЖНИХ
КРАЇН»**

Вид заняття: конференція (захист самостійної роботи)

Мета заняття:

Методична формування професійної компетенції шляхом використання тренінгових технологій для розвитку комунікаційних навичок майбутніх фахівців.

Навчальна сформувати практичні навички самостійного пошуку та опрацювання студентами інформації, дослідження організації та функціонування фінансових систем зарубіжних країн, систематизації зібраного матеріалу, оформлення доповіді та презентації.

Виховна розвивати предметні компетенції згідно з вимогами ОКХ, економічне і логічне мислення у студентів, інтерес до обраної професії, потребу у глибоких професійних знаннях.

Завдання заняття:

удосконалення методики організації заняття з використанням активної форми навчання;

- удосконалення методики визначення рівня знань студентів;
- втілення проблемно-пошукового методу навчання;
- отримання практичних навиків застосування комп'ютерних технологій.

Активна форма навчання базується на основі 3 складових:

- Інформаційної бази;
- Творчого мислення;
- Практичних навиків.

Технічне забезпечення заняття: комп'ютер, телевізор.

ЗМІСТ ЗАНЯТТЯ:

1. Організаційний момент:

2. Підготовка студентів до заняття

2.1. Повідомлення теми заняття:

2.2. Повідомлення мети і плану заняття:

На сьогоднішньому занятті кожен студент повинен набути практичних умінь вільно доповідати по темі дослідження, відповідати на питання та презентувати матеріал.

План

1. Вступне слово

«Інтеграція України до Європейського Союзу: проблеми та перспективи»

викладач Лимар О.Ф.

2. Доповіді студентів:

- Фінансова система Австралії
- Фінансова система Канади
- Фінансова система Німеччини

Основні питання доповіді:

- символіка держави;
- географічне положення країни;
- керівництво країни;
- структура фінансової системи;
- формування доходів бюджету;
- розподіл видатків бюджету;
- характеристика податкової системи, види податків, пільги;
- соціальні стандарти.

3. Оцінка знань та вмінь студентів

3.1. Критерії оцінювання:

1. змістовність доповіді;
2. вільне володіння матеріалом;
3. повні відповіді на питання;
4. оформлення презентації;
5. активність під час заняття.

3.2. Рівень умінь набутих студентами оцінюється наступним чином:

На оцінку «відмінно» - необхідно повністю розкрити організацію та функціонування фінансової системи держави, вільно володіти матеріалом, вдало ілюструвати матеріал та дати повні відповіді на додаткові питання.

На оцінку «добре» - необхідно розкрити основні засади організації та функціонування фінансової системи держави, володіти матеріалом, ілюструвати матеріал доповіді та дати часткові відповіді на додаткові питання.

На оцінку «задовільно» - необхідно розкрити основні засади організації та функціонування фінансової системи держави, частково володіти матеріалом, ілюструвати матеріал доповіді та дати неповні відповіді на додаткові питання.

4. Підведення підсумку заняття

Актуальність напрямку дослідження визначена ратифікацією Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом з іншої.

12 січня 2015 року Президентом України Петром Порошенком був підписаний Указ «Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020».

Студенти досліджували економічний стан обраної зарубіжної країни, особливості здійснення розподільчих та перерозподільних процесів в державі, формування грошових фондів, організацію та функціонування державних фінансів, бюджетної та податкової систем.

Відкрите заняття у формі конференції зацікавило студентів:

- + новаторством;
- + отриманням навиків у підборі та систематизації інформації;
- + отриманням практичних навиків в побудові доповіді та оформленні презентації;
- + критеріями оцінки результатів дослідження.

Студенти підготували доповіді та презентації, які були заслухані та обговорені на відкритому занятті.

Метою активних методів навчання є формування у студентів навичок спілкування на професійну рівні, логічного мислення, висловлення і відстоювання публічно власної думки.

Результати відкритого заняття:

- + виявлення реального рівня знань студентів;
- + інтеграція знань;
- + оцінка власної пошукової роботи студентами;
- + оцінка самостійної роботи викладачем.

САЛТАНОВСЬКА Надія Іванівна, кандидат педагогічних наук, завідувач лабораторії математики КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти».

МОСПАНОК Володимир Олександрович, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, голова циклової комісії викладачів фізико-математичних дисциплін Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу, викладач-методист.

ПРИЙОМИ УСНИХ ОБЧИСЛЕНЬ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми. Реалії сьогодення свідчать про нестримну комп'ютеризацію, що відбувається в науці і житті суспільства. Досить складно уявити сучасну освіту без використання комп'ютерної техніки, особливо у навчальному процесі загальноосвітніх навчальних закладів. Адже освіта є основою розвитку особистості, суспільства, нації, держави. Оскільки учень як особистість формується у процесі її здобуття, то отримання, поповнення і оновлення протягом життя без інформаційно-комунікаційних технологій на початку XXI ст. важко уявити. Школярі у процесі оволодіння знаннями, вміннями і навичками збагачують свій інтелектуальний потенціал, який необхідний їм для самостійного відбору потрібної інформації та її систематизації. Одним з найважливіших елементів навчання є вміння учнів творчо, логічно мислити, розмірковувати над поставленою проблемою. Як свідчить практичний досвід, велике значення у розвитку інтелектуальних здібностей учнів має усний рахунок. Тому актуальним питанням сучасної школи є використання методів і прийомів усних обчислень, доцільність та особливості їх застосування на різних етапах уроку.

Аналіз останніх досліджень. Питаннями формування обчислювальної культури в учнів, раціональної організації усних обчислень займалися такі дослідники, як В. Арістов, Г. Берман, Д. Гончар, І. Ліпша, П. Маслов, С. Прошак, П. Ройтман, С. Минаєва, Н. Прокоф'єва, Я. Чекмарев, Л. Шадріна та ін. їх праці підтверджують актуальність даної теми. Однак, слід відзначити, що надзвичайно широке впровадження в навчальний процес обчислювальної техніки призвело до того, що найпростіші обчислення учні виконують з допомогою калькулятора. Це засвідчує, що учні загальноосвітніх навчальних закладів мають низьку техніку усних та письмових обчислень. А тому вважаємо за необхідне звернути увагу вчителів на цю проблему і пригадати прийоми усних та письмових обчислень, які доцільно використовувати у процесі вивчення математики в основній школі.

Метою статті є показати практичне застосування методів та найпростіших прийомів щодо усних обчислень, які доцільно використовувати вчителям у процесі навчання математики.

Виклад основного матеріалу. Вивчення математики в загальноосвітніх навчальних закладах має три основні завдання:

- вносити вклад у науковий світогляд учнів (теоретико-світоглядна мета);
- розвивати певні форми мислення (розвиваюча мета);
- передавати учням певні практичні вміння й навички, корисні в житті, у навчанні й у майбутній професійній діяльності (прагматична мета).

Чільне місце реалізації вказаних вище завдань відводиться як за програмою початкової школи, так і програмою з математики для 5-11 класів. Програмою з математики початкової школи передбачено «...забезпечити засвоєння дітьми загальних усних і письмових прийомів обчислення, формування міцних обчислювальних навичок» [7, с.164].

Щодо програми для 5-11 класів, то «...курс математики 5-6 класів передбачає розвиток, збагачення і поглиблення знань учнів про числа і дії над ними... Понятійний апарат, обчислювальні алгоритми, графічні уміння і навички, що мають бути сформовані на цьому ступені вивчення курсу, є тим

підґрунтям, що забезпечує успішне вивчення в наступних класах алгебри і геометрії, а також інших навчальних предметів, де застосовуються математичні знання» [6; с.4].

Практика роботи в школі переконує, що вивчення математики ускладнюється без міцних умінь і навичок в області обчислень, а розвиток особистості уповільнюється. Недооцінка значимості усних обчислень і наступності в навчанні математики є одним із суттєвих недоліків у викладанні математики. Досвід переконує, що хто швидко рахує в умі, той як правило, ясно, логічно мислить, швидко сприймає інформацію та краще розвивається інтелектуально.

На думку В. Арістова, «усний рахунок поглиблює і концентрує увагу учня, розвиває його оперативну пам'ять і мислення. Усний рахунок впливає також і на якість мовлення...» [1; с.5]. Для того щоб швидко і впевнено виконувати дії в умі, не потрібно мати ні спеціальних знань, ні особливих математичних здібностей. В першу чергу, потрібно знати прийоми усних обчислень, тобто близько двох десятків найпростіших правил, а основне - систематично тренуватися в усних обчисленнях. Оскільки учні у позанавчальний час не приділяють увагу усним обчисленням, то надзвичайно важливо, щоб вчитель початкової школи у 1-4 класах та вчитель математики у 5-6 класах на кожному уроці пропонували усний рахунок та усні обчислення. Такий підхід забезпечує активізацію пізнавальної діяльності учня, розвиток, зокрема, математичних здібностей, та особистості в цілому, підвищення ефективності уроків математики. Вказані вище проблеми є підставою для того, щоб розглянути методи та найпростіші прийоми щодо усних обчислень, які доцільно використовувати вчителям у процесі навчання математики.

Розглянемо методологію використання усних обчислень в курсі математики загальноосвітніх навчальних закладів. Усні обчислення відіграють важливу роль у методичному плані, а саме:

- вони сприяють актуалізації необхідних знань до вивчення нового матеріалу;
- створенню проблемних ситуацій, розв'язання яких забезпечує мотивацію вивчення нової теми;
- закріпленню знань і дають можливість швидко перевірити рівень засвоєння цих знань;
- забезпечують підготовку до розв'язання трудних задач;
- формують творчу особистість.

Перевагою обчислювальної роботи є використання ефективних прийомів усних обчислень, які ґрунтуються на свідомому використанні особливостей окремих чисел.

Розглянемо деякі дидактичні методи та прийоми усних обчислень, які доцільно використовувати вчителям на уроках математики у процесі формування та розвитку творчої особистості школяра.

І. Методи, що спрощують додавання і віднімання.

- Додавання методом «кореневих» чисел.

Іноді доводиться додавати числа, які групуються навколо одного і того ж «кореневого» числа.

$$57+54+53+55+54+52+54+50 =$$

Помічаємо, що всі числа близькі до 54. Всього необхідно додати вісім чисел. Суму знаходимо в такій послідовності:

- Знаходимо суму «кореневих» чисел: $54 \cdot 8 = 432$;
- Знаходимо суму відхилень кожного числа від «кореневого»

Якщо відхилення більше від «кореневого» числа, то відхилення беремо із знаком «плюс»; якщо число менше за «кореневе» - із знаком «мінус». Для даного прикладу сума відхилення дорівнює: $3+0-1+1+0-2+0-4 = -3$.

- Знаходимо суму: $432 + (-3) = 429$.

Примітка. Вибір «кореневого» числа не впливає на результат.

- Використання при додаванні методу середнього числа.

Окремим випадком додавання з використанням «кореневого» числа є додавання чисел, які утворюють арифметичну прогресію. Обчислюючи трійки чисел ($27+30+33$), одне з яких менше другого на a , а третє більше другого також на a , зручно користуватися наступним правилом: достатньо

помножити середнє число на число доданків ($30 \cdot 3 = 90$). Зауважимо, що правило справедливе для будь-якого непарного числа доданків. ($52+56+60+64+68=60 \cdot 5=300$).

- Використання округлення чисел при додаванні і відніманні.

А) зміна одного доданка: $253 + 198 =$

$$198 + 2 = 200, \quad 253 + 200 = 453, \quad 453 - 2 = 451.$$

Б) зміна двох доданків: $253 + 198 =$

$$198 + 2 = 200, \quad 253 - 2 = 251, \quad 251 + 200 = 451.$$

В) зміна від'ємника: $759 - 397 =$

$$397 + 3 = 400, \quad 759 - 400 = 359, \quad 359 + 3 = 362.$$

Г) зміна від'ємника і зменшуваного: $759 - 397 =$

$$759 + 3 = 762, \quad 397 + 3 = 400, \quad 762 - 400 = 362.$$

- Віднімання від чисел виду $a \cdot 10^n$

При відніманні від числа виду $a \cdot 10^n$, користуються поняттям «доповнення числа».

Під доповненням даного числа будемо розуміти різницю між тим степенем числа 10, і самим числом. (Наприклад, доповнення числа 89 є: $100 - 89 = 11$). Під доповненням даного числа В до числа А будемо розуміти різницю А - В. Наприклад. $4\,000 - 2\,238 =$

1) Віднімання починаємо із старшого розряду. Від числа, зображеного цифрою (або кількома цифрами) старшого розряду зменшуваного віднімаємо число, зображене цифрою старшого розряду від'ємника, збільшене на 1. $(4 - (2 + 1) = 1)$.

2) Цифри кожного наступного розряду (крім останнього) знаходяться відніманням відповідної цифри від'ємника від 9. ($4\,000 - 2\,238 = 1\,762$).

3) Останню цифру знаходимо відніманням останньої цифри від'ємника від 10. ($10 - 8 = 2$).

Отже, $4\,000 - 2\,238 = 1\,762$.

- *Методи, що спрощують множення.*

2.1. Множення чисел, що знаходяться між 10 і 20.

Щоб помножити два числа, які знаходяться між числами 10 і 20 ($18 \cdot 14$), використовуємо формули $(10 + a)(10 + b) = 100 + 10(a + b) + ab = (10 + a + b)10 + ab = ((10 + a) + b)10 + ab$.

$$18 \cdot 14 = \dots 1) 18 + 4 = 22; 2) 22 \cdot 10 = 220; 3) 8 \cdot 4 = 32; 4) 220 + 32 = 252.$$

2.2. Знаходження добутків виду $(a + b)(a - b)$.

В даному випадку використовується формула скороченого множення

$(a + b)(a - b) = a^2 - b^2$.

$$(a + b)(a - b) = a^2 - b^2.$$

(Приклад. $69 \cdot 71 = (70 - 1)(70 + 1) = 4\,900 - 1 = 4\,899$;

$$11\,189 = (100 + 11)(100 - 11) = 10\,000 - 121 = 9\,879).$$

2.3. Множення двоцифрових чисел, що закінчуються 1.

Щоб помножити два числа, які закінчуються 1 ($41 \cdot 31$), використовуємо формулу $(10a + 1)(10b + 1) = 100ab + 10(a + b) + 1$.

$$41 \cdot 31 = \dots$$

$$1) 41 \cdot 31 = \dots 1; 2) 4 + 3 = 7; 41 \cdot 31 = \dots 71; 3) 4 \cdot 3 = 12; 41 \cdot 31 = 1271.$$

2.4. Множення двох чисел з однаковим числом десятків, сума одиниць яких дорівнює 10.

Щоб перемножити два довільних числа, які відрізняються тільки цифрами одиниць, сума яких дорівнює 10, потрібно записати добуток наступне за ним натуральне число і приписати справа добутку одиниць множників.

$$(10a + b)(10a + (10 - b)) = 100a^2 + 100a - 10ab + 10ab + 10b - b^2 = a(a + 1) \cdot 100 + b \cdot (10 - b).$$

$$А) 67 \cdot 63 = \dots 1) 6 \cdot 7 = 42; 2) 7 \cdot 3 = 21; 67 \cdot 63 = 4221.$$

В) $134 \cdot 136 = \dots$ 1) $13 \cdot 14 = 182$; 2) $4 \cdot 6 = 24$; $134 \cdot 136 = 18\,224$.

2.5. Множення чисел способом зміни множників.

Якщо один з множників збільшити в m разів, а інший множник зменшити в m разів, то добуток не зміниться.

А) $25 \cdot 24 = (25 \cdot 4) (24 : 4) = 100 \cdot 6 = 600$;

Б) $33 \cdot 18 = (33 \cdot 6) (18 : 6) = 198 \cdot 3 = 594$.

2.6. Множення на число виду $5 \cdot 10^n$.

Щоб помножити число на 5, якщо інший множник парний, необхідно парний множник поділити на 2, а множник 5 помножити на 2.

$246 \cdot 5 = (246 : 2) (5 \cdot 2) = 123 \cdot 10 = 1\,230$.

Щоб помножити число на 5, якщо інший множник непарний, необхідно непарний множник помножити на 10, а результат поділити на 2.

$257 \cdot 5 = 2\,570 : 2 = 1\,285$.

Примітка. Множник 10^n не змінює алгоритму знаходження добутку.

2.7. Множення на число виду $25 \cdot 10^n$.

Щоб помножити число на 25, його необхідно помножити на 100, а результат поділити на 4.

$1\,232 \cdot 25 = 123\,200 : 4 = 30\,700$.

Щоб помножити число на 25, якщо воно ділиться на 4, то необхідно спочатку поділити це число на 4, а потім результат помножити на 100.

$1\,232 \cdot 25 = (1\,232 : 4) \cdot (25 \cdot 4) = 307 \cdot 100 = 30\,700$.

2.8. Множення на число виду $125 \cdot 10^n$.

Щоб помножити число на 125, якщо воно ділиться на 8, то необхідно спочатку поділити це число на 8, а потім результат помножити на 1000. *

$16 \cdot 125 = (16 : 8) (125 \cdot 8) = 2 \cdot 1\,000 = 2\,000$.

Щоб помножити число на 125, якщо воно не ділиться на 8, то необхідно це число помножити на 1 000, а потім поділити це число на 8.

$166 \cdot 125 = (166 \cdot 1\,000) : 8 = 166\,000 : 8 = 20\,750$.

Примітка. Множник 10^n не змінює алгоритму знаходження добутку.

2.9. Множення на число виду 9, 99.

Щоб помножити ціле число на 9, достатньо відняти від першого множника число десятків збільшене на 1, і до одержаного результату приписати доповнення цифри одиниць першого множника до 10.

$576 \cdot 9 =$

- Число десятків першого множника збільшити на 1.

$57 + 1 = 58$

і відняти від першого множника $576 - 58 = 518$;

- до одержаного результату дописати доповнення цифри одиниць першого множника до 10.

$10 - 6 = 4$.

$576 \cdot 9 = 5\,184$

б

У відповідності із запропонованим правилом складаємо вираз:

$((10a + b) - (a + 1)) \cdot 10 + (10 - b) = (10a + b) \cdot 9$.

Щоб помножити ціле число на 99, необхідно від цього числа відняти число його сотень, збільшене на 1, і до одержаного результату дописати доповнення до 100 числа, утвореного двома останніми цифрами першого множника.

$462 \cdot 99 = \dots$

- від числа віднімаємо число його, збільшене на 1,

$$462 - (4 + 1) = 457;$$

- знаходимо доповнення числа, утвореного двома останніми, до 100.

$$100 - 62 = 38;$$

- дописуємо доповнення до попереднього результату:

$$462 \cdot 99 = 45\,738.$$

Щоб помножити двоцифрове число на 99, достатньо до попереднього числа дописати доповнення до 100.

$$1) 78 \cdot 99 = 7\,722. \quad 2) 92 \cdot 99 = 9\,108.$$

- *Методи, що спрощують ділення.*

3.1 Ділення з використанням множення діленого і дільника на одне і те ж саме число.

$$A) 435 : 15 = \dots$$

Зручно домножити ділене і дільник на 2:

$$870 : 30 = 29.$$

$$B) 336 : 42 = \dots \quad (336 : 6) : (42 : 6) = 56 : 7 = 8.$$

3.2. Методи, що спрощують піднесення чисел до квадрату.

Піднесення до квадрату чисел, що закінчуються на 25.

Щоб піднести до квадрату числа, що закінчуються на 25 (наприклад, 325^2) необхідно:

- До квадрату числа сотень ($3 \cdot 3$) додати половину числа сотень:

$$9 + 1,5 = 10,5;$$

- Одержаний результат помножити на 10:

$$10,5 \cdot 10 = 105;$$

- До одержаного добутку дописати 625.

$$325 \cdot 325 = 105\,625.$$

Піднесення до квадрату чисел, що закінчуються на 75.

Щоб піднести до квадрату число, яке закінчується на 75 (наприклад, 975), потрібно:

До числа сотень (9) приписати 5 (95) і одержане число помножити на число сотень, збільшене на 1 ($9 + 1$).

$$95 \cdot 10 = 950;$$

- До одержаного результату дописати 625.

$$975^2 = 950\,625.$$

Піднесення до квадрату трицифрових чисел, що закінчуються на 5

Щоб піднести до квадрату трицифрове число, що закінчується на 5, крім відомого прийому, іноді використовують інший, який спрощує обчислення.

$$415^2 =$$

- Число, утворене цифрами десятків і одиниць, ділимо на 5: $15 : 5 = 3$.

- До числа сотень (4) дописуємо результат ділення на 5 (3) і одержане число множимо на число сотень: $43 \cdot 4 = 172$.

- До результату, одержаного в попередньому пункті, дописуємо квадрат числа, утвореного цифрами десятків і одиниць:

$$415^2 = 172\,225.$$

Приклади. А) $245^2 = \dots$ Б) $435^2 = \dots$

$$1) 45 : 5 = 9; \quad 2) 29 \cdot 2 = 58; \quad 3) 45^2 = 2\,025; \quad 4) 245^2 = 60\,025.$$

$$1) 35 : 5 = 7; \quad 2) 47 \cdot 4 = 188; \quad 3) 35^2 = 1\,225; \quad 4) 435^2 = 189\,225.$$

Ми розглянули методи та найпростіші прийоми щодо усних обчислень, які доцільно використовувати вчителям у процесі навчання математики. Вони мають показувати практичне застосування цих прийомів у житті та побуті. Досвід і практика роботи в школі переконують нас в тому, що учні, які володіють прийомами усних обчислень на значно вищому рівні засвоюють алгебру

та геометрію за базову загальноосвітню школу.

Висновки. Культура усного рахунку є невід'ємною частиною загальнолюдської культури. Доцільне використання усних обчислень та обчислювальної техніки в навчальному процесі з математики формують особистість, яка здатна розв'язувати проблеми сьогодення, тобто проблеми інформаційного суспільства.

Сформовані в учнів обчислювальні уміння і навички забезпечують інтелектуальний розвиток особистості та якісне засвоєння математики. Міцні навички усних обчислень допомагають учням глибоко усвідомити закони та властивості дій і творчо користуватися ними в процесі обчислень, вибираючи найефективніші прийоми їх виконання. Це має важливе значення для загального математичного розвитку учнів та формування їх як творчої особистості. Усні обчислення активізують мислення школярів, виховують увагу, зосередженість, сприяють розвитку кмітливості. Усний рахунок розвиває пам'ять, швидкість реакції, спостережливість, уважність, потребу у самоконтролі.

Вміння обчислювати усно має важливе значення в підготовці учнів до життя, до трудової діяльності.

Подальші напрямки дослідження. Обмежуючись обсягом статті, ми не пригадали виконання усних обчислень з наближеними числами. Вчителі зможуть зробити це самостійно, а потім продовжити навчання учнів усних обчислень з наближеними числами у 7-9 класах. Ці прийоми можуть бути використані не лише на уроках алгебри та геометрії, але і на уроках фізики, трудового навчання тощо.

ТЕРЕПА Алла Василівна, викладач математики циклової комісії викладачів фізико-математичних наук Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу, аспірант Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського;

ОСАДЧУК Сергій Юрійович, спеціаліст вищої категорії, викладач інформатики Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу, аспірант Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського

МАЙСТЕР КЛАС НА ТЕМУ «ОБЧИСЛЕННЯ ВИЗНАЧНИКІВ ТРЕТЬОГО ПОРЯДКУ»

Мета: 1. Узагальнити та систематизувати знання і вміння студентів з теми;

2. розвивати вміння аналізувати, систематизувати, застосовувати теоретичні відомості при обчисленні визначників третього порядку;

3. розвивати вміння та навички працювати у програмі Excel в процесі обчислення визначників третього порядку

3. виховувати інтерес до знань, почуття відповідальності, наполегливість.

Обладнання: мультимедійний проектор, роздатковий матеріал.

План заходу

1 Вступне слово викладача А. В. Терепи про проходження майстер-класу.

2. Обмін думками, з поставленої проблеми.
3. Експрес - інформація за темою майстер-класу.

Відомий педагог-музикант Р.Нейгауз вважав, що *«одне з головних завдань педагога – домогтися як можна швидше того, щоб бути непотрібним студенту, усунути себе, вчасно зійти зі сцени, тобто прищепити йому самостійність мислення, методів роботи, самопізнання й уміння досягти мети»*. Гадаю, реалізації цього завдання сприяють інтерактивні форми навчання, як робота в парах, групах.

Сьогодні ми спробуємо з вами попрацювати в парах над завданням обчислення визначника третього порядку.

Приклад. Обчислити визначник.

Розв'язання. Зробимо це двома способами.

а) обчислимо визначник методом «трикутників» використовуючи формулу

Маємо:

б) для обчислення визначника третього порядку використаємо і так зване „*правило Саррюса*”. Для обчислення визначника за цим правилом припишемо справа до визначника спочатку перший, а потім другий стовпчики:

І скористаємось формулами

$$\begin{vmatrix} a_{11} & a_{12} & a_{13} \\ a_{21} & a_{22} & a_{23} \\ a_{31} & a_{32} & a_{33} \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} a_{11} & a_{12} & a_{13} & a_{11} & a_{12} \\ a_{21} & a_{22} & a_{23} & a_{21} & a_{22} \\ a_{31} & a_{32} & a_{33} & a_{31} & a_{32} \end{vmatrix} \cdot$$

$$+ \begin{vmatrix} a_{11} & a_{12} & a_{13} & a_{11} & a_{12} \\ a_{21} & a_{22} & a_{23} & a_{21} & a_{22} \\ a_{31} & a_{32} & a_{33} & a_{31} & a_{32} \end{vmatrix} - \begin{vmatrix} a_{11} & a_{12} & a_{13} & a_{11} & a_{12} \\ a_{21} & a_{22} & a_{23} & a_{21} & a_{22} \\ a_{31} & a_{32} & a_{33} & a_{31} & a_{32} \end{vmatrix}$$

Тоді, як показано на схемі, доданки суми що не змінюють свій знак, знаходяться шляхом добутку елементів, що стоять на головній діагоналі та паралельно їй; а для знаходження доданків, що змінюють свій знак, треба перемножити елементи, що стоять на другій діагоналі та паралельно їй.

в) обчислимо визначник розкладаючи його за елементами одного з рядків чи стовпців. Для цього студенти поділяться на пари і кожна пара студентів отримає своє завдання

1 пара студентів: за розкладом елементів 1-го рядка

2 пара студентів: за розкладом елементів 2-го рядка

3 пара студентів: за розкладом елементів 3-го рядка

4 пара студентів: за розкладом елементів 1-го стовпця

5 пара студентів: за розкладом елементів 2-го стовпця

6 пара студентів: за розкладом елементів 3-го стовпця

Використовуємо при цьому теорему: Визначник квадратної матриці дорівнює сумі добутків елементів будь – якого рядка (стовпця) на їхні алгебраїчні доповнення:

Якщо у вас вийде, що визначники, отримані розкладом по рядку і стовпцю не співпадають – значить десь допущена помилка і потрібно перерахувати або знайти її.

Далі спробуємо порахувати даний визначник, використовуючи комп'ютерну програму Excel.

ІНСТРУКТИВНА КАРТА

по роботі з матрицями

в редакторі електронних таблиць Excel

1. Запустити редактор Excel та створити початковий (вихідний) визначник:

	A	B	C	D	E
1					
2		1	1	1	
3		2	-3	1	=
4		4	1	-5	
5					

2. Далі провести наступні обчислення, що можливі в Excel:

F	G	H	I	J
=B2*C3*D4	+	=C2*D3*B4	+	=D2*B3*C4
=D2*C3*B4	-	=C2*B3*D4	-	=B2*D3*C4

для обчислення визначника в полуавтоматичному режимі по правилу трикутника;

- В комірку C7 введіть слово «визначник», а в комірку E7 – *математичну* формулу =МОПРЕД(B2:D4);

- В комірку C10 введіть слово «транспонована матриця», а мишкою виділити діапазон комірок F9:H11. Потім перейти в стрічку формул, обрати вставку формули і обрати тип «Ссылки и массивы». Серед усього списку знайти =ТРАНСП(B2:D4) і натиснути одночасно CNTR+SHIFT+ENTER у виділеному діапазоні має з'явитися транспонована матриця

- В комірку C14 введіть слово «обернена матриця», а мишкою виділити діапазон комірок F13:H15. Потім перейти в стрічку формул, обрати вставку формули і обрати тип «Математичні». Серед усього списку знайти =МОБР(B2:D4) і натиснути одночасно CNTR+SHIFT+ENTER у виділеному діапазоні має з'явитися обернена матриця.

- Перевірити правильність виконаних операцій можна перевірити виконавши множення матриць. Для цього в комірку C18 введіть слово «множення матриць», а мишкою виділити діапазон комірок F17:H19. Потім перейти в стрічку формул, обрати вставку формули і обрати тип «Математичні». Серед усього списку знайти =МУМНОЖ(B2:D4;F13:H15) і натиснути одночасно CNTR+SHIFT+ENTER у виділеному діапазоні має з'явитися одинична матриця.

Підведення підсумків майстер-класу (рефлексія): Студентам пропонується закінчити речення Сьогодні я дізналась (дізнався)...

1. Було цікаво...
2. Було важко...
3. Я зрозуміла (зрозумів)...
4. Тепер я можу....

5. Я навчилась (навчився)...
6. У мене вийшло...
7. Я змогла (зміг)...
8. Мене здивувало...

ТОМЧУК Світлана Дмитрівна, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, викладач математики основ початкового курсу математики та методики навчання математики Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу

З ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО – КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Нагальною потребою модернізації освітньої системи України являється впровадження в навчальний процес вищих навчальних закладів інноваційних педагогічних технологій і інтерактивних методів. Інноваційний процес в освіті – це сукупність послідовних дій, цілеспрямованих на її оновлення, модифікацію мети, змісту, організації, форм і методів навчання та виховання.

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в процес вищих навчальних закладів, зокрема і в математичну підготовку студентів, є одним із найважливіших питань, які сьогодні розглядаються в освіті.

Розв'язанню цієї проблеми сприяє впровадження інформаційно-комунікаційних технологій на заняттях предметів математичного циклу нашого коледжу. Саме вони ефективніше, ніж інші педагогічні технології, сприяють інтелектуальному, соціальному й духовному розвитку студента. У своїй роботі практикую традиційні та інноваційні технології організації навчальної діяльності. Перевагу надаю інформаційно-комунікаційним технологіям, основи яких досліджувались у працях Ю. Горошка, М. Жалдака, Т.Зайцевої, В. Ключка, Н. Кульчицької, Н. Морзе, А. Олійника та інших учених [5 с. 86].

Ще Конфуцій свого часу наголошував: «Те, що я чую – я забуваю, те, що я бачу – я пам'ятаю, те, що я роблю – я розумію.» Дещо змінивши слова великого китайського педагога, можна сформулювати кредо компетенції «уміння вчитися»:

Те, що я чую, я забуваю.

Те, що я бачу й чую, я трохи пам'ятаю.

Те, що я чую, бачу й обговорюю, я починаю розуміти.

Коли я чую, бачу, обговорюю й роблю, я набуваю знань і навичок.

Коли я передаю знання іншим, я стаю майстром.

Підвищення якості освіти визначається використанням нових методів і засобів навчання. Використання комп'ютера з його величезними універсальними можливостями і буде одним з таких засобів. Застосування комп'ютерних інформаційних технологій у навчанні – одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. Під інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ) розуміють сукупність методів та технічних засобів, які використовуються для збирання, створення, організації, зберігання, опрацювання, передавання, подання й використання інформації.

Застосування інформаційних технологій у викладанні математики породжує нові форми навчання, специфічний навчальний зміст, нові цілі, що веде до появи інтегрованих міжпредметних зв'язків, нових підходів до організації навчання та процесу формування знань, умінь та навичок.

Застосування ІКТ на заняттях математики дає можливість викладачу скоротити час на вивчення матеріалу за рахунок наочності і швидкості виконання роботи, перевірити знання студентів в інтерактивному режимі, що підвищує ефективність навчання, допомагає реалізувати весь потенціал особистості - пізнавальний, морально-етичний, творчий, комунікативний і естетичний, сприяє розвитку інтелекту, інформаційної культури студентів.

Використання ІКТ в навчальному процесі передбачає підвищення якості освіти, тобто вирішення однієї з нагальних проблем для сучасного суспільства.

Процес організації навчання студентів з використанням ІКТ дозволяє:

- зробити цей процес цікавим, з одного боку, за рахунок новизни і незвичності такої форми роботи для студентів, а з іншого, зробити його захоплюючим і яскравим, різноманітним за формою за рахунок використання мультимедійних можливостей сучасних комп'ютерів;

- ефективно вирішувати проблему наочності навчання, розширити можливості візуалізації навчального матеріалу, роблячи його більш зрозумілим і доступним для студентів вільно здійснювати пошук необхідного навчального матеріалу у віддалених базах даних завдяки використанню засобів телекомунікацій, що надалі буде сприяти формуванню в студентів потреби в пошукових діях;

- індивідуалізувати процес навчання за рахунок наявності різнорівневих завдань, за рахунок занурення і засвоєння навчального матеріалу в індивідуальному темпі, самостійно, використовуючи зручні способи сприйняття інформації, що викликає у студентів позитивні емоції та формує позитивні навчальні мотиви;

- спростити процес відповіді студентів, тому комп'ютер дозволяє фіксувати результати (у т. ч. без виставлення оцінки), коректно реагує на помилки; самостійно аналізувати і виправляти допущені помилки, коригувати свою діяльність завдяки наявності зворотного зв'язку, в результаті чого удосконалюються навички самоконтролю;

- здійснювати самостійну навчально-дослідну діяльність (моделювання, метод проектів, розробка презентацій, публікацій тощо), розвиваючи тим самим у студентів творчу активність та професійну підготовку.

Застосування комп'ютерної техніки робить традиційні заняття математики яскравими насиченими.

Процес організації навчання з використанням ІКТ дозволяє :

- Активізувати пізнавальну діяльність.
- Візуалізувати навчальний матеріал.
- Індивідуалізувати процес навчання.
- Здійснювати моніторингові відстеження результативності навчання.
- Створити комфортні психологічні умови для студентів, відповідаючи на питання, організувати самоконтроль.
- Забезпечити розвиток творчої активності.

Комп'ютер може використовуватися на всіх етапах процесу навчання: при поясненні нового матеріалу, закріплення, повторення, контролі, при цьому для студента він виконує різні функції: викладача, робочого інструменту, об'єкта навчання, що співпрацює колективу.

Повсюдне впровадження в життя сучасної людини ІКТ ставить викладача перед дилемою: або ти йдеш в ногу з часом, готуєш студентів по-сучасному,

з використанням сучасних навчальних технологій, або відстаєш і йдеш із професії.

При виборі умов для використання ІКТ мною враховуються:

- Кількість комп'ютеризованих робочих місць;
- Готовність студентів до роботи з використанням комп'ютера;
- Можливостями студента використовувати комп'ютерні технології за межами навчальної аудиторії.

Пам'ятаючи слова К. Ф. Гауса про те, що «математика - наука для очей, а не для вух», вважаю, що математика - це один з тих предметів, при викладанні якого використання ІКТ може активізувати всі види навчальної діяльності: вивчення нового матеріалу, підготовка і перевірка домашнього завдання, самостійна робота, перевірочні і контрольні роботи, позакласна робота, творча робота. Використання ІКТ дають можливість більш ефективно реалізовувати методичні завдання.

У процесі викладання предметів математичного циклу, інформаційні технології можуть використовуватися в різних формах. Використовувані мною напрямки можна представити у вигляді таких основних блоків:

▲ *Друковані матеріали.* Збірники задач, довідники, таблиці, опорні конспекти, методичні розробки, роздаткові матеріали, макети, історичні довідки тощо.

<p>Комбінації</p> <p>Із 20 робітників треба вибрати 6 для роботи в цеху. Скільки способів це можливо зробити?</p> <p>Розв'язання. Чи враховується порядок розміщення елементів? Ні.</p> <p>Отже, маємо комбінацію. $C_n^k = \frac{n!}{k!(n-k)!}$</p> $C_{20}^6 = \frac{20!}{6!(20-6)!} = \frac{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4 \cdot 5 \cdot 6 \cdot 7 \cdot 8 \cdot 9 \cdot 10 \cdot 11 \cdot 12 \cdot 13 \cdot 14 \cdot 15 \cdot 16 \cdot 17 \cdot 18 \cdot 19}{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4 \cdot 5 \cdot 6} = 38760$ <p>Відповідь: 38760 способами.</p>	<p>Формули комбінаторики</p> <p>Добуток усіх натуральних чисел від 1 до n називають n факторіалом і позначають $n!$. $n! = 1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot \dots \cdot (n-1) \cdot n$.</p> <p>Будь яка впорядкована множина, яка складається з n елементів, називається ПЕРЕСТАНОВКОЮ з n елементів. $P_n = n!$</p> <p>Приклад. Скільки семизначних чисел можна утворити за допомогою семи різних цифр, відомих від 0?</p> <p>Шукане число дорівнює числу перестановок з 7 різних елементів:</p> $P_7 = 1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4 \cdot 5 \cdot 6 \cdot 7 = 5040$	<p>Розміщення</p> <p>Скільки способів можна розсадити 4 учні на 25 місць?</p> <p>Розв'язання. 1) Чи враховується порядок розміщення елементів? Так. 2) Чи всі елементи входять до сполуки? Ні.</p> <p>Отже, маємо розміщення. $A_n^k = \frac{n!}{(n-k)!}$, або $A_n^k = \frac{n!}{(n-k)!}$</p> $A_{25}^4 = \frac{25!}{(25-4)!} = \frac{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4 \cdot 5 \cdot 6 \cdot 7 \cdot 8 \cdot 9 \cdot 10 \cdot 11 \cdot 12 \cdot 13 \cdot 14 \cdot 15 \cdot 16 \cdot 17 \cdot 18 \cdot 19 \cdot 20 \cdot 21 \cdot 22 \cdot 23 \cdot 24 \cdot 25}{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4 \cdot 5 \cdot 6 \cdot 7 \cdot 8 \cdot 9 \cdot 10 \cdot 11 \cdot 12 \cdot 13 \cdot 14 \cdot 15 \cdot 16 \cdot 17 \cdot 18 \cdot 19 \cdot 20 \cdot 21 \cdot 22 \cdot 23 \cdot 24} = 303600$ <p>Відповідь: 303600 способами.</p>
--	---	--

Якщо всі матеріали зберігати в паперовому вигляді, то кількість паперів перебільшить кількість папок, полиць, стелажів. Інформація в електронному цифровому форматі займає малий простір, полегшує пошук потрібної інформації, її опрацювання і використання. Наприклад в електронному варіанті зручно створити інформаційно- методичну базу викладача, так зване портфоліо.

▲ *Комп'ютерне тестування.* Тести з математики, виготовлені в відповідних тестових програмах, автоматизують трудомісткий процес тестування рівня засвоєння студентами певних тем, спонукають до активізації пізнавальної діяльності з метою отримання кращих результатів навчання.

Порівняно з традиційними формами контролю комп'ютерне тестування має ряд переваг :

- ◆ швидке одержання результатів і звільнення викладача від трудомісткої роботи з обробки результатів тестування;
- ◆ індивідуалізація процесу навчання (автономність);
- ◆ певний психологічний комфорт студентів під час тестування;
- ◆ оперативність;
- ◆ підвищення об'єктивності оцінювання знань, і, як наслідок, позитивний стимулюючий вплив на пізнавальну діяльність студента;
- ◆ конфіденційність при анонімному тестуванні;
- ◆ тестування на комп'ютері більш цікаве у порівнянні з традиційними формами опитування, що створює позитивну мотивацію у студентів;
- ◆ виключення негативного впливу на результати тестування таких факторів як настрої, рівень кваліфікації й інші характеристики конкретного викладача;
- ◆ можливість застосування технічних засобів;
- ◆ універсальність, охоплення всіх стадій процесу навчання;
- ◆ контроль великого обсягу матеріалу;

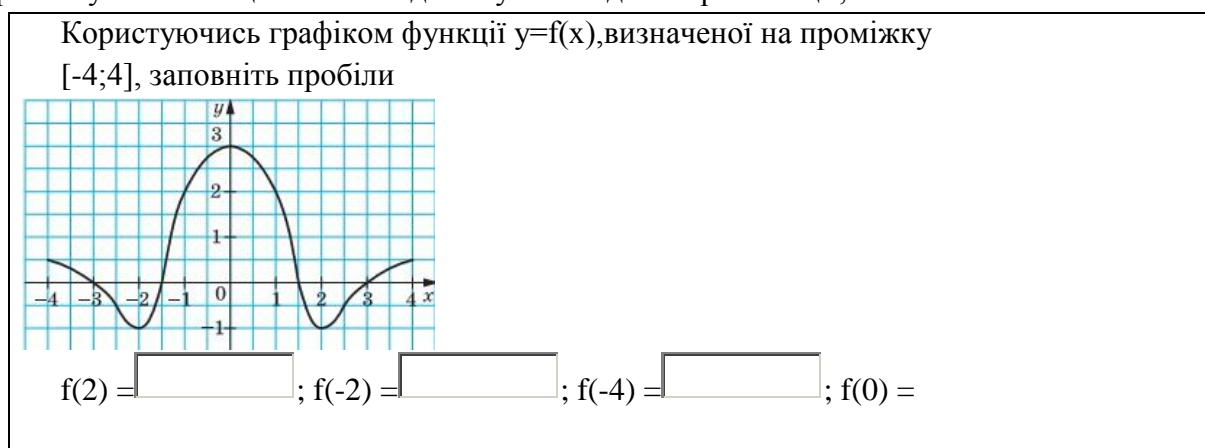
◆ зменшення порівняно з традиційним опитуванням затрати часу на 50 %.

Використання різних конструкторів тестів потребує певних комп'ютерних знань з боку викладача та час на його складання. Але затрачений час з лихвою окупиться при неодноразовому використанні тестів. Те що комп'ютер дає можливість подавати запитання і варіанти відповідей у різному порядку забезпечує багатоваріантність тесту.

Викладач заздалегідь вводить в комп'ютери тест і пропонує студентам виконати. Студент працює самостійно протягом 5-10 хвилин. Обсяг і характер завдань дозволяють виявити знання за 5-10 хвилин. Подібну роботу на дошці або в зошиті студент здатний виконати протягом 15-20 хвилин.

На одне завдання є кілька варіантів відповідей. При помилковій відповіді студента з'являється підказка: відповідне правило і приклади. При повторній помилці з'являється правильна відповідь. Послідовність помилкових дій студента супроводжується виведенням на екран коментарів. Робота закінчується висновком на екран статистичної інформації про кількість помилок і виставленої оцінки. У підсумку, викладач бачить реальні знання, а в студент немає претензій до викладача за виставлену оцінку.

Для контролю знань крім традиційних контрольних-вимірювальних матеріалів мною використовуються спеціально складені мультимедійні презентації, тести.

▲ *Комп'ютерні презентації.* Комп'ютерні презентації, виконані в різних програмних середовищах, органічно вписуються в будь – яке заняття, ефективно допомагають викладачу за мінімальний час самостійно виготовити мультимедійний посібник до заняття, що унаочнює навчальний матеріал, дає можливість провести різні форми роботи. Причому достатньо лише одного комп'ютера та проектора для використання презентацій на заняттях з математики. [2, с. 76].

Докладніше розглянемо дидактичні особливості проектування мультимедійних презентацій, що використовуються у навчальному процесі. Доцільність використання мультимедійних презентацій зумовлена:

- інтенсифікацією навчання за рахунок економії навчального часу при використанні слайдів;
- підвищенням наочності матеріалу та полегшенням його сприйняття завдяки компактному і чіткому поданню навчальної інформації;
- розширенням та поглибленням змісту навчання з дисципліни, що вивчається;
- здійсненням оперативного зворотного зв'язку за допомогою зорового контакту з аудиторією студентів. Презентація дає можливість викладачу проявити творчість, індивідуальність, уникнути формального підходу до проведення занять; забезпечує можливість для інформаційної підтримки; ілюстрування; використання різноманітних вправ; економії часу і матеріальних засобів; побудови структури заняття; розширення освітнього простору заняття.

Унікальність мультимедійних презентацій полягає в тому, що вона може бути використана на всіх етапах заняття.

□ При вивченні та закріпленні нового матеріалу. Матеріал, який викладається в доступній формі показаний на слайдах, залишається доповнити його своїми коментарями.

□ Для перевірки знань. Для викладача комп'ютерне тестування - це засіб якісного контролю знань.

□ Для поглиблення знань як додатковий матеріал до уроків.

□ Під час аналізу фронтальних самостійних робіт, забезпечує поряд з усним візуальний аналіз результатів.

Мультимедійні презентації на сучасному етапі за способом подання можна об'єднати в такі групи:

1. Для супроводу лекції, виступу – з записом голосу викладача чи усним супроводом.
2. Слайд-шоу – без супроводу викладача або із записаним голосом доповідача.
3. Комбінована – з усним супроводом, із записаним голосом, частиною якої може бути слайд-шоу.

Крім того, навчальні презентації можна класифікувати за дидактичними ознаками: викладацькі (ті, які розробив викладач) та студентські (ті, які підготував студент за вказівкою викладача).

Презентації, створені викладачем призначені для супроводу лекції (текст, ілюстрації, інтерактивні засоби спілкування з аудиторією); ілюстрування лекції, доповіді (тільки малюнки, рафіка, відео); узагальнення, представлення результатів діяльності учнів, наприклад для доповіді на педраді, методичній раді тощо; постановки проблеми, створення пізнавальної мотивації студентів, колег тощо; перевірки або самоперевірки знань чи вмінь тобто тестові; виконання вже зазначених функцій, тобто комбінована. [8, с. 107].

Презентація підготовлена викладачем за призначенням може бути:

– проблемною – вступ до теми;

– інформативною – інструкції, приклади для студентів, форми оцінювання, консультування.

Вона використовується студентами самостійно впродовж

вивчення теми, доступна їм в будь-який час навчального процесу;

– діагностичною, контролюючою – використовується для перевірки знань студентів, наприкінці вивчення теми, розділу, заняття. Використовується студентами індивідуально і самостійно після вивчення розділу, теми та доступна їм в присутності викладача чи у вільному доступі.

Найбільшим попитом користуються мультимедійні презентації в якості ілюстративного матеріалу до занять-лекцій. Використання під час лекції мультимедійних презентацій дозволяє підключити до засвоєння інформації візуальні механізми сприйняття. Крім того, наявність тексту лекцій в електронному вигляді, до якого студенти мають доступ в будь-який час та можуть

роздрукувати і мати перед собою під час лекції, дозволяє відійти від традиційної системи викладання «лекція-конспект», коли під час роботи викладач часто намагається подати якнайбільші обсяги інформації, які студентам доводиться механічно записувати без можливості зрозуміти сутність теми.

Для реалізації вищезазначених проблем нами були розроблені мультимедійні презентації з курсу математики з окремих тем геометрії, алгебри та початків аналізу.

При створенні презентацій варто обов'язково дотримуватись усіх важливих *вимог щодо її дизайну та будови* [9,с.11].

➤ Необхідно використовувати так звані рублені шрифти (наприклад, різні варіанти Arial чиTahoma), причому розмір шрифту має бути достатньо великим 35-60 пунктів і більше для заголовків і 25-50 пунктів для загального тексту.

➤ Підбір колірної гамми і шрифтів в поєднанні з їх зображенням і розмірами, що забезпечують «читабельність» тексту. Важливо підібрати правильне поєднання кольорів для фона і шрифту. Вони повинні контрастувати. Використання фотографій в якості фона не завжди зручно, враховуючи труднощі з підбором шрифту. Інколи вдалим є використання «тематичного» фону (геометричні тіла, геометричні фігури, схематичні графіки тощо).

Кольором бажано виділяти наступні фрагменти: текстові заголовки; блоки певного тексту; графіки і ілюстрації; кольором можна виділяти всі гіпертекстові посилання. З метою оптимізації вивчення інформації, на екрані рекомендується використання логічних наголосів. *Прикладом логічного наголосу може бути:*

- зображення головного об'єкту яскравішим кольором;
- зміна розміру, яскравості, розташування;
- виділення проблісковим свіченням.

➤ Ілюстрації і графіка складні для розробки, але мають суттєву перевагу, оскільки графічна форма представлення матеріалу характеризується великим інформаційним об'ємом і швидкістю сприйняття інформації. Не потрібно вставляти в презентації великі таблиці: вони є важкими для сприйняття – краще замінити їх графіками, що будуються на основі цих таблиць. Якщо все ж таки таблицю потрібно показати, то краще залишити як можна менше рядків та стовпчиків.

➤ Слід використовувати переважно короткі чіткі і лаконічні фрази, орієнтуючись на ясність викладу тексту. Ефективність розкриття основних ідей у презентації залежить від її чіткої структуризації, мінімуму ввідних слів, підбору тексту, схем та малюнків (студенти не повинні напружуватися, читаючи слайди).

➤ Розміщення блоків інформації на поверхні екрану і їх взаємодія з освітленим простором екрану має важливе значення. Саме кількість і розміщення освітленого простору на екрані відіграє найважливішу роль як в знаходженні потрібного фрагмента матеріалу із

загальної їх екранної множини, так і в сприйнятті інформаційного змісту фрагментів тексту. Важливою є не тільки відстань між окремими розділами тексту, але і розміщення заголовків, зображень заголовків і фрагментів рядового тексту.

➤ Для того, щоб логіка подачі матеріалу не порушувалася, а студентам легко було за нею стежити, потрібно продумати переходи: від вступу до основної частини презентації; від однієї основної ідеї до іншої; від одного слайду до іншого. Перехід – це зв'язок між закінченням однієї важливої ідеї і початком іншої. Обов'язково треба продумати, як дати аудиторії зрозуміти, що закінчилось обговорення одного положення і далі подається наступне. За допомогою переходів створюється природний хід презентації, що дозволяє аудиторії легко стежити за логікою подачі матеріалу.

➤ В презентації не потрібно використовувати музичний супровід, якщо він не несе змістовного навантаження, важко одночасно слухати і викладача і музику. Це ж стосується і анімації. Анімаційні ефекти – не самоціль. Не варто думати: чим більше різних ефектів – тим краще. Анімація допустима для створення певного настрою чи атмосфери презентації (в цьому випадку анімація повинна бути виважена і добре продумана), чи для демонстрації динамічних процесів, зобразити які інакше неможливо (наприклад, для поетапного виводу на екран рисунка).

При створенні презентацій рекомендується декілька прийомів реалізації ефекту анімації. Прийом типу "*накладення*". Суть цього прийому полягає в тому, що автор, вибравши статичну ілюстрацію, розбиває її на складові частини, а потім описує послідовність накладення цих частин один на одного. Так реалізується ефект динамічного зображення і для малюнків. При цьому об'єкт, динамічно змінюючись, не переміщається в просторі. Динамічні ілюстрації, одержані за таким принципом, доречно використовувати в тих місцях презентації, де необхідно проілюструвати в компактній і образній формі суть побудови ряду об'єктів або процесів, викласти послідовність події, що відбувається (або що відбувався) або явища. Прийом типу "*приховування*". Суть цього прийому полягає в тому, що заповнена текстом таблиця спочатку закрита, а потім відбувається поступове її відкриття. Створюється ілюзія руху непрозорого паперу по таблиці, що розкриває таблицю частинами. Об'єктами такої анімації можуть бути схеми, блок-схеми або частини лінійного тексту.

Висновки. Підводячи підсумки, можна підкреслити, що форми використання ІКТ при вивченні предметів математичного циклу можуть бути різні: самостійне навчання студентів, використання тренінгових (тренувальних) програм, використання діагностичних і контролюючих матеріалів, виконання домашніх і самостійних і творчих завдань, використання комп'ютера для обчислень і побудови графіків, використання для проведення занять- лекцій, використання інформаційно – довідкових програм.

Інформаційні ресурси являються перспективним і високо ефективним інструментом в освітній області. Вони дають викладачу масу інформації в більшому обсязі, ніж традиційні засоби інформації. Розглянута методика навчання із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє зробити висновки, що використання їх в процесі роботи розвиває творчі знання, уміння та навички студентів; сприяє підвищенню емоційності та інтересу до навчання; дозволяє зекономити навчальний час; допомагає реалізувати принципи науковості й зв'язку з реальністю; сприяє формуванню навичок самостійного здобуття знань.

Використання інформаційних технологій, багатогранних властивостей інтернету в проектній діяльності студентів розвиває їх творчі, дослідницькі здібності, сприяє самовираженню, підвищує інтелектуальну та соціальну дієвість, створюючи мотивацію для самостійної пізнавальної діяльності та професійної підготовки.

Майстерність викладача на заняттях полягає головним чином у вмілому володінні методикою навчання й виховання, творчому застосуванні сучасних інформаційних технологій і передового

педагогічного досвіду, раціональному керівництві пізнавальною й практичною діяльністю учнів, їхнім інтелектуальним розвитком.

Список використаних джерел та літератури:

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : Підручник / А.М.Алексюк.— К.: Либідь, 1998.— 560 с.
2. Биков В.М. Комп'ютеризація освіти / В.М.Биков // Педагогічна газета. — 2000. — №5. — С. 8-13.
3. Болонський процес: трансформація навчального процесу у технологію навчання. Матеріали III Міжнародної науково-методичної конференції — К.: Вид-во ДУІКТ, 2006 — 349 с.
4. Гороль П.К. Сучасні інформаційні засоби навчання: Навч. посібник / П.К.Гороль, Р.С.Гуревич, Л.Л.Коношевський, О.В.Шестоपालук. — Вінниця : ВПЦУ, 2004. — 535 с.
5. Гуревич Р.С. Формування інформаційної культури вчителів: проблеми та перспективи / Р.С.Гуревич // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук, пр. — Випуск 9 / Редкол. : І.А. Зязюн (голова) та ін. — Київ-Вінниця : ДОВ „Вінниця", 2006. — С. 34-38.
6. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях : Навч. посіб. / Р.С.Гуревич, М.Ю.Кадемія. — Київ-Вінниця : Планер, 2005. — 366 с.
7. Гусак П.М. Підготовка вчителя : Технологічні аспекти / П.М.Гусак. — Луцьк, 2000.— 276 с.
8. Інтерактивні технології навчання: теорія, досвід: Методичний посібник. / Авт. -уклад. О. Пометун, Л. Пироженко. - 2004.
9. Коношевський О. Л. Індивідуалізація самостійної роботи майбутніх учителів математики засобами мультимедіа: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / О. Л. Коношевський. - Вінниця, 2007. - 239 с.
10. Технології конструювання мультимедійного уроку. — www.osvita.ua
12. Основи нових інформаційних технологій навчання / Авт. колектив Є.І. Машбиць, О.О. Гокунь, М.І. Жалдак та ін. / Інститут психології імені Г.С.Костюка АПН України.— К.: ІЗМН, 2001.— 264 с.

КИСЕЛЁВ Дмитрий Леонидович,
кандидат педагогических наук, доцент
Винницкого гуманитарно-педагогического
колледжа

ГРАФИКА В ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКОМ ОСВЕЩЕНИИ

Традиционно под графикой в языковедении понимает систему начертательных знаков, принятых в определенном языке и используемых для обозначения элементов языка. В китайском – слов, в японском и корейском – звуков, а в большинстве языков мира – звучащие речи. Начертательные (иначе графические) знаки, передающие звуки речи называются буквами. Букв в русском языке 33, а система букв, расположенных в определенной последовательности называется алфавитом. Алфавит есть понятия графики. В русском языке существует слово «азбука», являющейся синоним к греческому слову «алфавит». Русский алфавит состоит из 33 букв, которые могут быть прописными и строчными, рукописными и печатными.

Кроме букв, графическом средством языка относятся знаки ударения и знаки препинания. Знаки ударения и знаки препинания являются второстепенными графическими средствами. С точки зрения деривации слово алфавит состоит из названия двух букв греческого алфавита «альфа» и «бета». Слово азбука состоит из старого названия старославянских букв «аз» и «буки». В методическом отношении положение букв в алфавите является условным, при этом имеет практическое значение в ходе работы со словарями. При поиске слов и терминов используется алфавит и алфавитные гнезда.

В русском языке каждая буква, кроме буквы мягкий знак, твердый знак и буква и имеет две разновидности: строчную «малую» и прописную «большую». Здесь прослеживается взаимосвязь между графикой и орфографией: употребление прописных и строчных букв регулируется орфографией. Русская и украинская графика имеет большинство общих черт, но имеются и различия. Во первых, русский, как и украинский алфавит восходит к кириллице – древней славянской азбуке, изобретенной просветителями 9 века Кириллом и Мефодием. Поэтому русское и украинское письмо, а также письмо языков, где используется кириллический алфавит называется, соответственно кириллическим письмом. Примечательно что состав русского алфавита отличается от украинского. В украинский язык входят 32 буквы. Большинство из них имеют тоже начертательное и звуковое значения что и русские буквы. Но некоторых букв украинского алфавита «є, і, ї» нет в русском алфавите. Тогда как букв русского алфавита «ъ, е, ы, э» нет в украинском алфавите. Имеются одинаковые графические знаки в обоих русском и украинским языках но с разным звуковым значениям. Русская буква е соответствует в украинском языке графическим сочетанием: ьо – йо: Муравьѳов - Муравьѳов – лен и лен. При этом русская е употребляется только под ударением, а украинские сочетания – ьо – йо только в безударных слогах (бойѳовий, вольѳовий). Русская буква «э» соответствует наименованию и значению буквы е: синие – сене. обозначать как один звук после согласных, так и два звука: в начале слова, после гласных и разделительного ь и ѳ знака. Из 21 согласной буквы 15 согласных служат для обозначения твердости и мягкости согласных фонем: (б, в, г, д, з, к, л, м, н, п, р, с, ш, ф, х) отсутствие полного соответствия между буквами и звуками в русском языке компенсируется применением слогового принципа. Рассмотрение фонетического слога в качестве единицы письма

и чтения приводит к тому что гласные и согласные пишутся и читаются с учетом соседних букв. Так твердость и мягкость согласных обозначается на письме последующей гласной: пола – поля, тук – тюк, вол – вел. Буквы (ж, ш, ц) обозначают только твердые звуки, а буквы (ч, щ) мягкие.

Важным вопросом в русской графике является анализ обозначение мягкости согласных; обозначение согласного (йот) и гласных после шипящих согласных. Мягкость согласных фонем обозначается в конце слова с помощью знака и фонемы {л'}, : соль, связь, львы и польский.

Во вторых, внутри слова, перед твердыми согласными мягкость предшествующего согласного обозначается буквой (ь): письмо, резьба, меньше. В - третьих, мягкость согласных перед гласными обозначаются буквами: и, я, ю, е, йо: салют, мед, сена. Процесс ассимиляции на письме не обозначается: кости, кончик.

Фанема (йот) обозначается специально й, которая употребляется в конце слова: край, май; в конце слога: лейка, умеите. В некоторых заимствованных словах и в начале слова и слога (йот) обозначается буквой й: йод, йоркшир, майор. В русских словах (йот) в начале слова и слога со следующими за ними гласными обозначаются йотированными буквами: елки, ели, яшень.

После шипящих (ж, ч, ш, ц) пишутся буквы (у, а, и и): шакал, щука, ширь, щавель. Буква ы после ц пишется в окончаниях и суффиксах - ын: огурцы, отцы, птицы. Буквы ю и я после ц пишутся только в некоторых иноязычных словах например: Цюрих.

Лингвистические основы графики используются в методики обучения русскому языку. Украинская буква ї – йотированная, обозначает сочетание «йот и і». В соответствии с русскими разделительными буквами ь и ь знак в украинском языке употребляется апостроф: семья, объявление - сім'я, об'ява. В русском языке букв значительно меньше, чем звуков. Одна и та же буква может передавать разные звуки: вода – вод. По принципу передачи разнообразных звуковых значений буквы делятся на однозначные и многозначные. Например, одно звуковое значение имеет гласные буквы «а, э, о, у, ы». Согласная, не имеющий парных по твердости и мягкости «ж, ш, ч, щ, й». Имеются звуки, обозначающие два звуковых значения: это гласное, сочетающиеся с «йот» и гласный передающий мягкость предшествующего согласного: я, е, йо, ю, и; согласный обозначающий твердые и мягкие звуки: {б, в, г, д, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х}. Имеются буквы которые обозначают 1 звук: {а, о, э, б, в, г, ж, з, й, к, л, м, н, п, р, с, т и др. }. Имеются буквы обозначающие два звука: {йот, е}, {йот, о} , {йот, у} , {йот, а}, {и, йот и}. Русские буквы ь и ь знак не обозначают звуков в русском языке. В основе русской графики лежит слоговой принцип: здесь единицы письма и чтения является слог. Обозначение гласных и согласных звуков в пределах слога выступает цельным графическим элементом. Например произношение твердых и мягких согласных часто передается при помощи последующего гласного: мил, мыл, мел и мол. Слоговой принцип дает возможность носителям языка сократить число используемых букв. При написании некоторых букв, например гласных после шипящих и буквы ц «шина, жир и другие» могут наблюдаться отступления от слогового принципа.

Показательно, что графика любого языка в идеальном плане, должна отвечать следующим требованиям: 1) в алфавите не должно быть букв, не обозначающих звуков; 2) каждая буква должна обозначать лишь один звук, а не сочетание звуков; 3) каждая буква должна обозначать один и тот же звук, а не различные звуки. Таким идеальным требованиям графической системы конкретных языков обычно не отвечают: нет полного соответствия между буквами и звуками в графической системе русского языка, здесь большинство букв означают лишь один звук, а не сочетание их. Статический с 33 букв русского языка лишь 31 обозначает звуки, лишь 2 буквы ь и ь звуков не передают, 26 букв обозначают только 1 звук, а гласные «я, ю, е, йо, и» способны создают положительные предпосылки для проведения учебной работы по графике.

СКРИПНИК Надія Іванівна,
кандидат філологічних наук, викладач
української мови та літератури кафедри
української філології Вінницького
гуманітарно-педагогічного коледжу

СЕМАНТИКА УКРАЇНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ МОВЛЕННЯ

Українська фразеологія – це багатющий скарб і невичерпне джерело народної мудрості та культури, духовне багатство народу. Вона є органічною частиною нашої повсякденної мови і становить один з основних і невід’ємних складників її канви. Багатство фразеології – одна з найвиразніших ознак загальнонародної культури. Важко переоцінити вагу фразеології у розкритті духовного життя народу, його філософії, передових суспільних поглядів, заповітних мрій, надій, дум, віри у ясне майбутнє.

Фразеологізми не лише збагачують і прикрашають загальнонародну мову, а й допомагають досягти висот мовної культури кожного мовця. Фразеологізми називають «золотими зернинками» народної мови. Як стійкі сполучення вони є засобами зберігання та трансляції знань, уявлень, образів певного етносу. Ці коштовні перлини, відшліфовані народною мовою, зберігають у своєму значенні могутню енергію думки, фантазію, спостережливість, досвід – усе те, що ми називаємо ментальністю народу. Тому вивчення та дослідження фразеологізмів багато важить для кожного свідомого українця, який любить та шанує рідну мову, культуру, звичаї та традиції.

Розробка й обґрунтування теоретичних основ фразеології тісно пов’язані з іменами В. Виноградова, Б. Ларіна, С. Ожегова, О. Єфімова. Праці цих мовознавців стимулювали дослідницьку роботу відомих українських фразеологів: І. Білодіда, Н. Бабич, Л. Булаховського, В. Ващенко, М. Жовтобрюха, Л. Коломієць, Л. Скрипник, В. Ужченко та ін. Увагу дослідників неодноразово привертала проблема семантики, граматичної структури, положення фразеологічних одиниць.

Мета статті – з’ясувати семантичні особливості фразеологізмів, що позначають мовлення, виокремити і класифікувати їх.

Матеріалом дослідження слугували 197 фразеологічних одиниць, які були вибрані із «Фразеологічного словника української мови».

Учені зазначають, що є помітні успіхи у розвитку загальної теорії синонімії за останні роки, але природа і особливості саме фразеологічних синонімів залишаються поки що мало вивченими.

Як і лексеми, фразеологізми можуть об’єднуватися в синонімічні ряди, кожен член синонімічного ряду по-своєму розкриває певне поняття чи судження. Основною причиною появи фразеологічних синонімів є те, що будь-яка конкретна ситуація чи явище в кожній окремій людини залежно від типу характеру, життєвого досвіду, від світосприймання викликає різні асоціації і вона по-різному виділяє й окреслює її вислови.

Отже, якщо два фразеологічні вислови збігаються образністю і значенням, але різняться стилістичним забарвленням, то ми маємо справу з фразеологічними синонімами. Фразеологічний синонім відтворює якусь нову особливість того ж самого предмета або явища.

У нашому дослідженні звертаємо увагу на синонімію у фразеологізмах мовлення. Схожість фразеологізмів у багатьох семантичних характеристиках дає нам можливість об’єднувати їх у певні групи, утворювати синонімічні ряди.

Розглянемо лише деякі ряди об'єднавши їх домінантою-словом чи описовим зворотом, які найзагальніше визначають зміст близьких за семантикою фразеологізмів, що з різних боків характеризують акт мовлення

1. Фразеологізми, що характеризують **процес мовлення**:

а) ведення пустих, несерйозних розмов: *дати волю мові, держати язик далеко від розуму, розпускати язика, теревені правити, гріти зуби на сонці, розводити химині кури, плести лико, плести мандрони, дзигорити язиком, гріховодити язиком, грішити язиком, клепати язиком, ляпнути дурницю, ляпати язиком, молоти язиком, плескати язиком, гнати химери, говорити на весь язик, вертіти язиком як корова хвостом*. Наприклад, *Не слухайте, се він перепивсь та сп'яну химери погнав* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ім що не ляпати язиком, аби ляпав* (С. Васильченко); – *Годі язиками гріховодити* – обурився управитель (М. Стельмах); *Всі засміялися, бо відчули, що він почав плести лико* (І Франко).

б) швидко говорити: *молоти язиком, дріботіти язиком, замолоти язиком, домелювати язиком*. Наприклад: *Вальчиха розгортала стрічки, молола язиком, ніби млин, та вихвалювала свій крам* (І Нечуй-Левицький).

в) балакуєсть, зайві розмови: *бистрий на слово, проворний на язик, язик як лопатень, язик як млин, язик поза вухами теліпається, язик помело*. Наприклад: *У нього язик як млин, нікому слова не дасть сказати* (Г. Тютюнник).

2. Фразеологізми, що виражають **гучність мовлення**:

а) занадто голосна, надрична мова: *дерти пельку, дерти рота, дерти горло, як у дзвони дзвонити, гукнути як з гармати, кричати на все горло, кричати не своїм голосом*. Наприклад: *Івась з ляку закричав не своїм голосом* (П. Мирний); *Люде діло роблять, а ви, як півень той, раз у раз горлянку дерете* (І. Карпенко-Карий).

б) тихе, незрозуміле мовлення: *говорити в бороду, сказати на вухо, язик заплітається*. Наприклад: – *У вас удався синок, – додала йому на вухо* (П. Мирний).

3. Фразеологізми мовлення, що означають поняття **мовчання**:

а) втрата здатності говорити з певної причини: *голос застряв у горлі, язик стає колом, язик став руба, язик дубіє, відібрати мову, язик пристав у роті, язик пристав до піднебіння, язик приріс до піднебіння, забракло мови, не витягнеш слова, голосу не відвести*. Наприклад: *У старій забракло мови від нахабності гостя, вона тільки показала на інший стілець* (Ю. Яновський); *Виступила Катерина. Від хвилювання голос застрявав у горлі* (Ю. Збанацький).

б) затяте мовчання: *як води в рот набрати, ні пари з вуст, ні пари з рота, ні пари з губи, дерти мовчака, держкий на язик*. Наприклад: *Та Лисичка не дурна. Сидить у норі, ані пари з рота* (І. Франко); *Стала Маса під грубою, та й ні пари з губи, наче води в рот набрала* (А. Свидницький).

в) обачність, стриманість у розмові: *держати язик за зубами, тримати язик на зашморзі, тримати язик на припоні, тримати язик на прив'язі, прикусити язика, взяти язика на гапчик*. Наприклад: *Вона догадалась, що вже наговорила сім мішків гречаної вовни, й прикусила язика* (І. Нечуй-Левицький); *Він (пан) ще налив стаканчик, я викушала. Знову почав розмовляти, але я цупко держала язик за зубами* (М. Кропивницький).

г) змусити когось мовчати: *врізати язика, притягти язика, вкоротити язика*. Наприклад: – *Вкороти язика, бо ми вкоротимо, – сказав Іван* (Ю. Збанацький).

д) ухиляння від розмови: *не даватися на мову, грати в мовчанку*. Наприклад: *Ониська не заходила в хату і не давалася на мову* (Ю. Яновський).

4. Емоційно-оцінні фразеологізми, що позначають **зміст мовлення**:

а) передавати щось почуте, розповідати всім і всюди: *усна газета, дзвонити вусі дзвони, з вуст в уста передавати, передавати від уст до уст*. Наприклад: *Переходячи з уст в уста, ...твори ці зазнавали різних трансформацій, розгалужувались іноді на багато варіантів* (М. Рильський).

б) потрапити в центр розмов, пересудів: *потрапити (попастися) на зубок, потрапити на язык*. Наприклад: *Вже він мені **попадеться на зубок**: я йому допечу, коли не кулаком, то язиком* (М. Кропивницький).

в) детальне обговорення когось, чогось, поширення пліток: *взяти в свої язики, взяти на язички, брати на языка, плескати язиком, перебирати на зубах, перебирати по кісточках, перебирати язиком, брати на решето*. Наприклад: *Подумала Зоя, що про неї завтра **плескатимуть язиками** в містечку, але це враз і забулося* (Г. Хоткевич); *Люблю дівчину самую хорошую, молодую, іно превражі розлучники **взяла нас у свої язики*** (Укр. пісні).

г) несправедливо когось зганьбити: *вилити помії, виволочити в багні, вішати всіх собак, клеїти (вішати) ярлик*. Наприклад: *Буде вже! Досить назнуватися з мене! Досить навтішались! **Виволочили в багні...** то іще вам мало?* (С. Васильченко). – ***Всіх собак** тепер на вас **вішають!*** – сердито кинув котрись із гурту чоловіків (О. Гончар).

д) фразеологізми, що позначають гостру лайку, висварити кого-небудь: *дати на горіхи, дати гарту, всипати патики, давати жару, дати припарку, давати чосу, всипати перцю, всипати на галушки, дати нагінку, давати прочуханки, дати чортів, дати жару, дати прикурити, дати дрозда, взяти в роботу, брати в шори, взяти в штос, брати в стоси*. Наприклад: *Бач, спробував би їй хто два місяці не писати, **задала б гарту...*** (Л. Українка).

Отже, аналіз фразеологічних одиниць на позначення мовлення дає підстави стверджувати, що понятійні сфери фразеологічної синонімії надзвичайно різноманітні. Спільне значення мовчати передають 28 фразеологічних синонімів; *гостру лайку* позначають 18 фразеологічних синонімів; схарактеризувати процес мовлення (*балакучість, ведення пустих розмов*) можна більш ніж 30 фразеологічними синонімами. Семантична спільність фразеологізмів мовлення одного синонімічного ряду не означає, що вони семантично тотожні, адекватні і взаємозамінні. Вони об'єднані спільним значенням та різняться певними семантичними відтінками, що робить нашу мову яскравою, різнобарвною, виразною.

Список використаних джерел та літератури:

1. Сучасна українська літературна мова : Лексикологія і Фразеологія / [За ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1973. – 439 с.
2. Фразеологічний словник української мови : В 2-х т. Уклад. Білоноженко В. М., Гнатюк І. С., Винник В. О. та ін.. – К. : Наукова думка, 1993.

ШТИФУРАК Анатолій Володимирович,
кандидат педагогічних наук, викладач
іноземних мов кафедри германської філології
та зарубіжної літератури Вінницького
гуманітарно-педагогічного коледжу,
докторант Академії педагогічних наук України

THE SYSTEM OF ENGLISH CONSONANTS

Plan

1. Consonantism.
2. Articulator classification of the English consonants.

3. English consonants as units of the phonological system.
4. The peculiarities of the English consonants.

Literature

1. Фонетика англійської мови (контрактивний аналіз англійської і української вимови): Підручник. – 2-ге вид. переробл. та доп. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. – 208 с. (С. 111 - 122)
2. Теоретическая фонетика английского языка: учебник для вузов / Соколова М. А., Гинтовт К. П., Тихонова И. С., Тихонова Р. М. - М. : ВЛАДОС, 1996. - 286 с. (Р. 60 - 77)
3. Фонетика английского языка./ Васильев В.А. и др. – М.: Высшая школа, 1980. – 256с. (Р. 16 - 18)
4. Vassilyev V.A. English Phonetics. A Theoretical Course. – М., 1970. – 321p. (P.182 – 194)

We define a phoneme as a minimal abstract linguistic unit realised in speech in the form of speech sounds opposable to other phonemes of the same language to distinguish the meaning of morphemes and words.

Let us consider a phoneme from the point of view of its three aspects.

Firstly, the phoneme is a functional unit. As you know, in phonetics function is usually understood to mean discriminatory function, that is, the role of the various components of the phonetic system of the language in distinguishing one *morpheme* from another (a speech element having a meaning or grammatical function that cannot be subdivided into further such elements), one word from another, one utterance from another. And the opposition of phonemes in the

Plan

1. Consonantism.
2. Articulator classification of the English consonants.
3. English consonants as units of the phonological system.
4. The peculiarities of the English consonants.

Literature

1. Фонетика англійської мови (контрактивний аналіз англійської і української вимови): Підручник. – 2-ге вид. переробл. та доп. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. – 208 с. (С. 111 - 122)
2. Теоретическая фонетика английского языка: учебник для вузов / Соколова М. А., Гинтовт К. П., Тихонова И. С., Тихонова Р. М. - М. : ВЛАДОС, 1996. - 286 с. (Р. 60 - 77)
3. Фонетика английского языка./ Васильев В.А. и др. – М.: Высшая школа, 1980. – 256с. (Р. 16 - 18)
4. Vassilyev V.A. English Phonetics. A Theoretical Course. – М., 1970. – 321p. (P.182 – 194)

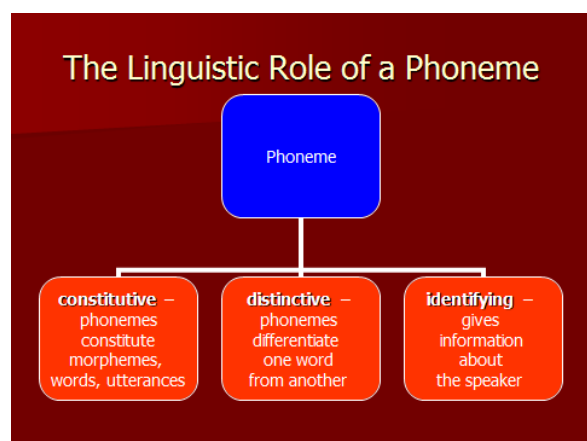
A phoneme is a minimal abstract linguistic unit realised in speech in the form of speech sounds opposable to other phonemes of the same language to distinguish the meaning of morphemes and words.

same phonetic environment differentiates the meaning of morphemes and words: [pen-pain], [days-dies], [pearl-pole]. Thus we may state that the phoneme can fulfil the distinctive function.

Secondly, the phoneme is material, real and objective. That means that it is realised in speech in the form of its allophones. The sets of the allophones belonging to the same phoneme are not identical in their articulatory content though there remains some phonetic similarity between them.

Thirdly, the allophones of the same phoneme, no matter how different their articulation may be, function as the same linguistic unit.

So, the phoneme is realised in speech in the material form of speech sounds, its allophones. All the allophones of the same phoneme have some articulatory features in common, that is all of them possess the same invariant. Simultaneously each allophone possesses quite particular phonetic features which may not be traced in the articulation of other allophones of the same phoneme.

The linguistic role of a phoneme is three-fold:

- the constitutive (утворююча) - phonemes constitute (утворювати) morphemes, words, utterances;
- the distinctive - phonemes differentiate one word from another;
- the identifying - the choice of phonemes or their allophones gives information about the speaker: the locality he lives in, his social status, age, even his emotional state.

There are two major classes of sounds traditionally distinguished in any language - consonants and vowels. The opposition "vowels vs. consonants" is a linguistic universal.

According to the specific character of the work of the speech organs, sounds in practically all the languages are subdivided into two major subtypes:

VOWELS (V) and CONSONANTS (C).

Consonant vs. Vowel

Consonant	vs. Vowel
<u>articulatory</u>	<u>articulatory</u>
- a definite place of articulation;	- no definite place of articulation;
- the shape and the type of narrowing	- the shape of the mouth resonator
<u>acoustic</u>	<u>acoustic</u>
- noise;	- voice;
<u>functional</u>	<u>functional</u>
- margins of syllables.	- syllable forming elements.

There are **1) articulatory, 2) acoustic and 3) functional** differences between V and C.

The most substantial **articulatory** difference between vowels and consonants is that in the articulation of V the air passes freely through the mouth cavity, while in making C an obstruction is formed in the mouth cavity and the airflow exhaled from the lungs meets a narrowing or a complete obstruction formed by the

speech organs. Consonants articulations are relatively easy to feel, and as a result are most conveniently described in terms of PLACE and MANNER of articulation.

Vowels have no place of obstruction, the whole of speech apparatus takes place in their formation, while the articulation of consonants can be localized, an obstruction or narrowing for each C is made in a definite place of the speech apparatus.

The **particular quality of Vs** depends on the volume and shape of the mouth resonator, as well as on the shape and

Consonants are phonemes in the production of which:

- there is an articulatory obstruction to the air stream;
- muscular tension is concentrated in the place of obstruction;
- the exhaling force is rather strong.

the size of the resonator opening. The mouth resonator is changed by the movements of the tongue and the lips.

The **particular quality of Cs** depends on the kind of noise that results when the tongue or the lips obstruct the air passage. The kind of noise produced depends in its turn on the type of obstruction, on the shape and the type of the narrowing. The vocal cords also determine the quality of consonants.

From the **acoustic** point of view, vowels are called the sounds of voice, they have high acoustic energy, consonants are the sounds of noise which have low acoustic energy

Functional differences between Vs and Cs are defined by their role in syllable formation: Vs are syllable forming elements, Cs are units which function at the margins of syllables, either singly or in clusters. - the presence or absence of an articulatory obstruction to the air stream; - the concentrated or diffused character of muscular tension; - the force of exhalation. On the basis of these three criteria consonants may be defined as sounds in the production of which there is an articulatory obstruction to the air stream; muscular tension is concentrated in the place of obstruction; the exhaling force is rather strong. Vowels may be defined

as sounds in the production of which there is no articulatory obstruction to the air stream; muscular tension is diffused; the exhaling force is rather weak. Sonorants are sounds intermediate between noise consonants and vowels because they have features in common. There is an obstruction, but not narrow enough to produce noise. Muscular tension is concentrated in the place of obstruction, but the exhaling force is rather weak. Sonorants are sounds that differ greatly from all other consonants of the language. This is largely due to the fact that in their production the air passage between the two organs of speech is fairly wide, that is much wider than in the production of noise consonants. As a result, the auditory effect is tone, not noise. This peculiarity of articulation makes sonorants sound more like vowels than consonants. On this ground some of the British phoneticians refer some of these consonants to the class of semivowels, [r], [j], [w], for example. Acoustically

Sonorants have an obstruction, but not narrow enough to produce noise. Muscular tension is concentrated in the place of obstruction, but the exhaling force is rather weak.

sonorants are opposed to all other consonants because they are characterized by sharply defined formant structure and the total energy of most of them is very high. However, on functional grounds, according to their position in the syllable, [r], [j], [w] are included in the consonantal category, but from the point of view of their phonetic description they are more perfectly treated as vowel glides.

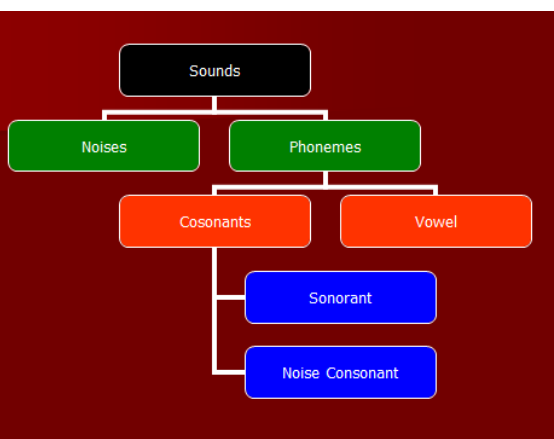
There are no sonorants in the classifications suggested by British and American scholars. Daniel Jones and Henry

A.

Gleason, for example, give separate groups of nasals [m, n, ŋ], the lateral [l] and semi-vowels, or glides [w, r, j (y)]. Bernard Bloch and George Trager besides nasals and lateral give trilled [r]. According to Ukrainian phoneticians sonorants are considered to be consonants from articulatory, acoustic and phonological point of view.

Most phonetician in Ukraine classify consonants according to the following principles:

I Work of vocal cords and the force of exhalation

Ukrainian	American & British
Sonorants [m, n, ŋ, w, l, r, j]	Nasal [m, n, ŋ] Lateral [l] Semi-vowel (glides) [w, r, j] or Nasal [m, n, ŋ] Approximants [w, r, j, l]

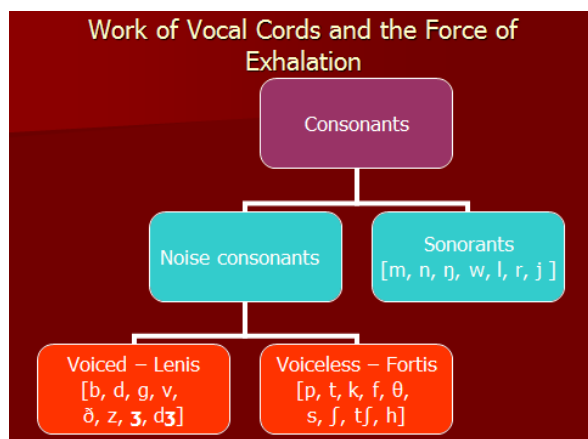
II Active organs of speech and the place of obstruction

III Manner of noise production and the place of obstruction

IV Position of the soft palate

According to **the work of the vocal cords** and the force of exhalation consonants are divided into voiced and voiceless

Voiced consonants are [b, d, g, v, ð, z, ʒ, dʒ];

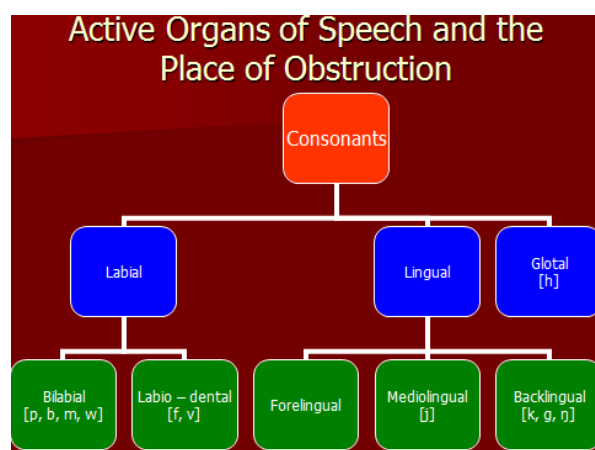
voiceless consonants are: [p, t, k, f, θ, s, ʃ, tʃ, h].

The exhalation and the degree of

muscular tension are greater in the production of voiceless consonants, therefore they are called "fortis". Voiced consonants are called "lenis", because the force of

exhalation and the degree of muscular tension in their articulation are weaker. The English sonorants [m, n, ŋ, w, l, r, j] do not enter into fortis-lenis oppositions because they are made with tone prevailing over noise because of a rather wide air passage.

According to the position of the **active organs of speech** against the place of articulation consonants are classified into: **labial, lingual, glottal**.

Labial consonants are subdivided into bilabial and labio-dental. Bilabial consonants are produced with both lips. They are [p, b, m, w]. Labio-dental consonants are articulated with the lower lip against the edge of the upper lip. They are [f, v].

Lingual consonants are subdivided into: forelingual, mediolingual, backlingual.

Medio-lingual consonants are produced with the front part of the tongue.

They are always palatal. Palatal consonants are articulated with the front part of the tongue raised high to the hard palate [j].

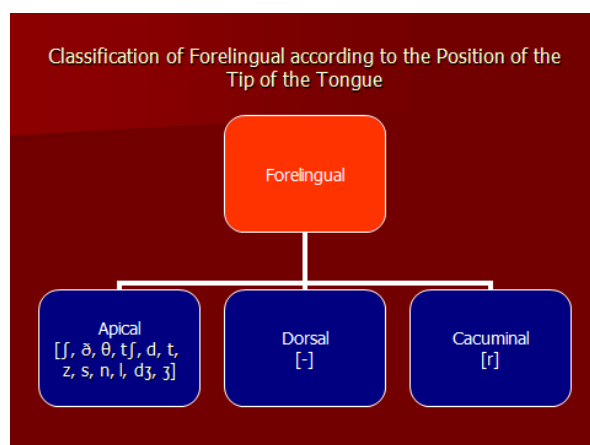
Backlingual consonants are also called velar, they are produced with the back part of the tongue raised towards the soft palate "velum" [k, g, ŋ]

Forelingual consonants are articulated with the tip or the blade of the tongue. According to **the position of the tongue** they may be: dorsal, apical, cacuminal.

Principles of Classifications

Consonants are classified according to the following principles:

- the work of vocal cords and the force of exhalation;
- active organs of speech and the place of obstruction;
- manner of noise production and the place of obstruction;
- position of the soft palate.

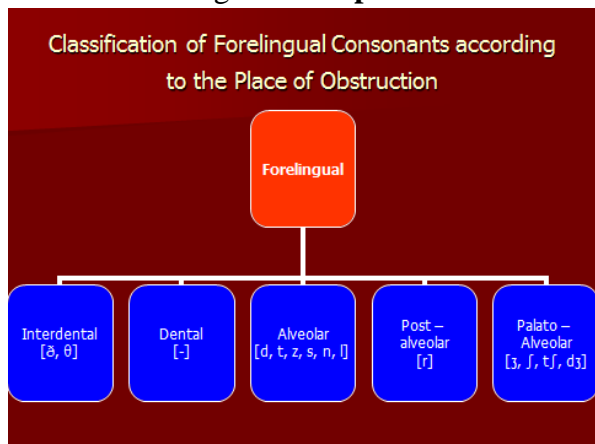

Dorsal are the sounds pronounced with the blade of the tongue, the tip being passive. There are no dorsal consonants in English. There are many dorsal consonants in Ukrainian [т, т', д, д', н, н', с, с', з, з', ч, ч', ц].

Apical are the sounds pronounced with the tip of the tongue. In English they are [ʃ, ð, θ, tʃ, d, t, z, s, n, l, dʒ, ʒ], in Ukrainian [л, л', ш, ш', ж]

Cacuminal consonants are pronounced when the tip of the tongue is at the back part of the teeth ridge, but a depression is formed at the back of the tongue. The English sound [r] and Ukrainian [p,p']

According to **the place of obstruction** forelingual consonants may be **interdental, dental, alveolar, post-alveolar, palato-aveolar**.

Interdental consonants are articulated with the tip of the tongue projected between the teeth [θ, ð].

Dental consonants are articulated, with the blade of the tongue against the upper teeth like Ukrainian [д, с,] French [t].

Alveolar consonants are articulated with the tip of the tongue against the upper teeth ridge [d, t, z, s, n, l].

Post alveolar consonants are articulated with the tip or the blade of the tongue against the back part of the teeth

ridge [r].

Palato-alveolar consonants are articulated with the tip or the blade, of the tongue against the teeth ridge, the front part of the tongue raised towards the palate [ʒ, ʃ, tʃ, dʒ].

The glottal consonant [h] is articulated in the glottis.

According to the **manner of noise production** and the type of obstruction consonants are divided into

Manner of Noise Production and the Type of Obstruction

Complete closure – occlusive (stop, plosive)
[p, b, d, t, k, g, m, n, ŋ]

Incomplete closure – constrictive
[f, v, ð, θ, s, z, ʃ, ʒ, h, ʁ, w, l, r, j]

Combination of the two closures – occlusive-constrictive (affricates) [tʃ, dʒ]

Intermittent closure – rolled (trilled)
Ukrainian [p]

- occlusive (stop or plosive), when complete closure is formed in their articulation [p, b, d, t, k, g, m, n, ŋ].

- constrictive (incomplete closure) [[f, v, ð, θ, s, z, ʃ, ʒ, h, ʁ, w, l, r, j]

- occlusive-constrictive or affricates (the combination of the two closures)
[tʃ, dʒ].

In Ukrainian we have a rolled or trilled consonant [p], in the place of its articulation an intermittent closure is formed.

According to the **position of the soft palate** all consonants are divided into oral and nasal. When the soft palate is raised and the air from the lungs gets into the pharynx and then into the mouth cavity, oral consonants are produced When the soft palate is lowered and

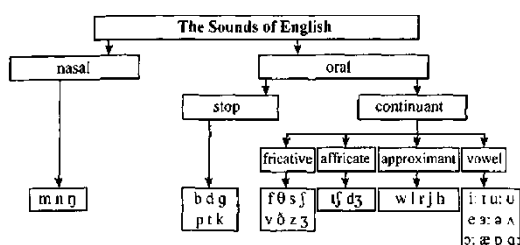
There are 24 consonants in the English language /p, b, t, d, k, g, f, v, θ, ð, s, z, ʃ, ʒ, h, tʃ, dʒ, m, n, ŋ, w, j, r, l/

- 1 work of the vocal cords and the force of exhalation
voiceless -forts vs voiced -tenis
[p-b] pat -bat [t-d] tip-dip [k-g] cot-got
- 2 active organ of speech and the place of articulation
labial vs lingual:
pat-cat ban-tan; fun-nun.
lingual vs glottal (h) (pharyngeal):
Tim-dim-rim-him; care-wear-fair-hair
- 3 manner of the production of noise
occlusive vs constrictive;
bat-that, came-lame; dare-share, pine-fine
constrictive vs occlusive-constrictive (affricates)
work-jerk, fare-chair, fail-jail
- 4 position of the soft palate
oral vs. nasal
pat-pal; seed-seem; sick-sing

Active organ, place of obstruction	Type of obstruction A manner of the production of noise	Labial		Lingual						Pharyngeal
				Forelingual				Medio-lingual	Back-lingual	
		bilabial	labiodental	interdental	alveolar	postalveolar	palato-alveolar	palatal	velar	
Occlusives	plosives	p, b			t, d				k, g	
	nasal sonorants	m			n				ŋ	
Constrictives	fricatives		f, v	θ, ð	s, z		ʃ, ʒ			h
	sonants	w			l	r		j		
Affricates							tʃ, dʒ			

the air on its way passes through the nasal cavity, nasal consonants are produced [m, n, ŋ]

There are some other ways of classifying English consonants. According to V.A.Vassilyev primary importance should be given to the type of obstruction and the manner of production of noise. On this ground he distinguishes two large classes of consonants:

Continuants: sounds in which the obstruction of the airflow is only partial, so that the sound can be prolonged for a period of time.

Approximants: sounds in the production of which one articulator moves close to another, though not so close as to cause a turbulent as to produce friction

The System Excepted in The UK and the USA according to Manner of Pronunciation

1. **stop** or **plosive** [b], [d], [g], [p], [t], [k]
2. **fricative** [s], [ʃ], [f], [θ], [h], [z], [ʒ], [v], [ð]
3. **nasal**: [m], [n], [ŋ]
4. **affricate** [tʃ], [dʒ]

5. **approximants**: consonants that are *almost* like vowels [r] [l] [w] [j]

The phonological analysis (namely the method of minimal pairs) of the English consonants helps to differentiate 24 phonemes. The above mentioned principles provide the basis for the establishment of the following distinctive oppositions in the system of the English consonantism:

1 work of the vocal cords and the force of exhalation voiceless -forts vs voiced -tenis

[p-b] pat -bat

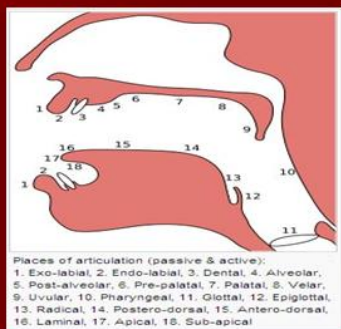
[t-d] tip-dip

[k-g]

cot-got

Peculiarities of Consonants

- apical articulation of 12 forelingual consonants [ʃ, ʒ, θ, ð, tʃ, d, t, z, s, n, l, dʒ, ʒ] they are articulated with the tip of the tongue against the teeth-ridge, or against the teeth;

2 active organ of speech and the place of articulation labial vs lingual:

pat-cat ban-tan; fun-nun. First are labial, second - lingual

lingual vs glottal (h) (pharyngeal):

Tim-dim-rim-him; care-wear-fair-hair

3 manner of the production of noise occlusive vs constrictive;

bat-that, came-lame; dare-share, pine-fine

constrictive vs occlusive-constrictive (affricates)

work-jerk, fare-chair, fail-jail

4 position of the soft palate oral vs. nasal

pat-pal; seed-seem; sick-sing

Every language has certain **peculiarities** of pronunciation which give it a distinctive phonetic character. The differences in the articulation of consonants in English and Ukrainian are in the general tendencies their speakers move and hold their lips and the tongue

1 One of the characteristic features of English consonants is the apical articulation of 12 forelingual consonants [ʃ, ð, θ, tʃ, d, t, z, s, n, l, dʒ, ʒ], thus 50% of all

- the bulk of the tongue occupies more flat and more retracted and more low positions than for Ukrainian consonants;
- palatalized consonants do not exist in English, with the exception of the clear variant of the English [l'];
- the English [ʃ, dʒ] are slightly palatalized but there are no corresponding non-palatalized consonants;

- the English nasal consonants and [l] are more sonorous especially in final positions before a short vowel;
- the English voiced consonants are less energetic whereas voiceless consonants are much more energetic;
- in pronouncing lips are not protruded as a rule (with the only exception for [w]). Lips are rather inactive;
- in general English articulation may be characterized as sluggish.

the consonants have an apical articulation they are articulated with the tip of the tongue against the teeth-ridge, or against the teeth The corresponding Ukrainian consonants

are articulated with the tongue in dorsal position, while the tip of the tongue

There are 4 degrees of aspiration:

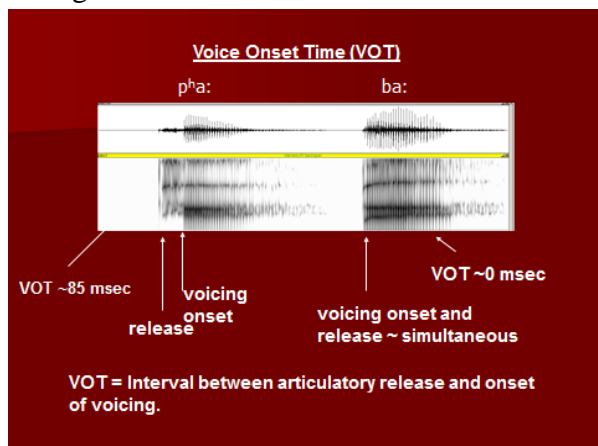
- 1 they are heavily aspirated before a long vowel under stress – park
- 2 less heavily before a short vowel - tap
- 3 hardly any aspiration in a final unstressed position - wallet
- 4 no aspiration after [s] - last

is lowered The Ukrainian forelingual apical consonants are only [л, л'].

2 The bulk of the tongue in the articulation of the English consonants has the tendency to occupy more flat and more retracted and more low positions than for Ukrainian consonants More flat and low position of the bulk of the tongue limits the system of the English 'light or soft' consonants and provides the basis for "dark" articulation, thus making the English consonants hard. Palatalized consonants do not exist in English, with the exception of the clear variant of the English [l'] which depends on the final position of the sound in a word (before a vowel) The English [ʃ, dʒ] are slightly palatalized hut there are no corresponding non-palatalized consonants.

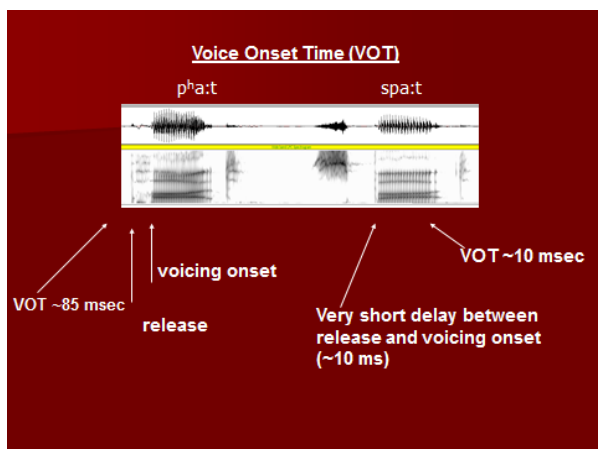
In Ukrainian there are non-palatalized and palatalized consonants and palatalization is phonetically independent feature of articulation. To palatalize we pronounce a speech sound with the blade of the tongue touching the palate.

3 The English voiced consonants are less energetic whereas voiceless consonants are much more energetic. Final voiced consonants are weak in English (even partially devoiced) but never completely devoiced. In English voiceless consonants in final position are strong and never devoiced.

4 The English nasal consonants and [l] are more sonorous especially in final positions before a short vowel, and also between a short vowel and a voiced consonant. They are particularly long in such sequences: bells, songs, sums. In Ukrainian they are less sonorous in all positions, and are never long.

5 The English consonants are not divided into long and short. Length of consonants as a phonetic feature

50% of Ukrainian consonants have an additional energetic articulation, the high position of the tongue, which produces the effect of palatalization.

Voicing and devoicing is a phonemic feature in English which leads to a mistake of substitution one word for another
bed - bet;
cab - cap.

Answers

- 1 constitutive, distinctive, identifying
- 2 articulatory, acoustic, functional
- 3 the exhaling force of both is weak
- 4 voiced, voiceless
- 5 with the tip of the tongue projected between the teeth
- 6 [m, n, ŋ]
- 7 that are almost like vowels
- 8 [h]
- 9 apical
- 10 affricates

doesn't exist in English, while in Ukrainian length is an independent feature in the system of consonants.

6 As to the English plosives, there's a less firm contact of the articulating and passive speech organs, on the other hand the voiceless [p, t, k] are aspirated. The lightness of the contact and the aspiration give a peculiar 'whispered' effect to the most frequently used English consonants.

There are 4 degrees of aspiration:

1 they are heavily aspirated before a long vowel under stress,

2 less heavily before a short vowel:

3 hardly any aspiration in a final unstressed position

4 no aspiration after "s".

5 The sounds [θ, ð, ʒ] are a peculiar phonetic feature of English.

6 Lip position is very essential in forming the English consonants. In pronouncing them they are not protruded as a rule (with the only exception for [w]). Lips are rather inactive. In general English articulation may be characterized as sluggish. (пасивний, в'ялий)

Consonant phonemes in English which have no counterparts in Ukrainian are the following:

Check your Knowledge

- 1 The phoneme's roles are ...
- 2 The difference between consonants and vowels are ...
- 3 The major common feature of vowels and sonorants is ...
- 4 According to the work of the vocal cords consonants are divided into ...
- 5 Interdental consonants are articulated ...
- 6 Nasal consonants are ...
- 7 Approximants are consonants that are ...
- 8 The only English glottal consonant is ...
- 9 The sounds pronounced with the tip of the tongue are called ...
- 10 Another name of occlusive-constrictive consonants is ...

- 1 the bilabial constrictive sonorant [w];
- 2 the interdental consonants [θ, ð];
- 3 the voiced affricate [dʒ];
- 4 the post-alveolar constrictive sonorant [r];
- 5 the backlingual nasal sonorant [ŋ];
- 6 the glottal [h].

Hitherto, we have looked at the English consonants individually. But language in everyday use is not conducted in terms of isolated, separate units it is performed in connected sequences of larger units. In words, phrases and larger utterances There are actually some remarkable sentences between the pronunciation and of the same word in a block of connected speech These changes are mostly quite regular and predictable.

ПОХИЛЮК Олена Миколаївна,
*кандидат філологічних наук, завідувач кафедри
української філології Вінницького гуманітарно-
педагогічного коледжу*

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНЕ ТА ТЕХНІЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Літературне оформлення кваліфікаційної роботи здобувачів є важливим елементом її виконання й одним із багатьох чинників, на які зважає державна екзаменаційна комісія, оцінюючи роботу під час захисту. Передусім звертають увагу на змістовний аспект викладу матеріалу (логічність і послідовність, повнота й репрезентативність, тобто широта використання наукових джерел, загальна грамотність та відповідність стандартам і прийнятим правилам), а також на текст роботи, список літератури та додатки, на зовнішнє оформлення титульної сторінки.

При роботі над рукописом необхідно звернути на розбивку тексту на абзаци. Кожен абзац повинен містити певну думку, виражену однією чи кількома фразами або реченнями.

Слід пам'ятати, що науковий керівник не зобов'язаний вичитувати за студента наукову роботу, розставляти коми та виправляти орфографічні помилки. Його основні обов'язки – надання допомоги у виборі теми, розробці плану курсової чи бакалаврської роботи, доборі літератури, методології та методів дослідження тощо; розробка індивідуального завдання; аналізування змісту роботи, висновків і результатів дослідження; визначення поетапних термінів виконання роботи; контроль виконання курсових та бакалаврських робіт; доповідати на засіданні кафедри (циклової комісії) про виконання та завершення роботи; надання відгуку на роботу. Однак науковий керівник відповідає за якість представленої до захисту роботи (проекту). За пропозицією наукового керівника кафедри (циклової комісії) надається право запрошувати консультантів з окремих розділів роботи. Консультантами можуть бути професори, доценти, кандидати наук суміжних кафедр (циклових комісій), а також висококваліфіковані фахівці та науковці інших навчальних закладів (за відсутності в освітній установі відповідних фахівців) або педагогі-

новатори, вчителі-методисти провідних загальноосвітніх шкіл та дошкільних навчальних закладів міста. Консультації проводять за рахунок ліміту часу, відведеного на керівництво курсовою чи бакалаврською роботою. Прізвища консультантів вказують на титульному аркуші роботи. При систематичних порушеннях плану-графіка підготовки роботи науковий керівник має право виносити на засідання кафедри (циклової комісії) питання про припинення виконання здобувачем роботи.

Як засвідчує практика, з усіх видів робіт саме керівництво науковою роботою студентів викликає найбільше задоволення у викладачів вищих навчальних закладів, тому що нерегламентоване і сприяє творчому розвитку, дає змогу більше зрозуміти студентів, сприяє науковому пошуку викладача, дає можливість створити власну молоду наукову школу тощо.

Мета наукового керівництва – формування у студентів умінь та навичок проектування, підготовки, здійснення, оформлення та презентації результатів наукового дослідження.

Завдання реалізуються в обов'язках наукового керівника:

надавати допомогу під час вибору теми дослідження, розробки плану наукової роботи; добору літератури, методології та методів дослідження тощо;

аналізувати зміст роботи, висновки й результати дослідження;

визначати поетапні терміни виконання роботи;

контролювати виконання курсових та бакалаврських робіт; доповідати на засіданні кафедри (циклової комісії) про виконання та завершення роботи;

написати відгук на роботу.

Науковий керівник здійснює аналіз:

цілей наукової роботи студента, їх актуальності, перспективності, посильності для вирішення;

змісту наукової інформації, яку використовують у дослідженні (повнота, системність, логіка);

методів та технологій проведення дослідження, їх відповідність нормам, завданням дослідження;

процесу проведення дослідження (продуктивність, відповідність процедур нормам та завданням дослідження, «чистота», охайність, точність експериментальної роботи, самостійність тощо);

результатів наукової роботи (новизна, теоретична та практична значущість, відповідність оформлення результатів наукової роботи чинним вимогам).

Перш ніж подавати чорновий варіант керівникові, необхідно ще раз переглянути, чи логічно викладено матеріал, чи є зв'язок між параграфами та главами, чи весь текст «працює» на головну ідею дослідження. Такий уявний структурний аналіз роботи допоможе вчасно визначити нелогічність у її структурі та змісті. Оформляючи текст роботи, потрібно знайти час для повторного перегляду першоджерел. Це допоможе побачити все цінне, що було пропущено на початку вивчення теми, наштовхне на цікаві думки, поглибить розуміння проблеми. Під час редагування тексту бажано прочитати роботу вголос, що дозволить побачити можливу непереконливість доказів та уникнути цього.

Під час підготовки чистового варіанту слід ретельно відредагувати кожне речення, звернути увагу на вибір необхідних формулювань, які просто й чітко, коротко й доступно виражали би зміст викладених питань. Не варто послуговуватися складними синтаксичними конструкціями — вони часом погано пов'язані між собою логічно, містять двозначні тлумачення тощо. У кваліфікаційній роботі необхідно прагнути дотримуватися прийнятої термінології, позначень, умовних скорочень і символів, не рекомендується вживати слова й вислови — штампи. Найкраще вживати предикативні форми на -но /-то: *проаналізовано, з'ясовано* тощо. Слід уникати в тексті повторень слів чи словосполучень.

Наводячи в тексті прізвища учених-дослідників, ініціали, як правило, ставлять перед прізвищем (С. Я. Єрмоленко, а не Єрмоленко С. Я., як це прийнято у списках літератури). Бажано не

відкладати оформлення попереднього варіанта роботи на останні дні встановленого терміну. Завдання студента – якомога раніше подати чернетку керівникові. Після остаточного узгодження чорнового нарису з керівником можна оформляти чистовий варіант. Перед тим як віддрукувати курсову (бакалаврську) роботу, її необхідно ще раз перевірити, уточнити назви розділів, підрозділів (параграфів), документів, послідовність розміщення матеріалу, звірити цифрові дані, звернути увагу на обґрунтованість і чіткість формулювань, висновків та рекомендацій. До формулювань заголовків (назв) розділів і підрозділів (параграфів) наукової роботи зі стилістики української мови висувають такі основні вимоги: стислість, чіткість і синтаксична різноманітність у побудові речень, з переважанням простих, поширених, послідовне та точне відображення внутрішньої логіки змісту роботи.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів подають арабськими цифрами без знака «№». Першою є титульна сторінка роботи, яку включають до загальної нумерації, однак на титульній сторінці номер не ставлять. Наступні сторінки нумерують послідовно. Номер кожної сторінки проставляють у правому верхньому куті сторінки (без крапки).

Ілюстративний матеріал повинен точно паспортизуватися. Коли вперше наводять приклад для аналізу, то в дужках зазначають сторінку і подають зноску. Можна оформляти ілюстративний матеріал і в інший спосіб: як тільки починають аналізувати те чи інше явище, при першому наведенні прикладу заносять до списку використаної літератури те джерело, з якого взято фактичний матеріал, і біля прикладів у квадратних дужках зазначають порядковий номер джерела відповідно до його позиції у списку, а через кому – сторінку, звідки приклад узято, наприклад: [28, с. 148].

Уживання досліджуваного явища у прикладах-ілюстраціях набирають іншим шрифтом, а тлумачення значень слів, словосполучень, речень беруть у лапки. Обов'язковим є посилання на джерело тлумачення.

Весь ілюстративний матеріал не може бути використано при аналізі. Щоб уникнути перевантаження ним описової частини, слід подавати не більше п'яти найбільш виразних і яскравих прикладів, а загальну кількість позначати цифрою або виносити в додатки.

Додатки оформлюють як окрему частину роботи із зазначенням у змісті їх початкової сторінки. Додатки розміщують після списку літератури в порядку появи посилань на них у тексті роботи. Кожен із додатків починають з нової сторінки і позначають словом «Додаток» із додаванням великої літери української абетки. Додатки слід позначати послідовно літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ї. Позначений додаток повинен мати заголовок, який розміщують з нового рядка симетрично до тексту сторінки.

Усі розділи й підрозділи, що є у плані, мають бути виділені в тексті заголовками та підзаголовками. Оформлена кваліфікаційна робота повинна бути зброшурована. На першій сторінці керівник та завідувач кафедри (голова циклової комісії) ставлять свої підписи.

Завершальною стадією виконання наукової роботи є її прикінцеве редагування. Можна проводити редагування по частинах (розділах), але однаково необхідно редагувати текст цілої, скомпонованої наукової роботи.

Метою редагування є перевірка наукового тексту на:

- загальну грамотність (граматика, морфологія і синтаксис);
- професійну грамотність (термінологія, апарат посилань, фактологічна база, фундаментальні закони відповідної галузі науки);
- логічну грамотність (відповідність законам логіки, правилам аргументації й доведення);
- методологічну грамотність (коректне використання методологічного інструментарію філософського, загальнонаукового і спеціальнонаукового рівнів);

технічну і графічну грамотність у наведених таблицях, графіках, діаграмах, схемах, ілюстраціях;

естетичність і дотримання необхідних вимог щодо гармонійного форматування тексту.

Таким чином, важливим етапом роботи зі створення наукового тексту є його редагування: правка, вичитка, скорочення, опрацювання чи перероблення. Складність цього етапу полягає в тому, що тривала робота над відповідною темою, за спостереженнями учених, призводить до запам'ятовування цілих фрагментів тексту і «блокування зору». На етапі редагування варто критично оцінити написане, перевірити концепцію, підсилити обґрунтованість висновків, простежити логічні зв'язки між частинами тощо, тобто побачити текст «стороннім оком». У такому випадку практикують звернення до тексту через певний час, даючи у такий спосіб собі змогу «частково забути» власний текст; повільне читання тексту; звернення до фахівців (редакторів чи коректорів).

Список використаної літератури

1. Мацько Л. І. Українська наукова мова (теорія і практика) : навчальний посібник / Л. І. Мацько, Г. О. Денискіна. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2011. – 272 с.
2. Крушельницька О. В. Методика підготовки і оформлення курсових, дипломних та магістерських робіт / О. В. Крушельницька // Методологія і організація наукових досліджень : навчальний посібник. – Київ : Кондор, 2003. – С. 108-124.
3. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі : навчальний посібник / І. С. П'ятницька-Позднякова. – Київ, 2003. – 116 с.

ІСКРА Світлана Іванівна, кандидат мистецтвознавства, завідувач кафедри теорії та методики музичного виховання; **ГОДНА Ірина Станіславівна** магістр музичного мистецтва, художній керівник Народного вокального тріо викладачів «Ажур»;; **ДАВИДОВСЬКИЙ Назарій Агафангелович**, художній керівник Народної жіночої хорової капели Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу

СОЛЬНІ КОНЦЕРТИ ЯК ОДНА З ФОРМ МАЙСТЕР-КЛАСУ

На музично-педагогічному відділенні кафедра забезпечує викладання дисциплін музично-теоретичного і музично-історичного циклу.

До складу кафедри входять провідні фахівці музично-педагогічного відділення. Серед них 2 кандидати мистецтвознавства, кандидат педагогічних наук, магістри педагогічної освіти та музичного мистецтва.

Пріоритетним напрямком навчальної діяльності майбутнього вчителя музики та музичного керівника є виконавська діяльність. За роки навчання студенти оволодівають обширним різноплановим репертуаром. Тому вже традицією на нашому відділенні стало проведення сольних концертів та звітних концертів класу постановки голосу, фортепіано тощо. Форми проведення таких заходів дуже різноманітні. Це і концерт-лекція, культурологічна лекція, концерт-презентація, майстер-клас тощо. Нижче подаємо програми таких творчих звітів, успішно проведених кафедрою теорії та методики музичного виховання.

Відкрите заняття з історії музики та сольний фортепіанний концерт студентки 41-м групи Катерини Христич

Тема заняття: «Стиль епохи в контексті музичного мистецтва»

Дисципліна: основний музичний інструмент фортепіано, світова музична література.

Викладач: Годна Ірина Станіславівна, магістр музичного мистецтва, викладач вищої категорії, старший викладач.

Дата проведення: 30 квітня 2015 року.

Доброго дня шановна публіка. Ми сьогодні зібрались на ще один мистецький захід, який вперше відбудеться за всю історію існування нашого відділення – Сольний фортепіанний концерт студентки 41-м групи Катерини Христич, клас викладача Годної І.С. Для того, щоб у повній мірі насолодитись фортепіанною музикою.

Слід зауважити, що Катя є успішною випускницею Вінницької школи мистецтв «Вишенька» по класу фортепіано і вступила на наше відділення вже з гарною музичною підготовкою, вона є переможцем нашого конкурсу «Струни Поділля» в номінації фортепіано. Сьогоднішньому концерту передувала систематична кропітка праця Каті протягом усіх чотирьох років навчання у нашому коледжі. Адже всі ми знаємо її як дуже скромну і дуже працьовиту студентку, що і привело до результатів, якими ми з вами хочемо поділитися.

А щоб наш концерт приніс вам не лише естетичну насолоду, а й пізнавальну користь ми побудували його програму згідно хронології виникнення і формування стилів різних епох.

Як же можна охарактеризувати поняття «стиль епохи» в контексті музичного мистецтва: наявність в музиці будь-якого великого історичного періоду спільних рис, спільних художніх позицій, принципів художнього відтворення дійсності, що відрізняють музику цього періоду від будь-якого іншого.

У музичному мистецтві поняття стиль не застосовується до історичних епох античності, середньовіччя і Відродження (Ренесансу): зазвичай говорять просто про музику цих періодів в цілому. Першим, що допускає застосування поняття стилю епохи, є епохальний стиль бароко, яке

поділяють на раннє і пізнє. Потім слідує класицизм, особливо у вищому його прояві - віденської класичної школи, романтизм/ реалізм і, нарешті, різні напрямки, характерні для ХХ століття: імпресіонізм, експресіонізм, неокласицизм, абстракціонізм, додекафонія, «конкретна музика» та ін.

Відкриє нашу концертну програму музика епохи Бароко.

Бароко як художній напрям досягає собою тенденції розвитку європейського мистецтва XVII — першої половини XVIII ст., постаючи своєрідним етапом художнього розвитку на межі між мистецтвом Ренесансу з одного боку, (від порт. *Barroco* — перлина неправильної форми).

Основні риси стилю бароко — парадність, урочистість, пишність, динамічність, бажання насолоджуватись дарами життя, мистецтва і природи. Яскравими представниками живопису єп , його шедеври «Союз Землі і Води» «Прикутий Прометей», а також італійський живописець Караваджо («Поховання Христа»). Особливо виразно ознаки стилю епохи можна простежити в архітектурі Растреллі Андріївська церква, Домініканський костіол, архітектор Паоло Фонтана.

Творчість І. С. Баха – втілення бароко в музичному мистецтві, Його добре темперований клавір - це мистецтво, в якому стиль вільної поліфонії доведений до вищої досконалості. До вашої уваги прелюдія і fuga з I тому ДТК соль мінор. Виконує Катерина Христич.

(І. Й.С.Бах.Прелюдія і fuga соль мінор, I том ДТК)

Класицизм як художній напрям досягає 18-поч.19 ст. Центральна ідея класицизму — в руслі раціоналістичної філософії — ідея розумності, впорядкованості, «правильності» найяскравіше втілення знайшла в архітектурі та музиці.

Характерний зразок архітектури класицизму — королівський палацовий комплекс у Версалі. Суворе планування, геометрична організованість і палацу, і парку, симетричність визначають його вигляд. Навіть деревам і кущам надано форму геометричних фігур. Зразками прекрасного класицизму в Україні є Червоний корпус Національного університету ім.. Шевченка, садиба Грохольських у Вороновиці.

Класицизм з його ідеєю порядку, єдності цілого і його частин, гармонії і суворих пропорцій з особливою силою виявив себе в інструментальній музиці. Провідною в Європі стала віденська класична школа, і видатні її представники (Гайдн, Моцарт, Бетховен). Основні риси їх творчості - глибина і життєвість змісту, стрункість і ясність форми, природність і простота, людяність і оптимізм. У той же час стиль і коло образів кожного з них яскраво індивідуальний. На противагу життєствердному, світлому і енергійному Гайдну і Моцарту, музика Бетховена - має титанічний розмах, революційний дух.

До вашої уваги 1 ч. сонати До мінор. Л.В.Бетховена.

(Л.В.Бетховен. Соната до мінор, I ч.).

Романтизм як художній напрям формувался в європейському мистецтві та естетиці кінця XVIII — початку XIX ст., тобто розвивався певний час паралельно з мистецтвом класицизму, відображаючи нові тенденції у розумінні цінностей життя. Романтизм (від. франц. *romantisme* - дивне, фантастичне)— художньо-естетичний напрям, що відображає світовідчуття неповторної людської особистості та утверджує цінність її духовного світу.

Романтичне мистецтво відображає неповторність людської особистості, масштабність почуттів та роздумів романтичного героя над цінностями життя, що виводить його за межі буденності існування у світ високих і сильних людських почуттів.

У межах естетичних принципів романтизму розвивалися всі види мистецтва: література (Гюго, Байрон, Міцкевич, ранній Шевченко, Лермонтов) театр, живопис, пластичні мистецтва, а найбільш яскраво романтизм як художній напрям знайшов відображення у поезії та музиці. Не сформувався романтизм лише як архітектурний стиль.

Романтизм у живопису вирізнявся динамізмом композиції, стрімкими рухами зображень, яскравими кольорами. Риси художніх творів епохи класицизму - велич, ретельне вимальовування

деталей, статичність фігур - відійшли в минуле. (Каспар Давид Фрідріх, Мандрівник над морем туману, Айвазовський «Шторм»).

Характерною ознакою романтизму є інтерес митців до народної творчості, національних традицій, що стимулювало виникнення в руслі романтизму нових композиторських шкіл. В середині XIX століття постають національні композиторські школи:

польська (Ф. Шопен, С. Монюшко), чеська (Б. Сметана, А. Дворжак), угорська (Ф. Ліст), норвезька (Е. Гріг), іспанська (Альбеніс), фінська (Я. Сібеліус), а також українська (М.Лисенко).

Найбільш характерні риси романтизму в музиці - перебільшена насиченість почуттів, поетичність, ліризм, прозора картинність, гармонійна і темброва яскравість, барвистість. Зараз прозвучить музика представника раннього німецького романтизму Фелікса Мендельсона Бартольді. Рондо-каприччіозо мі мінор.

(Мендельсон. Рондо-каприччіозо мі мінор.)

Кінець XIX - поч.XX ст. – новий етап розвитку європейського мистецтва, який ознаменувався появою цілої низки нових напрямів. Першим з нових течій, що зіграли видатну роль у художній культурі, вийшов на історичну арену імпресіонізм (від фр. – враження).

Цей стиль сформувався у французькому живописі і протиставив офіційному академічному мистецтву творче бачення предмета зображення. Імпресіоніст – художник, який відкрито претендує на зображення речей у відповідності зі своїми особистими враженнями, не зважає на загальноприйняті правила. Митці вийшли на пленер (відкрите повітря) і показали невичерпне багатство вияву природою її станів залежно від освітлення, пори року тощо. Видатні представники імпресіонізму у живопису: К. Моне, О. Ренуар, Е. Дега.

Щоб краще зрозуміти це мистецьке явище, подивіться цикл Клода Моне «Руанський собор» — це цикл із тридцяти картин, що являє собою різні види собору в залежності від часу дня, року і освітлення, написаний художником в 1890-х роках (Руанський Собор, Західний Портал, Туманна погода ; Східний фасад в сонці; Руанський собор, портал і башта, ефект ранку; біла гармонія).

У музичному мистецтві найяскравішими представниками цього стилю є К.Дебюссі, М.Равель, О.Скрябін. Музика композиторів-імпресіоністів - своєрідний «звуковий живопис». У ній найтонший колорит гармонійних поєднань - багатоколірних «плям», незвичайність інструментальних зіставлень, переважання колориту над мелодійним малюнком. До вашої уваги Прелюдія ля мінор засновника імпресіонізму в музиці, французького композитора Клода Дебюссі. Виконує Катерина Христич.

(К.Дебюссі. Прелюдія)

Продовжить нашу концертну програму музика українська. Чіткий розподіл творів української музичного мистецтва з точки зору стильових напрямів майже неможливий, так як хронологія виникнення, формування і розвитку художніх напрямів і стилів не співпадає з європейським музичним мистецтвом. Це пов'язано закономірностями історико-національного розвитку, нашим менталітетом, який включає ознаки, непритаманні іншим європейським націям. Тому в першій третині XXст., коли європейське музичне мистецтво іде шляхом пошуку нових виразових засобів, породжуючи нові стильові течії як експресіонізм, неокласицизм в українській музиці продовжує панувати романтизм, або, як зазначають деякі дослідники, постромантизм.

Романтична стилістика із вкрапленнями імпресіонізму притаманна творчості Федора Миколайовича Надененка – українського композитора XXст, який хоч і народився в Росії, та навчався і все своє творче життя провів переважно в Україні, в Києві.

(Ф.Надененко. Пavana із «Сюїти у формі старовинних танців»).

А на завершення нашої концертної програми прозвучить зворушлива чуттєва музика сучасної самодіяльної композиторки, викладача Охтирської музичної школи Руслани Лісової. Твір написаний для нетрадиційного дуету: бандури і фортепіано. За задумом автора фортепіано у цьому дуеті відводилась роль скромного акомпаніатора солуючій бандурі. У такому звучанні, як ви зараз почуєте, цей твір, допрацьований , можна сказати, вдосконалений Катериною, перетворився на справжній діалог двох таких, здавалося б різних інструментів.

Отож, душа українського народу, співоча бандура – Катерина Ніжнівська, король інструментів, ніжне і водночас потужне фортепіано – Катерина Христич.

Ноктюрн. Музика Руслани Лісової, обробка Катерини Христич.

Сольний концерт студентки 41-М групи Вікторії Писарської

Дисципліна: постановка голосу.

Викладач: Іскра Світлана Іванівна, кандидат мистецтвознавства, викладач вищої категорії, старший викладач.

Концертмейстр: Годна Ірина Станіславівна, магістр музичного мистецтва, викладач вищої категорії, старший викладач.

Дата проведення: 27 квітня 2016 року.

Раді Вас вітати на сольному концерті студентки 41-М групи – Вікторії Писарської, клас викладача – кандидата мистецтвознавства Світлани Іскри, концертмейстер – магістр музичного мистецтва Ірина Годна.

Сьогодні ми спеціально зібрали Вас, шановна публіко, не в великому залі, а в цій затишній камерній аудиторії, щоб в родинному колі поділитись результатами своєї праці. Адже де, як не в родині порадіють успіхам, дадуть поради і в разі чого... пробачать невдачі. Виносимо на Ваш розгляд лише частину репертуару, який освоїла студентка.

Хочемо розпочати сьогоднішній концерт символічно - одним з першим твором, який Вікторія вивчила на заняттях з постановки голосу, отож, **українська народна пісня в обробці Миколи Лисенка «Дощик».**

Трішки про співачку – Вікторія народилась на півдні Вінницької області, в мальовничому селі неподалік Ямполь в дуже музичній сім'ї. Бабусі-дідусі з обох сторін - музиканти. Батьки, хоча й за освітою економісти, за талантом і покликом душі також музиканти. Їх родина окраса всіх концертів в селі і районі. З однією з Писарських, ми, викладачі, познайомились за три роки, до вступу Вікторії до коледжу, адже музично-педагогічне відділення з червоним дипломом закінчила старша сестричка Віки – Діана. Саме для неї ми взяли до репертуару наступний твір. Діана з викладачем по музичному інструменту Наталією Анатоліївною Бахчеван обирали твір по акомпанементу на держаний іспит. Сестричка захотіла, щоб ілюструвала її гру Вікторія. Був певний ризик: Віка була першокурсницею, до того ж лишень розпочала навчання з постановки голосу з II семестру, твір надзвичайно гарний, але дещо перевищував вокальні можливості вокалісти. Ми ризикнули і цей ризик виправдався – Діана блискуче склала іспит, а цей номер відзначила голова державної комісії.

Пропонуємо Вашій увазі українську пісню-романс на музику Кирила Стеценка та слова Володимира Самійленка – «Вечірня пісня».

З самою Вікторією ми познайомились за пів року до її вступу до коледжу. Вікторія була учасницею III конкурсу виконавської майстерності «Струни Поділля», що щороку навесні проходить на музично-педагогічному відділенні. Ніби нічого незвичного, можна сказати: тут таких багато навчається, але Вікторія брала участь в конкурсі відразу в двох номінаціях: «Академічний та Народний вокал»! І отримала найвищу оцінку в журі – виборовши головну перемогу конкурсу – Гран-прі!

З самого початку спільної роботи нашого «тріо» - викладач, студентка і концертмейстер – пріоритетною обрали концертну діяльність, і коли ще на першому курсу весною готувались до відзначення річниці Тараса Шевченка, вирішили, що Вікторія зможе взяти в концертній програмі участь. Як зараз пам'ятаю, як Вікторія, в житті смілива, впевнена, за кулісами страшенно нервувала. Та все ж страх переборола і блискуче виступила.

А ми пропонуємо Вашій увазі український романс, що належить до жанру думи, мелодія Дениса Бонковського (нашого земляка, родом з Вороновиці, більшу частину життя прожив на Поділлі), **обробка українського музикознавця і композитора Леоніда Кауфмана, на слова з вірша Тараса Григоровича Шевченка «Думка», - «Нащо мені чорні брови».**

Отож, нашому творчому «тріо» виявилось мало концертної діяльності і улюбленої сцени коледжу. Ми ризикнули винести свій труд за межі закладу – зібрались на вокальний конкурс і не

один. Спершу завітали на Регіональний конкурс виконавської майстерності серед молоді та юнацтва у Вінницький державний педагогічний університет ім. М.Коцюбинського, де з наступним твором отримали диплом лауреата. Нам здалось замало і за місяць ми вже їхали до Ніжина на Всеукраїнський юніорський конкурс вокальної, диригентської та інструментально-виконавської майстерності! Вікторія отримала диплом лауреата I ступеня в номінації «Академічний спів»! Впевнені, що компетентне журі не залишилось байдужим до виконання Вікторією наступного українського романсу двох корифеїв української культури – *поета Тараса Шевченка та композитора Кирила Стеценка «Плавай, плавай, лебедонько»*.

Українські романси відзначаються великим мелодичним багатством, різноманітністю структурних форм та ритміки. Наспівна мелодика „великого дихання”, типово слов’янська широта, поєднана з експресією, є характерною рисою багатьох українських романсів. Дивовижно, як митець, який народився в Росії, здобув там освіту, приїхав працювати спершу в Донецьк, потім в Київ так проникся українською культурою, що слухаючи його твори не здогадаєшся, що написані не корінним українцем. А я веду мову про Михайла Жербіна – професійного композитора ХХ ст. (закінчив Ленінградську консерваторію по класу композиції) та інженера-конструктора, доктора технічних наук за основним видом діяльності. На створення наступного солоспіву Михайла Жербіна надихнула поезія Лади Рєви – видатної української поетеси ХХ ст., авторки багатьох чудових пісень. На вірші Лади Рєви писали музику Платон Майборода, Ігор Шамо, Андрій Штогаренко, Анатолій Кос-Анатольський, Аркадій і Віталій Філіпенки, Яків Цегляр, Олександр Зуєв..

Завершує блок українських солоспівів романс “Ой, в синьому небі” - музика Михайла Жербіна, слова Лади Рєви.

Наша концертна програма розділяється на два блоки – до першого, який Ви тільки що прослухали, увійшли прекрасні зразки українських солоспівів, а другий складається з оперних арій.

— закінчений за побудовою епізод опери чи оперети, який виконується співаком-солістом у супроводі оркестру чи фортепіано. Зараз Вікторія виконає не просто арію, а уривок з оперної частини - це уривок зі сцени листа Тетяни (головної героїні опери Петра Чайковського «Євгеній Онегін», лібрето - однойменна поема Олександра Пушкіна). Отож, вмошуйтеся зручніше, уявіть, що Ви сидите в ложі оперного театру, пролунало три дзвінка, куліса відкривається...

Картина друга. Кімната Тетяни, скромно обставлена старовинними меблями; ніч ... Тетяна вся сповнена новим почуттям, що так несподівано захопило її. Даремно Пилипівна намагається розважити свою вихованку, розповідаючи їй про старовину. Тетяна погано слухає і, нарешті, просить няню залишити її одну. Всі її думки зайняті Онегіним, який своєю розмовою, різкістю і незвичністю суджень підкорив уяву провінційної дівчини. Тетяна закохана; вона не сумнівається, що Онегін - та людина, яку вона потай чекала все своє життя. «Ты в сновиденьях мне являлся, незримый, ты мне был уж мил...» - довірливо відкриває свої почуття в листі до нього. ... Ціла гама переживань змінюється в цю ніч в душі Тетяни...

П.І.Чайковський. Сцена листа Тетяни з опери “Євгеній Онегін” (уривок).

ї емігрантів з України.

Опера "Поргі і Бесс" це не тільки перша в історії США національна опера, а й твір, що належить до десятки кращих музичних творів ХХ ст. Головні герої книги - добрі, хороші люди, які, проте, приречені на страждання в сучасному світі.

У виконанні Вікторії Писарської прозвучить Колискова Клари «Summertime», на цю арію композитора надихнула колискова «Ой ходить сон», яку наспівувала в йому в дитинстві бабуся українка. Партію хору виконує концертна група Народної жіночої хорової капели, художній керівник Назарій Давидовський, концертмейстер Наталія Бахчеван.

Картина перша. Кетфіш-Роу - бідний негритьянський квартал одного з південних міст США. Теплий літній вечір опустився на приземкуваті будівлі, сірі непоказні будиночки, вузькі вулички і

тупіки. Звідкись лунає тиха пісня. Це заколисує свого маленького сина Клара, бідна негритьянка, яка живе разом зі своїм чоловіком-рибалкою в одному з найближчих будинків. Поступово на пустирі перед будинками збираються жителі кварталу, що повертаються після важкого трудового дня...

Дж.Гершвін. Коліскова Клари «Summertime» з опери «Поргі і Бесс».

Знову повертаємось на наш материк до північного сусіда, а саме поговоримо про творчість Антона Рубінштейна, до речі він родом з Подільської губернії — російського композитора, піаніста, диригента, засновника Санкт-Петербурзької консерваторії. Мова піде про одну з його оперних перлин «Демон» по однойменній поемі Михайла Лермонтова.

Головний герой — Демон, що ненавидить світ, населений нікчемами, плазунами перед творцем всесвіту. Ангел добра закликає його до любові і всепрощення, адже тільки люблячи і прощаючи, він зможе повернутися в рай. Але Демон відкидає ці заклики. Йому не потрібен спокій райського обителі: він жадає боротьби і пристрастей. Демон закохується в красуню грузинську княжну Тамару, він всіляко зваблює її, вона сховалась в монастирі від містичного переслідувача.

Картина шоста. Ніч, в монастирі всі сплять, тільки в одному вікні мерехтить вогник. Це келія Тамари. Дівчина не знайшла в монастирі ні бажаного спокою, ні забуття. І тут її невідступно переслідує той самий образ. Навіть під час молитви, навіть вночі. Вона бачить його, чує "голос сладких речей", що кличе в невідоме. Хто він, Тамара не знає, але з трепетом чекає ...

Своїм секретом зваблення ділиться Серпіна з опери Джованні Перголезі “Служниця-пані». Арія Серпіни «Se tu m'ami”.

Ісак Дунаєвський - радянський композитор і народний артист українського єврейського походження (родом з Полтавщини). Він один із творців радянської оперети, автор 12 творів у цьому жанрі. Оперета (дослівно - маленька опера) - пишуться на комічний сюжет, музичні номери в них коротші, ніж у оперних. В цілому музика оперети носить легкий, розважальний характер, однак на пряму наслідує традиції академічної музики.

Пепіта другорядна героїня оперети «Вільний вітер» Ісака Дунаєвського - дівчина дуже енергійна, життєрадісна, з гумором. Саме такою нам запам'ятається Вікторія. Тому саме цю арію ми обрали на завершення сьогоднішнього концерту.

І.Дунаєвський. Пісенька Пепіти з оперети «Вільний вітер».

Вікторія ми тобі вдячні за цей спільний марафон довжиною в 4 роки, бажаємо, щоб це був лише твій початок на шляху до справжнього успіху. Сподіваємось, що цей багаж, який ти здобула за роки навчання тобі в цьому допоможе. Коли у викладачів бракне слів, на допомогу приходить музика...

Майстер-клас як форма методичної роботи

Рекомендаційний бібліографічний список літератури

Майстер-клас є однією із ефективних форм поширення передового педагогічного досвіду, професійного навчання та фундаментом управлінської майстерності. Тому для ознайомлення з новими публікаціями бібліотека Вінницького обласного гуманітарно-педагогічного коледжу пропонує рекомендаційний бібліографічний список літератури **«Майстер-клас як форма методичної роботи»**.

Боровіков, Л. Що таке майстер-клас : методика і технологія [Електронний ресурс] / Л.Боровіков. – Режим доступу : [http : //www. osvita.ua](http://www.osvita.ua). – Назва з екрана. – Дата доступу : 02.10.16.

Вихватень, Л. Методичний семінар : працюємо над єдиною науково-методичною проблемою [Текст] / Л.Вихватень // Відкритий урок. – 2015. — № 11 – 12. – С. 50 – 53.

Гарашук ,О. Школа професійної майстерності як одна з форм підвищення кваліфікації працівників [Текст] / О.Гарашук // Практика управління закладом освіти. – 2014. – № 10. – С. 8 – 13.

Джиоева, І.П. Нестандартні форми методичної роботи [Текст] / І.П.Джиоева // Педагогічна майстерня. – 2014. – № 2. – С. 30 – 34.

Дулова, А.С. Методичні рекомендації з проведення майстер-класу як групової форми методичної роботи [Електронний ресурс] / А.С.Дулова, Л.М.Соломатіна. – Режим доступу : [http : //www.kharkivosvita.net.ua](http://www.kharkivosvita.net.ua). – Назва з екрана. – Дата доступу : 02.10.16.

Зігман, М. Робота з молодими вчителями [Текст] : майстер-клас як форма роботи / М.Зігман // Методист. – 2015. – № 4. – С. 25 – 56.

Колеснікова, О. Модель управління методичною роботою [Текст] / О. Колеснікова // Відкритий урок. – 2015. – № 1. – С. 11 – 19.

Лошицька, О. Майстер-клас у системі роботи з педагогічними кадрами [Текст] / О.Лошицька // Методист. – 2015. – № 12. – С. 3 – 12.

Майстер-клас у системі управлінської діяльності керівників загальноосвітнього навчального закладу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : //www.soippo.edu.ua/images](http://www.soippo.edu.ua/images) . – Назва з екрана. – Дата доступу: 02.10.16.

Майстер-клас як форма роботи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http : //www.vchytel.info/majster-klas1](http://www.vchytel.info/majster-klas1). – Назва з екрана. – Дата доступу : 02.10.16.

Мандровий, О. Педагогічний досвід: мета, завдання, типові помилки [Текст] / О.Мандровий // Методист. – 2016. – № 7. – С. 13 – 20, 61 – 63.

Ничипорук, В. Професійна компетентність молодого вчителя: управлінська стратегія розвитку [Текст] : тренінгові заняття / В.Ничипорук // Методист. – 2016. – № 2. – С. 27 – 30.

Організація та проведення майстер-класу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : //www.kplt.ucoz.ua/library](http://www.kplt.ucoz.ua/library). – Назва з екрана. – Дата доступу : 02.10.16.

Положення про майстер-клас [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : //www.theteachersblog.at.ua](http://www.theteachersblog.at.ua) . – Назва з екрана. – Дата доступу : 02.10.16.

Постельняк, А.І. Майстер-клас в системі методичної роботи з педагогічними кадрами [Електронний ресурс] / А.І. Постельняк. – Режим доступу : [http : //www.metodcentr-koippo.edukit.Kg.ua](http://www.metodcentr-koippo.edukit.Kg.ua). – Назва з екрана. – Дата доступу : 02.10.16.

Просіна, О. Педагогічний тренінг у процесі підвищення кваліфікації вчителів [Текст] / О.Просіна // Методист. – 2016. – № 3. – С. 46 – 49.

Рогозіна, Н. Майстер-клас як форма діяльності віртуальної школи професійного становлення молодого педагога [Електронний ресурс] / Н.Рогозіна . – Режим доступу : [http : //www.library.ippro.com.ua](http://www.library.ippro.com.ua). – Назва з екрана. – Дата доступу : 02.10.16.

Шавровська, В. Майстер-клас – ефективна форма навчання педагогів [Текст] / В.Шавровська // Дошкільне виховання. – 2009. – № 6. – С. 5 – 6.

Шишкіна, Л. Що таке майстер-клас? Як провести методичний семінар [Текст] : швидка методична допомога /Л.Шишкіна // Методист. – 2015—. № 10. – С. 48 – 51.

Щербатюк, Л. Нетрадиційна методична робота [Текст] / Л.Щербатюк // Відкритий урок. – 1015. – № 3. – С. 34 – 35.

Укладач Конічек Т.Ю., провідний бібліотекар бібліотеки ВГПІК

НАШІ ПОСТІЙНІ ДОПISУВАЧІ

викладачі, вчителі та студенти:

- Барського гуманітарно-педагогічного коледжу ім. М. Грушевського;
- Бериславського педагогічного коледжу ім. В.Ф. Беньковського;
- Богуславського гуманітарно-педагогічного коледжу ім. І.С. Нечуя-Левицького;
- Бродовського педагогічного коледжу ім. М. Шашкевича;
- Вінницького фінансово-економічного університету;
- Вінницького національного технічного університету;
- Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського;
- Вінницького національного аграрного університету;
- Вінницького технічного коледжу;
- Вінницького НВК: ЗОШ I-II ступенів гімназії № 30;
- ДНЗ № 75 м. Вінниці
- Глухівського національного педагогічного університету ім. Олександра Довженка;
- Дніпропетровського педагогічного коледжу;
- Донецького національного університету (м. Вінниця);
- Київського педагогічного університету ім. Б. Гринченка
- Конотопської гімназії Конотопської міської ради;
- Конотопського інституту Сумського державного університету;
- Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;
- Хмельницького національного університету;
- Одеського національного університету ім. І. Мечнікова;
- Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Вищого навчального комунального закладу «Одеське педагогічне училище»;
- Рівненський державний гуманітарний університет;
- Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини;
- Корсунь-Шевченківського педагогічного коледжу імені Т.Г.Шевченка;
- Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;
- Педагогічного коледжу Львівського національного університету імені Івана Франка;
- Коростишевського педагогічного коледжу імені Івана Франка;
- Луцького педагогічного коледжу

Шановні дописувачі!

Для отримання довідок, надання зауважень та пропозицій просимо звертатись за електронною адресою alonya35@mail.ru
З повагою, редакційна колегія Вісника

**НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ, НАВЧАЛЬНЕ
ТА ДОВІДКОВЕ ВИДАННЯ**

**Вісник науково-методичних досліджень
Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу**

ВИПУСК 4(20)

Відповідальний за випуск: Пиндик О.Г.

Засновник: Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж

Видавець: Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж

Реквізити редакції та видавця:

Адреса: 21019, м. Вінниця, вул. Нагірна, 13

Телефон: (0432) 57-50-42, 68-62-25

http: www.vgpk.com.ua; **e-mail:** vgpk@ua.fm

Адреса друкарні:

м. Вінниця, вул. Скалецького, 15

Вінницька міська друкарня, тел.(0432) 53-50-23